Lev Nicolaevici Tolstoi

Lev Nicolaevici Tolstoi

ANNA KARENINA

Volumul 4

PARTEA A ŞAPTEA.

I.

Soţii Levin locuiau la Moscova de peste două luni. După calculele cele mai exacte ale oamenilor pricepuţi în acest domeniu, termenul la care trebuia să nască Kitty trecuse de mult. Dar ea purta mai departe sarcina şi nici un semn nu arăta că sorocul era mai apropiat decât cu două luni în urmă. Şi doctorul, şi moaşa, şi Dolly, şi maică-sa, însă mai cu seamă Levin, care nu se putea gândi fără groază la evenimentul aşteptat, începură să fie nerăbdători şi neliniştiţi. Numai Kitty se simţea foarte calmă şi fericită.

Acum Kitty simţea născându-se într-însa un sentiment nou – iubirea pentru copilul pe care-l aştepta – şi urmărea cu încântare creşterea acestui simţământ. Copilul nu mai era acum numai o parte din fiinţa ei, el trăia uneori o viaţă independentă, îi pricinuia câteodată dureri fizice şi în acelaşi timp o făcea să râdă, cuprinsă de o nouă şi ciudată bucurie.

Toţi acei pe care Kitty îi iubea se găseau în preajma ei. Toţi se purtau aşa de frumos cu dânsa, o îngrijeau atâta, nu-i făceau decât plăceri, încât – dacă n-ar fi ştiut şi n-ar fi simţit că aceasta trebuia să se sfârşească în curând – nu şi-ar fi dorit o viaţă mai bună şi mai plăcută. Un singur lucru strica farmecul acestei vieţi: soţul său nu mai era aşa cum se deprinsese să-l iubească ea, nu mai semăna cu cel de la ţară.

Ei îi plăcea liniştea, blândeţea şi ospitalitatea lui de la ţară. La oraş însă Levin părea tot timpul neliniştit, încordat, ca şi

cum s-ar fi temut ca cineva să nu-l jignească pe el, şi, mai cu seamă, pe dânsa. Acolo, la ţară, simţindu-se în elementul său, Levin nu se grăbea niciodată şi se îngrijea totdeauna de treburi. Aici, la oraş, era mereu grăbit, ca şi cum s-ar fi străduit să nu scape ceva, deşi n-avea nici o ocupaţie.

Lui Kitty îi era milă de dânsul, cu toate că ştia că celorlalţi el nu le părea întru nimic de compătimit; dimpotrivă, când îl privea Kitty în societate, aşa cum priveşti uneori pe cineva care ţi-e drag, căutând să-l observi ca pe un străin ca să-ţi dai seama de impresia pe care o face asupra altora, atunci ea vedea cu o teamă plină de gelozie că Levin nu numai că nu trezea compătimire, ba era chiar foarte atrăgător prin înfăţişarea lui distinsă, prin politeţea-i sfioasă, oarecum de modă veche, faţă de femei, prin statura puternică, şi mai ales prin faţa sa deosebit de expresivă. Dar Kitty nu-l vedea numai din exterior, ci îi pătrundea fiinţa lăuntrică şi-şi dădea seama că la oraş Levin nu era cel adevărat. Nu-şi putea lămuri altfel starea lui. Îl mustra uneori în gând, fiindcă el nu ştia să trăiască la oraş. Altă dată recunoştea că izbutea într-adevăr cu greu să-şi organizeze la oraş viaţa în aşa fel ca să fie mulţumit de ea.

Ce putea să facă? Nu-i plăcea să joace cărţi. Nu se ducea la club. Kitty ştia acum ce înseamnă să petreci cu bărbaţi veseli, de felul lui Oblonski. Asta însemna să bei, şi după chef să te duci la anumite case… la care ea nici nu se putea gândi fără să se îngrozească. Să frecventeze societatea? Kitty ştia însă că pentru asta trebuie să-ţi placă lumea tinerelor femei – ceea ce ea nu poate dori. Să stea acasă cu dânsa, cu mama şi cu surorile sale? Oricât de plăcute şi de vesele ar fi fost conversaţiile, erau cam tot aceleaşi („Aline-Nadine”, cum botezase bătrânul prinţ aceste convorbiri între surori), însă Kitty îşi dădea seama că ele îl cam plictiseau pe Levin. Ce-i mai rămânea să facă? Să scrie mai departe la cartea lui? Încercase. La început, scotea notiţe într-o bibliotecă şi aduna material pentru cartea sa; dar, după cum îi spusese lui Kitty, cu cât trândăvea mai mult cu

atât avea mai puţină vreme. Afară de asta, Levin i se plângea că vorbise aici prea mult despre cartea lui şi i se cam încurcaseră ideile şi-şi pierduseră din interes.

Singurul avantaj al vieţii de oraş consta în faptul că la Moscova ei nu se certau niciodată. Fie din pricină că împrejurările vieţii orăşeneşti erau altele, fie că amândoi se făcuseră mai prevăzători şi mai înţelepţi în această privinţă, la Moscova nu mai izbucniră între dânşii certuri din pricina geloziei, de care se temeau atâta înainte de a se muta la oraş.

În această privinţă se petrecuse chiar un foarte însemnat eveniment pentru amândoi, şi anume: întâlnirea lui Kitty cu Vronski.

Bătrâna prinţesă Maria Borisovna, naşa lui Kitty, care ţinea foarte mult la dânsa, îşi exprimase dorinţa s-o vadă negreşit. Deşi nu făcea vizite nicăieri din pricina stării sale, Kitty se duse împreună cu tatăl ei la respectabila bătrână şi acolo se întâlni cu Vronski.

Cu prilejul acestei revederi, Kitty nu-şi putu face decât o singură mustrare: în clipa când recunoscu în bărbatul îmbrăcat civil trăsăturile atât de bine ştiute de dânsa odinioară, i se tăie răsuflarea, sângele îi năvăli la inimă şi pe urmă simţi cum i se aprinseră obrajii. Toate acestea nu ţinură însă decât câteva clipe. Prinţul începu vorba cu Vronski într-adins cu voce tare şi nu sfârşi prima frază, când Kitty se şi simţea în stare a-l privi, ba să-i şi vorbească la nevoie, tot atât de firesc ca şi prinţesei Maria Borisovna, în aşa fel, încât orice intonaţie şi zâmbet să fie aprobate de soţul său, a cărui nevăzută prezenţă o simţea parcă în clipa aceea.

Kitty schimbă cu dânsul câteva cuvinte, zâmbi chiar la o glumă a lui în legătură cu alegerile, pe care el le numi „parlamentul nostru”. (Trebui să surâdă, ca să-i arate că înţelesese gluma.) Dar îndată după aceea ea se întoarse spre prinţesa Maria Borisovna şi nu se mai uită la Vronski până când el se ridică să-şi ia rămas bun. Abia atunci îl

privi; dar se-nţelege, numai fiindcă nu era politicos să nu-ţi întorci ochii spre un om, când acesta te salută.

Kitty rămase recunoscătoare tatălui său că nu-i pomeni nici un cuvânt despre întâlnirea lor cu Vronski; şi, după deosebita duioşie pe care prinţul i-o arătă în timpul plimbării obişnuite, ea înţelesese că el fusese mulţumit de dânsa. Era şi ea mulţumită. N-ar fi crezut niciodată să aibă puterea de a-şi zăvori în fundul inimii amintirea sentimentelor sale pentru Vronski şi nu numai să pară, ci să şi fie de fapt cu totul liniştită şi nepăsătoare faţă de dânsul.

Levin roşi mult mai tare decât ea, când Kitty îi spuse că-l întâlnise pe Vronski la prinţesa Maria Borisovna. Lui Kitty îi venea destul de greu să-i vorbească despre această întâmplare, însă îi veni şi mai greu să-i istorisească amănuntele întrevederii, deoarece Levin n-o întrebă nimic, ci numai o privea încruntat.

— Îmi pare foarte rău că n-ai fost şi tu, îi spuse Kitty. Nu că n-ai fost de faţă… cu tine acolo n-aş fi fost aşa de naturală… Acum roşesc cu mult mai mult, incomparabil mai mult, adăugă ea, roşind până în albul ochilor, gata s-o podidească lacrimile. Îmi pare rău că nu m-ai putut vedea prin crăpătura uşii.

Ochii cinstiţi ai lui Kitty spuneau lui Levin că ea se simţea mulţumită de felul cum se purtase şi, cu toată îmbujorarea sa, Levin se potoli de îndată şt începu să-i pună întrebări – tocmai ceea ce voia şi ea. După ce află totul, până şi amănuntul că numai în prima clipă Kitty nu se putuse stăpâni să nu roşească, dar că pe urmă întâlnirea i se păruse tot atât de simplă şi de uşoară, ca şi cum ar fi stat de vorbă cu un bărbat oarecare.

— Levin se înveseli cu totul şi spuse că era foarte mulţumit şi că nu se va mai purta aşa prosteşte cum făcuse cu prilejul alegerilor; ci – la prima întâlnire cu Vronski – va căuta să fie cât mai prietenos faţă de dânsul.

— Încerci un sentiment aşa de împovărător socotind pe cineva aproape ca pe un duşman şi să-ţi fie greu a-l întâlni!

Zise Levin mulţumit. Îmi pare bine, foarte bine.

II

— Te rog să treci pe la familia Bohl, spuse Kitty soţului său, care intră la dânsa la ora unsprezece, înainte de a pleca de acasă. Ştiu că iei masa la club. Te-a înscris tata. Dar dimineaţa ce faci?

— Nu mă duc decât la Katavasov, răspunse Levin.

— Atunci de ce pleci aşa devreme?

— Mi-a făgăduit să mă prezinte lui Metrov. Aş vrea să vorbesc cu dânsul despre lucrarea mea. E un vestit savant din Petersburg, o informă Levin.

— Autorul articolului pe care l-ai lăudat atâta? Întrebă Kitty. Pe urmă, ce faci?

— Poate mai trec pe la tribunal, în chestiunea surorii mele.

— Dar concertul? Îl întrebă Kitty.

— Cum o să mă duc singur!

— Te rog să te duci. Se cântă cele două bucăţi noi… Te interesau aşa de mult î Eu m-aş fi dus neapărat.

— În orice caz, am să trec pe acasă înainte de masă, zise el, uitându-se la ceas.

— Pune-ţi redingota, ca să te duci de-a dreptul la contesa Bohl.

— Trebuie să mă duc neapărat?

— Neapărat! El a fost la noi. Îţi vine aşa de greu? Treci pe la dânşii, te aşezi, stai de vorbă cinci minute despre vreme, te ridici şi pleci.

— N-ai să mă crezi, însă m-am dezobişnuit atât de mult de toate astea, încât mi-e şi ruşine să le fac. Cum se poate aşa ceva? Vine un om străin, se aşază, stă fără nici o treabă, stinghereşte gazda, se plictiseşte şi el: iar după aceea pleacă.

Kitty izbucni în râs.

Dar când nu erai însurat nu făceai vizite? Întreba ea.

— Făceam şi totdeauna îmi era ruşine. Acum însă m-am dezobişnuit cu totul. Crede-mă că mai bine n-aş mânca două zile decât să fac vizita asta! Tot mi se pare că au să fie

plictisiţi şi o să-şi spună: „Ce caută la noi, aşa, fără nici o treabă?”

— Nu. N-au să fie plictisiţi, îţi garantez, îl asigură Kitty, privindu-l în faţă şi râzând. Apoi, strângându-i mâna: Şi acum la revedere! Te rog să treci neapărat pe la dânşii.

Levin îi sărută mâna şi vru să plece, dar ea îl opri.

— Kostea, ştii că nu mai am decât cincizeci de ruble?

— Bine! Trec pe la bancă să iau. Cât îţi trebuie? Întrebă el cu o expresie de nemulţumire pe care Kitty o cunoştea atât de bine.

— Ia stai! Şi Kitty îl trase de mână, oprindu-l. Să mai stăm de vorbă. Asta mă îngrijorează. Mi se pare că nu fac nici o cheltuială de prisos, banii însă se duc. Nu e bine aşa.

— De loc, îi răspunse Levin, încruntându-se şi privind-o pe sub sprâncene.

Kitty îi cunoştea acest obicei de a-şi drege glasul. Ca un semn al unei mari nemulţumiri – nu împotrivă-i, ci contra lui însuşi. Într-adevăr, Levin era nemulţumit, dar nu fiindcă se cheltuiseră prea mulţi bani, ci din pricină că i se amintea de un lucru pe care dorea să-l uite.

— Şi anume: că ceva nu mergea aşa cum ar fi trebuit.

— I-am spus. Lui Skolov să mai vândă nişte grâu, iar până atunci să ia anticipat ceva bani din arenda morii. Oricum, o să am bani.

— Mă tem însă că în genere se cheltuieşte prea mult…

— De loc, de loc, repetă el. La revedere, draga mea!

— Crede-mă că-mi pare rău câteodată că am ascultat-o pe maman. Ce bine ar fi fost la ţară! Pe când aici vă chinuiesc pe toţi şi pe deasupra mai cheltuim şi bani…

— De loc, de loc! De când ne-am căsătorit, nu s-a întâmplat să spun ca ar fi putut fi mai bine decât este…

— Adevărat? Îl întrebă Kitty, privindu-l în ochi. Levin rosti cuvintele acestea fără să se gândească, numai ca s-o mângâie; dar când o privi şi văzu ochii aceia cinstiţi şi dragi îndreptaţi întrebător spre dânsul, el le repetă din toată

inima. „într-adevăr, uit cu totul”, se gândi Konstantin amintindu-şi de evenimentul pe care-l aştepta în curând.

— Ei, în curând? Ce simţi? Şopti el, luându-i amândouă mâinile.

— Atâta m-am gândit la acest lucru, încât acum nu mai cred nimic şi nici nu mai ştiu nimic.

— Şi nu ţi-e frică? Kitty zâmbi dispreţuitor.

— Câtuşi de puţin! Răspunse ca.

— Dacă se întâmplă ceva, să ştii că sunt la Katavasov.

— N-are să se întâmple nimic. Nici să nu-ţi treacă prin gând. Mă duc cu papa să fac o plimbare pe bulevard. Trecem pe la Dolly. Te aştept înainte de prânz. A propos: ştii că situaţia Dariei a ajuns absolut imposibilă? E datoare peste tot şi n-are un ban. Am vorbit ieri cu maman şi cu Arseni (aşa îl chema pe cumnatul ei, Lvov) şi am hotărât ca voi amândoi să tăbărâţi asupra lui Stiva. Lucrurile nu mai pot merge aşa. Cu papa nu se poate vorbi despre asta… Dar dacă tu şi cu el…

— Cam ce-am putea face? O întrebă Levin.

— Totuşi treci pe la Arseni, stai de vorbă cu dânsul. Are să-ţi spună ce-am hotărât.

— Dacă e vorba de Arseni, sunt de mai dinainte de părerea lui. Am să trec pe la dânsul. Iar în ceea ce priveşte concertul, mă duc cu Nathaly. Şi acum, la revedere!

Când ieşi Levin, îl opri Kuzma, vechiul lui servitor încă de pe când era burlac, care-i îngrijea gospodăria de la oraş.

— Krasavcik (un cal de ham adus de la ţară) a fost potcovit din nou, dar tot şchioapătă, îi spuse Kuzma. Care-i porunca?

La începutul şederii lui la Moscova, Levin avusese grijă să-şi aducă de la ţară caii, crezând că are să fie mai comod şi mai ieftin; văzuse însă în curând că-l costa mai mult decât birjile, de care era nevoit să se folosească.

— Trimite după veterinar. Poate şi l-a scrântit.

— Dar pentru Katerina Alexandrovna? Întrebă Kuzma.

Acum pe Levin nu-l mai mira faptul – ca în prima perioadă a şederii lui la Moscova – că trebuia să înhame o pereche de

cai voinici la un cupeu greu pentru a trece din Vozdvijenskoe în Sivţev Vrajek, adică un sfert de verstă prin zăpada moale, ca să aştepte patru ceasuri acolo, şi pentru asta birjarul să fie plătit cu cinci ruble. Aceasta i se părea acum ceva firesc.

— Spune birjarului să pună o pereche de cai la cupeul nostru, hotărî Levin.

— Prea bine.

Înlăturând atât de simplu şi de uşor, datorită înlesnirilor orăşeneşti, o greutate care la ţară i-ar fi cerut multă bătaie de cap, Levin coborî scara şi, chemând şi el o birjă, se duse în strada Nikitskaia. Pe drum nu se mai gândi la bani. Era preocupat numai de cunoştinţa cu savantul din Petersburg, specialist în sociologie, cu care avea să stea de vorbă despre lucrarea lui.

Numai la începutul şederii la Moscova Levin fusese mirat de cheltuieli – ciudate pentru un om stabilit la ţară – cheltuieli neproductive, dar de neînlăturat, care se iveau la tot pasul. Acum însă, se obişnuise cu asta. În această privinţă, i se întâmplase ceea ce se spune că se petrece cu beţivii: primul pahar te arde, al doilea îţi dă putere, iar celelalte îţi pun aripi. Când schimbase prima hârtie de o sută de ruble ca să cumpere livrele pentru fecior şi portar, îşi făcuse fără voie socoteala că livrelele acestea (de care nimeni n-avea nevoie, dar de care nu se putea lipsi, judecând după mirarea prinţesei şi a lui Kitty la aluzia lui că te-ai putea descurca şi fără livrele) reprezentau plata a doi muncitori pe toată vara – adică aproape trei sute de zile lucrătoare de la paşti şi până la lăsata-secului, fiecare zi fiind o zi de muncă grea din zori şi până seara târziu – şi-i venise foarte greu să cheltuiască această hârtie de o sută de ruble. Dar hârtia următoare – schimbată la cumpărăturile pentru o masă dată întregii familii care costa douăzeci şi opt de ruble – se duse mai uşor, deşi această sumă reprezenta pentru Levin optsprezece hectolitri şi mai bine de ovăz, cosit, legat, treierat şi vânturat de nişte

oameni care asudau şi gemeau de încordare. Acum, hârtiile pe care le schimba în dreaptă şi în stânga nu-i mai stârneau astfel de gânduri, ci zburau ca păsărelele. De mult nu mai socotea dacă munca depusă pentru câştigarea banilor corespunde plăcerii plătite cu banii aceştia. Fusese uitat şi principiul gospodarului: că este un anumit preţ sub care nu poţi vinde bucatele. Secara, de pildă – la al cărei preţ Levin ţinuse atât de mult timp – se vându cu cincizeci de copeici la dublă mai ieftin decât i se oferise cu o lună mai înainte. Chiar socoteala că făcând asemenea cheltuieli, nu vor putea trăi un an întreg fără datorii nu mai avea nici o însemnătate. Lucrul de căpetenie era să fie bani la bancă, fără să te mai întrebi cum îi aveai, ca să fii sigur că a doua zi se poate cumpăra carne şi celelalte. Această rânduială fusese respectată: avusese totdeauna bani la bancă. Dar acum se isprăviseră banii de la bancă şi Levin nu prea ştia de unde să ia alţii; de aceea, în clipa când Kitty îi adusese aminte de bani, el se necăji. Dar acum n-avea timp să se gândească la aşa ceva. Mergea cu birja şi nu se gândea decât la Katavasov şi la faptul că va face cunoştinţă cu Metrov.

III.

În timpul şederii la Moscova, Levin reluase relaţiile cu Katavasov, fostul său coleg de universitate, pe care nu-l mai întâlnise de la nuntă. Katavasov îi plăcea pentru claritatea şi simplitatea concepţiilor lui, în care de altminteri Levin vedea o dovadă de sărăcie a vieţii spirituale a acestuia. Katavasov, pe de alta parte, credea că inconsecvenţa de păreri a lui Levin se datora gândirii lui nedisciplinate. Dar claritatea lui Katavasov îi plăcea lui Levin, iar belşugul ideilor nedisciplinate ale lui Konstantin Dmitrici îi plăcea camaradului său. De aceea amândoi erau bucuroşi să se întâlnească şi să discute.

Levin îi citi câteva capitole din lucrarea sa, care îi plăcură lui Katavasov. În ajun, acesta se întâlni cu Levin la o conferinţă şi-i spuse că celebrul Metrov, al cărui articol îl

apreciase atât de mult Konstantin Dmitrici, se află la Moscova. Adăugă că Metrov se interesa foarte mult de cele spuse de Katavasov despre lucrarea lui Levin. Savantul urma să vină la dânsul a doua zi la ora unsprezece şi era bucuros să facă cunoştinţă cu Levin.

— Dragul meu, nu te mai recunosc! Îmi pare într-adevăr foarte bine, îi spuse Katavasov, întâmpinându-l pe Levin în salonaş. Auzind zbârnâitul soneriei mă gândeam: „Nu se poate să fie chiar atât de punctual…” Dar ce spui de muntenegreni? Sunt ostaşi din fire.

— Cum? Ce s-a întâmplat? Întrebă Levin. Katavasov îi spuse în câteva cuvinte o ştire de ultimă oră şi, după ce trecură în birou, îl prezentă unui bărbat scund, îndesat şi foarte plăcut la înfăţişare. Era Metrov. Convorbirea stărui scurt timp asupra politicii şi asupra atitudinii cercurilor oficiale din Petersburg faţă de ultimele evenimente. Metrov repetă câteva cuvinte aflate dintr-o sursă demnă de încredere, pe care le-ar fi rostit cu acest prilej ţarul şi unul dintre miniştri. Katavasov auzise, tot din sursă sigură, că împăratul ar fi spus cu totul altceva. Levin găsi o cale care împăca cele două versiuni, şi discuţia se curmă.

— Iacătă, dumnealui este autorul unei lucrări aproape terminate despre condiţiile naturale de lucru ale muncitorului agricol în raport cu pământul, zise Katavasov. Nu sunt specialist, dar ca naturalist mi-a plăcut să văd că el nu priveşte omenirea ca ceva în afara legilor biologice, ci dimpotrivă vede dependenţa ei de mediu şi caută legile evoluţiei, ţinând seama de această dependenţă.

— Foarte interesant, spuse Metrov.

— De fapt, am început să scriu o lucrare de agronomie, încuviinţă Levin roşind. Dar ocupându-mă de muncitor, principala unealtă în agricultură, am ajuns fără voie la rezultate cu totul neaşteptate.

Levin începu să-şi expună ideile cu băgare de seamă, tatonând parcă terenul. Ştia că Metrov scrisese un articol împotriva teoriilor îndeobşte admise în domeniul economiei

politice. Nu ştia însă în ce măsură s-ar putea bizui pe simpatia lui pentru noile sale idei, iar pe figura inteligentă şi liniştită a savantului nu putea citi nimic.

— Dar în ce vedeţi dumneavoastră calităţile deosebite ale muncitorului rus? Întrebă Metrov. În însuşirile, ca să zic aşa, zoologice, sau în condiţiile în care se află?

Levin îşi dădu scama că în această întrebare era exprimată o idee cu care nu putea fi de acord; totuşi îşi expuse mai departe ideile, după care muncitorul rus priveşte pământul cu totul altfel decât alte popoare. Şi, ca să întărească această afirmaţie, Levin se grăbi să adauge că acest punct de vedere deosebit al poporului rus faţă de pământ se întemeia – după părerea lui – pe conştiinţa chemării lui de a popula marile întinderi nelocuite din răsărit.

— Trăgând o concluzie asupra menirii unui popor în genere, e foarte uşor să cazi în eroare, obiectă Metrov, întrerupându-l pe Levin. Situaţia muncitorului va depinde totdeauna de raportul lui faţă de pământ şi capital.

Metrov nu-l mai lăsă pe Levin să-şi isprăvească ideea şi începu să-i expună propria sa teorie.

Levin nu văzu nimic nou în această teorie şi nici nu se strădui s-o înţeleagă. Vedea că Metrov, ca şi ceilalţi, de altfel, în ciuda articolului său în care combătea teoriile economiştilor, totuşi privea situaţia muncitorului rus numai din punctul de vedere al capitalului, salariului şi al rentei. Deşi Metrov a fost nevoit să recunoască faptul că în cea mai mare parte a Rusiei – cea de răsărit – renta era încă nulă, că pentru nouă zecimi din populaţia ţării, compusă din optzeci de milioane de locuitori, salariul reprezenta numai hrana şi că deocamdată capitalul nu exista decât sub forma unor unelte din cele mai primitive – el privea pe orice muncitor numai din acest punct de vedere; nefiind de acord în multe privinţe cu economiştii, el îşi avea o teorie proprie, noua, asupra salariului, pe care o şi expuse lui Levin.

Levin îl asculta în silă şi, la început, încercă să facă unele obiecţii; voi să-l întrerupă pe Metrov, ca să-şi exprime ideea

sa, care, după părerea lui, ar fi trebui să facă de prisos orice altă expunere. Pe urmă, însă, după ce se convinse că ei privesc lucrurile într-un mod atât de diferit, încât n-au să se înţeleagă niciodată, el nu-l mai contrazise, ci se mulţumi numai să-l asculte. Deşi acum nu-l mai interesa de loc ceea ce spunea Metrov, Levin simţea totuşi o oarecare plăcere ascultându-l. Era măgulit că un savant îşi exprima ideile faţă de dânsul cu atâta plăcere, atenţie şi încredere în cunoştinţele lui de specialitate, punând în lumină uneori, printr-o singură aluzie, o latură întreagă a chestiunii. Atribuia acest lucru meritelor sale, neştiind că Metrov, după ce discutase despre acest subiect cu toţi intimii săi, vorbea cu o deosebită plăcere despre aceste chestiuni cu orice nouă cunoştinţă. În genere, Metrov vorbea cu plăcere faţă de oricine despre chestiunea care-l preocupa şi care nu era încă destul de lămurită nici chiar pentru el însuşi.

— Numai să nu întârziem, zise Katavasov, uitându-se la ceas, îndată ce Metrov îşi încheie expunerea.

— Da. Azi e şedinţă la Societatea amatorilor de ştiinţă, cu prilejul jubileului de cincizeci de ani ai lui Svintici, răspunse Katavasov la întrebarea lui Levin. Piotr Ivanâci şi cu mine vrem să ne ducem acolo. Am făgăduit să vorbesc despre lucrările lui din domeniul zoologiei. Vino cu noi. E foarte interesant.

— Ai dreptate. E timpul să plecăm, aprobă Metrov. Veniţi cu noi; iar de acolo, dacă doriţi, poftiţi la mine. Aş dori mult să vă aud citind lucrarea.

— Nu, nu face. Lucrarea nu e încă isprăvită. Dar la şedinţă merg cu plăcere.

— Ai auzit, dragă? A făcut opinie separată, strigă Katavasov care îşi punea fracul în odaia de alături.

Discuţia trecu asupra celor întâmplate la universitate.

Chestiunea aceasta era un eveniment foarte important în iarna aceea, la Moscova. În consiliul universitar, trei profesori bătrâni nu acceptaseră punctul de vedere al tinerilor. Aceştia făcuseră opinie separată. După părerea

unora, punctul de vedere al acestora era îngrozitor. După alţii, era vorba de cel mai simplu şi mai drept punct de vedere. Profesorii se împărţiseră în două tabere.

Unii, printre care se număra şi Katavasov, acuzau tabăra adversă de înşelăciune şi de denunţ mârşav, ceilalţi – de copilărie şi desconsiderare a autorităţilor profesorale. Deşi nu făcea parte din cercul universitar, Levin auzise şi vorbise despre această chestiune cu prilejul vizitelor sale la Moscova şi-şi făcuse o părere proprie asupra ei. Luă parte la discuţia, care urmă şi pe stradă, până ce tustrei ajunseră la clădirea vechii universităţi.

Şedinţa începuse. La masa acoperită cu postav, unde se aşezară Katavasov şi Metrov, se aflau încă şase persoane, dintre care una citea ceva, aplecata asupra unui manuscris. Levin se aşează pe unul din scaunele goale care se aflau în jurul mesei şi întrebă în şoaptă pe un student de lângă el ce anume se citeşte. După ce se uită nemulţumit la Levin, studentul îi răspunse:

— Biografia.

Deşi biografia savantului nu-l interesa, Levin o ascultă fără voie şi află unele lucruri noi din viaţa celebrului învăţat.

Când conferenţiarul isprăvi, preşedintele mulţumi şi citi nişte versuri pe care i le trimisese poetul Ment cu prilejul acestui jubileu, adăugind câteva cuvinte de mulţumire la adresa autorului. Apoi Katavasov citi cu glasul lui puternic şi piţigăiat darea de seamă despre lucrările ştiinţifice ale savantului.

Când Katavasov sfârşi, Levin se uită la ceas: văzu că era trecut de ora unu şi se gândi că nu mai avea timp să citească lui Metrov lucrarea înainte de concert. De altfel, acum nici nu mai dorea asta. În timpul lecturii, Levin se tot gândi la discuţia avută, îşi dădea acum limpede seama că, dacă ideile lui Metrov aveau importanţă, şi ideile sale aveau însemnătatea lor. Aceste idei s-ar fi putut limpezi ducând la un rezultat oarecare, dar numai atunci când fiecare ar fi lucrat separat pe calea aleasă de el – un schimb de idei

nefiind de nici un folos. Hotărât să refuze invitaţia lui Metrov, Levin se apropie de dânsul la sfârşitul şedinţei. Metrov îl prezentă pe Levin preşedintelui, cu care vorbea despre noutatea politică la ordinea zilei. Cu acest prilej, Metrov povesti preşedintelui ceea ce istorisise şi lui Levin, care făcu aceleaşi observaţii ca şi în dimineaţa aceea; dar, pentru variaţie, îşi mai exprimă o părere nouă care-i venise tocmai atunci. După aceea, convorbirea se întoarse din nou la cele întâmplate la universitate, întrucât auzise toate lucrurile acestea, Levin se grăbi să-şi exprime faţă de Metrov regretul de a nu putea da urmare invitaţiei sale, salută şi se duse la Lvov.

IV.

Lvov, însurat cu Nathaly, sora lui Kitty, îşi petrecuse toată viaţa în cele două capitale şi în străinătate, unde îşi făcuse studiile şi ocupase posturi în diplomaţie.

Acum un an, Lvov se retrăsese din diplomaţie, dar nu din pricina vreunei neplăceri (nu avusese niciodată neplăceri cu nimeni) şi se transferase la departamentul palatului, la Moscova, ca să dea o cât mai bună educaţie celor doi fii ai săi.

Cu toate deosebirile vădite de obiceiuri şi de păreri, şi deşi Lvov era mai în vârstă decât Levin, ei se împrieteniseră în cursul acestei ierni şi ţineau foarte mult unul la altul.

Lvov era acasă. Levin intră neanunţat la dânsul.

Într-o haină de casă încinsă cu un cordon, având ghete de antilopă şi un pince-nez cu lentile albastre pe nas, Lvov şedea într-un fotoliu şi citea o carte aşezată pe un pupitru. În mâna lui frumoasă, întinsă peste braţul fotoliului, ţinea delicat o ţigara de foi pe jumătate fumată.

Când Lvov îl văzu pe Levin, faţa-i frumoasă, fină şi încă tânără, căreia părul argintiu, buclat şi lucios îi dădea şi mai multă distincţie, se însenină.

— Minunat! Tocmai vroiam să trimit după dumneata. Ei, ce mai face Kitty? Stai aici, e mai comod… Se sculă şi împinse spre Levin un balansoar. Ai citit ultima circulară din Journal

de St. Pétersbourg? O găsesc admirabilă, rosti Lvov cu un uşor accent franţuzesc.

Levin îi împărtăşi zvonul auzit de la Katavasov despre cele ce s-ar fi vorbit la Petersburg şi, după ce discutară politică, îi istorisi cum făcuse cunoştinţă cu Metrov şi despre participarea lui la şedinţă. Lvov arătă mult interes pentru toate acestea.

— Te invidiez că eşti primit în lumea interesantă a oamenilor de ştiinţă, zise Lvov. Apoi, înflăcărându-se ca de obicei, el continuă numaidecât în limba franceză, în care era deprins să vorbească. E adevărat că eu n-am vreme pentru aşa ceva. Slujba şi educaţia copiilor mei îmi iau tot timpul. Apoi, nu mi-e ruşine să mărturisesc, erudiţia mea nu e prea mare.

— Nu cred asta, răspunse Levin, zâmbind şi înduioşându-se ca totdeauna în faţa proastei păreri pe care o avea Lvov despre sine însuşi şi pe care şi-o exprima nu din dorinţa de a apărea sau chiar de a fi modest, ci cu deplină sinceritate.

— Ah! Abia acum îmi dau seama cât de puţin cultivat sunt. Pentru educaţia copiilor mei trebuie să-mi reîmprospătez în memorie multe lucruri şi chiar să le învăţ. Fiindcă nu e destul să ai profesori, trebuie şi un supraveghetor, după cum în gospodărie dumneata ai nevoie de lucrători şi de un supraveghetor. Uite ce citesc, şi Lvov îi arătă gramatica lui Buslaev, care se afla pe pupitru. I se cere lui Mişa, şi e atât de greu… Te rog, explică-mi. Aici se spune…

Levin vru să-i explice că era vorba de un lucru care nu se putea înţelege şi că trebuia învăţat pe de rost. Dar Lvov nu-i dădu dreptate.

— Dumneata râzi de aşa ceva.

— Dimpotrivă, nici nu-ţi poţi închipui cum, uitându-mă la dumneata, caut să învăţ ceea ce mă aşteaptă în viitor şi anume: educaţia copiilor mei.

— De la mine n-ai ce învăţa, zise Lvov.

— Un lucru ştiu, adăugă Levin, că n-am văzut copii mai bine crescuţi decât ai dumitale şi că eu n-aş dor: copii mai

buni decât dânşii.

Lvov vru să se stăpânească şi să nu-şi dea pe faţă bucuria, dar un surâs îi luminã faţa.

— Să fie mai buni decât mine, asta e tot ce doresc! Dumneata nu-ţi dai seama cât trebuie să mă străduiesc cu băieţii mei, care au multe lipsuri din pricina vieţii noastre în străinătate, începu Lvov.

— Au să înveţe tot ce le-a rămas în urmă. Sunt nişte copii atât de capabili! Lucrul de căpetenie este educaţia morală. Iată ce învăţ eu, uitându-mă la copiii dumitale.

— Dumneata spui „educaţia morală”. Nici nu-ţi poţi închipui cât e de greu! De-abia ai apucat să birui o pornire, că şi răsar altele şi iarăşi începe lupta. Fără sprijinul religiei, fără acest ajutor – ţii minte ce-am discutat odată – nici un tată nu şi-ar putea creşte copiii numai prin propriile sale puteri.

Această discuţie, care-l interesa ca totdeauna pe Levin, a fost întreruptă de frumoasa Natalia Alexandrovna, care intră în odaie, îmbrăcată de oraş.

— N-am ştiut că eşti aici, zise Nathaly bucuroasă că întrerupe această discuţie cunoscută şi răscunoscută şi de care se săturase. Ce mai face Kitty? Astăzi cinez la voi. Ştii ce, Arseni, spuse Nathaly soţului, o să iei cupeul…

Soţii începură să discute asupra felului cum vor petrece ziua. Lvov trebuia să plece ca să primească pe unul din şefii săi, iar Nathaly urma să se ducă la un concert şi la şedinţa publică a Comitetului sud-estic. Aveau de chibzuit şi de hotărât multe chestiuni. Levin, fiind de-al casei, trebui să ia parte la aceste planuri. Se hotărî ca Levin să însoţească pe Nathaly la concert şi la şedinţa publică, iar de acolo să trimită cupeul la birou după Arseni, care urma să-şi ia soţia şi să o aducă la Kitty. Sau, dacă Lvov nu şi-ar fi isprăvit încă treburile, el trebuia să trimită cupeul înapoi, iar Levin s-o conducă pe Nathaly.

— Uite cine mă strică, arătă Lvov spre Levin. Mă încredinţează că copiii noştri sunt foarte buni, când eu ştiu

că au atâtea lipsuri.

— Totdeauna am spus că Arseni exagerează! Exclamă soţia. Dacă ai sta să cauţi desăvârşirea, n-ai mai fi mulţumit niciodată. Tata are dreptate când spune că pe vremea copilăriei noastre se exagera într-un fel: noi stăteam la mansarda, iar părinţii se lăfăiau la parter. Astăzi, dimpotrivă, părinţii sunt trimişi în odăiţe, iar copiii stau la parter. Astăzi părinţii nu mai trebuie să trăiască, ci să dea totul copiilor.

— Ce-are a face, dacă aşa îţi place mai mult, răspunse Lvov, zâmbind cu surâsul său frumos, şi atingându-i mâna. Cine nu te cunoaşte ar putea crede ca eşti o mamă vitregă.

— Exagerările nu sunt bune niciodată, spuse calm Nathaly, punând coupe-papier-ul la locul lui, pe birou.

— Poftiţi aici, copii desăvârşiţi! Spuse Lvov către cei doi băieţi frumoşi, care tocmai intrau în odaie şi, după ce-l salutară pe Levin, se îndreptară spre tatăl lor, vrând probabil să-l întrebe ceva.

Levin ar fi vrut să stea de vorbă cu copiii, să asculte ce vor spune tatălui lor, dar Nathaly începu vorba cu dânsul şi în aceeaşi clipă intră în odaie Mahotin, colegul de slujbă al lui Lvov, îmbrăcat în uniformă de curtean; trebuia să se ducă împreună cu Lvov să primească pe cineva. Începu o discuţie însufleţită despre Herţegovina, despre prinţesa Korzinskaia, despre dumă şi despre moartea subită a doamnei Apraxina.

Levin uitase cu totul de însărcinarea primită. Îşi aduse aminte de ea de-abia când ieşi în antreu…

— A, da! Kitty m-a însărcinat să vorbesc cu dumneata despre Oblonski, spuse Levin lui Lvov care-i însoţise până la scară.

— Da, maman vrea ca noi, les beaux-freres1 să tăbărâm asupra lui, zise Lvov roşind şi zâmbind. Dar ce pot face eu?

— Atunci am s-o fac eu, rosti zâmbind doamna Lvov, îmbrăcată într-o rondă de vulpi albe, aşteptând sfârşitul convorbirii. Ei, haidem!

V.

La concertul de dimineaţă din ziua aceea se dădeau două bucăţi foarte interesante.

Una din ele era fantezia Regele Lear rătăcind pe câmp, iar cealaltă un cvartet închinat memoriei lui Bach. Amândouă bucăţile erau noi, în spirit modern. Levin vroia să-şi facă o părere despre ele. După ce-şi conduse cumnata la fotoliul ei, rămase în picioare lângă o coloană şi se hotărî să asculte cât mai atent şi mai conştiincios. Căuta să nu fie distrat de nimic altceva şi să nu-şi strice impresia uitându-se la dirijorul cu cravată albă care dădea din mâini – ceea ce tulbură totdeauna atât de neplăcut atenţia – la doamnele cu pălării, care în vederea concertului îşi legaseră grijuliu urechile cu panglici, şi la toate feţele acelea de oameni fără nici o preocupare sau numai cu preocupări care n-aveau nici o legătură cu muzica. Căuta să se ferească de cunoscătorii de muzică şi de guralivi. Stătea cu privirile aţintite în jos, înaintea sa, şi asculta.

Dar pe măsură ce asculta fantezia Regele Lear, el simţea tot mai mult neputinţa de a-şi face o părere exactă. La început, se părea că frazele muzicale vor izbuti să exprime anumite sentimente, dar ele se destrămau numaidecât în frânturi de noi începuturi de fraze sau chiar în sunete foarte complicate, fără altă legătură între ele decât capriciul compozitorului. Aceste frânturi de fraze, uneori frumoase, erau însă de cele mai multe ori neplăcute, fiindcă se iveau cu totul pe neaşteptate, prin nimic pregătite. Bucuria, tristeţea, deznădejdea, duioşia şi triumful se iveau fără nici o justificare, ca sentimentele unui nebun. Şi tot ca la un nebun, aceste simţăminte se risipeau pe neaşteptate.

În tot timpul cât s-a cântat fantezia, Levin stătu ca un surd care priveşte nişte dansatori. Când se isprăvi bucata, el rămase nelămurit şi simţi o mare oboseală din pricina atenţiei încordate, prin nimic răsplătită. Aplauze puternice se auziră din toate părţile. Toată lumea se ridică în picioare, începu să circule şi să vorbească. Dorind să-şi lămurească

impresia prin părerea altora, Levin se duse să caute cunoscători. Se bucură mult când văzu pe unul dintre vestiţii cunoscători stând de vorbă cu Pesţov, o veche cunoştinţă a lui.

— Extraordinar! Rosti vocea groasă de bas a lui Pesţov. Bună ziua, Konstantin Dmitrici. Pasajul cel mai bogat în imagini şi culori, aş putea spune sculptural, e acela unde simţi apropierea Cordeliei, unde femeia – das ewig Weiblichte2 – intră în luptă cu destinul. Nu-i aşa?

— Dar ce caută aici Cordelia? Întrebă cu sfială Levin, uitând cu desăvârşire că tema fanteziei era „regele Lear rătăcind pe câmp”.

— Apare Cordelia… Uite-aici! Strigă Pesţov lovind cu degetele într-un program de hârtie satinată, pe care-l avea în mână şi întinzându-l lui Levin.

Abia atunci îşi aduse aminte Konstantin Dmitrici de titlul fanteziei şi se grăbi să citească nişte versuri de Shakespeare în traducere rusească, tipărite pe dosul programului.

— Nu poţi urmări muzica fără asta, zise Pesţov către Levin, deoarece interlocutorul sau plecase şi nu mai avea cu cine sta de vorbă.

În pauză, Levin şi Pesţov discutară despre calităţile şi lipsurile curentului wagnerian în muzică. Levin susţinea că greşeala lui Wagner şi a urmaşilor săi este că muzica lor tinde să treacă în domeniul altor arte. Aceeaşi greşeală o face poezia când descrie trăsăturile feţelor – ceea ce intră în atribuţiile picturii. Ca să ilustreze această greşeală, Levin aminti de un sculptor care se apucase să cioplească în marmură umbrele unor chipuri din creaţia unui poet, aşezându-le la picioarele poetului ridicat pe un piedestal. „Aceste umbre erau atât de puţin umbre în sculptură, încât se ţineau de o scară” spuse Levin. Îi plăcea mult fraza aceasta; dar nu-şi mai amintea dacă nu cumva o mai spusese vreodată întocmai, poate chiar aceluiaşi Pesţov, şi de aceea se fâstâci.

Pesţov demonstra însă că arta e una şi că ea poate ajunge la manifestări superioare numai prin unirea tuturor genurilor.

Levin nu mai putu asculta a doua bucată. Pesţov rămăsese lângă dânsul, vorbind aproape tot timpul şi condamnând lucrarea pentru simplitatea sa exagerată, dulceagă şi afectată; o compara cu simplitatea prerafaelită în pictură. La ieşire, Levin se întâlni cu mai mulţi cunoscuţi şi stătu de vorbă cu dânşii despre politică, muzica şi despre prietenii comuni, Printre alţii, se întâlni şi cu contele Bohl. Şi îşi aduse aminte că trebuia să-i facă o vizită.

— Du-te acum, îl sfătui doamna Lvov căreia îi spuse acest lucru, poate că nu te vor primi. Apoi vino să mă iei de la şedinţă. Nu se isprăveşte aşa devreme.

VI

— Poate că nu primesc? Întrebă Levin, intrând în vestibulul casei contesei Bohl.

— Ba da, poftiţi, răspunse portarul, dezbrăcându-i numaidecât blana.

„Ce păcat! Se gândi Levin, scoţându-şi cu un oftat o mănuşă şi îndreptându-şi pălăria. De ce am venit? Ce am de vorbit cu ei?”

Trecând prin primul salon, Levin se întâlni în uşă cu contesa Bohl care, cu faţa îngrijorată şi aspră, dădea porunci unui servitor. Recunoscându-l, contesa îi zâmbi şi-l pofti în salonaşul de alături, de unde se auzeau glasuri. În salonaş şedeau în fotolii cele două fiice ale contesei şi un colonel din Moscova, pe care Levin îl cunoştea. Levin se apropie de dânşii, îi salută şi se aşează pe o canapea, ţinându-şi pălăria pe genunchi.

— Ce-ţi mai face soţia? Ai fost la concert? Noi n-am putut. Mama a trebuit să se ducă la parastas.

— Da. Am auzit… Ce moarte năpraznică! Spuse Levin.

Contesa apăru, se aşează pe canapea şi se interesă şi ea de soţia sa şi de concert.

Levin răspunse şi vorbi iarăşi despre moartea subită a doamnei Apraxina.

— De altfel, sănătatea i-a fost totdeauna cam şubredă.

— Aţi fost aseară la operă?

— Da, am fost.

— Lucca a fost foarte bine.

— Da, a fost foarte bine, încuviinţă Levin şi, fiindcă îi era totuna ce vor crede despre dânsul, începu să repete ceea ce auzise de o suta de ori despre talentul neobişnuit al cântăreţei.

Contesa Bohl se prefăcu că-l ascultă. Apoi, după ce vorbi destul, Levin tăcu şi începu să vorbească colonelul, care nu spusese nimic până atunci. Colonelul vorbi tot despre operă şi despre lumina sălii, în sfârşit, după ce pomeni de une folle journée3 pe care vroia s-o organizeze Tiurin, râse, mai spuse câte ceva şi plecă. Levin se sculă şi el în picioare, dar văzu după faţa contesei că pentru el nu venise încă timpul să plece. Trebuia să mai stea vreo două minute, aşa că se aşeză din nou.

Tot gândindu-se că orice ar face ar fi o prostie, Konstantin Dmitrici nu găsea ce să mai spună şi tăcu.

— Nu te duci la şedinţa publică? Se spune că va fi foarte interesantă, începu contesa.

— Am făgăduit cumnatei mele să mă duc s-o iau, răspunse Levin.

Se făcu tăcere. Mama şi una din fete schimbară încă o privire.

„Mi se pare că acum pot pleca”, se gândi Levin şi se sculă. Doamnele îi strânseră mâna şi-l rugară să transmită soţiei sale mille choses4.

În timp ce îi ţinea blana, portarul îl întrebă:

— Unde locuiţi? Şi-i notă numaidecât adresa într-un registru mare, frumos legat.

„Fireşte că nu-mi pasă, totuşi mi-e ruşine… mare prostie!” se gândi Levin, mângâindu-se cu gândul că toată lumea făcea la fel. Trecu apoi pe la şedinţa publică a comitetului,

unde trebuia s-o găsească pe cumnată-sa şi să se întoarcă împreună acasă.

La şedinţa publică a comitetului era lume multă şi aproape întreaga înaltă societate. Levin mai apucă raportul, despre care toţi spuneau că fusese foarte interesant. După ce se isprăvi lectura, publicul se adună grămadă la un loc. Levin se întâlni cu Sviajski, care-l pofti să vină neapărat în aceeaşi seară la Societatea de agronomie, unde o celebritate urma să prezinte un referat. Se întâlni şi cu Stepan Arkadici, care abia se înapoiase de la alegeri, şi cu multe alte cunoştinţe. Mai stătu de vorbă şi ascultă diferite păreri despre şedinţă, despre o nouă piesă şi despre un proces, dar probabil că atenţia îi era obosită, fiindcă – vorbind de proces – făcu o greşeală de care mai târziu îşi aminti de câteva ori cu ciudă. Vorbind de pedeapsa ce urma să primească un străin, judecat în Rusia, şi spunând că n-ar fi drept să fie pedepsit cu expulzarea, el repetă ceea ce auzise cu o zi mai înainte de la un cunoscut.

— Cred că a-l expulza e ca şi cum ai pedepsi o ştiucă, aruncând-o în apă, zise Levin. Abia mai târziu îşi aminti că această frază, auzită de la un cunoscut, pe care o dăduse ca a lui proprie, era luată dintr-o fabulă de Krîlov. Şi fusese repetată de cunoştinţa sa după un articol de ziar.

Îşi luă cumnata, o duse acasă la dânsul şi, găsind-o pe Kitty veselă şi sănătoasă, plecă la club.

VII.

Levin sosi la club tocmai la timp. O dată cu dânsul sosiră şi alţi membri şi invitaţi ai clubului. Konstantin Dmitrici nu fusese acolo de foarte multa vreme, încă de pe timpul când locuia la Moscova, după absolvirea universităţii, şi ducea o viaţă mondenă, îşi amintea de club, de amănuntele lui exterioare, dar uitase cu desăvârşire impresia ce i-o făcuse pe vremuri. De cum intră în curtea largă, semi rotundă, coborî din birjă şi urcă treptele unde-l întâmpină un portar cu cordon, care-i deschise fără zgomot uşa, salutându-l… de cum văzu în vestibul galoşii şi blănurile membrilor care

socotiseră că era mai uşor să-şi scoată galoşii decât să se urce cu ei… de cum auzi sunetul tainic al unui clopoţel care-l anunţa şi văzu, în timp ce suia scara uşor înclinată acoperită cu un covor, statuia la capătul scării, iar la uşile de sus, pe al treilea uşier cunoscut, îmbătrânit, îmbrăcat în livreaua clubului, deschizând uşa tacticos şi uitându-se la musafir – Levin se simţi învăluit de atmosfera de club de pe vremuri: o atmosferă de odihnă, îndestulare şi belşug, o atmosferă de bună-cuviinţă.

— Pălăria, vă rog, îi spuse uşierul lui Levin, care uitase regula clubului ca pălăriile să fie lăsate în vestibul. De mult n-aţi mai fost pe la noi! Domnul prinţ v-a înscris de ieri. Domnul prinţ Stepan Arkadici încă n-a venit.

Uşierul nu-l cunoştea numai pe Levin, ci şi pe toţi prietenia şi neamurile sale; de aceea, îi pomeni numaidecât de persoanele apropiate.

După ce trecu prin prima sală cu paravane şi prin camera din dreapta cu masa vânzătorului de fructe, depăşind pe un bătrân care mergea încet, Levin intră în sala de mâncare cufundată în zgomot de glasuri şi clinchet de tacâmuri.

Trecu prin faţa meselor – ocupate aproape toate – uitându-se la comeseni. Întâlnea la fiecare pas fel de fel de oameni, bătrâni şi tineri, de-abia ştiuţi sau pe care-i cunoştea foarte bine. Nu vedea nici o faţă necăjită sau preocupată. Parcă toată lumea îşi lăsase în vestibul, o dată cu căciulile, şi grijile, şi preocupările – ca să se bucure în tihnă de bunurile vieţii. Aici erau şi Sviajiski, şi Şcerbaţki, şi Nevedovski, şi bătrânul prinţ, şi Vronski şi Serghei Ivanovici.

— A! De ce ai întârziat? Îl întrebă zâmbind bătrânul prinţ, întinzându-i mâna peste umăr. Ce face Kitty? Adăugă el, îndreptându-şi şervetul trecut între nasturii vestei.

— E bine. Cinează acasă, în trei.

— A! Aline-Nadine. Noi nu mai avem loc. Du-te repede la masa aceea şi ocupă-ţi loc, zise prinţul şi, întorcându-se, luă din mâna feciorului cu băgare de seamă o farfurie cu ciorbă de mihalţ.

— Levin! Vino-ncoace! Strigă mai din fund un glas prietenos. Era Turovţân. Stătea cu un tânăr ofiţer şi lângă dânşii se aflau două scaune întoarse.

Levin se îndreptă bucuros spre el. Turovţân, băiat bun şi chefliu, îi fusese totdeauna simpatic; de dânsul se lega amintirea explicaţiei hotărâtoare cu Kitty, iar în ziua aceea, după toate discuţiile încordate şi savante, înfăţişarea prietenoasă a lui Turovţân îl atrăgea în chip deosebit.

— Locurile acestea sunt pentru dumneata şi pentru Oblonski, trebuie să vină şi el.

Ofiţerul, cu ochi veseli, râzători, care se ţinea drept ca o lumânare, era Gaghin, originar din Petersburg. Turovţân i-l recomandă.

— Oblonski nu poate să nu întârzie.

— A, uite-l şi pe el!

— Acum ai picat şi tu? Întrebă Oblonski, apropiindu-se repede de ei. Noroc! Ai luat un aperitiv? Atunci hai cu mine.

Levin se sculă şi se duse cu dânsul la o masă mare, încărcată cu rachiuri şi cu cele mai variate gustări. Din vreo douăzeci de aperitive s-ar fi putut alege ceva pe gustul oricui, dar Stepan Arkadici ceru o băutură specială; şi unul dintre lacheii în livrea care se aflau acolo îi aduse numaidecât ceea ce comandase. Levin şi Oblonski băură câte un păhăruţ şi se întoarseră la masa lor.

Lui Gaghin i se aduse numaidecât şampanie, chiar la ciorba de peşte, şi el porunci să se toarne în patru pahare. Levin nu refuză băutura ce i se oferi şi mai comandă o sticlă. Îi era foame. Mâncă şi bău cu mare poftă şi luă parte cu şi mai multă plăcere la discuţiile vesele şi simple ale comesenilor. Coborând tonul, Gaghin povesti o anecdotă nouă care circula la Petersburg. Deşi necuviincioasă şi idioată, anecdota era totuşi foarte hazlie. Levin râse cu hohote, atât de tare, încât câţiva vecini întoarseră capul spre dânsul.

— Seamănă cu anecdota: „Tocmai asta nu pot să sufăr!” O cunoşti? Întrebă Stepan Arkadici. A! E straşnică! Mai adu o

sticlă, îi spuse lacheului şi începu să povestească.

— Din partea lui Piotr Ilici Vinovski, îl întrerupse pe Stepan Arkadici un fecior bătrân, aducând două pahare subţiri de şampanie şi punându-se înaintea lui Oblonski şi a lui Levin.

Stepan Arkadici luă o cupă şi, uitându-se spre celalalt capăt al mesei, zâmbi şi făcu semn cu capul unui bărbat chel, mustăcios şi cu părul roşu.

— Cine-i ăsta? Întrebă Levin.

— L-ai întâlnit o dată la mine. Nu ţii minte? Bun băiat!

Levin repetă gestul lui Oblonski şi luă cupa.

Anecdota lui Stepan Arkadici era şi ea foarte hazlie. Levin povesti, la rândul său, o anecdotă, care plăcu mult. Pe urmă veni vorba de cai, de alergările din ziua aceea şi de calul lui Vronski, Atlasnâi, care luase premiul cel mare. Levin nici nu băgă de seamă cum trecu timpul.

— A! Uite-i şi pe ei! Izbucni Stepan Arkadici spre sfârşitul mesei, aplecându-se peste speteaza scaunului şi întinzând mâna lui Vronski, care se apropie de dânsul însoţit de un colonel înalt din garda imperială. Şi chipul lui Vronski era luminat de expresia de voioşie comună tuturor membrilor clubului. Se rezemă de umărul lui Stepan Arkadici, şoptindu-i ceva; şi, cu acelaşi zâmbet bucuros, întinse mâna lui Levin.

— Îmi pare foarte bine că vă văd, îi spuse Vronski. V-am căutat atunci, după alegeri; dar mi s-a spus că aţi şi plecat.

— Da. Am plecat în aceeaşi zi. Tocmai vorbeam de calul dumneavoastră. Vă felicit, zise Levin. Aţi realizat o performanţă.

— Dar şi dumneavoastră aveţi cai.

— Eu nu, dar a avut tatăl meu şi mă pricep şi eu puţin la cai.

— Unde ai cinat? Îl întrebă Stepan Arkadici.

— La a doua masă, după coloane.

— A fost sărbătorit, spuse colonelul cel înalt. Al doilea premiu imperial! Dacă aş avea noroc la cărţi, aşa cum are el

la cai! Dar de ce să pierd eu timpul ăsta de aur? Mă duc în camera infernală, adăugă colonelul şi se îndepărtă de masă.

— Asta-i Iaşvin, spuse Vronski lui Turovţân şi se aşează pe scaunul care se eliberase la masa lor. După ce bău paharul de vin ce i se întinse, Vronski mai porunci să se aducă o sticlă. Fie sub influenţa atmosferei clubului, fie din pricina vinului băut, Levin legă o conversaţie cu Vronski despre o nouă rasă de vite şi se simţi foarte bucuros că nu mai avea nici un pic de duşmănie împotriva acestui om. Îi spuse chiar printre altele că soţia sa, după cum auzise de la dânsa, îl întâlnise la prinţesa Maria Borisovna.

— O! Prinţesa Maria Borisovna e încântătoare! Exclamă Stepan Arkadici şi povesti pe socoteala bătrânei prinţese o anecdotă care-i făcu pe toţi să râdă. Mai cu seamă Vronski râse în hohote, cu atâta voie bună, încât Levin se simţi împăcat definitiv cu dânsul.

— Ei, am isprăvit? Întrebă Oblonski, ridicându-se de la masă cu un zâmbet pe buze. Să mergem!

VIII.

După ce se sculă de la masă, Levin simţi că i se legănau în mers braţele cu o regularitate şi o uşurinţă deosebită, în timp ce trecea cu Gaghin prin saloanele înalte ale clubului, spre sala de biliard, unde se întâlni cu socrul său.

— Ei, ce zici? Cum îţi place templul ăsta al trândăviei? Îl întrebă prinţul, luându-l de braţ. Vino puţin cu mine.

— Tocmai vroiam să fac o plimbare prin club şi să văd ce mai e pe aici. E interesant!

— Da, pentru tine e interesant. Dar pentru mine e interesant din alt punct de vedere. Te uiţi la bătrânii ăştia – prinţul arătă spre un domn adus de spate, cu buza atârnându-i în jos, care trecu prin faţa lor de-abia mişcându-şi picioarele în nişte ghete moi – şi crezi că s-au născut aşa, edecuri?

— Cum edecuri?

— Aşa le spunem noi, la club. Ne vine la toţi rândul; vii cât vii la club, azi-mâine, până te zahariseşti şi tu. Râzi, dar noi,

bătrânii stăm şi ne gândim la vremea când vom ajunge şi noi nişte edecuri. Îl cunoşti pe prinţul Cecenski? Întrebă prinţul şi Levin citi pe chipul său că vroia să povestească ceva hazliu.

— Nu. Nu-l cunosc.

— Cum se poate? Pe vestitul prinţ Cecenski? În sfârşit! Joacă mereu biliard. Acum vreo trei ani, încă nu era un edec. Se ţinea bine şi făcea pe alţii edecuri. Vine într-o zi la club, iar portarul nostru, Vasili… îl cunoşti, grăsunul acela, un om foarte de duh. Şi aşa, prinţul Cecenski îl întrebă: „Cine a mai venit, Vasili? E vreun edec pe-aici?” Portarul îi răspunde: „Da, luminăţia-voastră, sunteţi al treilea”. Da, dragul meu, chiar aşa!

Discutând şi salutând pe cunoscuţii pe care-i întâlneau, Levin şi prinţul trecură prin toate saloanele: salonul cel mare, unde erau aşezate mesele la care, partenerii obişnuiţi începuseră un joc mic; camera divanelor, unde se juca şah şi unde Serghei Ivanovici stătea de vorbă cu cineva; sala de biliard, unde într-un colţ, lângă divan, se organizase o partidă veselă cu şampanie, la care lua parte şi Gaghin; vizitară şi camera infernală, unde – în jurul unei mese la care se şi aşezase Iaşvin – se înghesuiau numeroşi jucători. Căutând să nu facă zgomot, intrară şi în întunecoasa sală de lectură unde, sub lămpi de abajur, şedea un tânăr supărat, care răsfoia revistă, după revistă, şi un general chel, cufundat în lectură. Intrară şi în camera oamenilor deştepţi, cum o numea prinţul; în această încăpere, trei domni comentau cu aprindere ultima noutate politică.

— Poftim, prinţule, e gata, îi spuse unul dintre partenerii săi de joc, găsindu-l acolo, şi bătrânul prinţ se duse cu el. Levin mai rămase câtva timp şi ascultă; dar, amintindu-şi toate discuţiile din dimineaţa acelei zile, se simţi deodată cuprins de o plictiseală cumplită. Se sculă repede şi se duse să-i caute pe Oblonski şi pe Turovţân, a căror societate era mai veselă.

Turovţân şedea cu un pahar de băutură în mână pe o canapea înaltă, în sala de biliard; iar Stepan Arkadici şi Vronski discutau ceva lângă uşă, la capătul celălalt al încăperii.

— N-aş putea spune că ea se plictiseşte, însă situaţia asta nelămurită şi nehotărâtă… auzi Levin şi vru să se depărteze în grabă, dar Oblonski îl strigă.

— Levin! Îl rugă Stepan Arkadici, şi Konstantin Dmitrici observă că ochii cumnatului său erau nu înlăcrămaţi, ci umezi ca totdeauna când era băut sau înduioşat. Acum era şi una şi alta. Levin, să nu pleci, adăugă Oblonski şi-l strânse cu putere de cot, nevrând să-i dea drumul cu nici un preţ.

— Ăsta-i un prieten sincer al meu, poate cel mai bun, spuse Stepan Arkadici lui Vronski. Şi tu îmi eşti foarte drag, şi vreau să vă apropiaţi şi să vă împrieteniţi, fiindcă amândoi sunteţi oameni cumsecade.

— Nu ne mai rămâne decât să ne sărutăm, spuse Vronski pe un ton glumeţ şi prietenos, întinzând mâna.

Levin luă repede mâna întinsă şi o strânse cu putere.

— Îmi pare foarte, foarte bine! Zise el, strângându-i mâna.

— Băiete, o sticlă de şampanie, comandă Stepan Arkadici.

— Şi mie îmi pare foarte bine! Adăugă Vronski. Cu toată dorinţa lor reciprocă şi a lui Oblonski, n-aveau ce vorbi, Amândoi îşi dădură seama de asta.

— Ştii că el n-o cunoaşte pe Anna? Spuse Stepan Arkadici lui Vronski. Vreau să-l duc neapărat la ea. Să mergem, Levin.

— Adevărat? Spuse Vronski. Are să-i pară foarte bine. M-aş întoarce şi eu acasă, urmă el, dar sunt îngrijorat de Iaşvin şi vreau să rămân până isprăveşte partida.

— Îi merge prost?

— Pierde mereu şi numai eu pot să-l stăpânesc.

— Atunci, să facem o piramidă. Joci, Levin? Foarte bine! Aprobă Stepan Arkadici. Pregăteşte o piramidă, spuse el marcherului.

— E gata de mult, răspunse acesta, care aşezase bilele în triunghi şi se juca din distracţie cu bila cea roşie.

— Hai să începem!

După partidă, Vronski şi Levin se aşezară la masa lui Gaghin. Sfătuit de Stepan Arkadici, Levin pontă pe aşi. Vronski ba şedea la masă, înconjurat de cunoscuţi care veneau la dânsul unul după altul, ba se ducea în camera infernală, la Iaşvin. Levin simţea o odihnă plăcută după oboseala intelectuală de peste zi. Îl bucura încetarea duşmăniei sale faţă de Vronski. Impresia de linişte, bună-cuviinţă şi de mulţumire nu-l părăsi nici o clipă.

După ce isprăvi partida, Oblonski îl luă de braţ pe Levin.

— Atunci, să mergem la Anna. Chiar acum? Da? E acasă? I-am făgăduit de mult să te duc la ea. Unde aveai de gând să te duci în seara asta?

— La drept vorbind, nicăieri. Făgăduisem lui Sviajski să ne întâlnim la Societatea de agronomic. Hai să mergem, consimţi Levin.

— Foarte bine! Hai! Vezi dacă mi-a venit cupeul, spuse Stepan Arkadici unui lacheu.

Levin se duse la masă, plăti cele patruzeci de ruble pierdute de el pe aşi, îşi achită cheltuielile de masă, cunoscute Dumnezeu ştie cum de un lacheu bătrân postat lângă perete şi, legănându-şi braţele, se îndreptă spre ieşire, trecând prin toate saloanele clubului.

IX

— Cupeul prinţului Oblonski! Strigă portarul, cu glasul său de bas, tunător.

Cupeul trase la scară şi amândoi se urcară în el. La început, înainte de ieşirea cupeului pe poartă, Levin rămase încă sub impresia liniştii din club, simţind plăcerea şi netăgăduita bunăcuviinţă a mediului înconjurător. Dar de îndată ce cupeul ieşi în stradă şi Levin simţi zdruncinăturile trăsurii pe drumul plin de hopuri, de îndată ce auzi strigătul mânios al unui birjar care se încrucişase cu dânşii şi, de cum văzu firma roşie, slab luminată, a unei cârciumi cu

prăvălioară – impresia aceasta i se spulberă numaidecât. Începu să-şi cântărească fapta şi să se întrebe dacă face bine ducându-se la Anna. „Ce are să spună Kitty?” Dar Stepan Arkadici nu-l lăsă să se cufunde în gânduri şi, ghicindu-i parcă îndoielile, le risipi.

— Ce bine-mi pare că ai s-o cunoşti! Ştii, Dolly dorea de mult asta. Şi Lvov a fost la ea şi o vizitează. Deşi mi-e soră, adaose Stepan Arkadici, pot să spun cu mâna pe inimă că e o femeie superioară. Ai să vezi. Situaţia ei e foarte grea, mai cu seamă acum.

— De ce mai cu seamă acum?

— Ducem tratative de divorţ cu bărbatul său. Karenin consimte. Dar sunt greutăţi în privinţa băiatului; şi această chestiune, care trebuia să se isprăvească de mult, tărăgănează ce trei luni. Cum se pronunţă divorţul. Anna se mărită cu Vronski. Ce stupid e obiceiul ăsta vechi, cu învârtirea în jurul tetrapodului… „Isaiia dănţuieşte”, în care nimeni nu mai crede şi care împiedică fericirea oamenilor, urmă Stepan Arkadici. Atunci situaţia lor va fi tot atât de clară ca şi a mea, ca şi a ta.

— Dar unde-i dificultatea? Întrebă Levin.

— E o poveste lungă şi plictisitoare! Totul e aşa de complicat la noi! Lucrurile stau aşa: Anna, aşteptând divorţul, locuieşte de trei luni la Moscova – unde toată lumea îi cunoaşte pe amândoi – nu se duce nicăieri şi nu se întâlneşte cu nici o femeie afară de Dolly… deoarece, înţelegi, nu vrea să fie vizitată din milă. Până şi proasta aceea de prinţesă Varvara a plecat şi ea, socotind necuviincios să rămână. În asemenea situaţie, orice alta femeie nu şi-ar fi putut găsi nici un punct de sprijin în sine însăşi. Dar Anna – ai să vezi cum şi-a orânduit viaţa, cât e de calmă şi de demnă. La stânga, pe ulicioară, în faţa bisericii! Strigă Stepan Arkadici, aplecându-se pe fereastra cupeului. Uf, ce cald el făcu el, desfăcându-şi blana cu tot gerul de douăsprezece grade sub zero.

— Are însă o fetiţă; desigur că e ocupată cu ea, spuse Levin.

— Îţi închipui, mi se pare, că fiecare femeie e o femelă, une couveuse5, răspunse Stepan Arkadici. Dacă e ocupată, trebuie să fie numaidecât cu copiii! Se pare că-i dă o creştere excelentă, dar despre asta nu vorbeşte. Anna e ocupată în primul rând cu scrisul. Văd că zâmbeşti ironic, dar degeaba. Scrie o carte pentru copii şi nu spune la nimeni. Mie însă mi-a citit câteva pasaje şa eu am dat manuscrisul lui Vorkuev… ştii, editorul acela… mi se pare ca e scriitor şi el. Se pricepe. Spune că e o lucrare deosebită. Dar crezi poate că face pe femeia-scriitoare? De loc! Înainte de toate e o femeie de inimă. Acum se ocupă de o fetiţă englezoaică şi de o familie întreaga.

— Vreun act filantropic?

— Vrei numaidecât să vezi ceva rău. Nu-i vorba de filantropie, ci de inimă. Vronski avea un antrenor englez, om foarte priceput în meseria lui, dar beţiv. S-a pus rău pe băutura, a căpătat delirium tremens şi familia lui a rămas pe drumuri. Anna i-a văzut, i-a ajutat, s-a pasionat, iar astăzi toată familia asta e întreţinută de ea. Dar nu aşa, de sus, ca s-o ajute numai cu bani, ci meditează singură băieţii pentru a-i ajuta să intre într-un liceu rusesc, iar pe fată a luat-o la ea. Ai s-o vezi.

Cupeul intră în curte şi Stepan Arkadici sună zgomotos la intrare, în faţa căreia se afla o sanie.

Fără să-l întrebe pe portarul care le deschise dacă Anna e acasă, Stepan Arkadici intră în antreu. Levin îl urmă, îndoindu-se din ce în ce mai mult dacă face bine ori nu.

Uitându-se în oglindă, Levin observă că e roşu. Era însă sigur că nu-i beat. Urcă o scară acoperită cu covor, în urma lui Stepan Arkadici.

Ajungând sus, Oblonski întrebă un fecior, care-l salută ca pe un om al casei, cine e la Anna Arkadievna. I se răspunse că domnul Vorkuev.

— Unde sunt?

— În birou.

După ce trecură printr-o mică sufragerie cu pereţii de lemn întunecat, călcând pe un covor moale, Stepan Arkadici şi Levin intrară într-un birou cufundat într-o lumină crepusculară, sub o singură lampă cu abajur mare de culoare închisă. Altă lampa cu reflector atârna în perete şi lumina un portret de femeie, în mărime naturală, care atrase numaidecât atenţia lui Levin. Era portretul Annei făcut de Mihailov în Italia. În timp ce Stepan Arkadici ocolea o jardinieră cu plante, glasul de bărbat care se auzise mai înainte amuţi. Levin se uită la portretul care parcă ieşea în relief din ramă, într-o lumină strălucitoare, şi nu-şi putea lua ochii de la el. Uitase unde se află şi, fără să asculte ceea ce se vorbea alături, nu putea să-şi întoarcă privirea de la tabloul acela extraordinar. Nu era un tablou, ci o femeie vie, fermecătoare, cu părul negru cârlionţat, cu umerii şi cu braţele goale, cu un zâmbet fugar, îngândurat, pe buzele umbrite de un pufuşor delicat, şi care se uita la dânsul cu un aer triumfător şi duios, privindu-l cu ochi tulburători. Nu părea vie numai din pricină că era mai frumoasă decât poate fi o femeie în viaţă.

— Îmi pare foarte bine, auzi deodată Levin, lângă dânsul, o voce care-i vorbea, vocea femeii pe care o admira în portret.

Anna îi ieşea în întâmpinare de după jardinieră. Levin văzu în semiîntunericul cabinetului pe însăşi femeia din ramă, într-o rochie de un albastru-închis cu ape, nu în aceeaşi atitudine şi cu aceeaşi expresie, dar tot atât de fermecător de frumoasă cum o prinsese pictorul pe pânză. Totuşi, Anna nu părea chiar aşa de strălucitoare ca în tablou, în schimb, vie, avea ceva nou şi atrăgător, care-i lipsea în portret.

X.

Anna îl întâmpină pe Levin, fără să-şi ascundă bucuria de a-l vedea; îi întinse mâna mică şi energică, îl prezentă pe Vorkuev şi arătă spre o fetiţă drăguţă, roşcovană, aşezată acolo cu lucrul, spunând că o luase de suflet, şi asta cu

simplitatea şi cu liniştea unei doamne din înalta societate, totdeauna firească şi stăpână pe sine.

— Îmi pare foarte bine, foarte bine, repetă Anna. Rostite de dânsa, aceste cuvinte obişnuite căpătară un înţeles deosebit pentru Levin. Vă cunosc de mult şi vă preţuiesc, atât pentru prietenia cu Stiva, cât şi pentru soţia domniei-voastre… Am cunoscut-o foarte puţină vreme, dar mi-a lăsat impresia unei flori minunate, da, a unei flori. Şi are să fie în curând mamă…

Anna vorbea nestingherită şi fără grabă, uneori plimbându-şi privirea de la Levin la fratele său. Levin simţi că făcuse o bună impresie şi-i veni uşor să vorbească cu ea în chip firesc şi cu plăcere, ca şi cum ar fi cunoscut-o din copilărie.

— Ivan Petrovici şi cu mine ne-am instalat în biroul lui Alexei tocmai ca să fumăm, răspunse Karenina lui Stepan Arkadici care o întrebase dacă se poate fuma. Apoi, aruncând o privire lui Levin, în loc să-l întrebe dacă fumează, Anna trase spre dânsa un portţigaret de baga şi scoase o ţigaretă.

— Cum te simţi astăzi? O întrebă fratele său.

— Bine. Dar tot nervii… ca de obicei.

— Nu-i aşa că e extraordinar? Întrebă Stepan Arkadici, observând că Levin se uita din când în când la tablou.

— N-am văzut un portret mai frumos.

— Şi seamănă leit, nu? Adăugă Vorkuev.

Levin se uită la portret, apoi la original. O strălucire deosebită lumină chipul Annei când simţi aţintită privirea lui asupră-i. El roşi şi, ca să-şi ascundă tulburarea, vroi s-o întrebe dacă n-a văzut-o de mult pe Daria Alexandrovna. Dar Anna începu să vorbească în aceeaşi clipă:

— Tocmai vorbeam cu Ivan Petrovici despre ultimele tablouri ale lui Vaşcenkov. Le-aţi văzut?!

— Da, le-am văzut, răspunse Levin.

— Dar, să mă iertaţi, v-am întrerupt. Vroiaţi să spuneţi ceva…

Levin o întrebă dacă n-o văzuse de mult pe Dolly.

— A fost ieri pe la mine. Era foarte nemulţumită de liceul lui Grişa. Se pare că profesorul de latină a fost nedrept cu el.

— Da, i-am văzut tablourile. Nu prea mi-au plăcut, se întoarse Levin la convorbirea începută.

Acum, Konstantin Dmitrici nu mai vorbea mecanic ta în dimineaţa aceea. În conversaţia cu Anna, fiecare cuvânt căpăta o semnificaţie deosebită. Era plăcut să vorbeşti cu dânsa, dar şi mai plăcut s-o asculţi.

Anna nu vorbea numai natural şi inteligent, ci parcă cu o nepăsare spirituală, fără să pună nici un preţ pe ideile sale, dând dimpotrivă mai multă greutate vederilor interlocutorului.

Discuţia se încinsese în legătură cu noua orientare în artă şi cu recenta ilustrare a Bibliei de către un pictor francez. Vorkuev îi reproşa artistului un realism împins până la brutalitate. Levin spuse că francezii au ajuns la un convenţionalism fară seamăn în artă şi că tocmai de aceea ei văd un deosebit merit în revenirea la realism. Găsesc poezie în însuşi faptul de a nu mai minţi.

Niciodată Levin nu spusese o vorbă inteligentă, care să-i facă atâta plăcere. Apreciindu-i ideea, faţa Annei se lumină deodată. Începu să râdă şi zise:

— Râd aşa cum râzi când vezi un portret care seamănă leit cu originalul. Ceea ce aţi spus caracterizează perfect arta franceză contemporana – pictura şi chiar literatura: Zola, Daudet. Dar poate că aşa se întâmplă totdeauna – oamenii îşi întemeiază propriile conceptions6 pe figuri imaginare şi convenţionale; iar după aceea, când toate posibilele combinaisons7 sunt făcute, se plictisesc de figurile închipuite de dânşii şi se întorc la cele mai naturale, mai adevărate.

— Foarte drept! Aprobă Vorkuev.

— Aţi fost la club? Îl întrebă Anna pe fratele său. „Aşa femeie înţeleg şi eu!” îşi zise Levin, parcă furat de gânduri,

uitându-se stăruitor la faţa-i frumoasă şi expresivă, care se schimbă deodată cu desăvârşire. Levin nu auzea ce vorbea Anna, aplecată spre fratele său, dar era uimit de schimbarea expresiei de pe chipul ei. Atât de frumos mai înainte în calmul său, chipu-i trăda brusc curiozitate, mânie şi mândrie. Dar asta nu ţinu decât o clipă. Anna îşi miji ochii, de parcă ar fi vrut să-şi aducă aminte de ceva.

— Aşa! Dar asta nu interesează de altfel pe nimeni, adăugă ea şi, întorcându-se către mica englezoaică, îi spuse: Please, order the tea în the drawing-room8.

Fata se ridică şi ieşi.

— A reuşit la examen? Întrebă Stepan Arkadici.

— Strălucit! E o fată foarte capabilă şi simpatică.

— Până la urmă, ai s-o iubeşti mai mult decât pe fiica ta.

— Asta e o judecată de bărbat. În iubire nu există mai mult sau mai puţin. Pe fiica mea o iubesc cu un anumit fel de dragoste, iar pe fata asta – cu un altul.

— I-am spus şi eu Annei Arkadievna, zise Vorkuev, că, dacă ar fi pus măcar a suta parte din energia cheltuita cu englezoaica asta în slujba operei generale de învăţământ a copiilor ruşi, ar fi săvârşit o faptă mare şi folositoare.

— Judecaţi-mă cum vreţi, dar n-am putut. Contele Alexei Kirillâci (rostind cuvintele „contele Alexei Kirillâci”, Anna se uită rugător şi sfios la Levin; iar acesta îi răspunse fără voie cu o privire plină de încuviinţare şi de respect) mă îndemna să mă ocup de şcoală la ţară. Am fost acolo de câteva ori. Copiii erau foarte drăguţi, însă nu m-am putut ataşa de ocupaţia asta. Dumneavoastră vorbiţi de energie. Energia se întemeiază pe iubire. Dar iubirii nu-i poţi porunci. Uite, am îndrăgit pe fetiţa asta – nici eu nu ştiu de ce.

Şi Anna aruncă din nou o privire lui Levin. Atât zâmbetul cât şi privirea ei îi spuneau că Anna i se adresează numai lui, preţuindu-i părerea şi ştiind dinainte că se înţeleg unul cu altul.

— Pricep foarte bine, răspunse Levin. Nu poţi pune suflet în şcoală şi în alte aşezăminte asemănătoare, şi cred că

tocmai de aceea instituţiile de binefacere dau totdeauna rezultate atât de slabe.

Anna tăcu câteva clipe, apoi zâmbi.

— Da, da, întări ea. Eu una n-am putut niciodată. Je n-ai pas le coeur assei large9 ca să iubesc un azil întreg de fete urâcioase. Cela ne m'a jamais réussi.10 Câte femei nu şi-au făcut din asta o position sociale11! Şi acum, cu atât mai mult, rosti Anna cu un aer trist şi stingherit, adresându-se de formă fratelui său, dar de fapt lui Levin; nici acum, când am atâta nevoie de o ocupaţie, nu pot. Apoi, încruntându-se deodată (Levin înţelese că Anna era contrariată de ea însăşi, fiindcă vorbise despre sine), Karenina schimbă vorba. Am auzit, spuse ea lui Levin, că sunteţi un rău cetăţean, dar v-am apărat cum m-am priceput.

— Cum m-aţi apărat?

— După felul atacului. Dar nu doriţi un ceai? Anna se ridică şi luă în mână o carte legată în marochin.

— Anna Arkadievna, daţi-mi-o mie, o rugă Vorkuev, arătând spre carte. Meritä.

— A, nu! Încă n-am şlefuit-o.

— I-am vorbit despre ea, spuse Stepan Arkadici surorii sale, arătând spre Levin.

— Foarte rău ai făcut. Scrisul meu seamănă cu coşuleţele acelea lucrate în lemn, cu multă migală, de deţinuţi, pe care mi le vindea Liza Merkalova. Se ocupa de închisori, din partea unei societăţi de binefacere, spuse Anna, întorcându-se spre Levin.

— Nenorociţii aceia făceau minuni de răbdare. Levin mai descoperi încă o trăsătură de caracter la femeia aceasta, care-i plăcuse extraordinar de mult. Afară de inteligenţă, graţie şi frumuseţe, Anna mai era şi sinceră. Nu vroia că-şi ascundă faţă de dânsul situaţia ei grea. După ce rosti aceste cuvinte, Anna oftă; iar chipul său, parcă împietrit, căpătă o expresie severă. Cu această expresie a feţei, Anna părea încă şi mai frumoasă decât înainte. Era însă o expresie nouă, fără nici o legătură cu celelalte expresii ce oglindeau

şi răspândeau fericirea, prinse de artist în portret. Levin privi din nou portretul şi silueta Annei, în timp ce ea – luându-şi fratele de braţ – ieşea pe o uşă înaltă. Konstantin Dmitrici simţi deodată pentru Anna o duioşie şi o milă care îl uimiră.

Anna îi rugă pe Levin şi pe Vorkuev să treacă în salon, iar ea rămase în birou să vorbească ceva cu fratele său. „Despre divorţ, despre Vronski, despre ceea ce face el la club, despre mine?” se gândi Levin.

Era atât de preocupat de ceea ce vorbea Anna cu Stepan Arkadici, că aproape nu asculta spusele lui Vorkuev despre calităţile romanului pentru copii scris de Karenina.

La ceai urmă aceeaşi conversaţie plăcută şi plină de miez. Nu numai că n-aveai nevoie nici o clipă să cauţi un subiect de conversaţie, ci dimpotrivă simţeai că nu găseai prilejul să spui tot ceea ce vroiai şi te stăpâneai cu plăcere, ascultând ceea ce exprimau alţii. Iar ceea ce vorbeau ei, nu numai Anna, dar şi Vorkuev, şi Stepan Arkadici – totul căpăta, după cum i se părea lui Levin, o deosebită însemnătate, datorită atenţiei şi observaţiilor sale.

Urmărind această convorbire interesantă, Levin o admiră tot timpul pe Anna – frumuseţea, inteligenţa, cultura şi în acelaşi timp simplitatea şi căldura sufletului său. Asculta, vorbea şi se gândea într-una la dânsa, la viaţa ei interioară, căutând să-i ghicească sentimentele. El, care o judecase înainte cu atâta asprime, acum – printr-un ciudat proces de idei – o scuza şi în acelaşi timp o compătimea şi se temea că Vronski n-o înţelege pe de-a-ntregul. După ora zece, când Stepan Arkadici se ridică să plece (Vorkuev plecase mai demult), lui Levin i se păru că de-abia venise. Se sculă şi el cu părere de rău.

— La revedere, îi spuse Anna, ţinându-i mâna îndelung şi uitându-se în ochii săi cu o privire voit atrăgătoare. Îmi pare foarte bine que la glace est rompue12.

Apoi îi lăsă mâna şi îşi miji ochii.

— Vă rog să spuneţi soţiei domniei voastre că o iubesc ca şi înainte, şi că – dacă nu poate să-mi ierte situaţia – doresc să nu mă ierte niciodată. Ca să mă ierte, ar trebui să sufere cât am suferit eu. Dar s-o ferească Dumnezeu!

— Am să-i spun neapărat… o asigură Levin roşind.

XI

„Ce femeie extraordinară, simpatică şi nefericită!” îşi zise Levin, când ieşi în ger împreună cu Stepan Arkadici.

— Ei, ce zici? Nu ţi-am spus? Îl întrebă Stepan Arkadici, văzând că Levin fusese cu totul cucerit.

— Da, răspunse Levin pe gânduri. E o femeie excepţională! Nu e numai inteligentă, ci şi plină de căldură. Îmi pare nespus de rău pentru dânsa.

— Acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, totul are să se dreagă în curând. Aşa că, vezi, altă dată să nu mai judeci dinainte, adăugă Stepan Arkadici, deschizând uşa cupeului. La revedere, n-avem acelaşi drum.

Gândindu-se mereu la Anna, până la cele mai neînsemnate amănunte ale vorbelor schimbate cu dânsa, amintindu-şi toate nuanţele de expresie ale chipului său, intrând tot mai mult în situaţia ei şi compătimind-o, Levin ajunse acasă.

Kuzma îl anunţă că Ekaterina Alexandrovna era sănătoasă şi că surorile sale abia plecaseră. Îi întinse după aceea două scrisori. Levin le citi chiar acolo, în antreu, ca să nu fie nevoit a se ocupa de ele mai târziu. Prima scrisoare venea de la Sokolov, administratorul său, care spunea că grâul nu putea fi vândut, deoarece nu se ofereau decât cinci ruble şi jumătate pe baniţă, iar bani nu mai puteau căpăta de nicăieri. Scrisoarea cealaltă era de la sora sa, care-i făcea imputări că chestiunea ei nu fusese încă rezolvată.

„Bine, am să-l dau cu cinci şi jumătate, dacă nu se oferă mai mult”, îşi spuse Levin rezolvând cu mare uşurinţă prima problemă, care mai înainte i se păruse atât de grea. „Extraordinar de repede trece timpul aici, se gândi Levin în legătură cu a doua scrisoare. Se simţea vinovat faţă de sora sa, fiindcă nu-i îndeplinise încă rugămintea. Nici astăzi n-am

trecut pe la tribunal, dar azi chiar că n-am avut timp.” Şi, după ce hotărî că se va ocupa neapărat de acest lucru a doua zi, se duse la soţia sa.

Îndreptându-se spre dânsa, Levin îşi revizui repede în gând tot ce făcuse în ziua aceea. Evenimentele acelei zile erau alcătuite numai din conversaţii; pe unele le ascultase, la altele luase parte. Convorbirile priveau chestiuni de care Levin – dacă ar fi fost singur şi la ţară – nu s-ar fi ocupat niciodată. Aici însă aceste discuţii păreau foarte interesante şi frumoase. Numai două lucruri îl nemulţumeau; primul – comparaţia sa cu ştiuca, iar în al doilea rând faptul că în duioasa-i compătimire pentru Anna se strecurase ceva nelalocul lui.

Levin îşi găsi soţia tristă şi gânditoare. Masa celor trei surori fusese foarte veselă; apoi îl aşteptaseră pe Levin mult şi bine şi se plictisiseră. Surorile plecaseră, iar Kitty rămăsese singură.

— Dar tu ce-ai făcut? Îl întrebă ea, uitându-se în ochii săi care aveau o strălucire suspectă. Ca să nu-i stingherească povestirea, Kitty îşi ascunse atenţia deosebită şi îl ascultă cu un zâmbet de aprobare cum îşi petrecuse el seara.

— Mi-a părut foarte bine că l-am întâlnit pe Vronski. M-am întreţinut cu dânsul în mod firesc şi simplu. Înţelegi, de acum înainte voi căuta să mă feresc de a-l întâlni. Îmi pare bine însă că s-a isprăvit cu stinghereala aceea dintre noi, zise el; dar când îşi aduse aminte că spre a se feri de a-l întâlni, se dusese cu primul prilej la Anna… se îmbujora. Se spune îndeobşte că poporul bea. Nu ştiu însă cine bea mai mult: poporul sau clasa noastră? Poporul bea cel puţin în zilele de sărbători, dar noi…

Pe Kitty n-o interesau însă consideraţiile asupra felului cum bea poporul. Îl văzuse pe Levin roşind şi dorea să ştie pricina.

— Ei, şi după aceea unde ai fost?

— Stiva s-a ţinut scai de mine să mă duc cu dânsul la Anna Arkadievna.

Rostind aceste cuvinte, Levin se îmbujora şi mai mult. Iar îndoielile lui dacă făcuse bine ori nu, ducându-se la Anna, fură rezolvate definitiv: el ştia acum că n-ar fi trebuit să se ducă.

Ochii lui Kitty scânteiară la auzul numelui Annei; dar făcând o sforţare, îşi ascunse tulburarea şi izbuti să-l amăgească.

— Ah! Făcu numai Kitty.

— Sigur că n-ai să te superi fiindcă m-am dus la ea. M-a rugat Stiva. Dorea şi Dolly, adăugă Levin.

— A, nu, răspunse Kitty; şi Levin văzu în ochii ei o încordare care nu-i făgăduia nimic bun.

— E o femeie simpatică, foarte nenorocită şi bună! Exclamă el vorbindu-i despre Anna, despre ocupaţiile acesteia şi împărtăşindu-i rugămintea ei.

— Da, ai dreptate. E foarte nenorocită, încuviinţă Kitty, după ce Levin isprăvi. Scrisoarea de la cine e?

El îi răspunse şi, încrezător în tonul ei calm, se duse să se dezbrace.

Când se întoarse o găsi pe soţia sa în acelaşi fotoliu, în timp ce Levin se apropie de ea, Kitty se uită la dânsul şi izbucni în hohote de plâns.

— Ce-i? Ce-i? O întrebă el, ştiind dinainte ce era.

— Te-ai îndrăgostit de femeia aceea dezgustătoare; te-a vrăjit! Am citit-o în ochii tăi. Da, da! Ce poate ieşi de aici! Ai băut cât ai băut la club, ai jucat şi pe urmă te-ai dus la… cine? Nu! Să plecăm de aici… Mâine plec.

Lui Levin îi trebui mult timp ca să-şi potolească soţia. În sfârşit, izbuti s-o liniştească numai după ce-i mărturisi că sentimentul milei îmbinat cu ameţeala vinului îi tulburase mintea, încât se lăsase influenţat de viclenia Annei, şi că de acum înainte se va feri de dânsa. Mărturisirea lui cea mai sinceră a fost aceea că, stând de atâta vreme la Moscova, unde nu se ţinea decât de conversaţii, mâncare şi băutură, se cam smintise. Cei doi soţi statură de vorbă până la trei

noaptea; abia la acea oră soţii fură destul de împăcaţi ca să poată adormi.

XII.

După ce-şi petrecu musafirii, Anna nu se aşează, ci începu să se plimbe încoace şi încolo prin odaie. Făcuse tot ce putuse în timpul serii (ceea ce îndeplinea de altfel în vremea din urmă faţă de toţi bărbaţii tineri) ca să trezească în sufletul lui Levin un sentiment de dragoste pentru dânsa. Ştia că-şi atinsese scopul în măsura în care aceasta era cu putinţă într-o singură seară, fiind pe deasupra vorba şi de un bărbat însurat şi cinstit. Iar Levin îi plăcuse mult (cu toată marea deosebire dintre Vronski şi Levin, Anna ca femeie vedea la dânşii trăsături comune, ceea ce o făcuse şi pe Kitty să-i iubească pe amândoi). Totuşi, cum ieşi musafirul din odaie, Anna nu-şi mai aduse aminte de el.

Un singur gând o urmărea necontenit sub diferite forme. „Dacă am atâta putere asupra altora, de pildă asupra acestui bărbat însurat, care-şi iubeşte nevasta, oare de ce este el aşa de rece faţă de tine? Nu-i vorba de răceală – ştiu că mă iubeşte. S-a strecurat însă ceva nou, care ne desparte acum. De ce lipseşte toată seara? Mi-a trimis un cuvânt prin Stiva că nu-l poate lăsa pe Iaşvin, trebuind să-l supravegheze în timpul jocului. Dar ce, Iaşvin e un copil? Să zicem însă că ar fi adevărat. El nu minte niciodată. Dar adevărul acesta mai are o latură. Foloseşte acest prilej ca să-mi arate că mai are şi alte obligaţii. Ştiu asta şi n-am nimic împotrivă. De ce să mi-o arate? Vrea să-mi demonstreze că dragostea lui pentru mine nu trebuie să-i stingherească libertatea. Eu însă n-am nevoie de dovezi, ci de dragoste. Ar fi trebuit să-şi dea seama de povara vieţii mele de aici, la Moscova. Asta e viaţă? Eu nu trăiesc, ci aştept un deznodământ care întârzie şi întârzie… Răspunsul nu mai vine. Stiva spune că nu se poate duce la Alexei Alexandrovici, iar eu nu-i mai pot scrie. Nu sunt în stare să fac nimic, să încep nimic, să schimb nimic. Mă stăpânesc şi aştept, născocind fel de fel de tertipuri cum să-

mi trec timpul: familia englezului, scrisul meu, lectura – dar toate acestea sunt numai o amăgire, toate-s ca un fel de morfină. Ar fi trebuit să-i fie milă de mine”, se gândi Anna, simţind că o podidesc lacrimi de înduioşare pentru ea însăşi.

Auzind zbârnâitul năvalnic al soneriei – aşa suna Vronski – Anna îşi şterse repede lacrimile, se aşează lângă lampă şi deschise o carte, prefăcându-se liniştită. Trebuia să-i arate că-i nemulţumită, fiindcă Vronski nu se întorsese la timp, cum făgăduise. Dar numai nemulţumită. Nu trebuie să-i arate însă durerea şi, mai cu seamă, mila de sine însăşi. Ei îşi putea îngădui mila pentru ea însăşi dar lui – nu. Anna nu vroia lupta; îi imputa lui Vronski pornirea agresivă, dar ea însăşi lua fără voie o poziţie de luptă.

— Ce faci? Nu te-ai plictisit? O întrebă el, apropiindu-se de dânsa, însufleţit şi vesel. Ce patimă grozavă e jocul!

— Nu, nu m-am plictisit. De mult m-am obişnuit să nu mă plictisesc. Stiva şi Levin au fost pe aici.

— Ştiu că vroiau să vină la tine. Ia spune-mi, ce impresie ţi-a făcut Levin? O întrebă Vronski şi se aşează lângă ea.

— Foarte bună. Au plecat puţin mai înainte. Dar ce-a făcut Iaşvin?

— Câştigase vreo şaptesprezece mii de ruble. L-am sfătuit să se ridice. Era gata să plece; dar s-a întors şi a pierdut şi mai mult.

— Atunci, de ce ai mai rămas? Îl întrebă Anna, ridicând deodată ochii spre dânsul. Chipul ei avea o expresie rece şi duşmănoasă. Ai spus lui Stiva că rămâi ca să-l scoţi de la joc pe Iaşvin, şi l-ai lăsat.

Aceeaşi expresie de răceală, gata de luptă, se întipări şi pe figura lui.

— Mai întâi, nu l-am rugat să-ţi spună nimic; al doilea, eu nu mint niciodată. Dar principalul e că am vrut să rămân şi am rămas, răspunse el, încruntându-se. Anna, de ce, pentru ce toate astea? Adause Vronski după câteva clipe de tăcere

şi, aplecându-se spre dânsa, întinse mâna cu nădejdea că Anna îşi va pune mâna în mâna lui.

Anna se bucură de această chemare duioasă; dar o putere rea nu-i îngădui să se lase stăpânită de acest sentiment, că şi cum împrejurările luptei ar fi oprit-o să se supună.

— Ai vrut, bineînţeles, să rămâi şi ai rămas. Faci tot ce vrei. Dar de ce-mi spui asta? De ce? Zise Anna, înfierbântându-se din ce în ce mai mult. Îţi contestă oare cineva drepturile? Vrei să ai dreptate şi ai.

Mâna lui se strânse, se retrase, iar faţa-i căpătă o expresie şi mai îndârjită decât înainte.

— Pentru tine e o chestiune numai de îndărătnicie, urmă Anna după ce se uită ţintă la dânsul, găsind deodată termenul potrivit pentru această expresie care o scotea din fire, da, tocmai de îndărătnicie. Pentru tine totul e să rămâi învingător asupra mea, pe când pentru mine… Anna se înduioşa iarăşi, gata să izbucnească în lacrimi. Dacă ai şti cum se pune problema pentru mine! Când simt, ca acum, câtă duşmănie îmi arăţi, da câtă duşmănie, nici nu-ţi închipui ce înseamnă asta în ochii mei. Dacă ai şti ce aproape sunt de nenorocire în clipele acestea… dacă ai şti ce frică mi-e de mine, ce frică!

Anna se întoarse, sugrumându-şi hohotele de plâns.

— Dar pentru ce toate astea? Izbucni el, îngrozit de expresia ei deznădăjduită, aplecându-se asupră-i, luându-i mâna şi sărutându-i-o. De ce? Îmi caut oare distracţii în afara casei?

Oare nu mă feresc de societatea femeilor?

— Desigur, zise ea.

— Atunci, spune-mi, ce ar trebui să fac ca să fii liniştită? Sunt dispus pentru orice, numai să fii fericită, adăugă el, mişcat de deznădejdea ei. Anna, ce n-aş da să te scutesc de o durere ca aceasta de acum!

— Nu-mi trebuie nimic, nimic, răspunse Anna. Nu ştiu nici eu însămi… poate că e din pricina vieţii retrase… poate nervii… Dar să nu mai vorbim de asta. Cum au fost

alergările? Nu mi-ai povestit nimic, îl întrebă ea, căutând să-şi ascundă bucuria victoriei pe care totuşi o câştigase.

Vronski ceru să se dea la masă şi începu să istorisească amănuntele alergărilor. Dar Anna vedea din tonul şi din privirile sale tot mai reci că nu-i ierta izbânda şi că sentimentul acela de îndărătnicie, împotriva căruia luptase ea, îşi făcuse iarăşi loc în inima lui. Atitudinea sa faţă de Anna era mai rece decât înainte: parcă s-ar fi căit că i se supusese. Iar ea, aducându-şi aminte de cuvintele care-i aduseseră victoria: „Dacă ai şti ce aproape sunt de nenorocire… ce frică mi-e de mine însămi” înţelese că aceasta era o armă primejdioasă, pe care nu o va mai putea folosi altă dată. Simţea însă că, pe lângă dragostea care-i unea, intrase într-înşii spiritul rău al luptei, pe care ea nu-l putea izgoni din inima lui şi cu atât mai puţin din propria sa inimă.

XIII.

Nu există împrejurări cu care omul să nu se poată obişnui, mai ales dacă vede că toţi din juru-i duc aceeaşi viaţă. Cu trei luni mai înainte, Levin n-ar fi crezut că ar fi fost în stare să adoarmă liniştit în condiţiile în care se găsea. N-ar fi crezut că ducând o viaţă absurdă şi fără scop, mult prea costisitoare pentru mijloacele sale de trai, după o beţie (nu putea numi altfel ceea ce se petrecuse la club), după nepotrivitele raporturi de prietenie cu un bărbat pe care soţia lui îl iubise odinioară, după o vizită şi mai nepotrivită, făcută unei persoane pe care n-o putea numi altfel decât femeie pierdută, care-l fermecase, pricinuind astfel multă amărăciune soţiei sale, n-ar fi crezut cu putinţă în asemenea împrejurare să adoarmă liniştit. Totuşi, datorită oboselii, nopţii nedormite şi vinului băut, Levin căzu într-un somn adânc şi liniştit.

La ora cinci îl trezi scârţâitul unei uşi care se deschise. Sări în sus şi se uită în juru-i. Kitty nu mai era în pat, lângă dânsul. Văzu însă mişcându-se o lumină în dosul paravanului şi auzi paşii soţiei sale.

— Ce-i? Ce-i? O întrebă el, somnoros, Kitty, ce s-a întâmplat?

— Nu-i nimic, răspunse Kitty, ieşind de după paravan cu lumânarea în mână. Nu m-am simţit bine, adăugă ea, zâmbind cu un surâs nespus de drăgălaş şi plin de importanţă.

— Ce-i? Ce-i? A început? A început? Întreba Levin speriat. Să trimitem după doctor. Şi prinse să se îmbrace repede.

— Nu, nu, răspunse Kitty zâmbind şi oprindu-l cu mâna. Cred că nu-i nimic. M-am simţit cam prost, şi atât. Acum mi-a trecut.

Apoi, apropiindu-se de pat, Kitty stinse lumânarea, se culcă şi se linişti. Deşi răsuflarea ei regulată, stăpânită parcă, şi mai cu seamă expresia deosebită de duioşie şi de încordare pe care o avusese spunându-i: „nu-i nimic”, când ieşise de după paravan, îl neliniştiseră pe Levin, totuşi îi era aşa de somn, încât adormi îndată. Abia mai târziu, el îşi aduse aminte de răsuflarea ei şi înţelese tot ceea ce se petrecuse în inima dragă şi scumpă a lui Kitty, în timp ce stătuse nemişcată, culcată lângă dânsul, în aşteptarea celui mai mare eveniment din viaţa unei femei. Mâna soţiei sale, care-i atinse umărul, şi şoaptele ei îl treziră la ora şapte. Kitty stătea parcă în cumpăna între mila de a-l trezi şi dorinţa de a vorbi cu dânsul.

— Kostea, nu te speria. Nu-i nimic, dar mi se pare… Trebuie să trimiţi după Lizaveta Petrovna.

Lumânarea era iarăşi aprinsă. Kitty şedea pe pat cu lucrul său de mână, la care împletea în zilele din urmă.

— Te rog să nu te sperii. Nu-i nimic. Nu mi-e frică de loc, îl asigură Kitty, văzându-i faţa speriată; şi, luându-i mâna, o apăsă întâi pe pieptul său, apoi o duse la buze.

Levin sări repede din pat, zăpăcit, cu ochii aţintiţi la Kitty. Îşi puse halatul şi se opri, uitându-se într-una la ea. Trebuia să plece, dar nu-şi putea lua privirea de la dânsa. El, care-i iubea atât de mult chipul, care-i cunoştea atât de bine privirile şi expresiile feţei – n-o văzuse niciodată astfel. Ce

josnic şi respingător se socotea el, amintindu-şi cum o amărâse în ajun şi văzând-o acum: cu faţa purpurie, încadrată de părul mătăsos, care ieşea de sub boneta ei de noapte, strălucind de bucurie şi de hotărâre.

Oricât de sinceră şi de naturală era firea lui Kitty, totuşi Levin rămase uimit de felul cum i se înfăţişa ea acum, când toate învelişurile fiinţei sale fuseseră date la o parte şi însuşi miezul sufletului ei îi lumina ochii. În această simplitate şi goliciune, aceea pe care o iubea era de o neasemănată curăţie. Kitty îl privea zâmbind, însă deodată sprâncenele îi tremurară; îşi ridică fruntea şi, apropiindu-se repede de el, îl luă de braţ şi se lipi toată de dânsul, învăluindu-l cu răsuflarea-i fierbinte. Suferea şi parcă i se plângea de durerea ei. În prima clipă, din obişnuinţă, i se păru că el e vinovatul; dar din privirea ei plină de duioşie Levin înţelese că ea nu numai că nu-l mustra, ci îl iubea şi pentru aceste suferinţe. „Dacă nu eu, atunci cine-i vinovatul?” se gândi Levin fără voie, căutând pe cel vinovat de aceste suferinţe, ca să-l pedepsească. Dar nu era nici un vinovat. Kitty suferea, se plângea, însă îşi biruia suferinţele, se bucura şi le iubea. Levin vedea că în sufletul ei se petrecea ceva minunat de frumos, dar ce anume, nu putea pricepe. Era ceva mai presus de puterea lui de înţelegere.

— Am trimis la maman. Tu du-te repede după Lizaveta Petrovna… Kostea! Nu-i nimic, mi-a trecut.

Kitty se îndepărtă de dânsul şi sună.

— Ei, acum poţi pleca. Vine Paşa. N-am nimic. Levin văzu cu mirare cum Kitty luă lucrul de mână pe care-l adusese în timpul nopţii şi începu să împletească din nou.

În timp ce ieşea pe o uşă, o auzi pe fată intrând pe uşa cealaltă. Se opri la uşă şi auzi cum Kitty dădea fetei dispoziţii amănunţite şi se apucă să mute patul împreună cu dânsa.

Se îmbrăcă şi – pe când se înhămau caii la cupeu, fiindcă la ora aceea nu erau încă birje – alergă iarăşi în odaia de culcare, nu în vârful picioarelor, ci zburând parcă. Două

slujnice mutau cu grijă nişte mobile în iatac. Kitty umbla prin odaie, împletind repede din andrele şi dând dispoziţii.

— Eu mă duc acum după doctor. După Lizaveta Petrovna a plecat altcineva, dar am să dau şi eu pe la dânsa. N-ai nevoie de nimic? Să trec pe la Dolly?

Kitty îl privea, fără să asculte probabil ce-i spunea el.

— Da, da. Du-te, du-te, îi spuse ea repede, încruntându-se şi făcându-i un semn cu mâna.

Levin trecea prin salon, când din odaia de culcare se auzi deodată un geamăt jalnic, care se stinse numaidecât. Se opri şi mult timp nu putu înţelege ce era.

„Da, ea e”, se gândi el şi, apucându-se cu mâinile de cap, coborî în goană scara.

— Doamne, miluieşte-ne pre noi! Iartă-mă, ajută-mă!

Levin repeta aceste cuvinte, care-i veniseră pe neaşteptate pe buze. El, om necredincios, repeta aceste vorbe nu numai cu gura. Atunci, în clipa aceea, Konstantin Dmitrici înţelese că toate îndoielile şi neputinţa lui de a crede – izvorâtă din raţiune – nu-l împiedicau să invoce pe Dumnezeu. Acestea se risipiră ca fumul din sufletul său. Pe cine ar fi putut invoca dacă nu pe cel în mâinile căruia erau sufletul şi dragostea lui?

Calul nu era încă înhămat. Dar Levin, simţind o prea mare încordare a puterilor sale trupeşti şi mintale şi dorind să fie de folos, nu mai aşteptă cupeul, ca să nu mai piardă nici o clipă, ci porni pe jos, după ce porunci lui Kuzma să-l ajungă din urmă.

La colţul străzii, întâlni un birjar de noapte, care se grăbea. În sania mică se afla Lizaveta Petrovna, într-o haină de catifea, încotoşmănată cu un şal. „Slavă Domnului, slavă Domnului!” rosti Levin încântat, recunoscând obrazul ei mic, bălai, care avea o expresie deosebit de serioasă, ba chiar severă. Fără să strige birjarului să oprească Konstantin Dmitrici porni în goană înapoi pe lângă sanie.

— Va să zică a început de două ore? Nu mai de mult? Îl întrebă moaşa. Chemaţi-l pe Piotr Dmitrici, dar fără să-l

zoriţi. Şi luaţi nişte opiu de la farmacie.

— Crezi c-o să se sfârşească cu bine? Doamne miluieşte-mă şi ajută-mă, murmură Levin, când îşi văzu calul ieşind pe poartă; sări în sanie, alături de Kuzma, şi-i porunci să-l ducă la doctor.

XIV.

Doctorul dormea. Un fecior îi spuse „că s-a culcat târziu şi mi-a poruncit să nu-l trezesc, dar trebuie să se scoale acuşi”. Feciorul curăţa nişte sticle de lampă şi părea foarte adâncit în lucrul pe care-l făcea. La început, Levin a fost foarte mirat de atenţia feciorului pentru sticlele de lampă şi de nepăsarea acestuia faţă de ceea ce i se întâmpla lui. Dar după ce se gândi puţin, el înţelese că nimeni nu-i cunoştea sentimentele şi nici nu era dator să i le cunoască. Prin urmare, trebuia să se poarte cu calm, cu judecată şi cu hotărâre, ca să străpungă acest zid de nepăsare şi să-şi ajungă scopul. „Fără grabă şi să nu scap nimic din vedere”, îşi zise Levin, simţind cum îi sporesc din ce în ce mai mult puterile şi atenţia faţă de ceea ce avea de făcut.

Aflând că doctorul nu se sculase încă, Levin – dintre feluritele planuri ce-i veniră în minte – se opri la următorul: Kuzma să se ducă cu un bilet la alt medic, iar el să treacă pe la o farmacie după opiu. Dacă nici când se va întoarce doctorul nu se va fi sculat încă, Konstantin Dmitrici îl va trezi cu orice preţ, cumpărând feciorul, sau cu forţa, dacă acesta n-ar primi.

În farmacie, un laborant uscăţiv – cu aceeaşi nepăsare ca şi feciorul cu sticlele lui de lampă – punea în casete un praj pentru un vizitiu care aştepta şi refuză să-i dea opiu. Silindu-se să nu se grăbească şi să nu se înflăcăreze, după ce pomeni numele doctorului şi pe acela al moaşei, Levin căută să convingă pe farmacist, lămurindu-i pentru ce îi trebuie opiul. Primind încuviinţarea de după un perete despărţitor, laborantul luă o sticluţă şi o pâlnie, turnă tacticos dintr-o sticlă mare în sticluţă, lipi o etichetă micuţă deasupra, legă dopul cu o sforicică – în ciuda rugăminţii lui

Levin de a nu face asta – şi vru să-i împacheteze sticluţa. Dar Levin nu mai putu răbda; îi smulse hotărât sticluţa din mâini şi o zbughi afară pe uşa mare, cu geamuri. Medicul nu se sculase încă, iar feciorul – ocupat acum cu întinderea unui covor – refuză să-l scoale. Levin scoase fără grabă o hârtie de zece ruble şi, rostind cuvintele rar, dar fără zăbavă, îi întinse hârtia şi-l lămuri că Piotr Dmitrici (cât de mare şi de important i se părea acum doctorul, pe care mai înainte aproape nu-l băga în seamă). Îi făgăduise să vină la orice oră… că, desigur, n-o să se supere şi de aceea trebuia sculat numaidecât.

Feciorul se învoi, se duse sus şi-l pofti pe Levin în sala de aşteptare.

Konstantin Dmitrici îl auzi prin uşă pe medic tuşind, umblând şi spunând ceva. Trecură vreo trei minute. Lui Levin i se păru că trecuse peste un ceas. Nu mai putea aştepta.

— Piotr Dmitrici, Piotr Dmitrici! Strigă Levin cu glas rugător prin uşa întredeschisă. Pentru numele lui Dumnezeu, vă rog să mă iertaţi. Primiţi-mă aşa cum sunteţi. Au trecut peste două ore…

— Îndată, îndată! Răspunse glasul, şi Levin ghici cu uimire că medicul zâmbea.

— Numai o clipă…

— Vin imediat.

Trecură încă două minute, în care timp doctorul îşi puse ghetele şi haina şi se pieptănă.

— Piotr Dmitrici! Rosti el din nou cu glas jalnic. Tocmai atunci ieşi doctorul, îmbrăcat şi pieptănat. „Oamenii ăştia n-au pic de inimă, gândea Levin. Să se pieptene în timp ce eu mor de grijă!”

— Bună dimineaţa! Îi spuse medicul, dându-i mâna şi vrând parcă să-l întărite prin calmul său. Nu vă grăbiţi aşa. Ce s-a întâmplat?

Căutând să fie cât mai exact, Levin începu să-i povestească toate amănuntele inutile în legătură cu starea soţiei sale,

întrerupându-şi mereu povestirea prin rugăminţi ca doctorul să meargă numaidecât cu el.

— Nu vă grăbiţi atât! Nu ştiţi cum stau lucrurile. Desigur că nici nu-i nevoie de mine. Dar am făgăduit şi cred că am să vin. Nu-i însă nici o grabă. Luaţi loc, vă rog. Nu doriţi o cafea?

Levin îl privi, întrebându-l din ochi dacă nu cumva îşi râde de dânsul. Dar doctorului nici prin gând nu-i trecea să glumească.

— Ştiu, ştiu, adăugă medicul zâmbind. Am şi eu copii. În asemenea momente, noi, bărbaţii, suntem oamenii cei mai vrednici de milă. Am o pacientă al cărei soţ fuge totdeauna la grajd în timpul ăsta.

— Dar ce părere aveţi, Piotr Dmitrici? Credeţi că totul are să se sfârşească bine?

— După toate datele, se aşteaptă un deznodământ fericit.

— Va să zică, aveţi să veniţi numaidecât, insistă Levin, uitându-se cu răutate la un servitor care aducea cafeaua.

— Peste vreo oră.

— Pentru numele lui Dumnezeu!

— Atunci daţi-mi voie să-mi iau cafeaua.

Medicul începu să-şi bea cafeaua. Amândoi tăceau.

— Dar turcii mănâncă o bătaie straşnică! Aţi citit telegrama de ieri? Îl întrebă doctorul, mestecând o bucată de franzelă.

— Nu, nu mai pot! Răspunse Levin, sărind în sus. Atunci, veniţi peste un sfert de ceas?

— Peste o jumătate de oră.

— Pe cuvânt de onoare?

Când ajunse în faţa casei sale, Levin se întâlni cu bătrâna prinţesă. Amândoi se îndreptară spre uşa odăii de culcare.

Prinţesa avea lacrimi în ochi. Îi tremurau mâinile. Văzându-l pe Levin, ea îl îmbrăţişa şi începu să plângă.

— Cum îi mai este, dragă Lizaveta Petrovna? Întrebă prinţesa, apucând de mână pe moaşa care le ieşise în întâmpinare cu faţa radioasă şi îngrijorata în acelaşi timp.

— Merge bine, răspunse Lizaveta Petrovna. Convingeţi-o să se culce în pat. I-ar veni mai uşor.

Din clipa când se trezise şi îşi dăduse seama ce se petrece, Levin se pregătise să îndure ceea ce avea de îndurat – cu hotărâre, fără să cugete, fără să prevadă nimic, ferecându-şi toate gândurile şi sentimentele, fără să-şi enerveze soţia, ci dimpotrivă, liniştind-o şi îmbărbătând-o. Nu-şi îngăduia nici măcar să se gândească la ceea ce se va întâmpla şi cum se va sfârşi; şi, judecând după lămuririle date în privinţa timpului cât ţine de obicei aceasta, Levin se pregăti în sinea lui să rabde şi să-şi stăpânească inima vreo cinci ceasuri – ceea ce i se păru cu putinţă. Când se întoarse însă de la doctor şi-i văzu iarăşi chinurile, începu să repete din ce în ce mai des: „Doamne, iartă-mă şi ajută-mă!” să ofteze şi să tragă cu urechea. Uneori el se temea că n-are să mai poată îndura, că va izbucni în plâns sau va fugi, atât de chinuitor i se părea totul. Şi nu trecuse decât un ceas.

Dar după ceasul acela mai trecu unul, apoi trecură două, trei – toate cele cinci ore pe care şi le fixase ca limită extremă a răbdării; iar situaţia rămânea aceeaşi. Levin răbda mereu, deoarece n-avea altceva de făcut, crezând în fiecare clipă ca răbdarea lui ajunsese la ultima limită şi că inima îi era gata să plesnească de milă.

Dar treceau minut după minut şi ceas după ceas, iar suferinţele şi groaza lui sporeau din ce în ce mai tare.

Toate condiţiile obişnuite ale vieţii fără de care lucrurile îşi pierd rostul nu mai existau pentru Levin. Pierduse noţiunea timpului. Uneori orele i se păreau clipe, alteori clipele i se păreau ore – clipele acelea când Kitty îl chema la dânsa şi Levin îi ţinea mâna înăduşită, care ba-i strângea mâna cu o neobişnuită putere, ba i-o respingea. Rămase uimit când Lizaveta Petrovna îl rugă să aprindă lumânarea în dosul paravanului şi află că ceasul arăta ora cinci seara. Dacă i s-ar fi spus că era zece dimineaţa, ar fi fost, de altfel, la fel de mirat. Ştia tot atât de puţin unde fusese în timpul acesta, ca şi ce întâmplări se petrecuseră, şi când anume. Vedea faţa

aprinsă a lui Kitty, ba nedumerită şi torturată, ba calmă şi zâmbitoare. O vedea şi pe bătrâna prinţesă, roşie, încordată; i se răvăşiseră buclele părului alb; o năpădeau lacrimile, pe care şi le înghiţea cu trudă muşcându-şi buzele. Vedea şi pe Dolly, şi pe doctor, care fuma nişte trabucuri, şi pe Lizaveta Petrovna cu faţa-i energică, hotărâtă, liniştitoare, şi pe bătrânul prinţ, care se plimba prin salon cu sprâncenele încruntate. Levin însă nu ştia cum intrau şi cum ieşeau aceste persoane şi unde se aflau. Bătrâna prinţesă când era cu doctorul în odaia de culcare, când în biroul lui Levin, unde se afla o masă întinsa. Câteodată apărea Dolly în locul ei. Apoi Konstantin Dmitrici îşi aduse aminte că fusese trimis undeva. Fusese rugat o dată să mute o masă şi un divan. Făcuse totul cu tragere de inimă, crezând că-i pentru Kitty, şi abia mai târziu aflase că-şi pregătise patul pentru noaptea aceea. Îl trimiseră pe urmă în birou să-l întrebe ceva pe medic. Acesta îi răspunse şi după aceea începu să-i vorbească despre dezordinile din dumă. În sfârşit, îl trimiseră în odaia de culcare, la bătrâna prinţesă, ca să aducă o icoană ferecată în argint aurit. Ajutat de o bătrâna jupâneasă a prinţesei Şcerbaţkaia, Levin se urcă pe un dulăpior ca să ajungă la icoană şi sparse candela. Jupâneasa prinţesei încercă să-l liniştească în privinţa soţiei sale şi a candelei. El aduse icoana şi o aşeză la căpătâiul lui Kitty, vârând-o cu grijă sub perne, dar nu ştia unde, când şi de ce se făceau toate acestea. Nu înţelese nici de ce prinţesa îl luă de mână şi, uitându-se cu milă la dânsul, îl rugă să se liniştească. Iar Dolly îl sfătuia să mănânce şi îi scotea din odaie. Chiar doctorul îl privi grav, plin de compătimire, şi-i oferi nişte picături.

Levin ştia şi simţea numai că ceea ce se întâmpla acolo se asemăna cu ceea ce se petrecuse cu un an în urmă în hotelul din capitala aceea de gubernie, la patul de moarte al fratelui său Nikolai. Atunci însă era o nenorocire, iar astăzi – o bucurie. Dar atât nenorocirea de atunci cât şi bucuria de acum se aflau deopotrivă dincolo de obişnuitele condiţii

ale vieţii, erau ca nişte deschizături în viaţa de toate zilele, prin care se întrezărea ceva sublim. Tot atât de greu, tot atât de nepătruns era ceea ce se săvârşea acum şi, contemplând aceste manifestări, sufletul lui se ridica la o înălţime pe care n-o atinsese niciodată până atunci, pe care nici n-o putea cuprinde cu mintea şi unde raţiunea nu-l mai putea urma.

„Doamne, iartă-mă şi ajută-mă”, repeta ei neîncetat, simţind – cu toată înstrăinarea lui îndelungată şi, aparent, deplină – că se îndrepta spre Dumnezeu cu aceeaşi încredere şi simplitate ca pe vremea copilăriei şi a primei sale tinereţi.

În tot timpul acesta, pe Levin îl stăpâneau două stări de spirit deosebite. Una, când se găsea departe de Kitty şi se afla în societatea medicului care fuma ţigări groase una după alta şi le stingea de marginea scrumierei pline, sau când stătea cu Dolly şi cu bătrânul prinţ, în vreme ce se vorbea despre masă, politică şi despre boala Mariei Petrovna: atunci uita deodată, pentru o clipă, ceea ce se petrecea şi se simţea ca trezit din somn. Cealaltă, când era lângă Kitty şi şedea la căpătâiul ci cu inima gata să i se rupă de milă şi se ruga într-una lui Dumnezeu. De fiecare dată, când un ţipăt venit din odaia ei de culcare îl scotea din starea lui de vremelnică uitare de sine, el cădea în acea stranie rătăcire ce-l copleşise în prima clipă: la fiecare ţipăt, sărea în sus şi alerga să se dezvinovăţească. Îşi aducea aminte pe drum ca nu se simţea vinovat şi că vroia numai să o apere şi să o ajute pe Kitty. Uitându-se la dânsa, Levin îşi dădea seama din nou că n-o putea ajuta. Se îngrozea şi spunea: „Doamne, iartă-mă şi ajută-mă!”. Pe măsură ce timpul trecea, cele două stări de spirit deveneau din ce în ce mai puternice. Pe cât era el de calm departe de Kitty, uitând-o chiar cu desăvârşire, pe atât de mult îl chinuiau suferinţele ei şi sentimentul lui de neputinţă în faţa lor. Sărea mereu în sus, vrând s-o rupă la fugă încotro vedea cu ochii, dar alerga la Kitty.

Uneori, când Kitty îl întreba, Levin se supăra; dar văzându-i faţa supusă şi zâmbitoare şi auzindu-i cuvintele: „Cât te chinuiesc!”, Konstantin Dmitrici dădea vina pe Dumnezeu, ca îndată după aceea să se roage lui Dumnezeu să-l ierte şi să se îndure de dânsul.

XV.

Levin nu mai ştia dacă era târziu sau devreme. Lumânările erau pe isprăvite. Dolly tocmai intrase în birou şi propusese doctorului să se odihnească. Levin şedea, ascultând povestirea medicului despre un hipnotizator şarlatan şi privea scrumul ţigării lui. Într-un răstimp de linişte, Levin uitase parcă pe ce lume era. Nu-şi mai dădea scama de cele ce se petreceau. Asculta istorisirea doctorului şi o înţelegea. Deodată răsună un ţipăt care n-avea nimic omenesc. Ţipătul era atât de înfiorător, încât Levin nici nu sări din loc, ci, ţinându-şi răsuflarea, îl privi pe medic cu spaimă, întrebător. Doctorul îşi înclina capul într-o parte, ascultând, şi zâmbi în semn de aprobare. Totul era atât de neobişnuit, încât nimic nu-l mai mira pe Levin. „Probabil aşa se cade”, se gândi el şi rămase pe loc. Cine ţipase? Levin sări de pe scaun, alergă în vârful picioarelor în odaia de culcare, ocoli pe Lizaveta Petrovna şi pe bătrâna prinţesă şi se duse la locul lui, la căpătâiul patului. Ţipătul nu se mai repetă, dar ceva se schimbase. Ce anume însă – Levin nu vedea şi nu înţelegea, dar nici nu vroia să vadă şi să înţeleagă. Citise însă schimbarea pe faţa Lizavetei Petrovna: chipul ei era sever, palid, şi tot aşa de hotărât, cu toate că fălcile îi tremurau uşor, iar ochii îi erau aţintiţi asupra lui Kitty. Faţa congestionată, chinuită, a soţiei sale, cu o şuviţă de păr lipită pe obrazul înăduşit, era îndreptată spre dânsul, căutându-i privirea. Mâinile ei ridicate pipăiau, căutând mâinile lui. Apucându-i mâinile reci cu mâinile ei năduşite, ea le apăsă pe obraji.

— Nu pleca, nu pleca! Nu mi-e frică, nu mi-e frică! Şoptea repede Kitty. Mamă, scoate-mi cerceii. Mă supără. Să nu te

temi. Nu-i aşa că mai e încă puţin, Lizaveta Petrovna, încă puţin?

Kitty vorbea repede-repede şi vroia să zâmbească. Dar faţa i se schimonosi dintr-o dată. Îl respinse de lângă dânsa.

— Vai, e îngrozitor! Mor, mor! Du-te, du-te! Îi strigă Kitty, şi iarăşi se auzi acelaşi ţipăt neomenesc.

Levin se apucă cu mâinile de cap şi ieşi în fugă din odaie.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, totul merge bine! Îi spuse Dolly din urmă.

Dar orice i s-ar fi spus, Konstantin Dmitrici ştia că totul era pierdut. Cu capul rezemat de pervazul uşii, el stătea în odaia de alături şi asculta ţipetele şi urletele nemaiauzite de dânsul până atunci. Ştia că răcnea aceea care fusese odinioară Kitty. Nu mai dorea de mult copilul. Acum chiar îl ura. Acum nu se mai gândea nici măcar la salvarea vieţii soţiei sale. Dorea numai încetarea acestor chinuri îngrozitoare.

— Dar ce-i asta, doctore? Ce-i asta? Dumnezeule! Strigă el, apucând de mână pe medicul care intrase în odaie.

— Se sfârşeşte, răspunse doctorul. Chipul medicului era atât de grav când rosti aceste cuvinte, încât Levin înţelese, că „se sfârşeşte” înseamnă: „moare”.

Fără să-şi dea seama ce făcea, Levin alergă în odaia de culcare. Cel dintâi lucru văzut a fost faţa Lizavetei Petrovna. Era şi mai încruntată, şi mai severă. Kitty nu mai, era de recunoscut. În locul chipului ei, Levin văzu un altul, care te îngrozea prin încordarea lui şi prin urletele pe care le scotea. Levin îşi lipi capul de tăblia patului, simţind că i se rupe inima. Urletul acela înfiorător nu mai înceta, ba, dimpotrivă, se făcu şi mai îngrozitor, şi – atingând parcă ultimele limite ale groazei – amuţi dintr-o dată. Levin nu-şi credea auzului, dar nu se mai putea îndoi. Ţipătul încetase. Nu se mai auzea decât o forfotă tăcută, foşnete şi răsuflări repezi. Apoi glasul ei întretăiat, viu, duios şi fericit, rosti încet: „S-a sfârşit!”

Levin ridică fruntea. Lăsându-şi fără putere mâinile pe plapumă, Kitty – minunat de frumoasă şi de senină – îl privea în tăcere. Vru să zâmbească, dar nu putu.

Şi deodată din lumea aceea misterioasă, îngrozitoare şi nepământeană, în care trăise ultimele douăzeci şi două de orc, el simţi că se întoarce în lumea obişnuită de mai înainte, care răspândea acum o lumină nouă – de fericire – atât de orbitoare, încât n-o putea îndura. Strunele prea întinse se rupseră: hohotele şi lacrimile de bucurie, neprevăzute de el, se ridicau întrânsul cu atâta putere, cutremurându-i tot trupul, încât îl împiedicară mult timp să vorbească.

Căzu în genunchi înaintea patului şi duse la buze mâna soţiei sale, acoperind-o de sărutări. Iar mâna ei, răspundea sărutărilor lui printr-o slabă mişcare a degetelor. În timpul acesta, la picioarele patului, în mâinile îndemânatice ale Lizavetei Petrovna, pâlpâia ca o luminiţă de opaiţ viaţa unei fiinţe omeneşti, ieşită din neant, care avea să trăiască şi să aducă pe lume semeni, cu aceleaşi drepturi la viaţă şi la fericire, şi care cu o clipă mai înainte nu exista.

— Trăieşte, trăieşte! Şi încă-i băiat! N-aveţi nici o grijă! Auzi Levin glasul Lizavetei Petrovna. Moaşa bătea copilul pe spate cu palma care tremura.

— Mamă, aşa-i? Întrebă Kitty.

Îi răspunseră numai suspinele bătrânei prinţese. Deodată, în mijlocul tăcerii, ca un răspuns neîndoielnic la întrebarea mamei, se ridică un glas cu totul altul decât glasurile care răsunau stăpânit în odaie. Era un strigăt îndrăzneţ, obraznic, care nu voia să ţină scama de nimic – chemarea unei noi fiinţe omeneşti, venită pe lume în chip neînţeles, nu se ştie de unde.

Mai înainte, dacă lui Levin i s-ar fi spus că Kitty murise, că a murit şi el împreună cu ca, că odraslele lor sunt îngeri şi că Dumnezeu se afla în fala lor – Konstantin nu s-ar fi mirat de loc. Acum însă, după ce se întorsese în lumea realităţii, el îşi încorda mintea din toate puterile ca să înţeleagă că Kitty

trăieşte, că e sănătoasă şi că fiinţa care urla cu deznădejde e fiul său. Kitty trăia, chinurile i se sfârşiseră şi Levin era nespus de fericit. Îşi dădea scama de asta şi se simţea pe deplin fericit. Dar copilul? De unde vine, pentru ce, şi cine-i? Nu era în stare să desluşească acest gând şi să se deprindă cu el. I se părea ceva de prisos, peste măsură de mare, cu care multă vreme nu se putu obişnui.

XVI.

După ora nouă, bătrânul prinţ, Serghei Ivanovici şi Stepan Arkadici se aflau la Levin şi, după ce vorbiră despre lehuză, trecură şi la alte lucruri. Levin îi asculta şi fără voie, în timp ce vorbeau, îşi amintea de cele petrecute – de evenimentul din acea dimineaţă şi de starea în care se aflase el mai înainte de cele întâmplate… de parcă trecuseră de atunci o sută de ani! I se părea că e la o înălţime de neatins, de unde cobora cu grijă, ca să nu jignească pe cei ce stăteau de vorbă cu dânsul. Levin vorbea şi nu înceta să se gândească la soţia lui, la amănuntele stării de acum a acesteia şi la fiul său, căutând să se deprindă cu gândul existenţei noului născut. Întreaga lume a femeilor care, după însurătoare, căpătase în ochii săi un alt înţeles – necunoscut până atunci – se înălţase atât de sus, încât nici n-o putea cuprinde cu închipuirea. Asculta cum vorbeau despre prânzul luat în ajun la club şi se gândea: „Oare ce mai face ea acum? A adormit? Cum se simte? La ce se gândeşte? Mai plânge Dmitri, băiatul?”. Apoi, în toiul conversaţiei, la mijlocul frazei, Levin sări de pe scaun şi ieşi din odaie.

— Trimite-mi vorbă dacă pot să mă duc la dânsa, îi strigă din urmă prinţul.

— Bine, îndată, răspunse Levin şi, fără să se oprească, intră la Kitty.

Ea nu dormea. Stătea liniştită de vorbă cu maică-sa, făcând planuri în legătură cu botezul apropiat.

Îmbrăcată, pieptănată, purtând o bonetă împodobită cu panglici albastre, cu mâinile întinse pe plapomă, Kitty şedea culcată pe spate şi, întâlnindu-i ochii, îl chemă cu privirea.

Privirea sa senină se însenina şi mai mult – pe măsură ce el se apropia de dânsa. Pe chipul său era întipărită trecerea aceea de la pământesc la nepământesc, care se desprinde de pe faţa morţilor; dar, în locul despărţirii, se înfiripa reîntoarcerea la viaţă. O tulburare, asemenea aceleia din clipa naşterii, strânse din nou inima lui Levin. Kitty îi luă mâna şi-l întrebă dacă a dormit. El nu putu răspunde şi-şi întoarse capul, ca să-şi ascundă slăbiciunea.

— Eu am aţipit puţin, Kostea! Zise Kitty. Mă simt aşa de bine acum!

Kitty îl privi, dar expresia feţei i se schimbă deodată.

— Daţi-mi-l mie, se rugă ea, auzind scâncetul copilului. Dă-mi-l, Lizaveta Petrovna. Să-l vadă şi el.

— Hai, să-l vadă şi tata, zise Lizaveta Petrovna, ridicând şi aducând ceva roşu şi ciudat, care se zbătea. Staţi puţin, să ne facem mai întâi frumos.

Lizaveta Petrovna puse pe pat acest ceva roşu care se zbătea. Desfăşă copilul şi, ridicându-l şi înturnându-l cu un singur deget, îl pudră şi îl înfaşă din nou.

Uitându-se la această biată fiinţă măruntă, Levin făcu încercări zadarnice de a găsi în sufletul său o cât de mică fărâmă de sentiment patern. Nu simţea însă decât dezgust. Dar când văzu copilul gol, când îi zări mânuţele şi picioruşele atât de subţiri, de culoarea şofranului, cu degetele mici (iar degetul cel mare deosebindu-se hotărât de celelalte), şi când văzu cum strângea Lizaveta Petrovna braţele mişcătoare ca nişte arcuri moi, vârându-le în mânecile cămăşuţei, el simţi atâta milă pentru fiinţa aceea şi atâta groază că moaşa i-ar putea face vreun rău, încât o apucă de mână.

Lizaveta Petrovna izbucni în râs.

— Să n-aveţi nici o grijă, nici o grijă!

După ce schimbă copilul şi-l prefăcu într-o păpuşă ţeapănă, Lizaveta Petrovna îl întoarse – parcă mândrindu-se cu munca ei – şi se dădu la o parte, ca Levin să-şi poată vedea băiatul în toată frumuseţea lui.

Kitty se uita pieziş în aceeaşi parte, fără să-şi ia ochii de acolo.

— Dă-mi-l, dă-mi-l o dată! Exclamă Kitty, şi chiar dădu să se ridice.

— Ce-i asta, Katerina Alexandrovna? N-aveţi voie să faceţi astfel de mişcări. Staţi că vi-l dau. Întâi să arătăm tătăicăi cât de voinic suntem.

Lizaveta Petrovna ridică spre Levin numai cu o mână (degetele celeilalte mâini sprijineau numai de ceafă capul copilului care se legăna) fiinţa aceea roşie, cu faţa ascunsă după marginea scutecului; dar această fiinţă avea şi ea nas, ochi cu priviri piezişe şi cu buze care ţocăiau.

— Frumos copil! Zise Lizaveta Perovna.

Levin oftă, amărât. Acest copil frumos nu-i inspira decât milă şi dezgust, nicidecum sentimentul la care se aştepta.

Konstantin Dmitrici întoarse capul, până când Lizaveta Petrovna aşează copilul la sinul nedesprins al mamei.

Deodată, un râset îl făcu să-şi ridice capul. Râsese Kitty. Copilul luase sânul.

— Ei, destul, destul! Făcu Lizaveta Petrovna, dar Kitty nu-i dădu drumul. Copilul adormi în braţele ei.

— Priveşte-l acum, zise Kitty, întorcând copilul spre Levin, ca să-l poată vedea.

Deodată, feţişoara aceea bătrânicioasă se zbârci şi mai mult, şi copilul strănută.

Zâmbind şi de-abia stăpânindu-şi lacrimile de înduioşare, Levin îşi sărută soţia şi ieşi din odaia întunecoasă.

Sentimentul lui Levin pentru fiinţa aceea mică nu semăna de loc cu ceea ce se aşteptase. În el nu era nimic vesel şi îmbucurător. Se isca, dimpotrivă, o noua spaimă chinuitoare. Conştiinţa unui alt domeniu vulnerabil. La început, conştiinţa aceasta era atât de chinuitoare, şi atât de puternică groaza ca noua fiinţă neputincioasă să n-aibă nimic de suferit, încât din pricina aceasta trecu neobservat sentimentul acela ciudat de absurdă bucurie şi chiar de mândrie pe care îl avusese când strănutase copilul.

XVII.

Treburile lui Stepan Arkadici mergeau cât se poate de prost.

Banii încasaţi pentru două treimi din pădure fuseseră cheltuiţi şi din ultima treime luase înainte de termen aproape tot, afară de o zecime. Negustorul nu-i mai dădea bani, cu atât mai mult cu cât în iarna aceea, Daria Alexandrova – invocând pentru întâia dată drepturile asupra averii sale – refuzase să iscălească în contract de primirea banilor pentru ultima treime din pădure. Toată leafa lui se ducea pe cheltuielile casei şi pentru achitarea micilor datorii care nu se mai isprăveau. Bani nu mai aveau de loc.

Era o situaţie neplăcută, supărătoare, care – după părerea lui Stepan Arkadici însuşi – trebuia să înceteze. După dânsul, această situaţie se datora lefii lui prea mici. Postul ocupat de el va fi fost bun, poate, mai înainte cu cinci ani – dar nu acum. Petrov, director de bancă, avea douăsprezece mii de ruble; Sventiţki, membru în consiliul de administraţie al unei societăţi, primea şaptesprezece mii; Mitin, fondatorul unei bănci, avea cincizeci de mii. „Am dormit, probabil, şi am fost uitat”, îşi zicea Stepan Arkadici. Începu să tragă cu urechea şi să pândească, iar spre sfârşitul iernii, ochi un post foarte bun. Puse proptele întâi de la Moscova prin mătuşi, unchi şi prin prieteni. Apoi, când afacerea i se păru coaptă, Stepan Arkadici se duse personal la Petersburg. Era unul din acele posturi de toate calibrele care – plătite cu o leafă de la o mie până la cincizeci de mii de ruble pe an – fuseseră create în număr mai mare decât posturile de odinioară, mănoase, cu posibilităţi de mită. Era vorba de un post de membru în Comisia agenţiei unite de pe lângă Societatea de credit mutual a căilor ferate din sud. Acest post, ca toate funcţiile asemănătoare, cerea o activitate şi cunoştinţe atât de vaste, încât cu greu puteau fi întrunite în acelaşi om. Deoarece nu exista nimeni care să întrunească aceste calităţi, se socotea mai bine ca postul

acesta să fie ocupat de un om cinstit decât de unul necinstit. Stepan Arkadici nu era numai un om cinstit (nesubliniat), dar şi un om cinstit (subliniat), în sensul acela deosebit, pe care acest cuvânt îl are la Moscova, când se spune: luptător cinstit, scriitor cinstit, revistă cinstită, instituţie cinstită, curent cinstit, şi care înseamnă nu numai că omul sau aşezământul respectiv nu este incorect, dar că – la primul prilej – este în stare să pună beţe în roate guvernului. Stepan Arkadici frecventa la Moscova cercurile unde se folosea această expresie. Era socotit acolo drept un om cinstit şi de aceea avea mai multe drepturi la acest post decât oricare altul.

Postul acesta i-ar fi adus de la şapte până la zece mii de ruble pe an şi Oblonski l-ar fi putut ocupa fără să-şi părăsească locul său de la stat. Chestiunea depindea de două ministere, de o doamnă şi de doi evrei. Deşi toate aceste persoane erau pregătite, Stepan Arkadici trebuia să le vadă la Petersburg. Afară de aceasta, el făgăduise surorii sale să capete de la Karenin un răspuns definitiv în privinţa divorţului. Astfel, după ce obţinu cu multe stăruinţe de la Dolly cincizeci de ruble, Stepan Arkadici plecă la Petersburg.

Aflându-se în biroul lui Karenin şi ascultându-i expunerea privitoare la pricinile proastei situaţii a finanţelor ruseşti, Stepan Arkadici aştepta ca acesta să isprăvească, spre a-i vorbi despre chestiunea sa şi despre Anna.

— Da, asta e foarte adevărat, aprobă Oblonski, după ce Karenin îşi scoase pince-nez-ul fără de care nu mai putea citi şi se uita întrebător la fostul său cumnat, asta e foarte adevărat în detalii; totuşi principiul vremurilor noastre este libertatea.

— Eu însă preconizez alt principiu, care cuprinde principiul de libertate, zise Alexei Alexandrovici, accentuând cuvântul „cuprinde” şi punându-şi iarăşi pince-nez-ul ca să citească din nou interlocutorului său pasajul în care se spunea acest lucru.

Apoi, după ce răsfoi un manuscris frumos scris, cu un chenar alb, neobişnuit de lat, Alexei Alexandrovici mai citi o dată pasajul acela convingător.

— Sunt împotriva sistemului protecţionist, nu pentru a apăra beneficiile persoanelor particulare, ci pentru binele general, atât în ceea ce priveşte clasele inferioare, cât şi cele superioare, reluă Karenin, privind pe deasupra pince-nez-ului pe Stepan Arkadici. Dar ei nu pot înţelege asta; ei sunt preocupaţi numai de interesele lor personale şi le plac frazele!

Stepan Arkadici ştia că atunci când Karenin începea să vorbească despre ceea ce fac şi cred ei – cei ce nu mai vroiau să-i primească proiectele şi care erau pricina tuturor relelor din Rusia – expunerea lui era pe sfârşite. De aceea, el renunţă cu plăcere la principiul libertăţii şi admise totul. Alexei Alexandrovici tăcu, răsfoindu-şi pe gânduri manuscrisul.

— A propos, zise Stepan Arkadici, vroiam să te rog, când vei avea prilejul să-l vezi pe Pomorski, să pui o vorbă bună pentru mine. Ţin mult să ocup un post care se creează acum, şi anume: postul de membru în Comisia agenţiei unite de pe lângă Societatea de credit mutual a căilor ferate din sud.

Denumirea acestui post, pe care ţinea aşa de mult să-l aibă, îi era atât de familiară, încât o rostea repede, fără să greşească.

Alexei Alexandrovici se interesa ce tel de activitate avea această nouă comisie şi căzu pe gânduri. Chibzuia dacă activitatea comisiei n-are nimic contrar proiectelor sale. Dar întrucât activitatea acestei noi instituţii era foarte complicată, iar proiectele lui îmbrăţişau un domeniu prea vast – Karenin nu-şi putu da seama dintr-o dată de acest lucru – şi, scoţându-şi pince-nez-ul, zise:

— Fireşte că aş putea să-i spun. Dar de ce anume vrei să ocupi acest post?

— E o leafă frumoasă, aproape nouă mii de ruble, pe când mijloacele mele…

— Nouă mii, repetă Alexei Alexandrovici şi se încruntă.

Cifra importantă a salariului îi aduse aminte că din acest punct de vedere activitatea râvnită de Stepan Arkadici era în contradicţie cu sensul principal al proiectelor sale, care tindea totdeauna la economie.

— Sunt de părere (am şi scris un memoriu în această privinţă) că salariile uriaşe din zilele noastre sunt indiciile unei assiette13 economice greşite, pe care o face administraţia noastră.

— Dar dumneata ce-ai vrea? Întrebă Stepan Arkadici. Să zicem că un director de bancă are zece mii, dar el merită banii ăştia. Sau un inginer, care primeşte douăzeci de mii. Orice ai spune, e o activitate folositoare!

— Eu socotesc că salariul este ca preţul unei mărfi, şi ca atare trebuie să fie supus legii cererii şi ofertei. Dacă însă scopul salariului iese din cadrul acestei legi, ca în cazul a doi ingineri care, absolvind în acelaşi timp facultatea – amândoi deopotrivă de instruiţi şi de capabili – unul primeşte patruzeci de mii de ruble, iar celălalt se mulţumeşte cu două mii, sau când văd că jurişti sau husari care, fără să aibă vreo pregătire specială, sunt numiţi directori de bancă şi au salarii uriaşe – atunci trag concluzia că salariul nu se fixează după legea cererii şi a ofertei, ci după obraz. În asemenea cazuri, e vorba de abuzuri care sunt importante prin ele însele şi care au un efect dezastruos asupra serviciului de stat. Sunt de părere…

Stepan Arkadici se grăbi să-şi întrerupă cumnatul.

— Dar trebuie să recunoşti că se înfiinţează o instituţie nouă, de un incontestabil folos. Orice ai spune, e o instituţie vie! Se pune un preţ deosebit mai cu seamă pe faptul ca afacerile să fie conduse cinstit, zise Stepan Arkadici, accentuând ultimul cuvânt.

Dar Alexei Alexandrovici nu înţelegea sensul moscovit al cuvântului cinstit.

— Cinstea nu e decât o însuşire negativă, spuse Karenin.

— Totuşi mi-ai face un mare serviciu dacă ai pune o vorbă bună la Pomorski, răspunse Stepan Arkadici. Aşa, printre altele…

— Dar mi se pare că asta depinde mai mult de Bolgarinov, îşi aminti Alexei Alexandrovici.

— Cât priveşte pe Bolgarinov, el e perfect de acord, îl încredinţa Oblonski, roşind.

Stepan Arkadici se îmbujora când rosti numele lui Bolgarinov, deoarece fusese chiar în aceeaşi dimineaţă la acest evreu, iar vizita îi lăsase o impresie neplăcută. Oblonski avea convingerea că această instituţie, pe care vroia s-o servească, era nouă, vie, cinstită. Dar în dimineaţa aceea, când Bolgarinov îl lăsă – pare-se anume – să facă anticameră două ore în sala de aşteptare împreună cu alţi vizitatori, Stepan Arkadici se simţi foarte prost.

Se simţea foarte prost – fie din pricină că el, prinţul Oblonski, os din osul lui Riurik, aşteaptă două ceasuri în anticamera unui evreu, fie că, pentru întâia dată în viaţă, nu urma pilda strămoşilor săi, slujind stăpânirea, ci păşea într-un nou domeniu de activitate. Era greu de spus; cert este însă că se simţea foarte prost.

În aceste două ore de aşteptare la Bolgarinov, plimbându-se vioi prin anticameră, îndreptându-şi favoriţii, intrând în vorbă cu alţi solicitatori şi pregătind un calambur în legătură cu aşteptarea la un evreu – el căută să-şi ascundă cu grijă, atât faţă de alţii, cât şi faţă de sine însuşi, sentimentul de care era stăpânit.

Încercă însă în vremea aceasta un simţământ de ciudă şi de stinghereală, fie din pricină că nu-i reuşea calamburul, fie din altă pricină. În sfârşit, când Bolgarinov îl primi cu o politeţe exagerată, vădit triumfător de umilinţa solicitatorului, şi aproape îl refuză, Stepan Arkadici se

grăbise să uite toate acestea cât mai repede; şi abia acum, amintindu-şi de ele, Oblonski roşi.

XVIII

— Şi acum mai e o chestiune; ştii care. E vorba de Anna, zise Stepan Arkadici, după ce tăcu vreo câtva timp şi se scutură de impresia aceea neplăcută.

De îndată ce Oblonski rosti numele Annei, chipul lui Alexei Alexandrovici se schimbă cu desăvârşire. În locul însufleţirii de mai înainte, chipul său căpătă o expresie de oboseală şi o rigiditate cadaverică.

— Ce vreţi de la mine? Întrebă Karenin, îndreptându-se în jeţ şi închizând cutia cu pince-nez-ul.

— O hotărâre, Alexei Alexandrovici, o hotărâre, oricare ar fi ea. Mă adresez ţie (Oblonski vru să spună: „nu ca unui soţ înşelat" dar, temându-se să nu strice totul, adăugă): nu ca unui bărbat de stat (expresie nefericită), ci ca unui om de inimă, unui bun creştin. Trebuie să ai milă de dânsa.

— În ce privinţă anume? Întrebă Karenin.

— Da, să ai milă de ea. Dacă ai fi văzut-o ca mine – am petrecut toată iarna împreună – te-ai îndura de ea. E într-o situaţie groaznică, într-adevăr groaznică.

— Îmi pare, răspunse Alexei Alexandrovici, cu un glas şi mai subţirel, aproape strident, că Anna Arkachevna are tot ceea ce şi-a dorit ea însăşi.

— Ah, Alexei Alexandrovici, pentru numele lui Dumnezeu, să lăsăm incriminările! Ce-a fost a trecut! Tu ştii doar ce doreşte şi ce aşteaptă ea: divorţul!

— Credeam că Anna Arkadievna renunţă la divorţ în cazul când cer ca băiatul să-mi fie lăsat mie, după cum i-am răspuns. Îmi închipuiam că chestiunea e lichidată. Eu o socotesc lichidată! Ţipă Alexei Alexandrovici.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu te mânia, îl rugă Stepan Arkadici, punând mâna pe genunchiul cumnatului său. Chestiunea nu e lichidată. Dacă-mi dai voie să recapitulez, lucrurile s-au petrecut astfel: când v-aţi despărţit, ai fost mărinimos – aşa cum poate fi numai un om

în adevăr generos. I-ai dat totul: libertatea şi chiar consimţământul pentru divorţ. Anna a apreciat asta. Să nu crezi că nu-i aşa. Da, da: ţi-a apreciat deplin gestul, în aşa măsură, că – simţindu-se vinovată faţă de tine – n-a chibzuit în primele clipe şi nici nu putea să chibzuiască totul. Anna a renunţat la orice. Dar realitatea şi timpul i-au arătat că situaţia sa e chinuitoare, de neîndurat.

— Viaţa Annei Arkadievna nu mă poate interesa, îl întrerupse Karenin, ridicând sprâncenele.

— Dă-mi voie să nu te cred, îl contrazise delicat Stepan Arkadici. În situaţia aceasta ea se chinuie şi nimeni n-are nici un folos. A meritat-o, îmi vei spune. Anna ştie asta şi de aceea nu te roagă. Spune pe faţă că nu îndrăzneşte să te roage nimic. Dar cu, noi, neamurile ci, toţi acei care o iubim, te rugăm, te implorăm. De ce să se chinuie? Cui foloseşte?

— Daţi-mi voie, mi se pare că mă puneţi în situaţia de acuzat, zise Alexei Alexandrovici.

— De loc, de loc, trebuie să mă înţelegi, răspunse Stepan Arkadici, atingând iarăşi mâna cumnatului său, parcă încredinţat că această atingere l-ar potoli. Atâta îţi spun: viaţa Annei e un chin pe care tu îl poţi uşura fără să pierzi nimic. Am să iau toate măsurile ca tu nici să nu bagi de scamă. Şi apoi, ai făgăduit…

— Făgăduiala a fost făcută mai înainte. Îmi închipuiam ca chestiunea copilului rezolvă toată problema. Afară de asta credeam că Anna Arkadievna va avea atâta mărinimie… rosti anevoie şi cu buzele tremurătoare Alexei Alexandrovici, care între timp îngălbenise.

— Anna lasă totul pe seama generozităţii talc. Te roagă, te imploră un singur lucru: s-o scoţi din situaţia de neîndurat în care se găseşte. Nu-şi mai revendică băiatul, Alexei Alexandrovici! Eşti un om bun, pune-te o clipă în locul ei. În situaţia ei, divorţul este pentru dânsa o chestiune de viaţă ori de moarte. Dacă nu i-ai fi făcut mai înainte făgăduieli, Anna s-ar fi împăcat cu situaţia şi ar fi stat la ţara. Dar tu i-

ai făgăduit, Anna ţi-a scris şi s-a muiat la Moscova; şi iată că locuieşte de şase luni la Moscova, unde fiecare întâlnire cu oameni cunoscuţi este ca un cuţit în inimă, aşteptându-ţi zilnic hotărârea. Asta-i ca şi cum l-ai ţine pe un condamnat la moarte, luni în şir, cu ştreangul de gât, făgăduindu-i poate moartea, poate graţierea. Îndură-te de dânsa şi-mi iau îndatorirea să aranjez totul… vos scrupules14.

— Nu vorbesc de asta, de asta… îl întrerupse cu dezgust Alexei Alexandrovici. Poate am făgăduit ceva ce n-aveam dreptul că făgăduiesc.

— Atunci, refuzi ceea ce ai promis?

— Niciodată nu m-am dat în lături de la îndeplinirea unui lucru posibil; dar cer un răgaz să chibzuiesc în ce măsură cele făgăduite sunt posibile.

— Nu se poate, Alexei Alexandrovici! Izbucni Oblonski, sărind de pe scaun. Nu pot crede aşa ceva! Este nenorocită cum nu poate fi o femeie mai nenorocită, iar tu nu-i poţi refuza ceea ce…

— În măsura în care cele făgăduite sunt cu putinţă. Vous professez d'etre un libre penseur.15 Dar eu, ca om credincios, nu pot să mă pun într-o chestiune atât de însemnată împotriva legii creştineşti.

— În societăţile creştine, ca şi la noi – după câte ştiu – se îngăduie divorţul, zise Stepan Arkadici. Divorţul este admis şi de biserica noastră, şi vedem…

— E admis, dar nu în înţelesul ăsta.

— Alexei Alexandrovici, nu te mai recunosc! Urmă Oblonski după câteva clipe de tăcere. N-ai fost tu acela – şi n-am preţuit noi asta?

— Care ai iertat totul şi, îndemnat tocmai de sentimente creştineşti, erai gata să jertfeşti totul? Singur ai spus că-ţi dai şi haina când ţi se cere cămaşa, şi acum…

— Te rog! Sări cu glas strident Alexei Alexandrovici, sculându-se deodată în picioare, palid şi cu falca tremurătoare, te rog să pui capăt, să pui capăt… acestei discuţii.

— Atunci, te rog să mă ierţi dacă te-am supărat, rosti Stepan Arkadici cu un zâmbet stânjenit, întinzându-i mâna. De altminteri, ca sol, n-am făcut altceva decât să-mi îndeplinesc misiunea.

Alexei Alexandrovici îi dădu mâna, căzu pe gânduri şi, în sfârşit, adăugă:

— Trebuie să chibzuiesc şi să caut unele indicaţii. Poimâine am să-ţi dau răspunsul definitiv, încheie el, după câteva clipe de gândire.

XIX.

Stepan Arkadici tocmai se pregătea să plece, când Kornei veni să anunţe:

— Serghei Alexeici!

„Cine-o fi Serghei Alexeici? Vru să întrebe Oblonski, dar îşi aduse aminte numaidecât. A, Serioja! Îşi zise el. Serghei Alexeici credeam că e directorul lui de cabinet. Anna chiar m-a rugat să-l văd pe Serioja”, îşi aminti Stepan Arkadici.

Oblonski îşi aminti expresia sfioasă, vrednică de milă, pe care o avusese Anna când îi vorbise la plecare: „Totuşi, ai să-l vezi. Află amănunţit unde e şi cine-l îngrijeşte. Şi afară de asta, Stiva… dacă ar fi cu putinţă! Oare ar fi cu putinţă?” Stepan Arkadici înţelesese ce însemna acest: „dacă ar fi cu putinţă” – dacă s-ar putea face în aşa fel ca, prin divorţ, copilul să-i fie dat ei… Acum, Oblonski îşi dădea seama că nici nu putea fi vorba de aşa ceva. Totuşi îi părea bine să-şi revadă nepotul.

Alexei Alexandrovici atrase atenţia cumnatului său că băiatului nu i se vorbeşte niciodată despre maică-sa şi-l rugă să nu-i pomenească nici un cuvânt despre dânsa.

— A fost grav bolnav după revederea cu maică-sa, pe care n-am prevăzut-o, sublinie Karenin. Ne-am temut chiar pentru viaţa lui. Dar un tratament raţional şi băile de mare de astă-vară l-au pus pe picioare; acum, după sfatul doctorului, l-am înscris la şcoală. Într-adevăr, influenţa colegilor a dat rezultate bune. Acum e perfect sănătos şi învaţă bine.

— Ce mare s-a făcut! Asta într-adevăr nu mai e Serioja, ci Serghei Alexeici în persoană! Zise cu un zâmbet Stepan Arkadici, uitându-se la un băiat frumos, lat în umeri, îmbrăcat cu o tunică bleumarin şi cu pantaloni lungi, care intră vioi şi fără sfială în odaie. Băiatul era sănătos şi vesel. Salută pe unchiul său ca pe un străin; dar, recunoscându-l, roşi şi se întoarse repede în altă parte, ca şi cum l-ar fi jignit sau supărat cu ceva. Se apropie de tatăl său şi-i întinse carnetul de note, primit de la şcoală.

— Aşa da, e destul de bine, încuviinţă tatăl său, poţi pleca.

— A slăbit şi a crescut. Nu mai e copil, ci băieţandru, zise Stepan Arkadici. Asta-mi place. Mă mai ţii minte?

Băiatul aruncă repede o privire spre tatăl său.

— Da, mon oncle, răspunse Serioja, uitându-se scurt la unchiul său; apoi roşi din nou şi îşi plecă ochii în pământ.

Unchiul chemă băiatul lângă el şi-l luă de braţ.

— Ei, cum mai merge treaba? Îl întrebă Stepan Arkadici vrând să intre în vorbă cu dânsul, dar neştiind ce să spună.

Băiatul roşi şi nu răspunse căutând să-şi scoată uşurel braţul din mâna unchiului. De îndată ce Oblonski îl lăsă de braţ, Serioja – ca o pasăre scăpată din colivie – se uită întrebător la tatăl său, apoi ieşi cu paşi repezi din odaie.

Trecuse un an de când Serioja îşi văzuse ultima oară mama; de atunci nu mai auzise niciodată nimic despre dânsa. În acelaşi an, el fusese dat la şcoala. Făcu cunoştinţă cu colegii săi şi se împrieteni cu ei. Visele şi amintirea mamei sale, care-l îmbolnăviseră după revederea cu dânsa, nu-l mai urmăreau acum. Când i se furişau totuşi în minte, Serioja le gonea stăruitor – socotindu-le ruşinoase şi potrivite numai pentru fetiţe, dar nu pentru un băiat şi un elev. Ştia că între părinţii săi fusese o ceartă care-i despărţise. Ştia că trebuia să rămână cu tatăl său şi căuta să se deprindă cu gândul acesta.

Văzându-şi unchiul, care semăna cu maică-sa, Serioja avu un sentiment de neplăcere – deoarece revederea aceasta îi trezi în suflet amintiri şi sentimente socotite de el ca

ruşinoase. Îi era cu atât mai neplăcut, cu cât – după unele cuvinte auzite, aşteptând la uşa biroului, şi mai ales după expresia feţei tatălui şi a unchiului său – Serioja înţelese că ci trebuie să fi vorbit despre maică-sa. Şi ca să nu-şi învinovăţească tatăl, la care locuia şi de care depindea, dar mai cu seamă ca să nu se lase cuprins de o duioşie, socotită de dânsul umilitoare, băiatul se silea să nu-l privească pe unchiul acesta, venit să-i tulbure liniştea, şi să nu se gândească la ceea ce-i amintea el.

După ce Stepan Arkadici ieşi în urma lui şi-l văzu pe scară, după ce-l chemă la dânsul şi-l întreba cum îşi petrece timpul la şcoala în recreaţii, Serioja, în lipsa tatălui, intră în vorbă cu unchiul său.

— Ne jucăm acum mai ales de-a trenul, răspunse băiatul la întrebare. Uite cum vine asta: doi băieţi se aşază pe o bancă. Ăştia-s călătorii. Altul se urcă în picioare pe aceeaşi bancă. Toţi se înhamă la bancă, unii o apucă cu mâinile, alţii o trag cu o curea… şi o duc prin toate sălile. Uşile se deschid înainte. Da-i foarte greu să fii conductor.

— Vorbeşti de acel care stă în picioare? Îl întrebă Oblonski surâzând.

— Da, trebuie să ai mult curaj şi dibăcie, mai ales când se opreşte trenul brusc sau când cade cineva.

— E drept, asta nu-i glumă! Adeveri Stepan Arkadici, uitându-se cu tristeţe în ochii aceia însufleţiţi, care semănau cu ai mamei sale, şi care acum nu mai erau chiar de copil, nu mai păreau cu totul nevinovaţi. Cu toate că făgăduise lui Alexei Alexandrovici să nu vorbească băiatului despre Anna, Oblonski nu se putu stăpâni.

— O mai ţii minte pe mama ta? Îl întrebă el deodată.

— Nu, n-o ţin minte, răspunse scurt Serioja; şi, roşind până în albul ochilor, lăsă ochii în pământ. Iar unchiul său nu mai putu scoate de la dânsul nici un cuvânt.

Peste o jumătate de ceas, preceptorul rus îşi găsi elevul pe scară şi mult timp nu-şi putu da seama dacă e mânios sau plânge.

— Te-ai lovit probabil când ai căzut, zise preceptorul. Ţi-am spus că e un joc primejdios. Trebuie să spun directorului.

— Dacă m-aş fi lovit, nimeni n-ar fi băgat de seamă, poţi fi sigur de asta.

— Atunci ce este?

— Lăsaţi-mă în pace! O ţin minte, sau n-o ţin minte… Ce-i pasă lui? Şi de ce să ţin minte? Lăsaţi-mă în pace! Strigă Serioja, de astă dată nu numai preceptorului, ci lumii întregi.

XX.

Ca totdeauna, Stepan Arkadici nu-şi pierdu timpul degeaba la Petersburg. Afară de treburile sale, de divorţul Annei şi de postul cel nou, Stepan Arkadici avea nevoie ca de obicei, cum spunea el, să-şi reîmprospăteze puterile după viaţa îmbâcsită de la Moscova.

Cu toate cafés chantants-urile şi omnibusele sale, Moscova rămânea o baltă cu apă stătătoare. Stepan Arkadici avea mereu impresia asta. După o şedere mai lungă la Moscova, mai cu seamă în sânul familiei, el simţea că-şi pierde voia bună. Stepan Arkadici ajungea să fie îngrijorat de proasta dispoziţie şi de mustrările nevestei sale, de sănătatea şi de creşterea copiilor, de măruntele interese ale serviciului, neliniştit până şi de faptul că avea datorii. De îndată însă ce sosea la Petersburg şi locuia câtva timp acolo, în cercul frecventat de dânsul – unde lumea trăia în toată puterea cuvântului, şi nu vegeta ca la Moscova – toate gândurile acestea i se risipeau numaidecât şi se topeau ca ceara la foc.

Soţia? Oblonski vorbise chiar în ziua aceea cu prinţul Cecenski. Acesta avea nevastă şi familie – copii mari, elevi în Corpul pajilor… şi mai avea încă o familie, nelegitimă, de asemenea cu copii. Cu toate că prima familie era foarte plăcută, prinţul Cecenski se simţea mai fericit în cea de-a doua, unde îşi ducea şi băiatul cel mai mare şi spunea lui Stepan Arkadici că socoteşte acest lucru folositor, ca să-l

mai dezgheţe pe fiul său. Dar ce s-ar spune despre aşa ceva la Moscova?

Copiii? La Petersburg, copiii nu tulburau viaţa părinţilor. Erau crescuţi în pensioane unde nu existau ideile acelea absurde răspândite la Moscova de Lvov, de pildă, după care copiilor li se cuvin toate bucuriile vieţii, iar părinţilor – numai munca şi grijile. Lumea de aici îşi dădea seama că omul trebuie să trăiască pentru el însuşi – după cum se cuvine să-şi ducă viaţa un om cult.

Serviciul? Aici slujba nu era un jug greu, fără nădejde, la care trăgeai ca la Moscova. Serviciul prezenta aici un interes. O întrevedere, o îndatorire, un cuvânt spus la locul lui, o glumă – iată ce-l ajuta pe om să-şi facă dintr-o dată carieră, ca Brianţev, pe care Stepan Arkadici îl întâlnise cu o zi mai înainte şi care ajunsese unul dintre cei mai importanţi demnitari. O asemenea slujbă prezenta într-adevăr un interes.

Dar îndeosebi părerile Petersburgului asupra chestiunilor băneşti aveau asupra lui Stepan Arkadici un efect liniştitor. Bartnianski, care cheltuia cel puţin cincizeci de mii de ruble, după traiul dus de el, îi spuse în această privinţă ceva extraordinar.

Înainte de prânz, Oblonski – în mijlocul conversaţiei – spuse lui Bartnianski:

— Mi se pare că eşti bine cu Mordvinski. Ai putea să-mi faci un serviciu, punând o vorbă bună pentru mine. Există un post pe care aş vrea să-l ocup. Membru al comisiei…

— Lasă, că tot n-am să ţin minte… Dar ce idee să te bagi în afaceri de căi ferate cu evreii! Orice ai zice, e o afacere dubioasă!

Stepan Arkadici nu-i mai spuse că era vorba de o instituţie vie. Bartnianski n-ar fi înţeles.

— Îmi trebuie bani. N-am din ce trăi.

— Totuşi, văd că trăieşti.

— Trăiesc, dar plin de datorii.

— Zău! Cât de mari? Întrebă, compătimitor, Bartnianski.

— Foarte mari. Vreo douăzeci de mii. Bartnianski râse cu poftă.

— Ce om fericit! Eu datorez un milion şi jumătate. Nu posed nimic şi – după cât vezi – mai pot trăi.

Stepan Arkadici putea verifica exactitatea acestei afirmaţii nu numai în vorbe, ci şi în fapte. Jivahov avea datorii, cam vreo trei sute de mii de ruble, şi în buzunar – nici o para chioară; totuşi trăia, şi încă ce bine! Contele Krivţov, pe care toată lumea pusese cruce de mult, întreţinea două femei. Petrovski tocase cinci milioane şi trăia ca şi mai înainte, ocupându-se chiar cu partea financiară a unei instituţii, de unde primea o leafă de douăzeci de mii de ruble. Afară de aceasta, Petersburgul avea o influenţă plăcută şi asupra fizicului lui Stepan Arkadici. Îl întinerea. La Moscova, Oblonski se uita din când în când la firele cărunte din părul său, aţipea după masă, se întindea, urca scara încet, răsuflând greu, se plictisea în societatea femeilor tinere, nu mai dansa la baluri. La Petersburg însă, parcă lepăda din spate zece ani.

Avea la Petersburg sentimentul de care-i vorbise cu o zi înainte prinţul Piotr Oblonski, în vârstă de şaizeci de ani, de-abia întors din străinătate:

— Noi cei de aici nu ştim să trăim, spunea Piotr Oblonski. Astă-vară am fost la Baden şi, crede-mă, m-am simţit într-adevăr tânăr de tot. Vedeam câte o femeie tinerică şi îndată aveam nişte gânduri… Mâncam, beam puţin – şi mă simţeam puternic, vioi. Mă întorc în Rusia. Trebuia să mă duc la nevastă-mea şi pe urmă la ţară. Ei bine, n-ai să mă crezi, după două săptămâni m-am pus la halat şi nu mai veneam îmbrăcat la masă. Unde să te mai gândeşti la femei tinere?! Îmbătrânisem cu totul. Nu-mi mai rămânea decât să ma gândesc la mântuirea sufletului. Am plecat la Paris şi iarăşi m-am îndreptat.

Stepan Arkadici simţea exact aceeaşi deosebire ca şi Piotr Oblonski: la Moscova se delăsa aşa de tare, că – dacă ar fi stat acolo mai multă vreme, n-ar fi ajuns, nici mai mult, nici

mai puţin, decât să se gândească la mântuirea sufletului. La Petersburg însă, el se simţea din nou bărbat în toată puterea.

Între prinţesa Betsy Tverskaia şi Stepan Arkadici se stabiliseră de mult nişte relaţii ciudate. Oblonski îi făcea totdeauna curte în glumă şi-i spunea, tot în glumă, lucrurile cele mai piperate, ştiind că nimic nu putea să-i placă mai mult. A doua zi după convorbirea cu Alexei Alexandrovici, Stepan Arkadici se duse la Betsy. Se simţea aşa de tânăr şi merse atât de departe cu glumele sale, încât nu mai ştia cum să dea înapoi, căci, din nenorocire, prinţesa nu numai că nu-i plăcea, ci chiar îl dezgusta. Iar între dânşii se stabilise acest ton uşuratic tocmai fiindcă el îi plăcea prinţesei. De aceea, Oblonski se bucură foarte mult de sosirea prinţesei Meahkaia, care le tulbură intimitatea.

— Ah, eşti şi dumneata aici! Exclamă prinţesa, văzându-l. Ce mai face biata dumitale soră? Nu te uita la mine aşa, adăugă ea. De când a tăbărât toată lumea asupra ei, şi mai cu seamă acelea care sunt de o sută de ori mai rele decât dânsa, eu sunt de părere ca a făcut foarte bine. Nu pot să-i iert lui Vronski faptul că nu mi-a dat de ştire că a sosit Anna la Petersburg. M-aş fi dus la ea şi aş fi însoţit-o pretutindeni. Te rog s-o încredinţezi de iubirea mea. Dar ia spune-mi, ce mai face?

— Într-adevăr, Anna se află într-o situaţie grea, ea… începu Stepan Arkadici să povestească plin de candoare, luând în serios cuvintele prinţesei Meahkaia: „Spune-mi, ce mai face?”

Dar prinţesa îl întrerupse numaidecât, cum îi era obiceiul, şi începu să povestească ea:

— A făcut ceea ce fac toate femeile, afară de mine, dar pe ascuns. Ea însă n-a vrut să înşele pe nimeni, şi foarte bine a făcut. A făcut şi mai bine, părăsind pe smintitul dumitale de cumnat. Te rog să mă ierţi. Toată lumea îl socotea pe Alexei Alexandrovici grozav de deştept. Numai eu susţineam că e prost. Acum însă, de când are legături atât de strânse cu

Lidia Ivanovna şi cu Landau, toţi spun că-i ţicnit. Aş fi bucuroasă să nu fiu de părerea tuturor, dar de data asta nu pot.

— A propos, te rog, n-ai putea să-mi explici ce înseamnă asta? Întrebă Stepan Arkadici. Ieri am fost la dânsul în chestiunea surorii mele şi i-am cerut un răspuns hotărâtor. Karenin nu mi-a dat răspunsul. Mi-a spus numai că are să se mai gândească. Iar azi-dimineaţă, în loc de răspuns, am primit o invitaţie pentru diseară la contesa Lidia Ivanovna.

— Aşa, aşa! Zise voioasă prinţesa Meahkaia. Au să ceară părerea lui Landau.

— Lui Landau? De ce? Cine-i acest Landau?

— Cum? Nu cunoşti pe Jules Landau, le fameux Jules Landau, le clair-voyont16? E tot un trăsnit, dar de dânsul depinde soarta surorii dumitale. Uite ce se întâmplă când stai în provincie: nu ştii nimic. Vezi dumneata, Landau era commis17 într-o prăvălie din Paris şi o dată s-a dus la un doctor. Stând în sala de aşteptare, Landau a adormit, şi în timpul somnului s-a apucat să dea sfaturi bolnavilor, nişte sfaturi extraordinare! Cunoşti pe Iuri Meledinski, care e bolnav? Soţia lui a aflat despre acest Landau şi l-a angajat ca să-i trateze bărbatul. Îmi închipui că nu i-a făcut nici un bine, fiindcă e tot atât de ramolit ca înainte, amândoi însă cred în el şi-l târăsc după dânşii. L-au adus în Rusia. Aici toată lumea se îmbulzeşte la el, iar el s-a apucat să-i trateze pe toţi. A făcut-o bine pe contesa Bezzubova, care l-a îndrăgit atâta, încât l-a înfiat.

— Cum asta?

— Uite-aşa, cum se înfiază. Acum el nu mai e Landau, ci contele Bezzubov. Dar nu despre asta-i vorba. Totul e că Lidia – eu ţin foarte mult la dânsa, dar nu-i nici ea în toate minţile – s-a agăţat de acest Landau, fără de care nici ca, nici Alexei Alexandrovici nu iau nici o hotărâre. Aşa că soarta surorii dumitale se află acum în mâinile acestui Landau, alias contele Bezzubov.

XXI.

După o masă excelentă la Bartnianski, încheiată cu o cantitate respectabilă de coniac, Stepan Arkadici, numai cu o mică întârziere faţă de ora indicată, sosi la contesa Lidia Ivanovna.

— Cine mai e la doamna contesă? Franţuzul? Întrebă Stepan Arkadici pe portar, uitându-se la paltonul cunoscut al lui Alexei Alexandrovici şi la un palton ciudat, demodat, cu încheietori.

— Alexei Alexandrovici Karenin şi contele Bezzubov, răspunse cu demnitate portarul.

„Prinţesa Meahkaia a ghicit, gândi Oblonski urcând scara. Ciudat lucru! Totuşi ar fi foarte bine dacă m-aş împrieteni cu ea. Are o trecere extraordinară! Dacă ar pune o vorbă bună la Pomorski, s-ar face sigur.”

Afară încă nu amurgise, dar lămpile erau aprinse în salonaşul cu perdelele lăsate ale contesei Lidia Ivanovna.

Contesa şi Alexei Alexandrovici şedeau la o masă rotundă, lângă lampă, vorbind cu glas scăzut. Un bărbat scund şi slab, cu şolduri ca de femeie, cu picioarele strâmbe, foarte palid frumos, cu nişte ochi minunaţi şi strălucitori, cu plete lăsate peste gulerul redingotei, stătea în picioare în celălalt capăt al odăii, uitându-se la portretele de pe perete. După ce salută pe gazdă şi pe Alexei Alexandrovici, Stepan Arkadici se uită fără voie, încă o dată, la necunoscut.

— Monsieur Landau! Îl chemă contesa cu o blândeţe şi o deferentă care uimiră pe Oblonski; apoi făcu prezentările.

Landau întoarse repede capul, veni mai aproape şi, zâmbind, îşi puse mâna asudată şi moale în mâna întinsă a lui Stepan Arkadici; după aceea, se îndepărtă îndată din nou şi începu să privească portretele. Contesa şi Alexei Alexandrovici schimbară o privire semnificativă.

— Îmi parc bine că te văd, mai cu seamă astăzi, zise contesa Lidia Ivanovna, arătând lui Stepan Arkadici un loc lângă Karenin.

— Ţi l-am prezentat ca domnul Landau, adăugă contesa încet, uitându-se întâi la francez şi pe urmă numaidecât la

Alexei Alexandrovici. Dar, de fapt, e contele Bezzubov, după cum ştii desigur, însă lui nu-i place titlul acesta.

— Da, am auzit, răspunse Oblonski. Se spune că el a vindecat-o complet pe contesa Bezzubova.

— A fost astăzi la mine. E vrednică de milă! Spuse contesa către Alexei Alexandrovici. Despărţirea asta e îngrozitoare pentru dânsa. E o lovitură cumplită!

— Pleacă irevocabil? Întrebă Alexei Alexandrovici.

— Da. Pleacă la Paris. A auzit ieri un glas, răspunse contesa Lidia Ivanovna, uitându-se la Stepan Arkadici.

— A, un glas! Repetă Oblonski, dându-şi seama că trebuie să fie cât mai prudent cu putinţă în această societate, unde se petrece sau urmează să se petreacă ceva deosebit, a cărui cheie încă îi lipsea.

Se făcu o pauză de câteva clipe, după care contesa Lidia Ivanovna, ajungând parcă la punctul principal al discuţiei, spuse lui Oblonski, surâzând fin:

— Vă cunosc de mult şi-mi pare foarte bine că vă pot cunoaşte şi mai de aproape. Les amis de nos amis sont nos amis.18 Dar ca să fii prieten, trebuie să te gândeşti la starea sufletească a prietenilor tăi, şi mă tem că dumneata nu faci acest lucru pentru Alexei Alexandrovici. Înţelegi ce vreau să spun? Zise contesa, ridicând spre dânsul ochii săi minunaţi şi visători.

— În parte, contesă, îmi dau seama că situaţia lui Alexei Alexandrovici… răspunse Oblonski, neînţelegând bine despre ce era vorba şi de aceea dorind să nu iasă din generalităţi.

— Schimbarea nu e de ordin extern, rosti cu severitate contesa Lidia Ivanovna, urmărindu-l în acelaşi timp cu o privire de îndrăgostită pe Alexei Alexandrovici, care se ridicase şi se îndreptase spre Landau. I s-a schimbat inima, i-a fost dăruită o inimă nouă şi mi-e teamă că nu te-ai gândit îndeajuns la transformarea care s-a săvârşit întrânsul.

— În linii generale, pot să-mi dau seama de această transformare. Am fost totdeauna prieteni, şi acum… zise

Stepan Arkadici, răspunzând cu o căutătură duioasă la privirea contesei, în timp ce cumpănea în minte cu care dintre cei doi miniştri se afla în mai bune relaţii contesa, ca să hotărască pe lângă care dintre dânşii s-o roage să intervină.

— Transformarea care s-a săvârşit întrânsul nu-i poate slăbi sentimentul de iubire faţă de aproapele său, ba dimpotrivă trebuie să-i sporească acest simţământ. Mă tem însă că dumneata nu mă înţelegi. Nu doreşti ceai? Îl întrebă contesa, arătând cu ochii spre un fecior care adusese pe o tavă ceştile cu ceai.

— Într-adevăr, nu destul de bine, contesă… Desigur, nenorocirea lui…

— Dar nenorocirea asta s-a prefăcut în cea mai mare fericire când i s-a înnoit inima, şi Cel-de-Sus îi umple toată fiinţa! Exclamă contesa, uitându-se drăgăstos la Stepan Arkadici.

„Cred că am s-o pot ruga să vorbească şi cu unul, şi cu celălalt”, se gândi Oblonski.

— O, fireşte, contesă, zise Stepan Arkadici; dar îmi închipui că aceste schimbări sunt atât de intime, încât nimeni – nici persoana cea mai apropiată – n-ar îndrăzni să vorbească despre ele.

— Dimpotrivă, trebuie să vorbim şi să ne ajutăm unii pe alţii.

— Da, fără îndoială, dar sunt unele deosebiri de convingeri, apoi… urmă Oblonski, cu zâmbetul cel mai blând.

— Nu pot exista deosebiri de vederi, când este vorba de un adevăr sfânt…

— O, da, desigur, dar… şi Stepan Arkadici tăcu, fâstâcit, dându-şi seama că era vorba de religie.

— Mi se pare că are să adoarmă numaidecât, şopti Alexei Alexandrovici, apropiindu-se de Lidia Ivanovna.

Stepan Arkadici întoarse capul. Landau şedea cu capul plecat lângă fereastră, rezemat de braţele şi de speteaza

fotoliului. Simţind privirile întoarse spre el, francezul ridică fruntea şi zâmbi naiv, ca un copil.

— Nu vă uitaţi la dânsul, îi rugă Lidia Ivanovna şi, cu un deget uşor, împinse un scaun spre Alexei Alexandrovici. Am băgat de seamă… începu contesa să spună ceva, dar tocmai atunci intră feciorul cu o scrisoare. Lidia Ivanovna citi la repezeală misiva şi, după ce-şi ceru iertare, scrise răspunsul cu o iuţeală extraordinară. Dădu feciorului răspunsul şi se întoarse la masă. Am băgat de seamă, urmă contesa, că moscoviţii, mai cu seamă bărbaţii, sunt oamenii cei mai nepăsători faţă de religie.

— A, nu, contesă. Mi se pare că moscoviţii au reputaţia de a fi oamenii cei mai neclintiţi în credinţa lor, răspunse Stepan Arkadici.

— După câte înţeleg, dumneata faci parte, din nenorocire, dintre cei nepăsători, spuse Alexei Alexandrovici către Oblonski cu un zâmbet obosit.

— Cum poţi fi nepăsător?! Izbucni Lidia Ivanovna.

— În această privinţă, nu-s de loc nepăsător, dar sunt încă în aşteptare, zise Stepan Arkadici cu zâmbetul său care îndulcea cuvintele. Cred că încă n-a venit pentru mine clipa unor astfel de întrebări.

Karenin şi Lidia Ivanovna schimbară o privire.

— Niciodată nu putem şti dacă a venit vremea ori nu, rosti cu severitate Alexei Alexandrovici. Nu trebuie să ne întrebăm dacă suntem ori nu suntem gata. Harul nu se pogoară după pregătirea oamenilor. El nu se pogoară uneori asupra celor ce se trudesc, ci se pogoară asupra celor nepregătiţi – ca asupra lui Saul.

— Nu. Mi se pare că încă nu, spuse Lidia Ivanovna, care între timp urmărise mişcările francezului.

Landau se sculă şi veni spre dânşii.

— Îmi daţi voie să vă ascult şi eu?

— Cum de nu! Nu vroiam să te tulbur! Răspunse Lidia Ivanovna, privindu-l cu duioşie. Ia loc lângă noi.

— Trebuie numai să nu închizi ochii, pentru a nu fi lipsit de lumină, adăugă Alexei Alexandrovici.

— Ah, dacă ai şti cât de fericiţi suntem, simţindu-i veşnica prezenţă în inimile noastre!

— Urmă contesa Lidia Ivanovna cu un zâmbet exaltat.

— Uneori omul poate să nu se simtă în stare a se ridica la asemenea înălţimi, zise Stepan Arkadici, simţind că se preface atunci când recunoaşte religia ca ceva înălţător, şi în acelaşi timp neputându-se hotărî a se arăta liber-cugetător faţă de contesă, care – printr-un singur cuvânt spus lui Pomorski – i-ar fi putut da postul dorit.

— Cu alte cuvinte, dumneata vrei să spui că-l împiedică păcatul? Îl întrebă Lidia Ivanovna. Asta e o părere greşită. Păcatul nu mai există pentru cei credincioşi; păcatul li-e răscumpărat. Pardon, adăugă contesa, uitându-se la feciorul care intră din nou cu un alt bilet. Îl citi şi răspunse verbal: „Spune-i că mâine, la marea ducesă”. Pentru un credincios nu există păcat, urmă ea.

— Bine, bine, dar credinţa fără fapte e moartă, spuse Stepan Arkadici, amintindu-şi de această frază din catehism şi subliniindu-şi independenţa numai printr-un zâmbet.

— Poftim, asta e din epistola apostolului Iacov, spuse Alexei Alexandrovici către Lidia Ivanovna cu oarecare mustrare, ca despre o chestiune pe care o dezbătuseră de mai multe ori. Cât rău a făcut interpretarea falsă a acestui pasaj! Nimic nu te îndepărtează atât de credinţă ca această interpretare. Se zice: „N-am făcut fapte bune, de aceea nu pot să cred”, asta însă nu s-a spus nicăieri. S-a spus tocmai contrariul.

— Să te osteneşti pentru Dumnezeu, să-ţi mântuieşti sufletul prin munci şi prin post, rosti contesa Lidia Ivanovna cu dezgust şi cu dispreţ – acestea sunt părerile barbare ale călugărilor noştri… Aşa ceva nu s-a spus nicăieri. E mult mai simplu şi mult mai uşor, adăugă contesa, uitându-se la Stepan Arkadici cu acelaşi zâmbet de încurajare pe care-l

folosea atunci când îmbărbăta la curte pe tinerele domnişoare de onoare, fâstâcite din pricina noului mediu.

— Suntem mântuiţi de Christos, care a suferit pentru noi. Suntem mântuiţi prin credinţă, întări Alexei Alexandrovici, încuviinţând cu privirea cuvintele contesei.

— Vous comprenez l'anglais? 19 întrebă Lidia Ivanovna şi, primind un răspuns afirmativ, se sculă şi începu să caute printre cărţile de pe un raft mic. Vreau să citesc Safe and happy20 sau Under the wing21, zise contesa, uitându-se întrebător la Karenin. Găsind cartea, contesa, după ce se aşează iarăşi la locul său, o deschise. E foarte scurt. Aici este arătată calea pe care poţi ajunge la credinţă şi la o fericire mai presus de orice lucru pământean şi care-ţi umple sufletul. Un om credincios nu poate fi nefericit, deoarece nu e singur. De altfel, o să vezi acum. Când contesa tocmai se pregătea să citească, feciorul se ivi din nou. Doamna Borozdina? Spune-i că mâine la ora două. Da, urmă ca, trecând un deget între file la locul cuvenit şi oftă, uitându-se ţintă înainte cu ochii săi visători şi minunat de frumoşi. Uite cum lucrează credinţa cea adevărată. O cunoşti pe Marie Sanina? Ai auzit de nenorocirea ei? Îşi pierduse unicul copil. Era deznădăjduită. Şi ştiţi ce s-a întâmplat? A găsit pe acest prieten şi acum îi mulţumeşte lui Dumnezeu pentru moartea copilului său. Iată fericirea pe care ţi-o dă credinţa.

— A, da, e foarte… îndrugă Stepan Arkadici, mulţumit că Lidia Ivanovna va citi şi-i va da putinţa să se reculeagă un pic. „Nu. Mai bine să n-o rog nimic astăzi, se gândi el. Atât numai: să nu încurc lucrurile şi să scap cu obraz curat de aici.”

— Are să te plictisească, spuse contesa Lidia Ivanovna lui Landau. Nu ştii englezeşte. Dar e scurt.

— Ba da, am să înţeleg, răspunse Landau cu zâmbetul său de mai înainte şi închise ochii.

Alexei Alexandrovici şi Lidia Ivanovna îşi încrucişară o privire semnificativă şi lectura începu.

XXII.

Stepan Arkadici rămase nedumerit cu totul de cuvintele noi şi ciudate pe care le auzea. Viaţa complicată de la Petersburg avea de obicei asupră-i un efect excitant, scoţându-l din monotonia moscovită. Variaţia pe care o găsea în sferele cunoscute de dânsul îi plăcea şi o înţelegea. În acest mediu străin însă, el se vedea încurcat, buimăcit şi nu putea cuprinde totul cu mintea. Ascultând pe contesa Lidia Ivanovna şi simţind aţintiţi asupră-i ochii lui Landau – frumoşi, naivi sau şireţi (nici el nu ştia cum sunt) – Oblonski se trezi cu capul împovărat de o neobişnuită greutate.

Cele mai felurite gânduri i se încâlceau în minte: „Marie Sanina se bucură că i-a murit copilul… Ce bine ar fi să fumez acum o ţigară… Ca să-ţi mântuieşti sufletul, trebuie numai să crezi… Călugării habar n-au de aşa ceva… însă contesa Lidia Ivanovna ştie… Dar de ce am greutatea asta în cap? De la coniac? Sau fiindcă toate astea sunt foarte ciudate? Mi se pare că n-am făcut până acum nici o necuviinţă… în orice caz, n-o mai pot ruga să intervină pentru mine… Se spune că ăştia te silesc să te rogi lui Dumnezeu! Să nu mă pună şi pe mine! Ar fi prea stupid… Ce aiureli citeşte! Pronunţă însă frumos! Landau e Bezzubov. De ce-i Bezzubov?”…

Stepan Arkadici simţi deodată că falca de jos începe să i se strâmbe nestăpânit într-un căscat. Îşi îndreptă favoriţii ca să-şi ascundă căscatul şi tresări; dar, îndată după aceea, simţi că adoarme şi-i gata să sforăie. Se dezmetici în clipa când glasul contesei Lidia Ivanovna rosti: „Doarme”.

Stepan Arkadici tresări speriat, simţindu-se vinovat şi prins. Se linişti numaidecât, când îşi dădu seama că din fericire era vorba de Landau. Francezul adormise ca şi Oblonski. Somnul lui Stepan Arkadici însă i-ar fi jignit (de altfel, lui Oblonski nici nu-i trecu asta prin cap, atât de ciudate i se păreau toate), în timp ce somnul lui Landau le pricinui o nespusă bucurie, mai cu seamă contesei.

— Mon ami22, şopti Lidia Ivanovna, îndreptându-şi cu băgare de seamă faldurile rochiei de mătase ca să nu scoată nici un foşnet şi spunând lui Karenin în exaltarea ei mon ami în loc de Alexei Alexandrovici, donnez-lui la main. Vous voyez? 23 St...! Făcu ea către feciorul care intrase din nou. Nu primesc.

Francezul, cu capul aplecat pe spătarul jeţului, dormea sau se prefăcea că doarme. Cu mâna asudată, sprijinită pe genunchi, făcea slabe mişcări, ca şi cum ar fi vrut să prindă ceva. Alexei Alexandrovici se ridică cu luare-aminte, dar se agăţă de masă; se îndreptă spre francez şi-şi puse mâna într-a lui. Stepan Arkadici se sculă şi el şi – cu ochii mari deschişi, dorind să se trezească dacă cumva dormea – se uită când la unul, când la celălalt. Toate acestea erau aievea. Oblonski simţea că în capul său totul se încurca din ce în ce mai rău.

— Que la personne qui est arrivée la derniere, celle qui demande, qu'elle sorte! Quelle sorte! 24 rosti francezul, cu ochii închişi.

— Vous m'excuserez, mais vous voyez… Revenez vers dix heures, encore mieux demain.25

— Quelle sorte! Repetă nerăbdător francezul.

— C'est moi, n est-ce pas? 26

După ce primi un răspunse afirmativ Stepan Arkadici, uitând şi ceea ce vroia să roage pe Lidia Ivanovna, ca şi răspunsul cerut pentru sora sa, ieşi din cameră în vârful picioarelor, cu singura dorinţă de a scăpa cât mai repede de acolo şi o zbughi în stradă ca dintr-o casă ciumată. Vorbi şi glumi îndelung cu birjarul, ca să-şi vină cât mai curând în fire.

La Teatrul Francez, unde mai apucă ultimul act, iar pe urmă la „tătari”, la un pahar de şampanie, Stepan Arkadici îşi reveni puţin, intrând în atmosfera lui obişnuită; totuşi, în seara aceea, el nu se simţi în apele lui.

Întorcându-se acasă la Piotr Oblonski, unde trăsese la Petersburg, Stiva găsi un bilet de la Betsy. Îi scria că ţinea

foarte mult să isprăvească conversaţia începută cu el şi-l ruga să vină a doua zi. Abia apucă să citească biletul, făcând o schimă, că de jos se auziră paşi greoi de oameni care se opinteau cărând ceva.

Stepan Arkadici ieşi să vadă ce se întâmplase. Era Piotr Oblonski, atât de întinerit şi de beat, că nu putea urca singur scara. Văzându-l pe Stepan Arkadici, porunci să fie pus pe picioare; apoi agăţându-se de dânsul, îl trase în camera lui, unde începu să-i povestească cum îşi petrecuse seara, şi adormi numaidecât.

Stepan Arkadici era abătut – lucru care i se întâmpla rar – şi mult timp nu putu adormi. Tot ce-şi amintea era urât, dar mai urât decât orice şi ruşinos îi părea timpul petrecut în seara aceea la contesa Lidia Ivanovna.

A doua zi, Oblonski primi de la Alexei Alexandrovici un refuz categoric cu privire la divorţul Annei şt înţelese ca hotărârea fusese luată pe temeiul celor spuse în ajun de francez în somnul său adevărat sau prefăcut.

XXIII.

Ca să iei o hotărâre în viaţa de familie, trebuie să existe între soţi ori un complet dezacord, ori o armonic plină de iubire. Când însă raporturile dintre soţi sunt nedefinite şi nu există niciuna, nici alta, nu se poate hotărî nimic.

Multe familii rămân ani în şir în aceeaşi situaţie, de care s-au săturat amândoi soţii, numai fiindcă între dânşii nu e nici dezacord deplin, nici armonie.

Viaţa la Moscova, pe căldură şi praf, cu soarele care nu mai lumina primăvăratic, ci dogorea ca vara, cu copacii de pe bulevarde care înfrunziseră de mult şi aveau acum frunzele colbăite, era de neîndurat atât pentru Anna, cât şi pentru Vronski. Nu se mutaseră însă la Vozdvijenskoe, aşa cum hotărâseră mai demult. Locuiau mai departe la Moscova, de care se saturaseră amândoi, fiindcă în ultimul timp nu mai trăiau în armonie.

Starea de enervare care-i dezbina nu se datora vreunui lucru dinafară, şi toate încercările de explicaţie între dânşii

nu numai că n-o înlăturau, ci o sporeau. Era o frământare lăuntrică, pricinuită la dânsa de scăderea dragostei lui, iar la el de părerea de rău că din cauza Annei ajunsese într-o situaţie grea, pe care ea, în loc s-o uşureze, o făcea încă şi mai grea. Niciunul, nici altul nu-şi mărturiseau pricinile enervării lor, dar fiecare se considera nedreptăţit şi, la orice prilej, încerca să se justifice.

Anna socotea că Vronski – cu toate obiceiurile, gândurile şi dorinţele sale, cu formaţia lui sufletească şi fizică – n-avea alt scop în viaţă decât dragostea. Şi dragostea aceasta – care, după părerile Annei, ar fi trebuit să se concentreze numai asupra ei – scăzuse. Prin urmare, Anna trase concluzia că o parte din această dragoste trecuse asupra altor femei sau asupra altei femei: de aceea era geloasă… şi nu din pricina unei anumite femei, ci din cauză că dragostea lui se răcea. Pentru că nu avea o fiinţă anume asupra căreia să-şi reverse gelozia, Anna o căuta. La cea mai mică aluzie ea-şi strămuta gelozia de la un obiect la altul. Când gelozia ei se manifesta asupra femeilor acelora ordinare, cu care Vronski, datorită raporturilor sale din timpul burlăciei, putea să intre în legătură cu atâta uşurinţă… când era geloasă pe femeile din societate, pe care Alexei le-ar fi întâlnit… când era geloasă pe o fată imaginară, pentru care el ar fi vrut să se despartă de Anna ca s-o ia de soţie. Această ultimă gelozie o chinuia cel mai mult, mai ales fiindcă el însuşi făcuse imprudenţa să-i spună într-o clipă de sinceritate că maică-sa îl înţelege aşa de puţin, că şi-a îngăduit să-l îndemne a se însura cu tânăra prinţesă Sorokina.

Fiind geloasă, Anna se revolta împotriva lui şi căuta la orice pas prilejuri de protest. Îl învinuia de tot ce era penibil în situaţia ei: starea de dureroasă aşteptare de la Moscova, întârzierea şi nehotărârea lui Alexei Alexandrovici, singurătatea ei… Dacă ar fi iubit-o, el şi-ar fi dat seama de dificultăţile situaţiei sale şi ar fi salvat-o. Tot Vronski era vinovat că Anna locuia la Moscova, şi nu la

moşie. El nu putea trăi îngropat la ţară, aşa cum dorea ea. El avea nevoie de societate şi îi crease această situaţie îngrozitoare a cărei gravitate nu vroia s-o înţeleagă. Şi tot el purta vina de a fi despărţită pentru totdeauna de băiatul său.

Nici rarele clipe de dragoste duioasă care se strecurau între dânşii n-o linişteau. Vedea în dragostea lui o nuanţă de calm şi de siguranţă care nu existase mai înainte şi care o enerva.

Se însera. Anna era singură. Îl aştepta să se întoarcă de la un prânz între burlaci, la care se dusese. Se plimba în lungul şi în latul biroului său (odaia unde se auzea cel mai puţin zgomotul străzii) şi se gândea până în cele mai mici amănunte la cearta lor din ajun. Pornind cu gândul mereu în urmă, la cuvintele jignitoare pe care şi le amintea, la motivul certei, ea ajunse în sfârşit la începutul discuţiei. Mult timp nu-i veni să creadă că neînţelegerea începuse de la un subiect atât de neînsemnat şi de îndepărtat de inima fiecăruia. Totuşi, aşa se petrecuseră lucrurile. Totul începuse de la faptul că Vronski râsese de liceele de fete, socotindu-le nefolositoare, iar Anna le luase apărarea. El vorbise fără respect de învăţământul femeilor şi spusese că Hanna – englezoaica protejată de Anna – n-avea de loc nevoie să ştie fizică.

Lucrul acesta o enervase pe Anna. Văzuse în spusele lui o aluzie dispreţuitoare la ocupaţiile sale; de aceea, Anna pregătise şi rostise o astfel de frază, încât să-l pedepsească pe Vronski pentru durerea pe care i-o pricinuise.

— Nu mă aşteptam să-ţi aminteşti de sentimentele mele cum ar face-o un om care iubeşte, dar mă aşteptam cel puţin la oarecare delicateţe, spusese Anna.

Şi într-adevăr, el roşise de necaz şi spusese ceva neplăcut. Ea nu-şi mai amintea ce-i răspunsese. Dar Vronski, vrând vădit s-o jignească şi el, răspunsese:

— E adevărat că nu mă interesează grija dumitale exagerată pentru această fată, fiindcă îmi dau seama că nu

e firească.

Cruzimea cu care Vronski dărâmase lumea zidită cu atâta trudă de dânsa, ca să-şi îndure viaţa grea, precum şi nedreptatea învinuirii de prefăcătorie şi de falsitate – toate acestea o făcuseră să izbucnească:

— Îmi pare rău că numai pornirile brutale, de ordin fizic, sunt pe înţelesul dumitale şi-ţi par fireşti, răspunsese Anna şi ieşise din odaie.

Seara, când Vronski venise la dânsa, ei nu mai pomeniseră de cearta dinainte; amândoi însă simţeau ca cearta se potolise, dar nu trecuse.

A doua zi, el lipsi toată ziua de acasă. Anna se simţea atât de singură şi de stingherită de cearta cu dânsul, încât vroia să uite totul, să-l ierte şi să se împace: Vroia să se învinovăţească şi să-l scuze.

„Vinovată sunt eu. Mă supăr prea repede şi sunt absurd de geloasă. Am să mă împac cu el, o să plecăm la ţară şi acolo voi fi mai liniştită”, se gândi Anna.

„E nefirească”, îşi aminti deodată Anna cuvintele care o jigniseră nu atât prin înţelesul lor, cât prin intenţia lui de-a o jigni.

„Ştiu ce a vrut să spună. A vrut să spună că e nefiresc să nu-ţi iubeşti fiica şi să iubeşti un copil străin. Ce înţelege el din iubirea de copil, din iubirea mea pentru Serioja, pe care l-am jertfit pentru dânsul? Dar dorinţa asta de a-mi pricinui o ducere?! Nu. Iubeşte o altă femeie. Nu se poate altfel.”

Deodată îşi dădu seama că, vrând să se liniştească, gândurile sale încheiaseră din nou acelaşi cerc străbătut de atâtea ori, că se întorsese la întărâtarea de la început şi se îngrozi de sine însăşi. „Oare nu se poate altfel? Oare nu pot lua vina asupra mea? Îşi zise ea şi o luă iarăşi de la capăt: E sincer, cinstit şi mă iubeşte. Şi eu îl iubesc. Zilele acestea trebuie să se pronunţe divorţul. Ce-mi mai trebuie? Am nevoie de linişte şi de încredere. Am să iau vina asupra mea. Acum, când o veni, am să-i Spun: Eu sunt vinovată, deşi n-am nici o vină, vom pleca.”

Pe urmă, ca să nu se mai gândească şi să nu se mai enerveze, Anna sună şi porunci să i se aducă cuferele, ca să-şi strângă în ele bagajele pentru plecarea la ţară.

Vronski se întoarse la ora zece.

XXIV

— Aţi petrecut bine? Îl întrebă Anna cu un aer blând şi vinovat, ieşind în întâmpinarea lui.

— Ca de obicei, răspunse Vronski, ghicind numaidecât, dintr-o singură privire, că Anna se găsea în bună dispoziţie. Se obişnuise cu aceste schimbări ale sale, şi în ziua aceea era cu deosebire mulţumit de starea sufletească a Annei, deoarece şi el se simţea foarte bine dispus.

— Dar ce văd? Uite, asta mă bucură! Exclamă Alexei, arătând înspre cuferele din antreu.

— Da. E mai bine să plecăm. Am fost la plimbare cu trăsura. E aşa de frumos, că m-a prins dorul de ţară. Cred că nu te reţine nimic aici.

— Ăsta e singurul lucru pe care îl doresc. Vin numaidecât să stăm de vorbă. Mă duc numai să mă schimb. Spune să ne servească ceaiul.

Şi trecu în birou.

Fusese ceva jignitor în cuvintele lui când spusese: „Uite, asta mă bucură!”, cum ai vorbi cu un copil care a isprăvit cu mofturile. Dar încă şi mai jignitor era contrastul dintre aerul ei vinovat şi expresia lui de încredere în sine. Anna simţi pentru o clipă încolţind într-însa dorinţa de luptă; dar, făcând o sforţare, şi-o stăpâni şi-l întâmpină pe Vronski tot atât de voioasă ca şi înainte.

Când se întoarse, ea îi istorisi – repetând în parte cuvintele pregătite – cum îşi petrecuse ziua şi îi vorbi despre planurile de plecare.

— Ştii, am avut aproape o inspiraţie, zise Anna. De ce să aşteptăm aici divorţul? Nu-i acelaşi lucru dacă suntem la ţară? Nu mai pot aştepta. Nu vreau să mai nădăjduiesc. Nu mai vreau să aud de divorţ. Am hotărât ca acest lucru să nu

mai aibă nici o influenţă asupra vieţii mele. Eşti şi tu de aceeaşi părere?

— Desigur, răspunse Vronski, uitându-se neliniştit la faţa ei tulburată.

— Ce-aţi făcut acolo? Cine a mai fost? Întrebă Anna după câteva clipe de tăcere.

Alexei pomeni numele invitaţilor.

— Prânzul a fost minunat. Am avut şi un concurs de canotaj. Totul a fost destul de drăguţ. La Moscova însă nu se poate face nimic fără ridicol. A răsărit o doamnă oarecare – profesoara de înot a reginei Suediei – care şi-a arătat meşteşugul.

— Cum? A înotat în faţa voastră? Întrebă Aona, încruntându-se.

— Da, bătrâna şi urâtă, într-un costume de natation27 roşu. Atunci, când plecăm?

— Ce fantezie stupidă! Şi înoată într-adevăr extraordinar? Îl întrebă Anna fără să-i răspundă.

— Absolut nimic deosebit. Ţi-am spus numai că a fost ceva nemaipomenit de stupid. Dar când vrei să plecăm?

Anna îşi scutură capul, vrând parcă să-şi gonească un gând supărător.

— Când să plecăm? Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Mâine nu mai avem timp. Poimâine.

— Da… ba nu, stai puţin. Poimâine e duminică; trebuie să mă duc la maman, răspunse Vronski tulburat, fiindcă în clipa când rosti numele mamei sale, simţi o privire bănuitoare aţintită asupră-i. Fâstâceala lui întări bănuielile Annei. Ea se îmbufna şi se dădu la o parte. Acum nu i se mai înfăţişa în minte profesoara reginei Suediei, ci prinţesa Sorokina, care locuia cu mama lui Vronski la o moşie de lângă Moscova.

— N-ai putea să te duci mâine? Îl întrebă Anna.

— Cu neputinţă! În chestiunea pentru care mă duc, procurile şi banii nu pot sosi până mâine, răspunse Alexei.

— Dacă-i aşa, nu mai plecăm de loc.

— De ce?
— Mai târziu nu mai plec. Ori luni, ori niciodată.
— Adică de ce? Întrebă Vronski, mirat. Asta n-are nici un sens.
— Pentru tine asta n-are nici un sens, pentru că nu-ţi pasă de mine. Nu vrei să-mi înţelegi viaţa. Singurul lucru care mă interesa şi mă ocupa aici era Hanna, iar tu spui că mă prefac. Mi-ai spus ieri că nu-mi iubesc fetiţa, că e o prefăcătorie iubirea mea pentru englezoaică şi că ăsta nu-i un lucru firesc. Dar aş vrea să ştiu, ce viaţă firească pot duce eu aici?
— Dezmeticindu-se pentru o clipă, ea se îngrozi când văzu că-şi călcase hotărârea de a fi liniştită. Dar Anna nu se putu linişti, deşi ştia că dărâma totul. Nu se putea reţine să nu-i reproşeze nedreptatea lui. Nu era în stare să se stăpânească.
— N-am spus niciodată aşa ceva. Am spus numai că nu înţeleg iubirea asta subită.
— Dar tu, care te lauzi cu sinceritatea ta, de ce nu spui adevărul?
— Niciodată nu mă laud şi niciodată nu mint, rosti el încet, stăpânindu-şi mânia care începea să clocotească întrânsul. Îmi pare rău că nu respecţi…
— Respectul a fost născocit ca să ascundă lipsa de dragoste. Şi dacă nu mă mai iubeşti, ar fi mai frumos şi mai cinstit să mi-o spui.
— Nu. Asta e de neîndurat! Izbucni Vronski, sculându-se de pe scaun. Apoi se opri în faţa Annei şi rosti răspicat, stăpânindu-şi cuvintele amare care-i veneau pe limbă: De ce-mi pui răbdarea la încercare? Are şi ea o margine.
— Ce vrei să spui cu asta? Strigă Anna, uitându-se cu groază la expresia de ură întipărită limpede pe chipul lui şi mai cu scamă în ochii săi cruzi şi ameninţători.
— Vreau… să spun… începu Vronski, dar se opri. Trebuie să te întreb: ce vrei de la mine?

— Ce-aş putea să vreau? Nu pot să vreau decât un lucru: să nu mă părăseşti, cum ai de gând, adăugă Anna, înţelegând tot ceea ce el nu spusese până la capăt. Dar nu vreau asta, asta trece pe planul al doilea. Eu vreau dragoste, iar dragoste nu mai există. Aşa că totul s-a sfârşit!

Anna se îndreptă spre uşă.

— Stai! Sta-ai! Strigă Vronski fără să-şi descreţească cutele posomorâte ale sprâncenelor, dar apucând-o de mână ca s-o oprească. Despre ce e vorba? Am spus că plecarea trebuie amânată cu trei zile, şi tu mi-ai răspuns că mint şi că sunt un om necinstit.

— Da, repet şi acum că un bărbat care-mi impută că a jertfit totul pentru mine, răspunse Anna, amintindu-şi cuvintele lui Vronski dintr-o ceartă anterioară, e mai rău decât un om necinstit: e un om fără inimă.

— Nu. Orice răbdare are o margine! Strigă el şi-i lăsă repede mâna.

„Mă urăşte… e limpede”, îşi zise Anna şi, în tăcere, fără să se uite înapoi, ieşi din odaie cu paşi nesiguri.

„Iubeşte o altă femeie: asta e şi mai limpede, gândi Anna, intrând în odaia ei. Eu vreau dragoste, şi dragoste nu mai există. Aşa că totul s-a sfârşit, repetă ea vorbele pe care le rostise mai înainte, şi trebuie s-o sfârşesc.” „Dar cum?” se întrebă Anna şi se aşează într-un fotoliu în faţa oglinzii.

Prin cap îi roiau fel de fel de gânduri. La cine să plece? La mătuşă-sa care o crescuse? La Dolly? Sau să plece singură în străinătate? Ce face acum Vronski în birou? A fost o ceartă hotărâtoare, ori mai era cu putinţă o împăcare? Ce vor spune toţi foştii ei cunoscuţi din Petersburg? Cum va primi faptul acesta Alexei Alexandrovici? Ce va face ea după ruptură? Dar Anna nu se lăsă stăpânită cu totul de aceste gânduri. Mai avea în minte un gând nelămurit, singurul care avea însemnătate, dar pe care nu-l putea desluşi. Amintindu-şi încă o dată de Alexei Alexandrovici, îi reveni în minte boala ei de după naştere şi gândul care pe atunci n-o părăsea nici o clipă şi care se exprima prin cuvintele: „De

ce n-am murit?” Şi deodată înţelese ceea ce se petrecea în sufletul ei. Da! Era singurul gând care dezlega totul. „Da – să mor! Atât ruşinea şi dezonoarea lui Alexei Alexandrovici şi a lui Serioja, cât şi îngrozitoarea mea ruşine – totul se şterge prin moarte. Dacă aş muri, el ar avea mustrări de conştiinţă, i-ar părea rău după mine, m-ar iubi şi ar suferi din pricina mea.”

Cu un zâmbet de compătimire pentru sine însăşi, încremenit pe faţa ei, Anna şedea în jilţ, scoţându-şi şi punându-şi la loc inelele de pe degetele mâinii stângi. Îşi închipuia atât de viu stările şi sentimentele lui Vronski după moartea ei!

Nişte paşi care se apropiau – paşii lui – o treziră din gânduri. Prefăcându-se că e ocupată cu inelele, Anna nici nu întoarse capul spre el.

Vronski se apropie şi, luându-i mâna, îi spuse încet:

— Anna, dacă vrei, să plecăm poimâine. Primesc orice.

Ea tăcea.

— Cum facem? O întrebă Vronski.

— Cum vrei tu, răspunse Anna şi, în aceeaşi clipă, nemaifiind în stare să se stăpânească, izbucni în hohote de plâns.

— Rupe legătura! Rupe-o! Leapădă-te de mine! Rosti Anna printre suspine. Mâine plec… Am să fac şi mai mult… Ce sunt eu? O femeie pierdută. O piatră legată de gâtul tău… Nu vreau să te mai chinuiesc. Nu mai vreau. Am să te eliberez… Tu nu mă mai iubeşti… iubeşti o altă femeie…

Vronski o imploră să se liniştească şi o încredinţa că gelozia ei n-avea nici o umbră de temei, că n-a încetat şi nu va înceta niciodată s-o iubească şi că o iubeşte mai mult decât înainte.

— Anna, de ce ne chinuieşti atâta pe amândoi? Îi vorbi sărutându-i mâinile.

Faţa lui era acum plină de duioşie. Iar ei i se păru că glasul lui e înecat în lacrimi şi că îşi simte mâna umedă. Într-o clipă, gelozia sălbatică a Annei se preschimbă într-o

dragoste pătimaşă, deznădăjduită. Îl îmbrăţişa şi-i acoperi cu sărutări capul, gâtul, mâinile…

XXV.

Simţind că împăcarea era deplina, Anna începu chiar de a doua zi dimineaţa, cu multă însufleţire, pregătirile de plecare. Cu toate că nu hotărâse dacă vor pleca luni sau marţi – amândoi făcuseră în ajun concesii – ea pregătea de zor bagajele pentru plecare, deşi acum îi era totuna dacă vor pleca cu o zi mai devreme sau mai târziu. Se afla în odaia ei, aplecată asupra unui cufăr, alegând nişte lucruri – când Vronski, gata îmbrăcat, intră la dânsa mai devreme decât de obicei.

— Mă duc la maman, Poate să-mi trimită banii prin Egorov. Sunt gata să plec şi mâine, anunţa el.

Oricât de bine dispusă era Anna, cuvintele despre vizita la vila maică-si o pătrunseră ca o înţepătură.

— Nici eu n-aş fi gata, zise Anna şi se gândi numaidecât: „Va să zică se puteau pune lucrurile la cale ca să se facă aşa cum am vrut eu”. De altminteri, fă cum vrei tu. Du-te în sufragerie. Vin şi eu îndată. Vreau să aleg lucrurile astea de care n-am nevoie, adăugă ea, mai punând nişte lucruri peste un morman de boarfe din braţele Annuşkăi.

Vronski îşi mânca biftecul când Anna intră în sufragerie.

— N-ai idee cât m-am săturat de odăile astea! Începu Anna aşezându-se lângă el ca să-şi ia cafeaua. Nimic nu-i mai îngrozitor decât aceste chambres garnies28. N-au nici faţă, nici suflet. Ornicul, draperiile, dar mai cu seamă tapetele sunt înspăimântătoare. Mă gândesc la Vozdvijenskoe ca la pământul făgăduinţei, încă n-ai trimis caii?

— Nu. Au să vină în urma noastră. Te duci undeva?

— Vroiam să trec pe la Wilson. Am să-i duc nişte rochii. Atunci, a rămas hotărât pe mâine? Întrebă Anna veselă; dar deodată se schimbă la faţă.

Feciorul lui Vronski veni să ceară recipisa la telegrama din Petersburg. Nu era nimic deosebit în faptul că Vronski

primise o telegramă; dar, vrând parcă să tăinuiască Annei ceva, el spuse că recipisa e în birou şi adăugă în grabă:

Mâine, negreşit, am să fiu gata.

— De la cine e telegrama? Întrebă Anna fără să-l asculte.

— De la Stiva, răspunse în silă Vronski.

— De ce nu mi-ai arătat-o? Ce secrete pot fi între Stiva şi tine?

Alexei chemă îndărăt pe fecior şi-i porunci să aducă telegrama.

— N-am vrut să ţi-o arăt fiindcă Stiva are mania telegramelor. De ce să telegrafieze dacă nu-i nimic hotărât?

— E în privinţa divorţului?

— Da, dar spune că încă n-a putut obţine nimic. A făgăduit zilele acestea un răspuns hotărâtor. Poftim, citeşte-o!

Anna luă telegrama cu mâini tremurătoare şi citi ceea ce-i spusese Vronski. La sfârşitul telegramei era adăugat: „Sunt puţine speranţe, dar voi face tot posibilul şi imposibilul”.

— Ţi-am spus ieri că mi-e absolut totuna când obţin divorţul şi chiar dacă-l obţin ori nu, zise Anna, îmbujorându-se la faţă. Nu era nevoie să mi-o ascunzi. „Aşa îşi poate ascunde, şi desigur că aşa îşi şi ascunde, corespondenţa cu femeile”, se gândi ea.

— Iaşvin vroia să vină la noi azi-dimineaţă împreună cu Voitov. Mi se pare că i-a câştigat toţi banii lui Pesţov, şi chiar mai mult decât poate plăti el, aproape şaizeci de mii de ruble.

— Nu, rosti Anna enervată de faptul că Vronski, schimbând vorba într-un chip atât de vădit, îi atrăgea parcă luarea-aminte asupra enervării sale. De ce crezi că vestea asta mă interesează atât de mult, încât trebuie să mi-o ascunzi? Ţi-am spus doar că nu mai vreau să mă gândesc la divorţ şi aş fi vrut ca nici tu să nu-i dai mai multă importanţă decât mine.

— Mă interesează, fiindcă îmi plac situaţiile clare, răspunse el.

— Claritatea nu stă în formă, ci în dragoste, zise Anna, enervându-se din ce în ce mai mult nu de cuvintele lui, ci de tonu-i rece şi calm. De ce îl doreşti atâta?

„Dumnezeule, iarăşi aduce vorba de dragoste!”. Gândi el, făcând o grimasă.

— Ştii bine de ce: pentru tine şi pentru copiii care vor veni, zise Vronski.

— Nu voi mai avea copii.

— Mi-ar părea foarte rău, adăugă el.

— Îţi trebuie divorţul pentru copii; dar la mine nu te gândeşti? Urmă Anna, fie că uitase cu desăvârşire, fie că nu auzise că Vronski, spusese „pentru tine şi pentru copii”.

Problema copiilor se dezbătea de mult între dânşii şi o enerva pe Anna. Ea explica dorinţa lui de a avea copii ca o dovadă că nu-i preţuia frumuseţea.

— Ah! Am. Spus: pentru tine. Cel mai mult pentru tine, repetă Vronski, strâmbându-se ca de durere, fiindcă sunt încredinţat că enervarea ta se datoreşte, în cea mai mare măsură, situaţiei tale nelămurite.

„Da. Uite că acuma a încetat să se mâi prefacă, îşi dă pe faţă toată ura lui rece împotriva mea”, se gândi Anna fără să-i asculte cuvintele, dar uitându-se cu groază la judecătorul acela rece şi crud, care o ţintuia cu privirea întărâtând-o.

— Motivul e altul, spuse Anna. Nu înţeleg cum ar putea să mă enerveze, cum spui tu, faptul că mă aflu cu desăvârşire în puterea ta. Ce e nelămurit în situaţia asta? Dimpotrivă.

— Îmi pare foarte rău că nu vrei să înţelegi, o întrerupse Vronski, încăpăţânându-se să-şi exprime ideea. Nelămurirea consistă în părerea ta că cu aş fi liber.

— În privinţa asta poţi fi cu totul liniştit, zise Anna şi, întorcându-şi capul, începu să-şi bea cafeaua.

Îndepărtând degetul mic, ea ridică ceaşca şi o duse la gură. După ce sorbi de câteva ori, se uită la dânsul şi – după expresia feţei lui – înţelese că pe Vronski îl enerva gestul ei, ca şi zgomotul pe care-l făcea cu buzele.

— Mi-e absolut egal ce crede mama ta şi cu cine vrea să te însoare, izbucni Anna, punând ceaşca pe masă cu mâna tremurătoare.

— Dar nu vorbim de asta.

— Ba tocmai de asta. De altminteri, pentru mine ea. Este o femeie fără inimă – bătrână sau tânără, mama ta sau o străină – nu mă interesează şi nu vreau s-o cunosc.

— Anna, te rog să nu vorbeşti ireverenţios de mama mea.

— Femeia care n-a ghicit cu inima unde se află fericirea şi onoarea fiului său, aceea n-are inimă.

— Repet rugămintea să nu vorbeşti ireverenţios de mama mea, pe care o respect, insistă Vronski ridicând glasul şi uitându-se la dânsa cu severitate.

Anna nu răspunse. Privindu-i ţintă faţa şi mâinile, ea îşi aduse aminte, până în cel mai mic amănunt, de împăcarea survenită cu o seară înainte, de dezmierdările sale pătimaşe. „Dezmierdări de astea – aceleaşi – le-a dăruit şi altor femei, şi are să le mai dăruiască!” gândi Anna.

— Tu nu-ţi iubeşti mama. Ceea ce spui sunt vorbe, vorbe, vorbe! Adăugă ea, uitându-se cu ură la dânsul.

— Dacă-i aşa, atunci trebuie…

— Trebuie să luăm o hotărâre. Cât mă priveşte pe mine, am şi luat-o – exclamă ea şi vru să iasă. Dar în aceeaşi clipă Iaşvin intră în odaie. Anna răspunse la salutul lui şi se opri.

Când sufletul îi era bântuit de furtună, când se simţea la o cotitură a vieţii care putea avea urmări groaznice, ce nevoie avea să se prefacă în clipa aceea faţă de un om străin care, mai curând sau mai târziu, avea să afle totul? Nici ea nu ştia de ce. Totuşi, potolindu-şi într-o clipă furtuna lăuntrică se aşeză şi începu să vorbească cu musafirul.

— Ce-ai mai făcut cu chestiunea dumitale? Ţi s-a plătit datoria? Îl întrebă Anna pe Iaşvin.

— În parte. Mi se pare că n-am să izbutesc a o primi în întregime. Totuşi miercuri trebuie să plec. Dar dumneavoastră când plecaţi? Întrebă Iaşvin, uitându-se

printre pleoape la Vronski şi ghicind probabil cearta ce fusese între dânşii.

— Poimâine, cred, răspunse Vronski.

— De altfel vă pregătiţi de mult.

— Dar acum am hotărât definitiv, rosti Anna, ţintindu-l drept în ochi pe Vronski cu o privire care spunea că nici gând nu putea fi de împăcare. Nu ţi-e milă de acest biet Pesţov? Urmă Anna convorbirea începută cu Iaşvin.

— Nu m-am întrebat niciodată, Anna Arkadievna, dacă mi-e milă ori nu mi-e mila. Toată averea mea e aici – Iaşvin îşi arătă buzunarul lateral – şi acum sunt un om bogat. Dar mă duc astăzi la club şi poate că ies de acolo un cerşetor. Căci oricine se aşează la joc cu mine vrea să-mi ia cămaşa, şi eu – lui. Atunci luptăm. Ăsta e tot farmecul.

— Dar dacă ai fi însurat? Îl întrebă Anna, ce-ar simţi soţia dumitale?

Iaşvin izbucni în râs.

— Probabil tocmai de aceea nu m-am însurat şi nici nu m-am gândit vreodată.

— Dar Helsingfors? Întrebă Vronski intervenind în discuţie şi uitându-se la Anna, care zâmbea.

Întâlnindu-i privirea, chipul Annei căpătă deodată o expresie rece, aspră, ca şi cum i-ar fi spus: „N-am uitat. Nu s-a schimbat nimic.”

— Ai fost vreodată îndrăgostit? Îl întrebă Anna pe Iaşvin.

— Dumnezeule, de câte ori! Dar să ne înţelegem, te poţi aşeza la joc în aşa fel, ca să te poţi scula totdeauna la vremea rendez-vous-ului. Iar eu mă ocup de amor în aşa fel, încât să nu întârzii niciodată de la partida mea! Aşa potrivesc eu lucrurile.

— Nu vorbesc de asta; mă gândesc la prezent. Anna vru să adauge: Helsingfors, dar renunţă să repete un cuvânt rostit de Vronski.

Între timp veni Voitov, care vroia să cumpere un armăsar de la Vronski; atunci Anna se ridică şi ieşi din odaie.

Înainte de a pleca de acasă, Vronski intră la Anna. Ea vru să se prefacă întâi că ar căuta ceva pe masă; dar, ruşinându-se de prefăcătoria ei, se uită cu o privire rece drept în ochii lui.

— Ce doreşti! Îl întrebă Anna în limba franceză.

— Să iau certificatul de origine al armăsarului, l-am vândut pe Gambetta, o informă el cu un ton care spunea mai lămurit decât orice cuvinte: „N-am timp de explicaţii; de altfel, n-ar duce la nimic.” „Nu sunt vinovat cu nimic faţă de ea, se gândi Vronski. Dacă vrea să se pedepsească, tant pis pour elle29”. Dar pe când ieşea din odaie, i se păru că Anna spusese ceva şi inima îi tresări de compătimire.

— Ce-i, Anna? O întrebă el.

— Nimic, răspunse ea, tot atât de rece şi de liniştit.

„Daca nu-i nimic, atunci tant pis”, îşi zise el, simţind că îl cuprinde din nou aceeaşi răceală. Se întoarse şi ieşi. Părăsind odaia, el îi văzu în oglindă chipul palid, cu buzele tremurătoare. Vru să se oprească şi să-i spună o vorbă de mângâiere, dar picioarele îl scoaseră din cameră înainte de a fi găsit ce să spună. Petrecu toată ziua în oraş; iar seara, târziu, când se întoarse acasă, camerista îi spuse că Anna Arkadievna are migrenă şi că îl roagă să nu intre la ea.

XXVI.

Încă nu se întâmplase să treacă o zi întreagă după ceartă fără să aducă împăcare. Acum era întâia oară. Dar asta nu fusese ceartă, ci mărturisirea vădită a unei răceli definitive. Cum s-a putut uita la ea, aşa cum s-a uitat el, când a intrat în odaie după certificat? S-o privească, să vadă că inima i se sfâşie de deznădejde şi să treacă pe lângă ea tăcut, cu faţa aceea liniştită, indiferentă? Nu numai că sentimentele sale pentru dânsa se răciseră, dar el o ura fiindcă iubea o altă femeie. Era limpede ca lumina zilei.

Amintindu-şi cuvintele crude rostite de dânsul, Anna îi punea în gură şi alte vorbe, şi mai crude, pe care el desigur ar fi dorit şi ar fi fost în stare să le spună şi se enerva din ce în ce mai tare.

„Eu nu te ţin, ar fi putut să-i spună Vronski. Poţi să pleci unde vrei. N-ai vrut să te desparţi de bărbatul dumitale, fără îndoială, cu gândul ca să te întorci la el. N-ai decât să te întorci! Dacă ai nevoie de bani, am să-ţi dau. Ce sumă îţi trebuie?”

În închipuirea ei, Anna punea pe seama lui Vronski cele mai crude şi vulgare cuvinte pe care le-ar fi putut pronunţa un om grosolan, şi nu i le putea ierta, de parcă ar fi fost în adevăr rostite de dânsul.

„Dar el e un om sincer şi cinstit, care mi-a jurat dragoste chiar aseară! Oare nu mi-am făcut gânduri negre degeaba de atâtea ori?” îşi zicea numaidecât Anna.

Toată ziua aceea, afară de cursa făcută la Wilson, care-i luase două ceasuri, Anna şi-o petrecu în îndoieli dacă totul se sfârşise, ori dacă mai avea o nădejde de împăcare şi dacă trebuia să plece numaidecât, sau să-l mai vadă o dată. Îl aşteptă toată ziua; iar seara, când se retrase în odaia ei, porunci să I se spună că o doare capul, Anna îşi pusese în gând: „Dacă va veni la mine, cu toate cele comunicate de cameristă, înseamnă că încă mă mai iubeşte. Dacă nu va veni, înseamnă că totul s-a sfârşit, şi atunci voi vedea ce am de făcut!”

Seara, ea auzi zgomotul trăsurii lui, care se opri: auzi soneria, paşii şi convorbirea cu fata. Alexei crezu ceea ce-i spusese aceasta, nu vru să afle nimic mai mult şi trecu în biroul său. Deci totul s-a sfârşit!

Moartea i se înfăţişă în minte, limpede şi viu, ca singurul mijloc de a redeştepta în inima lui dragostea pentru ea, de a-l pedepsi şi de a câştiga izbânda în lupta pe care o ducea împotriva lui duhul cel rău, încuibat în inima ei.

Acuma îi era totuna să plece ori nu la Vozdvijenskoe, să obţină ori nu divorţul din partea soţului. Nu mai avea nevoie de nimic. Lucrul de căpetenie era să-l pedepsească.

Când îşi picură doza obişnuită de opiu şi se gândi ca n-avea decât să bea tot cuprinsul sticluţei ca să moară – lucrul acesta i se păru atât de uşor şi de simplu, încât începu să se

gândească din nou cu nespusă plăcere cât va suferi el, cum se va căi şi îi va iubi amintirea când va fi prea târziu. Şedea culcată în pat cu ochii mari deschişi, privind la lumina unei lumânări pe sfârşite ciubucul sculptat al plafonului şi umbra paravanului, care ascundea o parte din ciubuc. Îşi închipuia atât de viu ce va simţi Vronski când ea nu va mai trăi şi nu va mai fi pentru dânsul decât o amintire! „Cum i-am putut arunca cuvinte atât de crude? Îşi va zice el. Cum am putut ieşi din odaie fără să-i spun un cuvânt? Dar acum ea nu mai este… Ne-a părăsit pentru – totdeauna… E acolo…” Umbra paravanului începu deodată să se legene, cuprinse tot ciubucul, apoi tot plafonul. Alte umbre se smuciră spre ea, din altă parte. O clipă umbrele se risipiră, dar după aceea se apropiară din nou cu o iuţeală sporită, se legănară, se contopiră – şi se făcu întuneric „Moartea!” se gândi ea. Şi o groază atât de mare o cuprinse, încât îi trebui un timp ca să se dumirească unde se află şi multă vreme nu fu în stare să găsească cu mâinile tremurânde chibriturile, ca să aprindă o altă lumânare în locul luminării care arsese până la capăt şi se stinsese. „Nu! Orice, numai să trăiesc! Îl iubesc. Mă iubeşte şi el. Nu-i prima oară că se întâmplă, are să treacă”, îşi zise Anna, simţind cum lacrimi de bucurie pentru reîntoarcerea la viaţă i se prelingeau pe obraz, şi, ca să scape de spaimă, fugi repede în biroul lui Vronski.

Vronski dormea dus. Anna se apropie de el şi luminându-i de sus faţa, îl privi mult timp. Astfel adormit, ea simţi atâta dragoste pentru dânsul, încât nu-şi putu stăpâni lacrimile de duioşie. Ştia însă că, daca s-ar fi trezit, el ar fi privit-o cu răceală, sigur de dreptatea lui şi că, înainte de a-i vorbi de dragostea ei, Anna ar fi trebui să-i arate cât de vinovat era el faţă de dânsa.

Fără să-l deştepte, Anna se întoarse în odaia ei; şi, după o nouă doză de opiu, căzu către ziuă într-un somn, greu, dar nu întreg, în timpul căruia nu pierdu conştiinţa că există.

Dimineaţa, un coşmar îngrozitor, care o chinuise în repetate rânduri încă înainte de legătura ei cu Vronski,

puse iarăşi stăpânire pe ea şi o deşteptă: Un bătrânel cu barba încâlcită scormonea ceva, aplecat asupra unui morman de fierărie, rostind nişte cuvinte franţuzeşti fără noimă. Anna simţea, ca totdeauna când avea acest coşmar (în asta era de fapt toată grozăvia lui), că omuleţul nu-i dă nici o atenţie, dar că ceea ce făcea cu fierăria deasupra capului său era înspăimântător. Se trezi scăldată în sudori reci.

Când se sculă, Anna îşi aduse aminte ca prin ceaţa de ziua din ajun.

„A avut loc o ceartă, cum s-a mai întâmplat de atâtea ori. Am spus că mă doare capul, şi el n-a venit la mine. Mâine plecăm, trebuie să-l văd şi să mă pregătesc de plecare”, îşi zise Anna. Aflând că Vronski era în birou, Anna se duse la dânsul. Când trecu prin salon, ea auzi o trăsură oprindu-se la scară. Se uită pe fereastră şi” văzu un cupeu. O fată tânără cu pălărie violetă îşi scoase capul din cupeu şi porunci ceva unui fecior, care sună la uşă. După câteva cuvinte schimbate în antreu, cineva se urcă la etaj, şi paşii lui Vronski se auziră în odaia de lângă salon. Alexei coborî repede scara. Anna se duse din nou la fereastră şi-l văzu ieşind cu capul gol pe uşa principală şi îndreptându-se spre cupeu. Fata cu pălăria violetă îi înmână un pachet. Vronski îi spuse ceva zâmbind. Cupeul plecă. Alexei urcă scara în fugă.

Ceaţa care-i învăluia totul în suflet se risipi dintr-o dată. Sentimentele din ajun străpunseră cu o nouă durere inima ei bolnavă. Acum nu mai era în stare să înţeleagă cum de se putuse înjosi într-atâta, încât să petreacă o zi întreagă cu dânsul în casa lui. Anna intră în biroul lui ca să-i comunice hotărârea ei.

— Doamna Sorokin a trecut pe aici cu fiica sa. Mi-a adus banii şi actele de la maman. Nu i-am putut lua ieri. Ce-i cu durerea ta de cap? Ţi-e mai bine? O întrebă calm Vronski, nedorind să vadă şi să înţeleagă expresia mohorâtă şi solemnă a chipului ei.

Stând în mijlocul odăii, ea se uită la el ţintă, în tăcere. Vronski îi aruncă o privire, se încruntă o clipă şi citi mai departe scrisoarea. Anna se întoarse şi se îndreptă încet spre uşă, Alexei ar mai fi putut-o rechema, dar Anna ajunsese la uşă, şi el tăcea mereu. Nu se auzi decât foşnetul foii de hârtie pe care o întorcea Vronski.

— A propos, întrebă Vronski, în clipa când Anna era în prag. Mâine plecăm sigur. Nu?

— Dumneata, dar eu nu, răspunse Anna întorcându-se cu faţa spre el.

— Anna, aşa nu se mai poate trăi…

— Dumneata da, dar eu nu, repetă ea.

— A ajuns de neîndurat!

— Ai… să te căieşti de asta, zise Anna şi ieşi din odaie.

Înspăimântat de expresia de deznădejde cu care fuseseră rostite cuvintele acestea, Vronski sări de pe scaun şi vru să fugă după ea; dar, stăpânindu-se, se aşeză din nou, strânse tare din dinţi şi se încrunta. Această ameninţare necuviincioasă, după părerea lui, îl enervă. „Am încercat în tot chipul, se gândi el. Nu-mi mai rămâne decât s-o las în pace.” Vronski se pregăti să iasă în oraş, urmând să se ducă din nou la maică-sa, ca să-i semneze o procură.

Anna auzi zgomotul paşilor săi prin birou şi prin sufragerie. Auzi cum el se opri lângă uşa care dădea în salon; nu veni însă la dânsa, ci dădu numai dispoziţii ca, în lipsa lui, să se elibereze lui Voitov armăsarul. Pe urmă, ea auzi trăsura trăgând la scară şi cum se deschise uşa, şi Alexei ieşi; dar îndată se întoarse iarăşi în vestibul şi cineva se urcă în fugă sus. Era feciorul, care alerga după mănuşile pe care le uitase Vronski. Anna se duse la fereastră şi-l văzu cum luă mănuşile, cu privirea în altă parte şi, atingând cu mâna spatele vizitiului, îi spuse ceva. Apoi, fără să se uite la fereastră, Alexei îşi luă atitudinea lui obişnuită în trăsură, picior peste picior; şi, punându-şi o mănuşă, se mistui după colţ.

XXVII

„A plecat! S-a sfârşit!” îşi zise Anna stând la fereastra. Drept răspuns la aceste vorbe, două impresii – întunericul din clipa când se stinsese lumânarea şi visul urât – contopite îi străpunseră inima cu fiorul rece al groazei.

„Nu! Nu se poate!” strigă Anna şi, străbătând odaia, sună cu putere. Se temea atât de tare să rămână singură, încât ieşi în întâmpinarea feciorului, fără să-i mai aştepte sosirea.

— Unde a plecat domnul conte? Întrebă ea. Feciorul răspunse că Vronski a plecat la grajduri.

— Mi-a poruncit să vă spun că, dacă doriţi să ieşiţi, trăsura are să se întoarcă numaidecât.

— Bine. Stai puţin. Am să scriu acum un bilet. Trimite pe Mihailo cu biletul la grajduri. Dar repede.

Se aşează şi scrise: „Sunt vinovată. Întoarce-te acasă. Vreau să-ţi vorbesc. Vino, pentru numele lui Dumnezeu, mi-e frică.”

Lipi plicul şi-l dădu feciorului.

Îi era teamă acum să rămână singură. Ieşind în urma feciorului, ea intră în odaia fetiţei.

„Dar ce este asta? E altcineva. Nu-i el. Unde-i sunt ochii albaştri? Unde zâmbetul lui drăguţ şi sfios?” Acesta a fost cel dintâi gând al Annei, văzându-şi fetiţa durdulie şi rumenă în locul lui Serioja, pe care – cu gândurile ei încâlcite – se aştepta să-l găsească în odaia copiilor. Stând la masă, fetiţa lovea tare în ea cu un dop de cristal şi se uita pierdut la maică-sa cu nişte ochi negri ca murele. După ce răspunse englezoaicei că e perfect sănătoasă şi că mâine pleacă la ţară, Anna se aşează lângă fetiţă şi începu să învârtească în faţa ei dopul. Dar râsul puternic şi sonor, precum şi o mişcare din sprâncene a copilului i-l amintea atât de viu pe Vronski, încât se sculă repede şi ieşi din odaie, abia stăpânindu-şi hohotele de plâns. „S-a sfârşit oare totul? Nu. Nu se poate, îşi zicea Anna. Are să se întoarcă. Dar cum o să-mi explice zâmbetul şi însufleţirea lui, după ce a stat de vorbă cu dânsa? Şi chiar dacă n-are să-mi explice nimic, tot am să-l cred. Căci dacă nu l-aş

crede, nu mi-ar mai rămâne de făcut decât un singur lucru, pe care însă nu-l vreau.”

Anna se uită la ceas. Trecură douăsprezece minute. „Acum el a primit biletul şi vine încoace. Nu mai e mult. Încă zece minute… Dar ce-o să fie dacă n-are să mai vină? Nu. Nu se poate. Nu trebuie să mă vadă cu ochii plânşi. Mă duc să mă spăl. Da, da! Dar oare m-am pieptănat azi, ori nu? Se întrebă Anna. Nu-şi putu aminti. Îşi pipăi capul cu mâna. Da. M-am pieptănat, dar când, nu-mi aduc anunţe de loc.” Nu se mai încrezu nici în mâna ei şi se duse la oglindă, ca să vadă dacă era într-adevăr pieptănată ori nu. Se pieptănase, însă nu-şi putea aduce aminte când. „Cine-i asta?” se gândi Anna, uitându-se în oglindă şi văzând o faţă aprinsă, cu nişte ochi strălucind straniu, care o priveau cu spaimă. „Da, asta sunt eu”, înţelese dintr-o dată Anna şi, uitându-se la imaginea ei de sus până jos, simţi o clipă pe trup sărutările lui. Îi tresăriră umerii şi se cutremură toată. Apoi îşi duse mâna la buze şi o sărută.

„Dar ce-i asta? Înnebunesc?” se înspăimântă Anna şi se îndreptă spre odaia ei de culcare, unde Annuşka făcea curăţenie.

— Annuşka, îi spuse Anna, oprindu-se în faţa fetei şi uitându-se la ea fără să ştie singură ce are să-i spună.

— Vroiaţi să vă duceţi la Daria Alexandrovna, răspunse camerista, înţelegând-o parcă.

— La Daria Alexandrovna? Da, am să mă duc.

„Cincispreceze minute încolo, cincisprezece minute încoace. E pe drum. Are să vină acuşi. Îşi scoase ceasornicul şi se uită să vadă cât e ceasul. Dar cum a putut Alexei să plece lăsându-mă în starea asta? Cum poate trăi fără să se împace cu mine?”

Anna se duse la fereastră şi începu să privească strada. Judecând după vremea scursă, el ar fi avut timp să se întoarcă, dar socoteala ar fi putut fi greşită. Anna prinse să se gândească din nou la ora când plecase Alexei şi se apucă să numere minutele.

În clipa când Anna se apropie de pendulă pentru ca să-şi controleze ceasornicul, un vehicul se opri la scară. Uitându-se pe fereastră, ea văzu trăsura lui Vronski. Dar nimeni nu urca scara, iar jos se auzeau nişte glasuri. Era trimisul său, care se întorsese cu trăsura. Anna coborî la dânsul.

— Nu l-am mai apucat pe domnul conte. Plecase la gara Nijni Novgorod.

— Ce-ai adus? Ce-ţi… îi spuse Anna lui Mihailo cel rumen şi vesel, care-i dădea biletul înapoi. „Dar nici nu i l-a dat”, se gândi ea. Du-te cu biletul ăsta la ţară, la contesa Vronski. Ştii unde? Şi să-mi aduci numaidecât răspunsul, porunci Anna servitorului. „Dar eu ce mă fac în timpul ăsta? Îşi zise ea. Într-adevăr trebuie să mă duc la Dolly. Altfel, înnebunesc. Da. Aş putea să-i şi telegrafiez.” Scrise o depeşă: „Trebuie să-ţi vorbesc. Vino imediat.” După ce trimise telegrama, Anna se duse să se îmbrace. Gătită şi cu pălăria în cap, ea se uită iarăşi în ochii Annuşkăi – o fată potolită, care se îngrăşase în vremea din urmă. Citi o vădită compătimire în ochii aceia mici, cenuşii, blânzi…

— Dragă Annuşka, ce să mă fac? Rosti Anna lăsându-se neputincioasă într-un fotoliu şi izbucnind într-un plâns cu sughiţuri.

— Anna Arkadievna, de ce vă frământaţi atâta?! Asta doar se întâmplă. Duceţi-vă, şi vă trece, o sfătui camerista.

— Da. Am să mă duc, răspunse Anna, revenindu-şi şi sculându-se în picioare. Şi dacă vine în lipsa mea vreo telegramă, trimite-mi-o la Daria Alexandrovna… Ba nu. Mă întorc eu singură.

„Da. Nu trebuie să mă mai gândesc. Trebuie să fac ceva, să plec, mai cu seama să plec din casa asta”, îşi zise ea, ascultând cu groaza clocotul înfiorător din inima sa. Ieşi repede şi se urcă în trăsură.

— Unde să vă duc? Întrebă Piotr, înainte de a se urca pe capră.

— Pe Znamenka, la Oblonski.

XXVIII.

Era vreme frumoasă. Toată dimineaţa cernuse o ploaie deasă şi măruntă, acum însă se înseninase. Acoperişurile de tablă, lespezile trotuarelor, pietrele caldarâmului, roţile, pielăria, arama şi caroseria trăsurilor – totul strălucea orbitor în soarele de mai. Sunase ora trei, tocmai vremea când pe străzi domnea cea mai mare însufleţire.

Aşezată în colţul trăsurii încăpătoare, care de-abia se legăna pe arcurile elastice, în mersul repede al trăpaşilor suri, în duruitul neîntrerupt al roţilor, printre impresiile ce se perindau repede în acrul limpede. Anna retrăia în minte întâmplările din ultimele zile şi-şi văzu situaţia cu totul altfel decât i se păruse acasă. Acum, chiar gândul morţii nu i se mai părea atât de înfricoşător şi de aproape. Însăşi moartea nu i se mai înfăţişa ca de neînlăturat. Mai mult, ea se mustra chiar pentru înjosirea în care căzuse. „Îl implor să mă ierte. M-am supus lui. Mi-am recunoscut vina. De ce? Oare nu pot trăi fără el?”

Şi fără să răspundă la această întrebare, Anna începu să citească firmele: „Birou de depozit” „Dentist”. „Da, am să-i spun lui Dolly totul. Ea nu ţine la Vronski. Are să-mi fie ruşine, o să mă doară; dar îi voi spune totul. Mă iubeşte şi o să-i urmez sfatul. N-am să mă supun lui. N-o să îngădui să-mi facă el lege.” „Filippov, patiserie.” „Se spune că ăsta ar trimite aluat la Petersburg. Apa de la Moscova e aşa de bună! Dar fântânile de la Mâtâşci, şi blinelele!” Îşi aduse aminte cum demult, tare demult, când avea abia şaptesprezece ani, ea fusese cu mătuşa sa la mănăstirea Troiţa, tot cu trăsura. „Oare eu eram fata aceea cu mâinile roşii? Câte lucruri care odinioară mi se păreau frumoase şi inaccesibile au ajuns pe urmă neînsemnate; iar ceea ce exista pe atunci, a devenit astăzi inaccesibil pentru totdeauna! Pe atunci, mi-ar fi trecut oare prin gând că m-aş putea înjosi până-ntr-atât? Ce mândru şi bucuros are să fie el când o să primească biletul meu! Dar am să-i dovedesc… Ce urât miroase vopseaua asta! De ce oare se vopseşte şi se construieşte într-una?” „Mode şi confecţii”, citea mai

departe Anna. O salută un bărbat. Era soţul Annuşkăi. „Paraziţii noştri”, îşi aminti ea de vorbele lui Vronski. „Ai noştri? De ce ai noştri? Vai! Cel mai îngrozitor e că nu poţi smulge trecutul cu rădăcină cu tot! Nu poţi să-l smulgi, dar îi poţi îngroapă amintirea. Şi eu am s-o îngrop.” Aici Anna îşi aduse aminte de trecutul său comun cu Alexei Alexandrovici – şi cum şi-l ştersese din memorie! „Dolly are să creadă că, întrucât părăsesc pe al doilea bărbat, desigur n-am dreptate. Parcă eu vreau să am dreptate? Nu mai pot”, îşi zise Anna şi-i veni să plângă. Dar se întrebă numaidecât: „De ce zâmbesc aşa fetele astea două? Vorbesc probabil de dragoste. Habar n-au cât de puţin veselă e dragostea, şi cât de josnică… Uite bulevardul, copiii… Trei băieţi aleargă, jucându-se de-a caii. Serioja! Am să pierd totul şi n-am să-l mai aduc înapoi. Da, totu-i pierdut dacă nu se mai întoarce. A scăpat poate trenul: s-o fi şi înapoiat. Iar vrei să te înjoseşti! Îşi zise Anna. Nu. Am să intru la Dolly şi o să-i spun deschis: sunt nefericită, îmi merit soarta, sunt vinovată; dar sunt nefericită, ajută-mă. Caii ăştia, trăsura asta – cât de dezgustătoare mă simt în trăsura asta. Toate sunt ale lui, dar n-am să le mai văd”.

Când sosi Anna, surorile vorbeau despre alăptat. Dolly ieşi singură în întâmpinarea musafirului, a cărui sosire le tulbura sfatul. Anna urcă scara.

— Mai e cineva? Întrebă ea în antreu.

— Katerina Alexandrovna Levina, răspunse feciorul.

„Kitty! Acea Kitty de care a fost îndrăgostit Vronski, se gândi Anna. Aceea de care el îşi aducea aminte cu drag. Îi pare rău că nu s-a însurat cu dânsa. De mine el îşi aminteşte cu ură şi regretă că s-a încurcat cu mine.”

— Cum? Încă n-ai plecat? Vroiam să vin eu la tine, o întâmpină Daria Alexandrovna. Chiar azi am primit o scrisoare de la Stiva.

— Am primit şi noi o telegramă, răspunse Anna, uitându-se în jur ca s-o vadă pe Kitty.

— Scrie că nu poate pricepe ce anume vrea Alexei Alexandrovici, dar că n-are să plece fără răspuns.

— Mi se pare că ai pe cineva. Aş putea citi şi eu scrisoarea?

— Da, e Kitty, răspunse Dolly, tulburată. A rămas în odaia copiilor. A fost foarte rău bolnavă.

— Am auzit. Aş putea citi scrisoarea?

— Ţi-o aduc numaidecât. Alexei Alexandrovici nu refuză. Dimpotrivă, Stiva trage nădejde, zise Dolly, oprindu-se în prag.

— Eu nu mai am speranţă şi nici nu mai doresc, răspunse Anna.

„Ce înseamnă asta oare? Kitty socoate că ar fi o înjosire să stea de vorbă cu mine? Se gândi Anna când rămase singură. Poate că are dreptate. Dar, deşi e adevărat, n-ar trebui să mi-o arate tocmai ea, care a fost îndrăgostită de Vronski. Ştiu că în situaţia în care mă găsesc, nu mă poate primi nici o femeie cumsecade. Ştiu că din cea dintâi clipă i-am jertfit totul. Iată acum răsplata! Ah, cât îl urăsc! Însă de ce am venit aici? Mă simt şi mai prost. Mi-e şi mai greu. Anna auzi în odaia de alături glasul celor două surori. Şi ce-am să vorbesc acum cu Dolly? S-o bucur pe Kitty cu nenorocirea mea? Să mă las ocrotită de ea? Nu. De altfel, nici Dolly n-ar pricepe nimic; şi nici eu n-am ce vorbi cu dânsa. Aş vrea numai s-o văd pe Kitty şi să-i arăt cât dispreţ am pentru toţi şi pentru toate, şi cât de puţin îmi pasă acum de orice.”

Dolly intră cu scrisoarea. Anna o citi şi i-o dădu înapoi, în tăcere.

— Ştiam toate astea, zise Anna. Şi nu mă interesează câtuşi de puţin.

— De ce? Eu dimpotrivă, nădăjduiesc, răspunse Dolly, uitându-se cu luare-aminte la Anna. N-o văzuse încă niciodată aşa de ciudat enervată. Când pleci? O întrebă ea.

Anna se uită drept înainte, cu ochii mijiţi, şi nu-i răspunse.

— Dar ce, Kitty se ascunde de mine? O întrebă Anna, uitându-se la uşă şi roşind.

— Vai, ce copilării! Alăptează, şi nu prea merge. I-am dat sfaturi… I-ar părea bine. Are să vină îndată, adăugă Dolly cu stângăcie, neştiind să mintă. Uite-o.

Aflând că venise Anna, Kitty nu vroise să iasă. Dolly însă o convinsese. După ce-şi adună toate puterile, Kitty ieşi îmbujorată, se îndreptă spre dânsa şi-i întinse mâna.

— Îmi pare foarte bine, rosti Kitty cu un tremur în glas.

Era tulburată de lupta care se dădea în sufletul său între duşmănia împotriva acestei femei stricate şi dorinţa de a fi îngăduitoare faţă de dânsa. Dar îndată ce văzu chipul frumos şi simpatic al Annei, toată ostilitatea i se risipi.

— Nu m-aş fi mirat dacă n-ai fi vrut să mă vezi. M-am obişnuit cu orice. Ai fost bolnavă? Da, te-ai schimbat, zise Anna.

Kitty simţi că Anna o privea ostil. Îşi explică această atitudine prin situaţia delicată în care se afla Anna, care mai înainte o protejase, şi i se făcu milă de ea.

Vorbiră despre boala şi despre copilul lui Kitty, ca şi despre Stiva; dar se vedea că pe Anna n-o interesa nimic.

— Am venit să-mi iau rămas bun de la tine, spuse ea lui Dolly, sculându-se în picioare.

— Dar când plecaţi?

Din nou, fără să-i răspundă, Anna se întoarse către Kitty.

— Da, îmi pare foarte bine că te-am revăzut, zise ea zâmbind. Am auzit vorbindu-se atâta despre dumneata, pretutindeni! Chiar şi de la soţul dumitale. A fost pe la mine. Mi-a plăcut foarte mult, adăugă într-adins Anna, cu gând rău. Unde e?

— A plecat la ţară, răspunse Kitty, roşind.

— Să-i transmiţi neapărat salutări din partea mea.

— Neapărat! Repetă naiv Kitty, uitându-se cu compătimire în ochii ei.

— Atunci, rămâi cu bine, Dolly.

După ce o sărută pe Dolly şi-i strânse mâna lui Kitty, Anna ieşi în grabă.

— E aceeaşi. Tot aşa de atrăgătoare! E foarte frumoasă! Mărturisi Kitty, după ce rămase singură cu soră-sa. Dar e ceva în ea care-ţi inspiră milă, o compătimire nemărginită.

— Într-adevăr. Astăzi Anna avea ceva deosebit, răspunse Dolly. În antreu, pe când o conduceam, mi s-a părut că era gata să plângă.

XXIX.

Anna se urcă în trăsură cu sufletul şi mai răscolit decât la plecarea de acasă. La chinurile de dinainte, se adăugase acum şi un sentiment de jignire şi de părăsire, de renegare, pe care-l simţise limpede întâlnindu-se cu Kitty.

— Care-i porunca? Încotro? Acasă? Întrebă Piotr.

— Da, acasă, răspunse Anna, fără să se gândească măcar unde se duce.

„Cum mă priveau amândouă ca pe ceva îngrozitor, de neînţeles şi ciudat. Ce poate să-i povestească cu atâta însufleţire? Se gândi Anna, uitându-se la doi trecători. Oare poţi spune altuia ceea ce simţi tu? Am vrut să povestesc lui Dolly şi bine am făcut că nu i-am spus nimic. Cât s-ar fi bucurat de nenorocirea mea! S-ar fi ascuns faţă de mine. Dar în primul rând, Dolly ar fi avut un sentiment de bucurie din. Pricină că am fost pedepsită pentru plăcerile pe care mi le-a invidiat. Iar Kitty s-ar fi bucurat şi mai mult. Îi citesc în suflet ca într-o carte. Ştie că m-am purtat cu bărbatul său mai drăguţ decât se cuvine. De aceea ea e geloasă şi mă urăşte. Mă şi dispreţuieşte. În ochii ei sunt o femeie destrăbălată. Dacă aş fi fost o femeie destrăbălată, aş fi putut face ca soţul ei să se îndrăgostească de mine… dacă aş fi vrut. Ba chiar am vrut. Ăsta-i mulţumit de sine, se gândi Anna uitându-se la un domn gras şi rumen care trecea cu trăsura şi, luând-o drept o cunoştinţă, îşi ridică jobenul de pe capu-i chel şi lucios, dar îşi dădu seama numaidecât că se înşelase. A crezut că mă cunoaşte, dar mă

cunoştea tot atât de puţin ca şi oricare alt om de pe lume. Nu mă cunosc nici eu însămi. Îmi ştiu apetiturile, cum spun francezii. Uite, ăştia vor îngheţata asta murdară. Sunt siguri de ceea ce vor, îşi zise ea uitându-se la doi băieţi care opriseră pe un vânzător de îngheţată. Vânzătorul îşi dăduse putinica jos din cap şi, cu colţul unui prosop, îşi ştergea faţa plină de sudoare. Toţi vrem lucruri dulci, aromate. În lipsă de bomboane, fie şi îngheţată murdară! Aşa şi cu Kitty! Dacă nu e Vronski, fie şi Levin! Mă invidiază şi mă urăşte. Toţi ne urâm unul pe altul: eu pe Kitty, Kitty pe mine. Asta-i adevărul. „Tiutkin, coiffeur”. Je me fais coiffer par Tiutkin…
30

Am să-i spun când o veni, se gândi Anna şi zâmbi. Îşi aduse însă aminte în aceeaşi clipă că nu mai avea cui spune ceva hazliu. Dar nici nu e nimic hazliu, nimic vesel. Totul e dezgustător. Trag clopotele de vecernie; şi negustorul ăsta cu ce grijă se închină, de parcă s-ar teme să nu scape ceva din mână. Ce rost au bisericile acestea, dangătul clopotelor, minciuna asta? Numai ca să ascundem ura noastră împotriva tuturor, ca birjarii ăştia care se înjură cu atâta venin unul pe altul? Iaşvin spune: El vrea să-mi ia mie cămaşa, iar eu lui. Asta-i adevărul!”

Se lăsă atât de mult prinsă în gândurile acestea, încât încetă chiar să se mai gândească la situaţia ei şi se trezi deodată acasă, la scară. Abia după ce văzu pe portarul care ieşise în întâmpinarea ei, Anna îşi aminti de bilet şi de telegrama trimisă de ea.

— A sosit răspunsul?

— Mă uit îndărăt, zise portarul şi, după ce aruncă o privire pe pupitru, luă şi-i întinse telegrama – un plic pătrat, de hârtie subţire. Anna citi: „Nu pot sosi înainte de ora zece. Vronski.”

— Dar curierul nu s-a întors?

— Încă nu, răspunse portarul.

„Ah, dacă-i aşa, atunci ştiu ce am de făcut, se gândi Anna şi, simţind cum cresc înăuntrul ei o mânie tulbure şi nevoia

răzbunării, urcă scara în goană. Mă duc eu singură la dânsul. Înainte de a pleca pentru totdeauna, am să-i spun totul. Niciodată n-am urât pe cineva ca pe omul ăsta!” îşi zise ea. Văzându-i pălăria în cuier, Anna se cutremură de dezgust. Nu-şi dădu seama că telegrama era răspunsul la depeşa ei şi că Vronski nu-i primise încă biletul. Şi-l închipui vorbind calm cu maică-sa şi cu domnişoara Sorokina, mulţumit de suferinţele sale.

„Da. Trebuie să plec cât mai repede”, hotărî Anna, neştiind încă unde să se ducă. Dorea să scape cât mai iute de sentimentele pe care le încerca în casa aceasta îngrozitoare. Servitorii, pereţii, lucrurile din casă – toate îi stârneau un simţământ de dezgust, de răutate şi o împovărau ca o piatră.

„Da. Trebuie să plec la gară şi, dacă nu-l găsesc, mă duc acolo şi-l prind cu minciuna.” Anna căută în ziare mersul trenurilor. Trenul de seară pleca la ora opt şi două minute. „Da. Am timp.” Porunci să se schimbe caii la trăsură şi începu să strângă în sacul de voiaj lucrurile de care avea nevoie pentru câteva zile. Ştia că n-avea să se mai întoarcă în casa aceasta. Dintre planurile care-i trecuseră prin minte, Anna se opri şovăitoare la hotărârea ca, după cele ce se vor petrece la gară sau la moşia contesei, să ia trenul pe linia Nijni Novgorod, să meargă până la primul oraş şi să rămână acolo.

Masa era întinsă. Anna se apropie, mirosi pâinea, brânza şi, simţind că mirosul de mâncare o dezgustă, dădu ordin să tragă trăsura la scară şi ieşi pe uşă. Umbra casei se şi întinse de-a latul străzii. Era o seară senină, iar acolo unde bătea soarele mai stăruia căldura. Şi Annuşka, care o conducea cu bagajul, şi Piotr, care îl urcă în trăsură, şi vizitiul, vădit nemulţumit – toţi o dezgustau şi o enervau cu vorbele lor, cu mişcările lor.

— Piotr, n-am nevoie de tine.

— Dar biletul?

— Cum vrei, mi-e totuna! Răspunse Anna mânioasă.

Piotr sări pe capră şi, ţanţoş, porunci vizitiului să mâne la gară.

XXX

„Iarăşi ea! Încep să înţeleg totul”, se gândi Anna cum se urni trăsura din loc şi, legănându-se, prinse să huruie pe strada pavată cu piatră măruntă. Şi iarăşi începură să i se perinde prin minte impresii, una după alta.

„Da. La ce m-am gândit aşa de bine ultima dată? Încercă Anna să-şi aducă aminte: „Tiutkin coiffeur„? Nu. Nu era asta. Da. La ceea ce spunea Iaşvin: lupta pentru existenţă, ura, ăsta-i singurul lucru care-i uneşte pe oameni. Degeaba vă duceţi, spuse ea în gând unui grup care, într-o trăsură cu patru cav pleca probabil ca să petreacă afară din oraş. N-are să vă ajute nici câinele pe care l-aţi luat cu voi. Nu puteţi fugi de voi înşivă.” Aruncând o privire în partea în care se uita Piotr, Anna văzu un muncitor de fabrică legănându-şi capul, beat mort. Un poliţist îl ducea undeva într-o birjă. „Mai degrabă asta, îşi zise Anna. Nici eu, nici contele Vronski n-am găsit această plăcere, cu toate că ne pusesem multe nădejdi în ea.”

Acum, pentru întâia oară, Anna îndreptă lumina aceea puternică, cu ajutorul căreia vedea totul, asupra raporturilor sale cu Vronski, la care mai înainte se ferise să se gândească. „Ce-a căutat la mine? Nu atât dragoste, cât satisfacţia vanităţii lui.” îşi aduse aminte de cuvintele pe care i le spunea şi de expresia de ogar ascultător a feţei lui, la începutul legăturii dintre ei. „Da, acum totul adeverea acest lucru. Era triumful vanităţii. Era bineînţeles şi dragoste, dar mai cu seamă mândria victoriei. Se mândrea că m-a cucerit. Acum totul a trecut. Nu mai are cu ce se mândri. Acum se ruşinează, nu se umflă în pene. Mi-a luat tot ce a putut, şi acum nu mai are nevoie de mine. Sunt o povară pentru dânsul. El se sileşte să nu fie necinstit cu mine. A scăpat ieri o vorbă, vrea divorţul şi cununia ca să-şi ardă corăbiile. Mă iubeşte, dar cum? The zest is gone31. Vrea să uimească pe toţi şi e foarte mulţumit de sine, se

gândi Anna uitându-se la un vânzător de prăvălie rumen la faţă, care călărea un cal de manej. Da. Nu mai ţine la mine. Dacă l-aş părăsi, i-ar părea bine în adâncul sufletului.”

Anna îşi dădea seama clar, la lumina aceea orbitoare care-i dezvăluia acum tot rostul vieţii şi al raporturilor dintre oameni, că asta nu era o presupunere.

„Dragostea mea e din ce în ce mai pătimaşă şi mai egoistă, pe când dragostea lui se stinge treptat, iată de ce nu ne mai înţelegem, îşi zise Anna mai departe. Şi nu e nimic de făcut. Pentru mine el e totul. Eu îi cer să mi se dea din ce în ce mai mult, iar el caută tot mai stăruitor să fugă de mine. Înainte de legătura noastră, mergeam unul spre altul; de atunci, dimpotrivă ne îndepărtăm, fiecare pe alt drum. Asta nu se poate schimba. Îmi spune că sunt absurd de geloasă, şi mi-a venit şi mie în minte acelaşi lucru, dar nu-i adevărat… Nu sunt geloasă, ci nefericită, însă…

Anna deschise gura şi-şi schimbă locul în trăsură din pricina tulburării aduse de un gând venit deodată: „Dacă aş putea fi şi altceva pentru dânsul decât amanta care-i iubeşte cu patimă dezmierdările?! Dar nu pot şi nu vreau să fiu nimic altceva. Dorinţa mea îi stârneşte dezgust; iar el trezeşte în mine ură. Şi nici n-ar putea fi altfel. Parcă eu nu ştiu că el nu mă minte, că nici nu se gândeşte la prinţesa Sorokina, că nu e îndrăgostit de Kitty şi că n-are să mă înşele?! Ştiu toate astea, dar asta nu mă uşurează. Dacă el ar fi bun şi drăguţ cu mine numai din datorie, fără dragoste, dacă nu mai simte pentru mine ce simt eu pentru el, asta ar fi de o mie de ori mai rău chiar decât ura lui. Ar fi un iad. Şi acest iad îl trăiesc… De mult nu mă mai iubeşte… Şi unde se sfârşeşte dragostea, acolo începe ura…

Nu cunosc de loc străzile astea. Nişte dealuri – şi case lângă case… Iar în case stau oameni şi tot oameni… Sunt atât de mulţi, fără număr, şi toţi se urăsc unii pe alţii! Chiar dacă ar fi să izbutesc să capăt ceea ce îmi trebuie ca să fiu fericită! Ei şi, ce-i cu asta? Să zicem că aş căpăta divorţul, că Alexei Alexandrovici mi l-ar da pe Serioja, şi m-aş mărita

cu Vronski…” Aducându-şi aminte de Alexei Alexandrovici, Anna şi-l închipui numaidecât în faţa ei, extraordinar de viu, în carne şi oase, cu ochii săi blânzi, inexpresivi, stinşi, cu vinele albastre ale mâinilor albe, cu intonaţiile glasului şi cu trosnetul degetelor. Amintindu-şi de sentimentul care fusese între dânşii, care şi el se numea dragoste, Anna se cutremură de dezgust.

„Să zicem că aş obţine divorţul şi aş fi soţia lui Vronski. Ei şi? Kitty m-ar privi altfel de cum m-a privit astăzi? Nu. Iar Serioja ar înceta să întrebe sau să se gândească de ce am doi soţi? Şi ce simţământ nou ar putea naşte între mine şi Vronski? Ar fi cu putinţă dacă nu fericirea, cel puţin o viaţă fără chinuri? Nu şi nu! Îşi răspunse Anna, de data aceasta fără pic de şovăire. E cu neputinţă! Căile vieţii noastre se despart. Eu sunt nenorocirea lui şi el a mea. Şi de schimbat, nu ne putem schimba – niciunul, nici altul. Am făcut toate încercările. Şurubul s-a tocit. Uite o cerşetoare cu un copil. Ea crede că lumii îi e milă de dânsa. Dar oare nu suntem toţi aruncaţi pe lume numai ca să ne urâm şi să ne chinuim – pe noi înşine şi pe alţii? Trec nişte liceeni râzând. Serioja? Îşi aminti Anna. Şi pe el credeam că-l iubesc… mă înduioşam de iubirea pe care i-o purtam. Dar am trăit şi fără dânsul. L-am schimbat pe altă dragoste şi nu m-am plâns de acest schimb, cită vreme această dragoste mă mulţumea.” Şi Anna îşi aminti cu dezgust ceea ce numea ea „această dragoste”. O bucura limpezimea cu care ea-şi vedea acum viaţa, ca şi viaţa altora. „Toţi sunt la fel – şi eu, şi Piotr, şi vizitiul Feodor, şi negustorul ăsta, şi toţi oamenii aceia care locuiesc acolo, pe Volga, pe locurile spre care te îndeamnă reclamele astea, oameni de pretutindeni şi de totdeauna”, îşi zise Anna, ajungând la clădirea joasă a gării Nijni Novgorod. Hamalii veniră în fugă în întâmpinarea ei.

— Să vă iau bilet până la Obiralovka? O întreba Piotr.

Anna uitase cu totul unde pleca şi pentru ce, aşa că nu putu înţelege întrebarea decât după o mare sforţare.

— Da, răspunse ea, dându-i punga cu bani şi, luând în mină sacul ei mic, roşu, de voiaj, coborî din trăsură.

Îndreptându-se prin mulţime spre sala de aşteptare de clasa întâi, Anna depăna în minte, punct cu punct, toate amănuntele situaţiei sale şi hotărârile pe care încă le cumpănea. Şi iarăşi, ba nădejdea, ba disperarea îi chinuiau inima înspăimântată, care-i zvâcnea dureros. Aşezată pe o canapea în formă de stea, în aşteptarea trenului, uitându-se cu dezgust la oamenii care intrau şi ieşeau (toată lumea o scârbea), Anna se gândea cum îi va scrie un bilet când va sosi în staţie şi ce anume să-i scrie… sau că Vronski (fără să-i înţeleagă suferinţa) se plânge acum mamei sale de situaţia lui… şi ce-i va spune când va intra în odaie. Ba se gândea că viaţa i-ar putea fi încă fericită… şi cât de dureros îl iubeşte şi-l urăşte în acelaşi timp, şi cât de înfiorător i se zvârcoleşte inima.

XXXI.

Se auzi sunând clopoţelul. Trecură nişte bărbaţi tineri, urâţi, neobrăzaţi şi grăbiţi, totuşi preocupaţi de impresia pe care o făceau asupra celorlalţi. În livrea, cu ghete înalte şi cu acrul lui stupid, Piotr străbătu sala şi veni spre dânsa ca s-o conducă la vagon. Nişte bărbaţi gălăgioşi tăcură când trecu Anna prin faţa lor pe peron, iar unul şopti celuilalt pe socoteala ei, bineînţeles, ceva necuviincios. Anna urcă treptele înalte şi se instala singură într-un compartiment, pe o canapea cu arcuri, albă odinioară, acum murdară. Îşi puse sacul de voiaj lângă ea. Piotr, cu un zâmbet tâmpit, îşi ridică la geam pălăria cu fireturi, în semn de adio, iar un conductor dezgheţat trânti uşa şi trase zăvorul. O doamnă foarte urâtă, cu turnură (Anna o dezbrăcă în gând şi se îngrozi de sluţenia ei), şi o fată care râdea afectat trecură în fugă, pe jos, prin faţa vagonului.

— La Katerina Andreevna, totul e la ea, ma tante! Strigă fata.

„Până şi fata asta e schilodită sufleteşte şi se strâmbă”, se gândi Anna. Ca să nu mai vadă pe nimeni, ea se sculă

repede şi se aşează la fereastra din partea cealaltă a vagonului gol. Un mujic murdar cu o şapcă de sub care ieşeau laţe încurcate de păr, trecu prin faţa ferestrei aplecându-se sub roţile vagonului. „Parcă l-aş cunoaşte pe mujicul ăsta respingător”, îşi zise Anna. Deodată îşi aduse aminte de visul său şi, tremurând de spaimă, ea se trase spre uşa din partea cealaltă. Conductorul tocmai deschidea uşa, lăsând să intre un domn şi o doamnă.

— Doriţi să coborâţi?

Anna nu răspunse. Nici conductorul şi nici perechea care intrase nu băgară de seamă groaza de pe faţa ei acoperită de voal. Anna se întoarse în colţul său şi se aşează. Perechea luă loc pe banca din faţă, cercetându-i cu atenţie, pe furiş, rochia. Atât bărbatul cât şi soţia sa îi păreau nesuferiţi. Soţul o întrebă pe Anna dacă-i dă voie să fumeze, probabil nu pentru a fuma, ci ca să intre în vorbă cu dânsa. Primind îngăduinţa ei, bărbatul începu să vorbească franţuzeşte cu soţia sa – lucru de care avea şi mai puţină nevoie decât de fumat. Amândoi spuneau fel de fel de nimicuri – numai ca să-i audă Anna, care îşi dădea seama cât de mult se săturaseră unul de altul şi cât se urau. De altfel nici nu se putea să, nu urăşti asemenea monştri vrednici de milă.

Se auzi al doilea semnal de plecare şi, numaidecât, hodorogitul cărucioarelor de bagaje, zgomot, strigăte, râsete… Pentru Anna era atât de limpede că nimeni n-avea de ce să se bucure încât râsetele acestea o enervau dureros. Ar fi vrut să-şi astupe urechile ca să nu le audă. În sfârşit, răsunară al treilea semnal şi un fluierat, se auzi şuieratul locomotivei, lanţul se smuci şi soţul se închină. „Aş fi curioasă să-l întreb ce înţelege prin asta”, se gândi Anna, uitându-se cu răutate la dânsul. Apoi privirea ei, trecând peste doamna din faţă, urmări pe fereastră persoanele rămase pe peron, care însoţiră pe cei ce plecau cu trenul, şi care parcă lunecau înapoi. Vagonul unde se afla Anna, şi care se cutremura cadenţat la îmbucătura şinelor, trecu prin faţa peronului, pe lângă un zid de piatră, pe lângă un

disc şi pe dinaintea altor vagoane. Roţile începură să ţăcăne mai lin pe şine, cu un zvon uşor. Soarele, care scăpăta la asfinţit, lumină viu fereastra, iar o adiere de vânt prinse să se joace cu perdeaua. Anna, trăgând în piept aerul proaspăt, uită pe vecinii săi de compartiment şi începu din nou să se gândească în molcoma legănare a vagonului.

„Da. Unde m-am oprit? Am ajuns… că nu-mi pot închipui nici o situaţie în care viaţa să nu fie un chin pentru mine, că noi oamenii suntem născuţi ca să ne chinuim – ceea ce cunoaştem cu toţii, căutând veşnic a născoci mijloace ca să ne amăgim. Dar ce-i de făcut când vezi adevărul?”

— Raţiunea a fost dată omului tocmai ca să scape de ceea ce-l supără, rosti cu afectare doamna din faţă în limba franceză, mulţumită de bună seamă de fraza ei.

Cuvintele acestea parcă erau un răspuns la gândurile Annei.

„Să scapi de ceea ce te supără”, repetă în gând Anna. Pe urmă, uitându-se la soţul bucălat şi roşu la faţă şi la nevasta sa uscăţivă, îşi dădu seama că soţia bolnăvicioasă se socoteşte o femeie neînţeleasă, iar bărbatul său o înşală şi întreţine într-însa această părere. Îndreptând asupra lor aceeaşi lumină puternică, Anna le văzu parcă viaţa întreagă şi toate cutele sufletului. Dar acolo nu era nimic interesant! De aceea ea îşi depăna mai departe firul gândurilor.

„Da. Mă supără foarte mult, şi de aceea ne este dată raţiunea, ca să scăpăm de ceea ce ne supără. Deci trebuie să scap. De ce să nu stingi lumânarea, când nu mai ai ce privi, când te dezgustă să te mai uiţi la cele din jur? Dar cum? De ce a trecut în grabă conductorul pe scândurica aceea îngustă? De ce strigă tinerii din vagonul de alături? De ce vorbesc? De ce râd? Totul e neadevăr, minciună, înşelăciune, totul e rău.”

Când trenul se opri în staţie, Anna coborî în mulţimea celorlalţi călători şi, ferindu-se de dânşii ca de nişte leproşi, se opri pe peron, străduindu-se să-şi amintească pentru ce sosise acolo şi ce avea de gând să facă. Tot ceea ce mai

înainte i se păruse cu putinţă era acum atât de greu de înţeles, mai ales în mulţimea gălăgioasă a oamenilor acestora nesuferiţi care n-o lăsau în pace! Ba veneau în fugă la ea hamali, oferindu-şi serviciile… ba nişte tineri tropăiau cu tocurile ghetelor pe duşumeaua de scânduri a peronului şi vorbeau cu glas tare, cercetând-o cu privirea de sus până jos… ba călătorii întâlniţi în drum nu se dădeau destul de repede la o parte ca s-o rase să treacă. Aducându-şi aminte că îşi pusese în gând să plece mai departe în cazul că n-ar fi primit nici un răspuns, Anna opri un hamal şi-l întrebă dacă nu era acolo un vizitiu al contelui Vronski, cu o scrisoare.

— Contele Vronski? Cineva de la dumnealor a fost adineauri aici. Au primit pe prinţesa Sorokina cu domnişoara. Dar cum arată vizitiul?

În timp ce Anna stătea de vorbă cu hamalul, vizitiul Mihailo – un bărbat rumen şi vesel – îmbrăcat într-o manta albastră, arătoasă, împodobită la brâu cu lanţul de la ceas, se apropie de dânsa şi-i întinse scrisoarea, mândru probabil că-şi îndeplinise aşa de bine însărcinarea. Anna o deschise, şi inima i se strânse mai înainte de a o fi citit.

„Îmi pare foarte rău că biletul nu m-a găsit. Vin la ora zece”, răspunsese Vronski, cu un scris neîngrijit.

„Aşa. Mă aşteptam la asta!” îşi zise Anna cu un zâmbet de răutate.

— Bine, atunci du-te acasă, rosti ea încet către Mihailo. Vorbea încet, fiindcă bătăile nebuneşti ale inimii îi stinghereau respiraţia. „Nu. N-am să te mai las să mă chinuieşti”, se gândi Anna cu o ameninţare, nu pentru dânsul, nu pentru ea însăşi, ci pentru fiinţa care o făcea să se chinuie. Porni apoi pe peron prin dreptul gării.

Două slujnice care se plimbau pe peron întoarseră capul, uitându-se după dânsa şi judecându-i cu glas tare toaleta: „Sunt adevărate”, spuseră ele despre dantelele pe care le purta Anna. Tinerii n-o mai lăsau în pace. Trecură din nou prin faţa ei, uitându-i-se drept în ochi şi, în hohote de râs,

strigară ceva cu glas fandosit. Şeful gării o întrebă din mers dacă pleacă mai departe cu trenul. Un băiat care vindea cvas nu-şi mai lua ochii de la dânsa. „Dumnezeule, încotro să fug?” se gândi Anna, mergând înainte. Se opri la, capătul peronului. Nişte doamne şi nişte copii – care veniseră să întâmpine pe un domn cu ochelari şi care râdeau, vorbind cu glas tare – tăcură deodată, uitându-se la Anna când ea ajunse în dreptul lor. Anna îşi iuţi pasul şi se îndepărtă de ei, apropiindu-se de marginea peronului. Venea un tren de marfă. Peronul se cutremură. Annei i se păru că merge din nou cu trenul.

Deodată, amintindu-şi de omul tăiat de tren în ziua primei sale întâlniri cu Vronski, ea înţelese ce avea de făcut. Coborî cu paşi repezi şi uşori treptele care duceau de la castelul de apă spre şine şi se opri chiar lângă trenul care trecea prin faţa ei. Privi partea de jos a vagoanelor, şuruburile, lanţurile şi roţile înalte de tuci ale vagonului din cap, care lunecau încet. Se sili să măsoare din ochi partea din mijloc dintre roţile de dinainte şi cele de dinapoi, cumpănind clipa când partea aceasta ar veni în dreptul ei.

„Acolo! Îşi zise Anna, uitându-se în umbra vagonului la zgura amestecată cu nisip care acoperea traversele. Acolo, drept la mijloc! Astfel am să-l pedepsesc şi pe dânsul şi-am să scap de toată lumea şi de mine însămi.”

Anna vru să se arunce în spaţiul dintre roţile primului vagon, când vagonul veni în dreptul său. Dar sacoşa roşie pe care tocmai o scotea de pe braţ o făcu să întârzie, şi mijlocul vagonului trecu prin faţa ei. Trebui să aştepte vagonul următor. Deodată o cuprinse un sentiment asemănător acelui pe care-l avea când se pregătea să intre în râu la scăldat – şi-şi făcu semnul crucii. Gestul familiar al semnului crucii îi trezi în suflet un şir întreg de amintiri de pe când era copil şi adolescentă. Bezna care-i învăluise totul se rupse dintr-o dată, iar viaţa i se înfăţişă pentru o clipă cu toate bucuriile ei senine„ din trecut. Totuşi, ea nu-şi lua ochii de la roţile celui de-al doilea vagon, care se apropia. În

clipa când jumătatea distanţei dintre roţi ajunse în dreptul ei, Anna zvârli sacoşa roşie şi, strângându-şi capul între umeri*, se aruncă pe mâini, sub vagon şi, cu o mişcare uşoară – ca şi cum s-ar fi pregătit să se scoale îndată – se aşeză în genunchi. În aceeaşi clipă se îngrozi de ceea ce făcea. „Unde-s? Ce fac? Pentru ce?„ Vru să se ridice şi să se dea îndărăt, dar ceva uriaş şi neîndurător o izbi în cap şi o trase de spate. „Doamne, iartă-mi totul!” rosti Anna, simţind că nu se mai poate lupta. Mujicul cel mic scotocea nişte fiare, îndrugând ceva în barbă, iar lumina la care Anna citise cartea vieţii, plină de zbucium şi înşelăciuni, de durere şi răutate, străluci ca o flacără mai vie decât oricând sfâşiind bezna; apoi flacăra şovăi şi se stinse pentru totdeauna.

PARTEA A OPTA.

I

Trecuseră aproape două luni. Vara călduroasa era în toi, când Serghei Ivanovici se hotărî, în sfârşit, să plece din Moscova.

În viaţa lui Koznâşev se petrecuseră în ultimi vreme unele evenimente. Îşi isprăvise aproape de un an lucrarea, rodul unei munci de şase ani, intitulată: „Încercare de trecere în revista a bazelor şi formelor de guvernământ din Europa şi din Rusia”. Introducerea şi unele capitole din aceasta carte apăruseră în publicaţii periodice, iar alte părţi fuseseră citite de către autor unor oameni din cercul său, aşa încât ideile acestei opere nu mai pu fi o noutate absoluta pentru public” Totuşi Serghei Ivanovici se aşteptase să producă – la apariţia ei – o impresie puternică asupra societăţii şi, daca nu o revoluţie în ştiinţă, cel puţin mare vâlvă în lumea ştiinţifică.

După o migăloasă şlefuire, cartea fusese tipărită cu un an în urmă şi trimisă la librării.

Fără să ceară părerea nimănui asupra lucrării sale, răspunzând în silă şi cu o prefăcută nepăsare prietenilor care-l întrebau cum îi merge cartea, fără să se intereseze

măcar la librării dacă se vinde – Serghei Ivanovici urmărea cu interes şi cu o încordată atenţie prima impresie pe care cartea lui avea s-o producă în societate şi în presă.

Trecu însă o săptămână, alta, şi încă una, dar societatea nu manifesta nici o impresie. Prietenii săi, specialişti şi savanţi, aduceau uneori vorba despre carte, fără îndoială din politeţe. Ceilalţi cunoscuţi, neinteresându-se de o operă cu cuprins ştiinţific, nici nu pomeneau măcar de carte faţă de dânsul. O nepăsare desăvârşită domnea în societate, preocupată mai ales pe atunci de cu totul alte chestiuni. Presa nu suflă nici ea vreun cuvânt despre carte timp de o lună.

Serghei Ivanovici socoti amănunţit timpul necesar pentru apariţia unei recenzii, dar trecu o lună şi încă una, iar tăcerea stăruia, mereu.

Numai Sevemn Juk32 într-un articol glumeţ despre cântăreţul Drabanti care-şi pierduse glasul, scrise cu privire la cartea lui Koznâşev câteva rânduri zeflemiste, care arătau că lucrarea fusese de mult clasată şi luată în râs de toată lumea.

În sfârşit, în a treia lună, apăru un articol de critică într-o revistă serioasă. Serghei Ivanovici cunoştea pe autorul articolului; îl întâlnise odată la Golubţov.

Autorul articolului era un publicist foarte tânăr şi bolnav, extrem de vioi şi de priceput ca scriitor, dar prea puţin instruit şi sfios în raporturile sale particulare.

Cu tot dispreţul său desăvârşit pentru autor, Serghei Ivanovici citi articolul cu cea mai mare atenţie. Articolul era îngrozitor.

Se vedea că publicistul înţelesese cartea tocmai pe dos. Alesese însă citatele cu atâta dibăcie, încât pentru cei ce nu citiseră cartea (şi n-o citise aproape nimeni) reieşea limpede ca lumina zilei că lucrarea era alcătuită numai dintr-o înşiruire de termeni pompoşi, nelalocul lor (fapt pe care-l dovedeau semnele de întrebare), autorul dovedindu-se a fi un ignorant în toată puterea cuvântului. Articolul era

însă atât de spiritual, încât nici chiar Serghei Ivanovici n-ar fi renunţat la asemenea vorbe de duh. Tocmai acest lucru părea îngrozitor.

Cu toată buna-credinţă desăvârşită a lui Koznâşev, care verificase justeţea argumentelor recenzentului, el nu se opri nici o clipă asupra lipsurilor şi greşelilor care fuseseră ironizate (totul, în mod vădit, fusese ales intenţionat), dar îşi aminti fără voie, până în cele mai mici amănunte, de întâlnirea şi de discuţia cu autorul articolului.

„Nu l-am jignit oare cu ceva?” se întrebă Serghei Ivanovici.

Amintindu-şi însă că, în timpul convorbirii lor, corectase pe acest tânăr în legătură cu un cuvânt care-i vădea ignoranţa, Serghei Ivanovici îşi explică sensul articolului.

După apariţia articolului se întinse o tăcere de moarte în publicistică şi în societate în jurul cărţii; iar Koznâşev îşi dădu seama că lucrarea lui, scrisă cu atâta dragoste şi trudă timp de şase ani, trecuse fără să lase nici o urmă.

Situaţia sa era cu atât mai grea cu cât, după isprăvirea cărţii, Serghei Ivanovici nu mai avea de lucru – ceea ce mai înainte îi absorbise cea mai mare parte din timp.

Koznâşev, un om inteligent, instruit, sănătos şi activ, nu ştia însă cum să-şi întrebuinţeze energia. Conversaţiile din saloane, congrese, adunări şi din comitete, de pretutindeni unde se putea vorbi, îi ocupau o parte din timp. Dar el, ca orăşean experimentat, nu-şi îngăduia să se scufunde cu totul în discuţii, cum făcea fratele său, lipsit de experienţă, când venea la Moscova. Îi mai rămânea încă multă vreme liberă şi multă energie necheltuită.

Spre norocul lui, în această perioadă – cea mai grea pentru dânsul din pricina insuccesului cărţii sale – veni la ordinea zilei chestiunea slavă, în locul altor chestiuni, ca de pildă: locuitorii străini de neam, prietenii americani, foametea de la Samara, expoziţia şi spiritismul. Serghei Ivanovici, unul dintre aţâţătorii chestiunii slave, care

mocnise până atunci în societate, se dedică cu tot sufletul acestei probleme.

În cercul oamenilor din care făcea pane Serghei Ivanovici, nu se vorbea şi nu se scria în vremea aceea decât despre chestiunea slavă şi despre războiul sârbilor. Toate preocupările curente ale mulţimii de trântori, ca să-şi omoare timpul, se concentrară atunci asupra propagandei în folosul slavilor: balurile, concertele, banchetele, speech-urile, toaletele doamnelor, berea şi cârciumile – totul era o mărturie a simpatiei faţă de slavi.

Serghei Ivanovici nu cădea de acord, în privinţa amănuntelor, cu multe din părerile exprimate în scris sau prin viu grai în această chestiune. Îşi dădea seama că problema slavă era dintre subiectele favorite, la modă, care – schimbându-se mereu – slujeau totdeauna societăţii drept ocupaţie. Îşi mai dădea seama şi de faptul că multă lume se ocupa de această chestiune ca să-şi facă interesele şi să-şi îndestuleze ambiţia. Recunoştea că ziarele publicau multe lucruri nefolositoare şi exagerate, cu singurul scop de a atrage atenţia publicului şi de a înăbuşi cu glasul lor vocile altora. Vedea că în acest avânt general al societăţii toţi rataţii şi nemulţumiţii se puseseră în frunte şi ţipau mai tare decât ceilalţi: comandanţi de armată fără oşti, miniştri fără departamente, ziarişti fără gazete, şefi de partide fără partizani. Pricepea că în chestiunea asta era şi multă uşurinţă, şi mult caraghioslâc Cu toate acestea, Koznâşev vedea şi recunoştea un adevărat entuziasm în neîncetată creştere, care unea într-un singur tot clasele societăţii şi pe care nu putea să nu-l simpatizeze. Măcelărirea fraţilor slavi, oameni de aceeaşi credinţă, stârnise simpatie pentru cei prigoniţi şi revoltă împotriva prigonitorilor. Eroismul sârbilor şi al muntenegrenilor, care luptau pentru o cauză mare, dădu naştere în tot poporul la dorinţa de a-şi ajuta fraţii nu cu vorba, ci de data asta cu fapta.

Pe lângă toate acestea, Serghei Ivanovici mai descoperea un fenomen îmbucurător: manifestarea opiniei publice.

Societatea îşi arăta cu hotărâre dorinţa. Sufletul poporului îşi găsise forma de exprimare, cum spunea Serghei Ivanovici. Şi cu cât se ocupa mai mult de această chestiune, cu atât Koznâşev îşi dădea seama mai limpede că aici se ascundea o problemă care urma să ia proporţii uriaşe şi să facă epocă.

Serghei Ivanovici se consacră cu totul acestei cauze mari şi încetă să se mai gândească la cartea lui.

Era tot timpul aşa de ocupat, încât nici nu pridiea să răspundă la toate scrisorile şi la cererile ce i se adresau.

După ce munci toată primăvara şi o parte din vară, Serghei Ivanovici se hotărî să plece la ţară, la fratele său, abia în luna iulie.

Plecă pe două săptămâni să se odihnească în mijlocul poporului, chiar în sfânta sfintelor lui, într-un fund de ţară, ca să se desfete privind avântul poporului, în care credea din toată inima atât el, cât şi toţi orăşenii şi locuitorii capitalei. Iar Katayasov, care se pregătea de mult să-şi ţină făgăduiala dată lui Levin de a-i face o vizită la ţară, plecă împreună cu Serghei Ivanovici.

II.

Serghei Ivanovici şi Katavasov ajunseseră la gara „Kursk”, însufleţită în ziua aceea de mult popor. Abia coborâră din cupeu şi aruncară o privire spre feciorul care venea cu bagajele în urma lor, că sosi un grup de voluntari în patru birje. Întâmpinaţi de nişte doamne cu buchete de flori şi însoţiţi de mulţime, ei intrară în clădirea gării.

Una dintre doamnele care întâmpinase pe voluntari ieşi din sală şi se adresă lui Koznâşev în limba franceză:

— Aţi venit şi dumneavoastră să-i petreceţi?

— Nu, prinţesă. Plec şi eu. Mă duc să mă odihnesc la fratele meu. Dar dumneavoastră îi petreceţi mereu pe voluntari? Întrebă Serghei Ivanovici cu un zâmbet abia schiţat.

— Nu se poate altfel! Răspunse prinţesa. E adevărat că de la noi au plecat până acum opt sute de oameni? Malvinski

nu mă crede.
— Peste opt sute. Dacă i-am socoti şi pe aceia care nu au fost trimişi direct din Moscova, avem peste o mie, răspunse Serghei Ivanovici.
— Poftim! Asta spuneam şi eu, întări bucuroasă doamna. Nu-i aşa că din donaţii s-a strâns aproape un milion de ruble?
— Mai mult, prinţesă.
— Dar ce spuneţi de telegrama de azi? Turcii au fost din nou bătuţi.
— Da, am citit, răspunse Serghei Ivanovici. Era vorba de ultima telegramă care confirma faptul că de trei zile turcii sufereau înfrângeri pretutindeni, fugind pe capete, şi că a doua zi se aştepta bătălia decisivă.
— A propos, ştiţi, un tânăr foarte bine a cerut să plece şi el. Nu ştiu de ce i s-au făcut greutăţi. Vroiam să vă rog pe dumneavoastră. Îl cunosc. Scrieţi, vă rog, un bilet de recomandare pentru dânsul. A fost trimis de contesa Lidia Ivanova.
După ce se interesă de toate amănuntele cunoscute de prinţesă în legătură cu tânărul care vroia să plece voluntar, Serghei Ivanovici se duse în sala de aşteptare a clasei întâi, scrise un bilet persoanei de care depindea rezolvarea chestiunii şi-l înmâna prinţesei.
— Ştiţi, vestitul conte Vronski… pleacă şi el cu trenul acesta, îl anunţă prinţesa cu un zâmbet triumfător şi semnificativ când Koznâşev se întoarse şi-i dădu biletul.
— Am auzit că pleacă. Dar nu ştiam când. Chiar cu trenul ăsta?
— L-am văzut. E aici. E însoţit numai de mama lui. De altminteri, e ceea ce avea mai bun de făcut.
— O, da, fireşte.
Pe când stăteau amândoi de vorbă, o mulţime de oameni năvăliră în restaurantul gării. Se duseră şi ei într-acolo şi auziră glasul puternic al unui domn care, cu paharul în mână, ţinea voluntarilor o cuvântare. „Să slujiţi credinţa,

omenirea, pe fraţii noştri, rostea domnul cu glas tot mai ridicat. Moscova noastră va binecuvântează pentru cauza aceasta mare. Jivio33!” încheie el tunător, cu lacrimi în glas.

Toată lumea strigă jivio! O altă mulţime de oameni, gata s-o doboare pe prinţesă, năvăli în sală.

— Ah! Ce spui, prinţesă! Întrebă cu un zâmbet de bucurie Stepan Arkadici, care răsări deodată în mijlocul mulţimii. Nu-i aşa că a vorbit frumos şi cu căldură? Bravo! Şi Serghei Ivanovici e aici! Ce-ar fi să spui şi dumneata câteva cuvinte de îmbărbătare? Vorbeşti aşa de frumos! Adăugă el cu im surâs duios, stăpânit şi plin de respect, apucându-l uşor de braţ pe Serghei Ivanovici.

— Nu pot. Plec chiar acum.

— Încotro?

— La ţară, la fratele meu, răspunse Koznâşev.

— Ai s-o întâlneşti acolo pe soţia mea. I-am scris, dar dumneata ai s-o vezi mai înainte. Spune-i, te rog, că m-ai văzut şi că-i all right34. Are să înţeleagă. Totuşi, fii drăguţ şi spune-i că am fost numit membru în Comisia unită… O să înţeleagă! Ştii, les petites miseres de la vie humaine35, spuse, întorcându-se către prinţesă, cerându-şi parcă iertare. Aţi auzit că doamna Meahkaia, nu Liza, ci Bibiche, trimite o mie de arme şi douăsprezece infirmiere? Nu v-am spus?

— Da, am auzit, răspunse cu răceală Koznâşev.

— Păcat că pleci, îi spuse Stepan Arkadici. Mâine dăm o masă în cinstea a doi voluntari: Dimer-Bartneanski din Petersburg şi Veslovski al nostru. Grişa. Pleacă amândoi. Veslovski s-a însurat de curând. E frumos din partea lui! Nu-i aşa, prinţesă?

Fără să-i răspundă, prinţesa îl privi pe Koznâşev.

Dar faptul că Serghei Ivanovici şi prinţesa vroiau parcă să scape de dânsul nu-l stingherea de loc pe Stepan Arkadici. El se uita zâmbind ba la pana de la pălăria prinţesei, ba la dreapta şi la stânga, căutând parcă să-şi aducă aminte de ceva. Văzând o doamnă care trecea cu cheta, Stepan

Arkadici o chemă la dânsul şi puse în cutie o bancnotă de cinci ruble.

— Cât timp am bani, nu mă pot uita cu indiferenţă la cutiile astea! Zise Oblonski. Dar ce spuneţi de telegrama de astăzi? Halal de muntenegreni!

— Ce spuneţi! Izbucni el când prinţesa îl anunţă că Vronski pleacă cu acelaşi tren.

O umbră de tristeţe trecu pe faţa lui Stepan Arkadici. Dar peste un minut, când intră în camera unde era Vronski, Stepan Arkadici – săltând uşer la fiecare pas şi netezindu-şi favoriţii – uită cu câtă deznădejde plânsese în hohote asupra trupului neînsufleţit al surorii sale şi nu văzu în Vronski decât un erou şi un vechi prieten.

— Cu toate lipsurile lui, trebuie să fim drepţi cu el, spuse prinţesa lui Serghei Ivanovici, îndată ce Oblonski se îndepărtă de dânşii. Are o fire cu adevărat rusească, slavă! Mă tem numai ca pentru Vronski va fi penibil să-l vadă. Orice s-ar spune, pe mine mă înduioşează soarta acestui om. Căutaţi să vorbiţi cu el pe drum, îi spuse prinţesa.

— Da, poate. Dacă o să am prilejul.

— Mie nu mi-a plăcut niciodată. Însă fapta lui de acum ispăşeşte multe. Nu numai că pleacă, dar duce şi un escadron pe cheltuiala lui.

— Da. Am auzit. Răsună un semnal. Toată lumea se îngrămădi spre uşi.

— Uite-l! Arătă prinţesa spre Vronski care, îmbrăcat într-un pardesiu lung şi cu o pălărie neagră cu boruri largi, mergea la braţ cu maică-sa. Oblonski păşea alături de el, vorbind ceva cu însufleţire.

Vronski privea încruntat înainte, ca şi cum n-ar fi auzit cuvintele lui Stepan Arkadici.

După indicaţiile lui Oblonski, probabil, Vronski se întoarse în direcţia unde se aflau prinţesa şi Serghei Ivanovici şi-şi ridică pălăria în tăcere. Chipul său îmbătrânit, pe care se întipărise durerea, părea de piatră.

După ce ieşi pe peron, Vronski – tot atât de tăcut îşi lăsă mama să treacă înainte, apoi se mistui în compartimentul unui vagon.

Pe peron răsunară „Doamne, păzeşte-l pe ţar”, apoi strigăte de ura! Şi jivio! Unul dintre voluntari, un bărbat înalt, foarte tânăr, cu pieptul scobit, saluta cu deosebită râvnă, fluturându-şi deasupra capului pălăria de pâslă şi un buchet de flori. Scoţându-şi capetele pe la spatele lui, doi ofiţeri şi un bărbat în vârstă, cu barbă mare şi cu o şapcă soioasă, salutau şi ei.

III.

După ce-şi luă rămas bun de la prinţesă, Serghei Ivanovici, împreună cu Katavasov, care între timp se apropiase de el, intră într-un vagon ticsit, şi trenul se puse în mişcare.

În staţia Ţariţânskaia, trenul a fost întâmpinat de un cor bun de tineri, care cânta„ Slava”. Voluntarii salutară din nou şi-şi scoaseră capetele pe fereastră, dar Serghei Ivanovici nu-i băgă în seamă. Avusese atât de mult de-a face cu voluntarii, încât le cunoştea felul de a fi, şi asta nu-l mai interesa. Katavasov însă, care din pricina preocupărilor sale ştiinţifice n-avusese prilejul să studieze pe voluntari – le arăta mult interes şi cerea informaţii despre ei de la Serghei Ivanovici.

Koznâşev îl sfătui să treacă la clasa a doua, ca să stea singur de vorbă cu dânşii. La staţia următoare, Katavasov urmă sfatul primit.

Cum se opri trenul, Katavasov trecu la clasa a doua şi făcu cunoştinţă cu voluntarii. Aceştia şedeau într-un colţ al vagonului şi vorbeau eu glas tare, ştiind probabil că atenţia călătorilor şi a lui Katavasov, care tocmai intrase în vagon, era îndreptată asupra lor. Tânărul cu pieptul scobit vorbea mai tare decât toţi ceilalţi. Părea beat şi povestea o întâmplare petrecută la instituţia unde lucra el. În faţa lui şedea un ofiţer în vârstă, într-o flanelă militară, din garda austriacă. Asculta surâzând ceea ce povestea tânărul şi-l întrerupea din când în când. Al treilea voluntar, în uniformă

de artilerist, şedea pe un geamantan lângă dânşii. Cel de-al patrulea dormea.

Intrând în vorbă cu tânărul, Katavasov află că avea de-a face cu un negustor bogat din Moscova, care tocase o avere frumuşică până la douăzeci şi doi de ani. Nu-i plăcu lui Katavasov, fiindcă se înfăţişa ca un om molatic şi răsfăţat, hărăzit de o sănătate şubredă. Se vedea că era convins, mai ales acum, după ce băuse, că săvârşise o faptă de erou şi se lăuda într-un mod foarte pompos.

Alt voluntar, un ofiţer în retragere, făcu de asemenea o impresie proastă lui Katavasov. Se prezenta ca un bărbat, trecut prin ciur şi prin dârmon. Fusese şi funcţionar la căile ferate, şi administrator, şi fabricant. Vorbea vrute şi nevrute, fără rost, întrebuinţând cuvinte ştiinţifice, nelalocul lor.

Al treilea – un artilerist – îi plăcu dimpotrivă foarte mult lui Katavasov. Era un om modest şi liniştit, care se închina probabil faţă de savantlâcul ofiţerului din gardă în retragere şi înaintea eroicei abnegaţii proclamate de negustor – şi care nu spunea despre sine nici un cuvânt. Când Katavasov îl întrebă ce-l îndemnase să plece în Serbia, el răspunse cu modestie:

— Ce să-i faci! Pleacă toată lumea. Trebuie să-i ajutăm şi pe sârbi. Păcat de ei!

— Da. Mai ales artilerist! De-ai voştri sunt acolo puţini, zise Katavasov.

— N-am slujit mult la artilerie. S-ar putea să mă dea la infanterie sau la cavalerie.

— Ce vorbeşti de infanterie, când au nevoie atât de mare de artilerişti? Protestă Katavasov, socotind după vârsta artileristului că trebuie să fie mare în grad.

— N-am slujit mult la artilerie. Sunt elev-plutonier în retragere, adăugă acesta şi începu să explice de ce căzuse la examen.

Toate acestea făcură asupra lui Katavasov o impresie proastă. Când voluntarii coborâră într-o staţie ca să bea

ceva, Katavasov vru să-şi verifice impresia, vorbind şi cu alţii. Un călător bătrânel, care purta o manta militară, ascultase tot timpul convorbirea lui Katavasov cu voluntarii. Când rămaseră între patru ochi, Katavasov intră în vorbă cu dânsul.

— Hm! Ce deosebiţi sunt unii de alţii toţi oamenii aceştia care pleacă acolo! Începu el în doi peri, vrând să-şi arate părerea, dar în acelaşi timp să afle şi părerea bătrânelului.

Bătrânelul era un militar care făcuse două campanii. Ştia ce este un ostaş şi – după înfăţişarea şi vorba acestor domni, după bravura cu care trăgeau pe drum rachiu din ploscă – îi socotea ostaşi proşti. Pe lângă aceasta, bătrânelul locuia într-o capitală de judeţ şi ar fi vrut să-i povestească lui Katavasov cum din târgul său plecase voluntar un soldat amânat fără termen; beţiv şi hoţ, pe care nu-l mai tocmea nimeni la lucru. Ştiind însă din experienţă că, în starea actuală de spirit a societăţii, ar fi fost primejdios să-şi exprime o părere contrarie majorităţii, mai cu seamă una nefavorabilă voluntarilor, militarul îl scrută şi el cu privirea pe Katavasov.

— Ce vreţi să facem? Acolo e nevoie de oameni, zise bătrânelul. Şi-i râdeau ochii.

Vorbiră pe urmă despre ultima ştire de pe front. Amândoi îşi ascunseră nedumerirea în legătură cu faptul că pentru a doua zi se aştepta o nouă bătălie, când se ştia doar că turcii – după cele din urmă ştiri – fuseseră bătuţi pe capete. Aşa că se despărţiseră unul de altul, fără să-şi fi împărtăşit părerile.

Întorcându-se în vagonul său, Katavasov – călcând fără voie peste adevăr – îi împărtăşi lui Serghei Ivanovici impresiile lui asupra voluntarilor, din care reieşea că aceştia erau nişte băieţi minunaţi.

În gara mare a unui oraş, cântece şi urale îi întâmpinară iarăşi pe voluntari. Din nou răsăriră bărbaţi şi femei cu cheta. Doamnele din oraş oferiră voluntarilor buchete de

flori şi-i duseră la bufet. Dar totul mult mai potolit şi mai redus decât la Moscova.

IV.

În timpul opririi trenului în capitala aceea de gubernie, Serghei Ivanovici nu se duse la bufet, ci începu să se plimbe încoace şi încolo pe peron.

Când trecu întâia oară pe lângă compartimentul lui Vronski, Koznâşev băgă de seamă că perdeaua de la geamul acestuia era trasă. Când trecu însă a doua oară, o văzu la fereastră pe bătrâna contesă. Aceasta îl chemă la ea.

— Uite, merg şi eu cu dânsul. Îl însoţesc până la Kursk, începu contesa.

— Da. Am auzit, răspunse Serghei Ivanovici, oprindu-se la fereastra ei şi uitându-se înăuntru. Ce gest frumos din partea lui! Adăugă Koznâşev, văzând că Vronski nu se afla în compartiment.

— Da. După nenorocirea lui, ce-i mai rămânea de făcut?

— Ce întâmplare groaznică! Exclamă Serghei Ivanovici.

— Ah, dacă ai şti prin câte am trecut! Dar poftim înăuntru… Ah, prin câte am trecut! Repetă contesa, după ce Serghei Ivanovici intră în compartiment şi se aşeză pe canapea lângă ea. Nici nu-ţi poţi închipui! Şase săptămâni Alexei n-a scos o vorbă. Nu mânca decât atunci când îl rugam în genunchi. Şi nu-l puteam lăsa singur nici o clipă. Am înlăturat toate lucrurile cu care s-ar fi putut sinucide. Locuiam la parter, dar nu puteam prevedea nimic. Ştii doar că a mai încercat o dată să se împuşte, tot din pricina ei, adăugă bătrâna, şi sprâncenele i se încruntară la această amintire. Da, şi-a încheiat viaţa aşa cum trebuia să sfârşească o astfel de femeie. Până şi moartea şi-a ales-o josnică şi ordinară.

— Contesă, nu ne este îngăduit să ridicăm piatra, zise oftând Serghei Ivanovici. Îmi închipui însă că a fost o foarte grea încercare pentru dumneavoastră.

— Ah, să nu mai vorbim de asta! Eram la mine la ţară. El venise să mă vadă. I-au adus un bilet. A scris răspunsul şi l-a

trimis. Nu ştiam ca ea se găsea în apropiere, la gară. Seara, abia mă retrăsesem, când Mary îmi spune că, la gară, o doamna s-a aruncat înaintea trenului. Parcă m-a săgetat ceva. Am înţeles că era ea. Am poruncit din capul locului să nu-i pomenească nimic, dar apucaseră să-i spună. Vizitiul lui fusese acolo şi văzuse totul. Când am intrat într-un suflet în odaia lui, era cumplit la vedere. Ţi-era groază să-l priveşti. N-a scos nici un cuvânt şi a plecat la gară în goana cailor. Nu ştiu ce s-a întâmplat acolo, însă când l-au adus acasă părea mort. Era de nerecunoscut. Prostration complete36, a spus doctorul. Pe urmă era să-şi piardă minţile. Ah, ce să mai vorbim? Urmă contesa, făcând un gest cu mâna. Groaznicele zile! Nu, orice-ai spune, a fost o femeie rea. Ce înseamnă patima asta disperată? Ce a vrut să dovedească? Ce a dovedit? S-a prăpădit şi ea, dar a prăpădit şi doi oameni minunaţi – pe soţul ei şi pe nefericitul meu fiu.

— Dar ce face soţul? Întrebă Serghei Ivanovici.

— I-a luat fiica. La început, Alioşa a primit totul. Dar acum suferă grozav, fiindcă şi-a dat fiica unui om străin. Nu-şi poate lua însă înapoi cuvântul. Karenin a venit la înmormântare. Am făcut aşa ca să nu-l întâlnească pe Alioşa. Oricum, soţului său i-a venit mai uşor. I-a dezlegat mâinile. Dar bietul meu fiu i se juruise ei trup şi suflet. Îşi jertfise totul: şi cariera, şi pe mine. Şi tot n-a avut milă de dânsul şi a vrut să-l doboare cu totul. Nu, orice ai spune, chiar moartea sa e sfârşitul unei femei rele, fără Dumnezeu. Să mă ierte Cel de sus, dar nu pot să nu-i urăsc memoria, văzând cum l-a nenorocit pe băiatul meu.

— În ce stare se află acum?

— Ne-a ajutat Dumnezeu cu războiul ăsta al sârbilor. Sunt femeie bătrână, nu mă pot descurca în astfel de treburi, dar războiul i l-a trimis Dumnezeu. Bineînţeles, ca mamă, mă tem. Şi pe deasupra se spune că ce n'est pas tres bien vu a Petersbourg37. Dar ce era de făcut! Numai asta putea să-l mai trezească la viaţă. Iaşvin, prietenul său, şi-a pierdut totul la cărţi şi s-a hotărât să plece în Serbia. A venit la el şi

l-a convins să plece împreună. Acum asta îl interesează. Te rog să stai de vorbă cu dânsul. As vrea aşa de mult să-şi mai uite gândurile! E aşa de trist şi, din păcate, îl mai dor şi măselele. Are să-i pară foarte bine când te-o vedea. Vorbeşte, te rog, cu el. Se plimbă pe partea cealaltă a peronului.

Serghei Ivanovici răspunse că şi lui i-ar părea foarte bine şi trecu de partea cealaltă a trenului.

V.

În umbra piezişă de amurg a unor saci îngrămădiţi pe peron, Alexei Vronski, într-un pardesiu lung, cu pălăria îndesată în cap şi cu mâinile în buzunar, se plimba ca o fiară în cuşcă, întorcându-se brusc după fiecare douăzeci de paşi. Apropiindu-se de dânsul, Serghei Ivanovici avu impresia că Vronski îl văzuse, dar se prefăcea că nu-l vede. Lui Koznâşev însă îi era totuna. Se simţea mai presus de orice considerente personale faţă de Vronski.

În clipa aceea, Serghei Ivanovici îl socotea pe Vronski un vajnic luptător pentru o cauză mare şi se simţea dator să-l încurajeze şi să-l aprobe; de aceea se apropie de dânsul.

Vronski se opri, se uită bine la Serghei Ivanovici, îl recunoscu şi – făcând câţiva paşi în întâmpinarea lui – îi strânse mâna cu putere.

— Poate că n-aţi fi vrut să vă întâlniţi cu mine, zise Koznâşev, dar nu v-aş putea fi de folos?

— Nimeni n-ar putea să-mi facă mai puţin rău văzându-mă decât dumneavoastră, zise Vronski. Vă rog să mă iertaţi. Eu nu mai găsesc nici o plăcere în viaţă.

— Înţeleg. Tocmai de aceea vroiam să vă ofer serviciile mele, adăugă Serghei Ivanovici, cercetând cu privirea chipul îndurerat al lui Vronski. N-aveţi cumva nevoie de o scrisoare către Ristici sau Milan?

— A, nu, răspunse Vronski, înţelegând parcă greu ceea ce i se spunea. Dacă n-aveţi nimic împotrivă, să ne mişcăm puţin. În tren e o înăbuşeală aşa de mare! O scrisoare! Nu, mulţumesc! Ca să mori, n-ai nevoie de scrisori de

recomandaţie. Doar către turci… adăugă Vronski, zâmbind numai cu gura. Ochii săi păstrau aceeaşi expresie de aspră suferinţă.

— Da. Dar poate v-ar fi mai uşor să intraţi în legătură cu un om pregătit. Oricum, relaţiile sunt necesare. De altfel, cum doriţi. Mi-a părut foarte bine când am aflat de hotărârea domniei-voastre. Şi aşa împotriva voluntarilor se îndreaptă atâtea atacuri, încât un om ca dumneavoastră îi ridică în ochii opiniei publice.

— Ca om, urmă Vronski, singurul meu merit e că nu ţin la viaţă. Cât priveşte energia fizică, am destulă, ca să pătrund într-un careu, nimicindu-l sau căzând. Lucrul ăsta îl ştiu. Îmi pare bine că am pentru ce să-mi dau viaţa, cu care n-am ce face şi care îmi este o povară. Cel puţin să fie de folos cuiva.

Vronski îşi mişcă falca, făcând un gest de nerăbdare din pricina durerii de măsele care-l necăjea şi-l împiedica la vorbă.

— Vă veţi reface, v-o prezic, îl asigură Serghei Ivanovici înduioşat. Eliberarea fraţilor noştri de sub jugul străin este un scop vrednic şi de moarte, şi de viaţă. Să vă dea Dumnezeu izbândă şi pace lăuntrică, încheie el şi-i întinse mâna.

Vronski strânse cu putere mâna pe care i-o întinse Serghei Ivanovici.

— Da, rosti el, oprindu-se după fiecare cuvânt, ca unealtă, mai pot fi bun la ceva. Dar ca om sunt o ruină.

Durerea plictisitoare de măsele care-i umplea gura de salivă îl împiedica să vorbească. Tăcu, uitându-se la roţile unui tender care luneca pe şine – încet şi lin.

Şi deodată, o altă suferinţă, chinuitoare şi lăuntrică, îl făcu să uite o clipă durerea de măsele. Uitându-se la tender şi la şine, sub influenţa convorbirii cu un cunoscut pe care nu-l mai întâlnise de la nenorocirea sa, Vronski îşi aduse aminte de dânsa – adică de ceea ce rămăsese din ea, când el dăduse buzna, ca nebun, în magazia căilor ferate din staţie; trupul ei însângerat, nu demult încă plin de viaţă, era întins

indecent pe masa magaziei, în faţa unor oameni străini… Capul rămas întreg sta răsturnat pe spate, cu cozile grele şi cu cârlionţi la tâmple. Iar pe faţa ei încântătoare, cu gura rumenă, întredeschisă, încremenise o expresie ciudată: jalnică în jurul buzelor şi îngrozitoare în ochii deschişi. Parcă rostea cuvintele acelea înspăimântătoare – că se va căi până la urmă – pe care i le aruncase în timpul certei lor.

Vronski încerca să şi-o amintească aşa cum fusese când o întâlnise întâia dată, tot într-o gară: misterioasă, încântătoare, plină de dragoste, căutând şi dăruind fericirea – nu crudă şi răzbunătoare, aşa cum se făcuse la sfârşit. Căuta să-şi aducă aminte de clipele cele mai frumoase petrecute cu dânsa, dar acestea erau otrăvite pentru totdeauna. Nu mai ţinea minte decât ameninţarea triumfătoare, împlinită, a unor zadarnice însă neşterse mustrări de conştiinţa. Nu mai simţea durerea de măsele. Hohote de plâns îi schimonosiră faţa.

Trecură încă de vreo două ori prin faţa sacilor, în tăcere; şi, după ce Vronski izbuti să se stăpânească, îl întrebă liniştit pe Sergei Ivanovici:

— N-aţi mai primit nici o telegramă afară de cea de ieri?

Da. Au fost zdrobiţi pentru a treia oară. Dar pe mâine se aşteaptă o bătălie hotărâtoare.

După ce mai vorbiră despre proclamarea lui Milan ca rege şi despre urmările incalculabile pe care le-ar putea avea acest eveniment, când se dădu al doilea semnal de plecare, fiecare se duse la vagonul său.

VI.

Neştiind când va putea pleca din Moscova, Serghei Ivanovici nu telegrafiase fratelui său ca să-i trimită trăsura la gară. Levin nu era acasă, când – plini de praf ca nişte harapi – Katavasov şi Serghei Ivanovici, sosiră după ora unsprezece într-o trăsurică luată de la gară, în faţa casei din Pokrovskoie. Kitty, care şedea pe terasă împreună cu tatăl şi sora sa, recunoscându-şi cumnatul, alergă să-l primească.

— Cum se poate să nu ne fi înştiinţat? Îl certă Kitty, dând mâna cu Serghei Ivanovici şi întinzându-i fruntea ca s-o sărute.

— Am venit foarte bine şi fără să vă deranjăm, răspunse Koznâşev. Sunt atât de prăfuit, încât ma şi tem să mă ating de dumneata. Am fost aşa de ocupat, că nici nu ştiam când o să scap. Dar voi, adaose zâmbind Serghei Ivanovici, vă desfătaţi ca şi înainte, cu fericirea voastră tihnită, fără furtuni, în acest liman liniştit? Uite-l şi pe prietenul nostru Feodor Vasilici, care s-a hotărât, în sfârşit, să vină şi el.

— Să nu mă luaţi drept un harap. Mă spăl îndată şi am să semăn şi eu a om, zise Katavasov cu obişnuitul lui ton glumeţ, întinzând mâna şi descoperindu-şi printr-un zâmbet dinţii foarte strălucitori din pricina feţei sale înnegrite de praf.

— Kostea are să fie încântat. S-a dus la fermă. E timpul să vină.

— Tot cu gospodăria se îndeletniceşte? Aici e un adevărat liman, urmă Katavasov. Iar noi, cei de la oraş, nu vedem nimic afară de războiul sârbilor. Sunt curios să ştiu ce atitudine are prietenul meu în chestiunea asta? Fără îndoială că nu aceea a tuturor oamenilor.

— Ba, cred că da, răspunse Kitty, uitându-se puţin stingherită la Serghei Ivanovici. Trimit numaidecât după dânsul. Ştiţi că papă e oaspetele nostru? S-a întors de curând din străinătate.

Kitty porunci să fie trimis cineva după Levin, iar musafirii să fie conduşi să se spele: unul în birou, iar celălalt în odaia mare a lui Dolly, şi apoi să se dea oaspeţilor o gustare. Folosindu-se de dreptul de a face mişcări repezi, care-i fusese refuzat în timpul sarcinii, Kitty dădu o fugă pe terasă.

— Au venit Serghei Ivanovici şi profesorul Katavasov, anunţă ea.

— O, ce greu pică pe o căldură ca asta! Izbucni prinţul.

— Nu, papa! E foarte drăguţ, şi Kostea ţine foarte mult la el, răspunse Kitty cu un surâs pe buze, cerându-i parcă să fie îngăduitor, când prinse o expresie de ironie pe faţa tatălui său.

— N-am spus nimic.

— Du-te, draga mea, la dânşii, spuse Kitty surorii sale, şi ţine-le de urât. L-au văzut pe Stiva la gară. E sănătos. Eu alerg la Mitea. Ca un făcut, nu l-am alăptat de la ceai. S-a trezit acum şi sunt sigură că plânge. Şi simţind cum îi dă laptele, Kitty se îndreptă cu paşi repezi spre odaia copilului.

Într-adevăr, Kitty nu ghicise (legătura dintre ea şi copil încă nu se rupsese), ci ştia cu siguranţă – după izvorul laptelui – că copilul era flămând.

Ştia că băiatul plângea, chiar înainte ca ea să fi ajuns la odaia copilului. Într-adevăr, Mitea ţipa. Kitty îl auzi şi-şi grăbi pasul. Dar cu cât mergea mai repede, cu atât copilul ţipa mai tare. Era un glas plăcut, sănătos, dar flămând şi nerăbdător.

— Plânge de mult? Întrebă repede Kitty pe dădacă, aşezându-se pe un scaun şi pregătindu-se să alăpteze copilul. Dar dă-mi-l odată! Vai, ce adormită eşti! Lasă scufiţa. I-o legi mai târziu.

Băieţelul ţipa de foame.

— Da nu se poate aşa, mămuţă, zise Agafia Mihailovna, care-şi petrecea aproape tot timpul în odaia copilului. Trebuie să-l înfăşăm ca lumea. Puiul mamei, puiul mamei! Cânta ea deasupra copilului, fără să se uite la Kitty.

Dădaca aduse copilul la mama lui. Agafia Mihailovna venea după dânsa eu faţa strălucind de duioşie.

— Mă cunoaşte, mă cunoaşte. Katerina Alexandrovna, pe Dumnezeul meu că m-a cunoscut, maică! Acoperea Agafia Mihailovna glasul copilului.

Dar Kitty n-o asculta. Nerăbdarea creştea o data cu nerăbdarea băiatului. Din pricina nerăbdării, mult timp nu se putu face nimic. Copilul nu apuca ceea ce căuta şi se supăra.

În sfârşit, după un plâns deznădăjduit, care-l înăbuşea pe copil, după un ţocăit în gol, totul începu să meargă bine. Atât mama cât şi băiatul simţiră în acelaşi timp o uşurare şi amândoi se potoliră.

— Sărăcuţul de el, e leoarcă de sudoare, şopti Kitty, pipăind copilul. Dar ce te face să crezi că te cunoaşte? Adăugă ea, uitându-se pieziş în ochii băiatului, care o privea şiret (i se părea ei) pe sub scufiţa lăsată pe frunte, precum şi la obrăjorii ce se umflau în cadenţă şi la mânuţa lui cu palma roşie, pe care el o rotea în aer.

— Nu se poate! Dacă-i vorba de cunoscut, pe mine ar trebui să mă cunoască, răspunse Kitty, ca răspuns la afirmaţia Agafiei Mihailovna, şi zâmbi.

Kitty zâmbise pentru că – deşi susţinuse că băiatul nu putea recunoaşte încă pe nimeni – inima îi spunea nu numai că o recunoaşte pe Agafia Mihailovna, dar ştia tot şi înţelegea multe lucruri de care nimeni nu-şi dădea seama şi pe care ea, ca mamă, începuse să le priceapă numai datorită lui. Pentru Agafia Mihailovna, pentru dădacă, bunic şi chiar pentru tatăl său, Mitea era o fiinţă vie, care avea nevoie de îngrijire fizică. Dar pentru mamă, copilul era de mult o fiinţă sensibilă, cu care ea avea o sumedenie de legături sufleteşti.

— Când are să se trezească, cu ajutorul lui Dumnezeu, o să vedeţi şi dumneavoastră. Când fac aşa, se înseninează, drăguţul de el. Se înseninează ca cerul cel limpede, stărui Agafia Mihailovna.

— Ei, bine, bine, vom vedea atunci, şopti Kitty. Acum, du-te. Uite-l că doarme.

VII.

Agafia Mihailovna ieşi în vârful picioarelor. Dădaca trase storul, alungă muştele de sub pologul de muselină al pătuţului şi goni un bondar care se zbătea în geamul ferestrei; apoi se aşează, fluturând deasupra mamei şi a copilului o creangă de mesteacăn încă neofilită.

— Ce cald e, ce cald! De-ar da Dumnezeu o ploiţă, zise dădaca.

— Da, da. St! Atât răspunse Kitty, legănându-se uşor şi strângând duios mânuţa grăsulie a copilului, legată parcă la încheieturi cu fir de aţă, şi pe care Mitea o mişca încet, închizând şi deschizând mereu ochii. Mânuţa asta o tulbura pe Kitty: ar fi vrut s-o sărute, dar se temea să nu trezească băiatul. În sfârşit, mânuţa încetă să se mai mişte şi ochii i se închiseră. Tot sugând mai departe, liniştit, copilul îşi ridica din când în când genele lungi şi răsfrânte şi se uita la maică-sa cu nişte ochi umezi, care în semiîntuneric păreau negri. Dădaca nu mai flutura crenguţa şi aţipi. De sus se auzea glasul răsunător al bătrânului prinţ şi hohotele de râs ale lui Katavasov.

„După cum se vede, au şi legat o conversaţie fără mine, se gândi Kitty. Ce păcat că nu e aici Kostea! Probabil se află din nou la prisacă. Deşi îmi pare rău că se duce aşa de des pe-acolo, mă bucur. E o distracţie pentru dânsul. Acum e mai vesel şi mai bun decât astă-primăvară.” „Atunci era aşa de posomorât şi de preocupat, încât starea sa mă îngrijorase. Ce caraghios! Şopti Kitty zâmbind.

Ştia că pe bărbatul său îl frământa necredinţa în Dumnezeu. Dar nu era nenorocită din pricina acestei necredinţe, deşi – în cazul când i s-ar fi cerut părerea dacă soţul său, ca necredincios, va fi pierdut pentru viaţa viitoare.

— Kitty ar fi recunoscut că într-adevăr va fi pierdut. Cu toată recunoaşterea că pentru un necredincios nu se află mântuire, dar cunoscând şi îndrăgind sufletul bărbatului său mai presus decât orice pe lume.

— Kitty se gândea cu un zâmbet pe buze la necredinţa lui şi-şi spunea că era uri caraghios.

„De ce citeşte Kostea de un an încheiat tot cărţi de filosofie? Se gândea Kitty. Dacă în cărţile acelea e scris totul, atunci el le-ar putea pricepe; iar dacă cuprind neadevăruri, de ce le mai citeşte? Singur spune că ar vrea

să creadă. Atunci, de ce nu crede? Probabil fiindcă se gândeşte prea mult. Şi se gândeşte din pricina singurătăţii. E veşnic singur. Cu noi nu poate discuta orice. Cred că musafirii ăştia au să-i facă plăcere, mai cu seamă Katavasov. Îi place să discute cu dânsul", îşi zise Kitty. Şi numaidecât îi veni gândul: „unde ar fi mai bine să-l culce pe Katavasov? Singur sau împreună cu Serghei Ivanovici?" Deodată îi trecu prin minte un gând, făcând-o să tresară de tulburare şi chiar să-l supere pe Mitea, care-i aruncă o privire severă.

„Mi se pare că spălătoreasă n-a adus încă rufele şi nu mai avem rufărie curată pentru musafiri. Dacă nu iau măsuri, Agafia Mihailovna e în stare să pună lui Serghei Ivanovici un aşternut purtat." Numai la gândul acesta, sângele îi năvăli în obraz.

„Da. O să am eu grijă de asta", hotărî Kitty şi, întorcându-se la gândurile de dinainte, îşi aminti că nu limpezise încă un lucru de seamă, sufletesc, şi căută să-şi aducă aminte despre ce era vorba. „Da, Kostea nu crede în Dumnezeu", îşi aduse aminte Kitty şi zâmbi.

„Ei, şi ce-i dacă nu crede? Mai bine să rămână aşa cum este decât să fie ca madame Stahl, sau cum vroiam să fiu eu când mă aflam în străinătate. El, cel puţin, n-are să se prefacă."

O trăsătură descoperită de curând a bunătăţii sale îi răsări viu în minte. Cu două săptămâni în urmă, Dolly primise o scrisoare de căinţa din partea lui Stepan Arkadici. Acesta o implora să-i salveze onoarea, vânzând moşia ei ca să-şi plătească datoriile. Dolly era deznădăjduita! Îşi ura bărbatul, îl dispreţuia, îl compătimea. Se hotărâse să se despartă şi să-l refuze, dar până la urmă se învoi să vândă o parte din moşie.

După aceea, Kitty îşi aduse aminte, zâmbind fără voie, înduioşată de stânjeneala soţului său, de stângacele şi neîntreruptele lui încercări de a se amesteca în această chestiune care-l preocupa… şi cum, în sfârşit, Kostea găsise singurul mijloc de a o ajuta pe Dolly fără s-o jignească: îi

propuse lui Kitty să dăruiască surorii sale partea ei de moşie – ceea ce ei însăşi nu-i venise în minte.

„Ce fel de necredincios e el? Un om cu inima lui, mereu cu frica de a nu supăra pe nimeni, nici chiar pe un copil! Totul pentru alţii, nimic pentru el… Serghei Ivanovici crede că e de datoria lui Kostea să-i fie administrator. Sora sa la fel. Acum Dolly cu copiii e sub tutela lui. Şi unde mai pui pe toţi aceşti mujici care vin în fiecare zi la dânsul, ca şi cum el ar fi îndatorat să-i slujească.” „Da. Să fii numai ca tatăl tău, numai ca el”, gândi Kitty, atingând cu buzele obrazul lui Mitea şi trecând dădacei copilul.

VIII.

Din clipa în care îşi văzuse fratele iubit pe patul de moarte, Levin începuse să privească pentru întâia oară problemele vieţii şi ale morţii prin prisma noilor convingeri, cum le spunea el, care – între douăzeci şi treizeci şi patru de ani – îi înlocuiseră pe nesimţite credinţele copilăriei şi ale adolescenţei. Levin se îngrozise, nu atât de moarte, cât de viaţă – despre care habar n-avea de unde vine, pentru ce, cu ce scop şi ce reprezintă ea în sine. Organismul, distrugerea lui, indestructibilitatea materiei, legea cu privire la conservarea energiei, evoluţia.

— Iată cuvintele care-i înlocuiseră credinţa de odinioară. Termenii aceştia şi noţiunile legate de ei erau foarte potriviţi pentru speculaţiuni intelectuale, dar n-aveau nici o însemnătate pentru viaţă. Levin se simţi dintr-o dată în situaţia unui om care şi-ar schimba blana călduroasă pe o îmbrăcăminte de muselină şi care, ieşind pentru întâia oară în ger, s-ar convinge deplin, nu prin raţionamente, ci prin toată făptura lui, că e ca şi gol şi că va pieri de frig.

Din clipa aceea, fără să-şi dea seama şi trăindu-şi viaţa ca mai înainte. Levin nu încetă de a fi speriat de neputinţa minţii sale.

Afară de asta, el simţea nelămurit că ceea ce numea convingerile sale, era nu numai neputinţa minţii de a

dezlega problema capitală, ci şi o anumită mentalitate care-l împiedica să vadă limpede tocmai esenţialul în privinţa lui.

Începuturile căsniciei sale, noile bucurii şi îndatoriri descoperite de dânsul înăbuşiseră cu desăvârşire aceste gânduri. Dar în vremea din urmă, după naşterea copilului, când stătuse fără nici o activitate la Moscova, Levin îşi pusese cu tot mai mare stăruinţă această problemă care-şi cerea dezlegarea.

Problema privitoare la dânsul se putea formula în felul următor: „Dacă nu recunosc răspunsurile pe care le dă creştinismul la taina existenţei mele, atunci ce răspunsuri recunosc?" Şi Levin nu putea să găsească în tot arsenalul convingerilor sale nici urmă de răspuns.

Era în situaţia unui om care ar umbla după hrană la o prăvălie de jucării sau de arme.

Fără voie, Levin căuta acum inconştient în toate cărţile, în fiecare discuţie, în fiece om, o legătură cu aceste probleme şi cu rezolvarea lor.

Mai mult decât orice îl mira şi îl punea pe gânduri faptul că majoritatea oamenilor din cercul lui şi de o vârstă cu dânsul, care-şi înlocuiseră ca şi el vechile credinţe prin aceleaşi convingeri noi, nu sufereau de loc din pricina asta, fiind foarte mulţumiţi şi liniştiţi. De aceea, afară de problema principală, pe Levin îl frământau şi altele: erau oare sinceri oamenii aceştia? Nu cumva se prefăceau? Sau poate înţelegeau ei mai bine decât el răspunsurile pe care le dă ştiinţa la chestiunile ce-l preocupau? Şi Levin studia cu sârguinţă părerile acestor oameni şi cărţile care cuprindeau răspunsurile.

Un lucru descoperise de când începuse să fie preocupat de asemenea probleme, şi anume: că el greşea când îşi închipuia – influenţat de cercul universitar din tinereţe – că religia şi-ar fi trăit traiul, nemaiexistând astăzi. Toţi intimii săi – oameni cumsecade în viaţa lor de toate zilele – erau credincioşi. Şi bătrânul prinţ, şi Lvov, la care începuse să ţină atât de mult, şi Serghei Ivanovici, şi toate femeile – toţi

credeau în Dumnezeu. Şi soţia sa credea, aşa cum crezuse el în prima copilărie. Credea şi nouăzeci şi nouă la sută din poporul rusesc, întreg poporul acesta, a cărui viaţă îi inspira cel mai adânc respect.

Se mai adaugă şi alt fapt: citind multe cărţi, Levin se convinse că oamenii care împărtăşeau aceleaşi idei ca şi dânsul nu cercetau sensul lor ascuns şi că, negăsind nici o explicaţie, nu făceau decât să renunţe la acele întrebări al căror răspuns nu-l putea găsi şi care pentru el erau vitale. Ei căutau să dezlege alte chestiuni, care nu puteau să-l intereseze, cum ar fi de pildă problema evoluţiei organismelor, explicaţia mecanismului sufletesc etc.

Pe lângă aceasta, în timpul naşterii copilului săi, i se întâmplase ceva extraordinar. El, om necredincios, începuse să se roage, şi în timpul rugii credea. Dar clipa aceea trecu şi Levin nu mai găsi loc în viaţa lui pentru dispoziţia sufletească de odinioară.

Nu putea recunoaşte că atunci pătrunsese adevărul şi acum se înşela, deoarece cum începea să se gândească la aceste lucruri, totul se destrăma. Dar nu putea să recunoască nici că se înşelase în trecut, fiindcă preţuia acea stare de înălţare sufletească. Iar a pune asta pe seama slăbiciunii ar fi însemnat pângărirea acelor clipe. Se găsea într-un chinuitor conflict cu sine însuşi şi-şi încorda toate puterile sufleteşti ca să-i pună capăt.

IX.

Gândurile acestea îl frământau şi-l chinuiau când mai slab, când mai puternic, dar nu-l părăseau niciodată. Citea şi cugeta, dar cu cât citea şi cugeta mai mult, cu atât se simţea mai departe de scopul urmărit.

În vremea din urma, la Moscova şi la ţară – după ce se convinse că nu va găsi răspuns la materialişti – Levin citi şi reciti pe Platon, Spinoza, Kant, Schelling, Hegel şi Schopenhauer – adică pe filosofii care explicau viaţa din punct de vedere nematerialist.

Ideile i se păreau rodnice, când căuta în cărţi sau născocea argumente împotriva altor teoria, mai cu seamă împotriva celei materialiste. Ori de câte ori citea sau căuta singur dezlegarea problemelor, se repeta mereu acelaşi lucru: urmărind definiţia dată termenilor nebuloşi ca: spirit, voinţei, libertate, substanţa, şi lăsându-se în chip voit prins în capcana termenilor întinsă înaintea lui de filosofi sau de el însuşi, Levin începea parcă să înţeleagă ceva. Dar era de ajuns să uite această desfăşurare artificială a gândirii – şi, pornind de la viaţa reală, să revină la ceea ce-l satisfăcea când cugeta călăuzit de un anumit fir conducător – ca toată construcţia aceea artificială să se prăbuşească ca un castel de carton şi să-şi dea seama că construcţia era făcută din aceleaşi cuvinte schimbate dintr-un loc într-altul, fără legătură cu ceva mai important în viaţă decât raţiunea.

Într-un timp, citindu-l pe Schopenhauer, Levin înlocui cuvântul voinţei cu iubire. Această nouă filosofie îl mulţumi vreo două zile. Dar şi această construcţie se prăbuşi când Levin o judecă de pe poziţia vieţii reale şi văzu că şi ea era un veşmânt de muselină care nu încălzea.

Fratele său, Serghei Ivanovici, îi recomandase să citească operele teologice ale lui Homeakov38. Levin citi al doilea volum şi, în ciuda tonului polemic, elegant şi spiritual, care nu-i plăcu la început, teoriile lui Homeakov asupra bisericii îl uimiră. La început, îl mirase ideea că omului singur nu-i este dată perceperea adevărurilor divine hărăzite bisericii, adică unei adunări de oameni legaţi prin iubire. Îl bucura gândul acesta, fiindcă era mai uşor să crezi într-o biserică reală şi vie, care întruchipează credinţele oamenilor şi are în frunte pe Dumnezeu – prin urmare, sfântă şi infailibilă – primind de la ea credinţa în Dumnezeu, în creaţie, în păcatul originar şi în ispăşire, decât să începi cu Dumnezeu, cel îndepărtat şi tainic, cu creaţia şi aşa mai departe… Dar după ce citi o istorie a bisericii, scrisă de un autor catolic, şi o istorie a bisericii, alcătuită de un autor ortodox… şi după ce văzu că amândouă bisericile, infailibile prin esenţa lor, se

reneagă reciproc, pe Konstantin Dmitrici îl dezamăgi şi teoria bisericească a lui Homeakov; iar această construcţie se prefăcu şi ea în praf, ca şi clădăriile filosofice.

În tot timpul acelei primăveri, Levin trecu printr-o mare criză sufletească şi străbătu clipe groaznice.

„Fără să ştiu ce sunt şi pentru ce mă aflu aici, nu pot trăi. Iar asta n-o pot şti. Prin urmare nu pot să trăiesc”, îşi zicea Levin.

„În timpul infinit, în infinitatea materiei, în spaţiul infinit răsare o celulă organică, ţine un timp, apoi se spulberă, şi asta sunt eu.”

Era un neadevăr chinuitor, dar unicul şi ultimul rezultat la care ajunsese străduinţa de veacuri a minţii omeneşti în această direcţie.

Era cea din urmă credinţă pe care se întemeiau toate cercetările gândirii omeneşti, aproape din toate domeniile. Era convingerea cea mai răspândită; iar Levin şi-o însuşise fără voie – dintre toate celelalte teorii – ca fiind una oricum mai clară, neştiind nici el când şi cum şi-o însuşise tocmai pe aceasta.

Dar nu era numai un neadevăr, ci şi o cruntă bătaie de joc a unei puteri rele, rele şi potrivnice, căreia nu te puteai supune.

Trebuia să scape de această putere, şi scăparea se găsea în mâinile fiecăruia. Acestei dependenţe faţă de rău trebuia să i se pună capăt, iar singurul mijloc nu putea fi decât moartea.

Astfel Levin – omul sănătos, soţul şi părintele fericit – fusese de câteva ori atât de aproape de sinucidere, încât ascundea funia, ca să nu se spânzure, şi-i era frică să umble cu arma, de teamă să nu se împuşte.

El însă nu se împuşca şi nu se spânzura, ci trăia mai departe.

X.

Când Levin se întreba ce e şi de ce trăieşte, nu găsea răspuns şi rămânea deznădăjduit. Dar când înceta să-şi

pună astfel de întrebări, parcă ştia şi ce e, şi de ce trăieşte – fiindcă lucra şi trăia fără să se lase clătinat de nimic. Chiar în timpul din urmă, Konstantin Dmitrici trăia mai intens şi mai hotărât decât înainte.

Întorcându-se la începutul lui iunie la ţară, Levin se întoarse şi la îndeletnicirile-i obişnuite. Agricultura, legăturile cu mujicii şi cu vecinii, gospodăria, treburile surorii şi cele ale fratelui său, de care se îngrijea el, raporturile cu soţia şi cu neamurile ei, grija de copil, noua lui ocupaţie – creşterea albinelor, de care se pasionase în primăvara aceea – îi luau tot timpul de dimineaţă până seara.

El se dedicase acestor ocupaţii, nu din pricină că le-ar fi justificat prin anumite idei generale, aşa cum procedase odinioară. Acum, dimpotrivă, Levin – pe de o parte dezamăgit de neizbânda vechilor sale întreprinderi de interes obştesc, iar pe de altă parte prins de gândurile lui şi de marele număr de treburi ce-l copleşeau.

— Părăsise cu totul orice consideraţii asupra binelui obştesc şi se deda acestor ocupaţii numai fiindcă se simţea dator să îndeplinească ceea ce făcea în realitate şi îi era cu neputinţă să acţioneze altfel.

Mai înainte (începând aproape din copilărie şi mergând progresiv până la maturitate), când Levin căuta să facă ceva din care să iasă un bine pentru toţi – omenire, Rusia, toată ţărănimea – băga de seamă că gândurile acestea îi procurau plăcere; dar activitatea lui rămânea totdeauna stângace. Levin nu se simţea pe de-a-ntregul convins că era neapărat nevoie de ceea ce făcea. De aceea, însăşi activitatea lui, care la început părea atât de importantă, scădea în ochii săi din ce în ce mai mult, până nu se mai alegea nimic din ea. Acum însă, după însurătoare, când începi; să se mărginească tot mai mult la propria lui viaţă, deşi nu mai avea nici o plăcere gândindu-se la activitatea sa, totuşi el era sigur că munca-i e necesară, creşte mereu şi că treaba merge tot mai bine.

Acum, parcă împotriva voinţei sale, Levin intra tot mai adânc în pământ, ca un plug, încât nu mai putea ieşi fără să răstoarne neapărat o brazdă.

Se simţea fără îndoială nevoie ca familia lui să trăiască aşa cum fuseseră deprinşi să trăiască moşii şi strămoşii săi, adică după aceleaşi rânduieli de învăţătură, şi să-şi crească la fel copiii. Acest lucru se prezenta tot atât de necesar ca mâncarea, când ţi-e foame. De aceea, cum trebuie neapărat să pregăteşti masa, era nevoie şi să conducă gospodăria de la Pokrovskoe, ca să aducă venituri. Şi cum este indiscutabilă necesitatea de a-ţi plăti datoriile, tot aşa de indiscutabilă se prezintă şi datoria de a-ţi păstra şi pământul strămoşesc – astfel ca fiul, primindu-l ca moştenire, să mulţumească părintelui, după cum Levin aducea mulţumiri bunicului său pentru tot ceea ce zidise şi sădise el. Şi de aceea pământul nu trebuia dat în arendă, ci se cuvenea să-l cultivi singur, să ţii vite, să gunoieşti ogoarele, să plantezi păduri…

Nu putea să nu se îngrijească de treburile lui Serghei Ivanovici, de cele ale surorii sale şi ale tuturor mujicilor care veneau din deprindere la dânsul după sfat, după cum nu poţi lepăda un copil pe care ai apucat să-l ţii în braţe. Trebuia să aibă grijă de bunul trai al cumnatei poftite împreună cu copiii, ca şi de cel al soţiei cu copilul său, cuvenindu-se să le închine măcar o mică parte din zi.

Toate acestea, pe lângă vânătoare şi pasiunea albinelor, umpleau toată viaţa lui Levin, care n-avea nici un rost pentru dânsul atunci când cugeta asupra ei.

Dar pe lângă faptul că Levin ştia bine ce are de făcut, el ştia tot atât de bine cum trebuie să activeze şi care lucru era mai important decât oricare altul.

Ştia că lucrătorii trebuiesc tocmiţi cât mai ieftin, dar mai ştia că nu se cuvenea să-i robească dându-le bani înainte mult mai puţin decât făcea lucrul, cu toate că aceasta ar fi fost foarte priincios lui. Putea să vândă mujicilor paie când bântuia lipsa de nutreţ pentru vite, deşi îi era milă de

dânşii, clar hanul şi cârciuma – cu toate că-i aduceau venit bun – se cuvenea să le desfiinţeze. Tăierile de copaci în pădure trebuiau pedepsite cât se poate de aspru, dar pentru vitele prinse la păscut nu se putea lua gloabă. Şi, deşi aceasta-i necăjea pe paznici şi făcea ca nimănui să nu-i mai fie frică dacă vitele intră ori nu pe ogoarele sale, totuşi Levin nu putea să nu dea drumul fără gloabă vitelor prinse.

Se cădea a da bani cu împrumut lui Piotr, care plătea unui cămătar zece la sută pe lună, ca să-l ajute a-şi răscumpăra astfel datoria. Nu putea însă ierta sau amâna datoriile mujicilor răi platnici. Nu ierta logofătului greşeala că o fâneaţă mică nu fusese cosită şi iarba se pierduse degeaba; dar renunţa să se cosească o întindere de optzeci de deseatine plantate cu pădure tânără. Nu-l lăsa inima să ierte pe un lucrător care pleca acasă în toiul muncilor pentru că-i murise părintele, cu toate că-i era milă de dânsul. Nu şovăia să dea lucrătorilor o plată mai mică decât cea cuvenită pentru lucrul din lunile de muncă încordată. Dar nici nu putea să nu plătească leafa întreagă pe lună slujitorilor bătrâni din ogradă, care nu mai erau buni de nimic.

Levin mai ştia că, întorcându-se acasă, avea datoria să se ducă mai întâi la soţia sa puţin suferindă, în vreme ce nişte mujici, care-l aşteptau de trei ceasuri, puteau să mai adaste. Mai ştia că – în ciuda plăcerii pe care o resimţea la prinderea roiului – trebuia să se lipsească de această plăcere şi, lăsând pe bătrânul prisăcar să prindă roiul, să se ducă la sfat cu nişte mujici care veniseră după dânsul la stupină.

Nu ştia dacă făcea bine ori rău. Nu ştia şi nu numai că nu încerca să-şi explice, dar se ferea să discute despre aceste lucruri şi chiar să se gândească la ele.

Raţionamentele îi aduceau îndoieli şi îl împiedicau să-şi dea seama ce se cuvenea şi ce nu se cuvenea să facă. Atunci însă când nu se gândea, ci trăia, el nu înceta să simtă în sufletul său prezenţa unui judecător infailibil, care hotăra

dintre două fapte cu putinţă care este mai bună şi care mai rea. Şi ori de câte ori făcea altfel decât ar fi trebuit, Konstantin Dmitrici îşi dădea numaidecât seama.

Astfel, Levin trăia fără să ştie şi fără să aibă putinţa de a şti ce este şi de ce trăieşte pe lume, chinuindu-se din pricina acestei neştiinţe în aşa măsura, că se temea să nu se sinucidă, dar croindu-şi în acelaşi timp cu hotărâre un drum al său deosebit şi bine determinat în viaţă.

XI.

Când Serghei Ivanovici sosi la Pokrovskoe, Levin trăia una din zilele sale cele mai chinuitoare.

Era cea mai înfrigurată vreme de muncă, când în tot poporul se vădea o neobişnuită abnegaţie în faţa lucrului, neîntâlnită în alte împrejurări ale vieţii, şi care ar fi fost mult preţuită, dacă oamenii, care dădeau dovadă de aceste calităţi, le-ar fi preţuit ei înşişi; dacă fenomenul nu s-ar fi repetat în fiecare an şi dacă urmările acestei încordări n-ar fi fost atât de simple.

Să coseşti, să seceri şi să cari de pe câmp secara şi ovăzul, să isprăveşti de cosit fâneţele, să ari încă o dată pârloagele, să treieri grânele de sămânţă şi să faci semănăturile de toamnă – toate acestea par lucruri simple şi obişnuite. Dar ca să pridideşti a face toate astea, trebuie ca toţi oamenii de la ţară, tineri şi bătrâni, hrăniţi cu cvas, ceapă şi cu pâine neagră, să muncească fără răgaz aceste trei-patru săptămâni, de trei ori mai mult decât de obicei, treierând şi cărând snopii în puterea nopţii şi să nu doarmă decât două-trei ceasuri într-o zi şi-o noapte. Şi aceasta se petrece an cu an, în întreaga Rusie.

Locuind cea mai mare parte din viaţa sa la ţară şi în strânse legături cu norodul, Levin simţea totdeauna, în timpul muncii câmpului, că se molipsea şi el de această însufleţire a poporului.

Levin se duse în dimineaţa acelei zile să vadă cele dintâi lanuri de secară şi ovăzul care se aşeza în clăi; apoi, se întoarse acasă la ora când se sculau Kitty şi Dolly, luă cu ele

cafeaua; iar după aceea plecă pe jos la fermă, unde trebuia să pornească o treierătoare, de curând instalată, pentru pregătitul seminţei.

În tot timpul zilei, chiar când stătea de vorba cu logofătul şi cu mujicii sau acasă cu soţia, cu Dolly, cu copiii ei, cu socrul său – Levin era cu gândul la unul şi acelaşi lucru care, cu toate grijile gospodăriei, îl preocupa în vremea aceea. Căuta în toate un răspuns la problema care-l frământa: „Ce sunt? Unde mă aflu? Pentru ce mă găsesc aici?”

Stând la umbră, într-un hambar, împleti: din nuiele de alun – de pe care nu se scuturaseră încă frunzele aromate – rezemat de grinzile de plop proaspăt cojite ce propteau acoperişul de paie, Levin se uita pe uşa deschisă unde năvălea şi juca în aer praful uscat şi amar al maşinii de treier… când la iarba de pe arie şi la paiele noi, scoase de curând din maşină, luminate de un soare arzător… când la rândunelele cu capul tărcat şi cu pieptul alb care, ciripind pe sub streaşină şi bătând din aripi, se opreau în dreptul micilor ochiuri din poarta… când la lucrătorii înghesuiţi în hambarul întunecos şi plin de praf – şi-şi depăna mai departe ciudatele sale gânduri: „De ce fac toate astea? Se întreba el. De ce mă aflu aici şi pun pe oameni să muncească? De ce se frământa cu toţii şi caută să-şi arate hărnicia faţă de mine? De ce se omoară atâta la lucru, bătrâna asta, Matriona, pe care o cunosc? (Am îngrijit-o când, o dată, la un foc, a căzut o grindă peste ea), se gândea Levin, cu ochii la o femeie slabă, care potrivea cu grebla movila de boabe şi calea grijuliu cu picioarele goale, arse de soare, pe faţa neregulată şi aspră a ariei. S-a făcut bine atunci. Dar mâine-poimâine, sau peste zece ani, au s-o ducă la groapă şi nimic n-are să rămână dintr-însa, cum n-o să rămână nici din muieruşca aceea dichisită, în catrinţă roşie, care scutură spicele de pleavă cu o mişcare aşa de îndemânatică, plină de atâta gingăşie. Au s-o îngroape şi pe dânsa… şi pe calul acesta pag… curând de tot.

— Îşi zicea Levin, cu privirile la un cal care-şi purta cu greu pântecele şi răsufla des pe nările umflate, schimbând picioarele ca să nu se împiedice de roata maşinii de treier. Au să-l îngroape şi pe el. Au să-l îngroape şi pe Feodor, puitorul, cel cu barba creaţă, plină de pleavă, căruia îi iese umărul drept, alb, prin cămaşa ruptă. Feodor desface snopii, porunceşte ceva, strigă la femei şi, cu o mişcare iute, îndreaptă cureaua pe roată. Şi – lucru de căpetenie – au să-i îngroape ml numai pe ei, ci şi pe mine; şi n-are să mai rămână nimic. Atunci, de ce toate astea?”

Levin se gândea aşa, şi în acelaşi timp se uita la ceas ca să facă socoteala cât se treiera într-o oră. Trebuie să ştie, pentru ca, judecând după asta, să hotărască partea de muncă pe zi.

„E aproape unu şi ei de-abia au început a treia claie”.

— Îşi zise Levin. Se duse la puitorul snopilor şi, acoperind cu glasul său huruitul maşinii, răcni la dânsul să vâre snopii mai rar.

— Bagi prea mult deodată, Feodor! Nu vezi că se îneacă maşina şi nu-i treabă spornică! Dă drumul snopilor mai rar.

Negru de praful ce i se lipea de faţa asudată, Feodor strigă ceva drept răspuns; dar lucră mai departe, nu aşa cum ar fi vrut Levin.

Konstantin Dmitrici trecu la tobă, îl înlătură pe Feodor şi începu să dea singur drumul snopilor.

După ce lucră până la prânzul lucrătorilor, adică nu prea multă vreme, Levin ieşi din hambar împreună cu puitorul şi intră în vorbă cu dânsul, oprindu-se lângă o claie aurie de secară pentru sămânţă, secerată şi clădită pe arie cu multă grijă.

Puitorul acesta era de loc dintr-un sat îndepărtat, unde Levin dăduse mai înainte pământ ţăranilor în artei. Acum pământul era arendat rândaşului.

Levin vorbi cu puitorul Feodor despre pământul acesta, întrebându-l dacă nu l-ar lua la anul Platon, un mujic bogat şi vrednic, din acelaşi sat.

— E scump, Konstantin Dmitrici. Platon n-ar putea scoate atâta, răspunse mujicul, scuturându-şi spicele din sânul asudat.

— Dar Kirillov cum scoate?

— Konstantin Dmitrici, cum să nu scoată? Mitiuha (aşa-l numea mujicul cu dispreţ pe rândaş! Asta le strânge în chingi şi scoate din piatră seacă ce-i al lui. N-are milă de plugar. Dar moş Fokanâci (aşa spunea el bătrânului Platon) n-are să ia şapte piei de pe om! Unuia îi mai dă pe datorie, altuia îi mai lasă din preţ. De aceea el n-ar scoate atâta. Om îi şi el.

— Dar de ce să lase din preţ?

— Aşa, fiindcă… sunt oameni şi oameni. Unul trăieşte numai pentru nevoile sale, ca Mitiuha. Ţine numai să-şi umple burta, pe când Fokanâci e un bătrân drept. Trăieşte pentru suflet. Nu uită de Dumnezeu.

— Cum nu uită de Dumnezeu? Cum trăieşte pentru suflet? Întrebă Levin aproape strigând.

— E ştiut cum. Trăieşte cu dreptate, nu iese din porunca Domnului. Sunt fel de fel de oameni. Să vă luăm bunăoară pe dumneavoastră. Nu obijduiţi pe nimeni.

— Da, da, rămâi sănătos! Zise Levin, înăbuşindu-se de emoţie; apoi, întorcând capul, îşi luă bastonul şi plecă repede spre casă. La auzul cuvintelor mujicului că Fokanâci trăieşte pentru suflet, cu dreptate, după porunca lui Dumnezeu, gânduri nelămurite, dar foarte de seamă pentru dânsul, izbucniră, învălmăşite, de undeva unde până atunci fuseseră zăvorâte şi, tinzând toate spre aceeaşi ţintă, îi roiau în cap şi-l orbeau cu lumina lor.

XII.

Levin mergea cu paşi mari pe şleah, urmărindu-şi nu atât gândurile (încă nedesluşite), cât starea sufletească, nouă de tot pentru dânsul.

Cuvintele rostite de mujic avuseseră asupra minţii sale efectul unei scântei electrice, preschimbând şi contopind într-un singur tot un şir întreg de gânduri răzleţe,

nelămurite, care nu încetaseră niciodată să-l frământe şi care îl stăpâniseră inconştient, chiar şi în timpul când vorbise cu mujicul despre darea pământului în arendă.

Simţea ceva nou în sufletul lui şi dibuia cu încântare acest sentiment nou, neştiind încă ce era.

„A trăi nu pentru nevoile tale, ci pentru Dumnezeu… Pentru care Dumnezeu? Ce s-ar fi putut spune mai fără noimă decât cele rostite de ţăranul acela? Spusese că nu trebuie să trăieşti pentru nevoile tale, adică nu trebuie să trăim pentru ceea ce înţelegem, ceea ce ne atrage, ceea ce dorim, ci trebuie să trăieşti pentru ceva neînţeles, pentru Dumnezeu, pe care nimeni nu-l poate nici pricepe, nici defini. Şi ce-i cu asta? N-am înţeles aceste cuvinte neroade ale lui Feodor? Sau, dacă le-am priceput, m-am îndoit de dreptatea lor? Le-am socotit neroade, nelămurite, neclare?

Ba nu! Le-am înţeles întocmai cum le înţelege şi el; le-am înţeles pe deplin, mai limpede decât orice am priceput vreodată în viaţă. Nu m-am putut îndoi niciodată de asta şi nici nu mă pot îndoi. Şi nu numai eu, ci toată lumea – toţi înţeleg deplin acest lucru şi toţi sunt de aceeaşi părere.

Feodor spune că rândaşul Kirillov trăieşte numai pentru burtă. E ceva de înţeles, raţional. Noi toţi, ca fiinţe raţionale, nu putem trăi decât pentru burtă. Şi deodată, acelaşi Feodor spune că e rău să trăieşti pentru burtă şi că trebuie să trăieşti pentru dreptate, pentru Dumnezeu; iar eu îl pricep numai dintr-o vorbă. Şi eu, şi milioane de suflete care au trăit cu veacuri în urmă şi trăiesc şi azi, mujici, oameni săraci cu duhul şi înţelepţi, acei care au cugetat şi au scris despre această chestiune, au spus acelaşi lucru cu vorba lor încâlcită; şi sunt de acord într-o singură privinţă: de ce trebuie să trăieşti şi unde-i binele? Atât eu, cât şi toţi oamenii avem o singură conştiinţă neclintită, limpede, de netăgăduit; şi această conştiinţă nu poate fi explicată prin raţiune, pentru că este în afara acesteia, n-are nici o cauză şi nu poate avea nici un efect.

Dacă binele are o cauză, nu mai e bine… daca are ca efect răsplata, nici atunci nu mai e bine. Va să zică, binele e în afara înlănţuirii de cauze şi efecte.

Lucrul acesta îl ştiu şi eu şi-l ştim cu toţii.

Iar eu căutam minuni şi-mi părea rău că nu văzusem o minune care să mă fi convins. Uite minunea, singura cu putinţă, de-a pururi nelipsită, care mă înconjoară din toate părţile, şi eu n-am băgat-o de seamă până acum!

Ce minune poate fi mai mare decât asta?

Am găsit oare dezlegarea tuturor îndoielilor? Mi s-au sfârşit oare toate chinurile? Se gândea Levin şi păşea pe drumul plin de praf, fără să-şi dea seama de arşiţă sau de oboseală, încercând un sentiment de alinare, ca după o lungă suferinţă. Sentimentul acesta îi dădea atâta bucurie, încât i se părea de necrezut. Se înăbuşea de emoţie, nefiind în stare să meargă mai departe, se abătu din drumul spre pădure şi se aşeză pe iarba necosită, la umbra plopilor. Îşi scoase pălăria de pe capul năduşit şi-şi sprijini cotul în iarba pădurii, stufoasă şi plină de sevă.

„Da. Trebuie să mă reculeg şi să cuget la toate, îşi zise el, uitându-se cu luare-aminte la iarba neatinsă din faţa lui şi urmărind mişcările unei gâze verzi care se urca pe un pai de pir, împiedicându-se la suiş de o frunză de piciorul-caprei. Trebuie să iau totul de la început, se gândea Levin dând la o parte frunza de piciorul-caprei, ca să nu împiedice gâza, şi plecând alt fir de iarbă, ca gâza să treacă pe el. Ce mă bucură? Ce am descoperit?

Spuneam mai înainte că în trupul meu, ca şi în trupul ierbii sau al gâzei acesteia – poftim, nu i-a plăcut firul acela, şi-a desfăcut aripile şi a zburat – are loc un schimb de materie potrivit unor legi fizice, chimice şi fiziologice. Şi în noi, ca şi în plopi, în nori şi în petele nebuloase se produce o evoluţie. Evoluţie din ce? Şi în ce? O evoluţie şi o luptă fără sfârşit? Ca şi cum ar putea exista un scop şi o luptă în infinit! Mă miram că în ciuda celei mai mari încordări de gândire în direcţia aceasta, nu mi se lămureşte totuşi rostul vieţii,

rostul impulsiilor şi al năzuinţelor mele. Dar şartul impulsiilor mele este atât de limpede pentru mine, încât trăiesc mereu potrivit cu el. M-am mirat şi m-am bucurat când un mujic mi l-a întruchipat în cuvinte: a trăi pentru Dumnezeu, pentru suflet.

N-am descoperit nimic. Am aflat numai ceea ce ştiam. Am recunoscut puterea aceea care mi-a dat viaţă, nu numai în trecut, dar care îmi dă viaţă şi acum. M-am eliberat de înşelăciune. Mi-am recunoscut stăpânul."

Şi Levin îşi urmări pe scurt drumul gândirii sale din ultimii doi ani. Începutul a fost gândul limpede şi vădit al morţii, când şi-a văzut fratele iubit bolnav, fără nici o nădejde de scăpare.

Dându-şi bine seama, pentru întâia oară, că pe toţi oamenii, ca şi pe el însuşi nu-i aştepta nimic altceva decât suferinţă, moarte şi o veşnică uitare, Levin hotărî că aşa nu se putea trăi… că trebuia să-şi lămurească astfel viaţa, încât ca să nu-i apară ca o înfiorătoare bătaie de joc a vreunui diavol, ori să se împuşte.

El însă n-a făcut niciuna, nici alta. A trăit mai departe, a cugetat, a simţit, ba între timp s-a şi însurat. A avut multe bucurii şi a fost fericit când nu s-a gândit la rostul vieţii sale.

Ce însemna asta? Însemna că trăia cum se cuvine, dar cugeta prost.

Trăia, fără să-şi dea seama, în conformitate cu adevărurile spirituale pe care le supsese o dată cu laptele mamei; cugeta însă nu numai fără să recunoască aceste adevăruri, dar ocolindu-le cu stăruinţă.

Acum era limpede pentru dânsul că numai datorită credinţelor în care crescuse putea să trăiască.

„Ce aş fi fost şi cum mi-aş fi trăit viaţa dacă n-aş fi avut aceste credinţe? Dacă n-aş fi ştiut că trebuie să trăiesc pentru Dumnezeu şi nu pentru nevoile mele? Aş, fi prădat, aş fi minţit, aş fi ucis. N-ar fi existat pentru mine nimic din cele ce alcătuiesc bucuriile de seamă ale vieţii mele." Deşi făcea cele mai mari sforţări de imaginaţie, totuşi el nu-şi

putu închipui fiinţa fioroasă care ar fi fost el dacă n-ar fi ştiut de ce trăieşte.

„Am căutat răspuns la întrebarea mea. Dar răspunsul nu mi-l putea da gândirea care nu e pe măsura acestei probleme. Răspunsul mi l-a dat însăşi viaţa prin cunoaşterea, din partea mea, a binelui şi a răului. Iar cunoaşterea aceasta n-am dobândit-o prin nimic, ci mi-a fost dată, ca şi celorlalţi oameni, mi-a fost dată, fiindcă n-aş fi putut-o lua de nicăieri.

Cum am ajuns aici? Am ajuns oare cu raţiunea la învăţătura că trebuie să-mi iubesc aproapele şi să nu-l sugrum? Mi s-a spus asta în copilărie şi eu am crezut bucuros, pentru că mi se spunea ceea ce aveam în suflet. Dar cine a descoperit asta? În nici un caz raţiunea. Raţiunea a descoperit lupta pentru existenţă şi legea care porunceşte să sugrum pe toţi aceia care-mi împiedică satisfacerea dorinţelor. Asta-i concluzia raţiunii. Raţiunea nu putea descoperi iubirea de aproapele, fiindcă asta nu e raţional.„ „Câtă trufie!” îşi zise Levin întorcându-se cu faţa în jos şi începând să înnoade firele de iarbă, cu grijă, ca să nu le rupă.

„Şi nu numai trufia minţii, ci şi nerozia ei! Şi mai cu seamă viclenia, da, vicleana înşelătorie a minţii”, întări el.

XIII.

Pe urmă, Levin îşi aduse aminte de o întâmplare petrecută de curând, cu Dolly şi cu copiii săi. Într-o zi, copiii, rămânând singuri, se apucară să prăjească nişte smeură la lumânare şi să-şi toarne lapte în gură, ca din fântâni curgătoare. Prinzându-i asupra faptei, mama lor căutase, faţă de Levin, să-i facă a înţelege câtă trudă îi costă pe cei mari lucrurile pe care ei le distrug… şi că, dacă ei au să spargă ceştile, n-au să mai aibă din ce bea ceai; iar dacă au să verse laptele, n-au să aibă ce mânca şi au să moară de foame.

Pe Levin îl mirase neîncrederea calmă şi plictisită cu care ascultaseră copiii cuvintele mamei. Erau necăjiţi numai

fiindcă fuseseră tulburaţi de la joc şi nu credeau nici uri cuvânt din cele spuse de maica lor. Nu puteau crede, fiindcă nu erau în stare să preţuiască în întregime lucrurile folosite de dânşii, şi de aceea nu-şi puteau închipui că ei distrugeau tocmai ceea ce îi ajuta să trăiască.

„Totul vine de la sine, credeau copiii. Aici nu e nimic interesant şi însemnat, deoarece aşa a fost şi va fi totdeauna. Veşnic acelaşi şi acelaşi lucru. Iar noi vrem să născocim ceva nou, numai al nostru. Iată de ce am scornit să punem smeura într-o ceaşcă şi s-o prăjim la lumânare, iar laptele să-l turnăm şiroi unul drept în gura altuia. Asta-i ceva vesel şi nou, şi întru nimic mai rău decât a bea din ceaşcă".

„Oare nu facem şi noi acelaşi lucru? Nu l-am făcut şi eu, căutând cu raţiunea tainele forţelor naturii şi rostul vieţii omeneşti?" cugetă el mai departe.

„Dar oare nu îndeplinesc acelaşi lucru toate teoriile filosofice care pe calea gândirii – stranie şi nepotrivită omului – ne duc la cunoaşterea unor lucruri ştiute de mult şi atât de bine, încât nici n-am putea trăi fără ele? Oare nu se vede limpede în dezvoltarea teoriei fiecărui filosof că el cunoaşte dinainte tot atât de bine ca şi mujicul Feodor (dacă nu chiar şi mai bine) rostul esenţial al vieţii şi vrea numai, pe calea îndoielnică a minţii, să se întoarcă la ceea ce cunoaşte de mult toată lumea?

Dar ia să lăsăm pe copii să-şi agonisească singuri totul, să-şi facă singuri ceştile, să mulgă vacile şi aşa mai departe… S-ar mai juca? Ar muri de foame, însă ce am face noi înşine cu patimile şi cu gândurile noastre, fără noţiunea unui singur Dumnezeu, atoateziditor? Sau fără noţiunea binelui, fără explicaţia răului moral?

Încearcă să zideşti ceva fără aceste noţiuni!

Noi nu facem decât să dărâmăm, fiindcă suntem sătui sufleteşte, întocmai ca nişte copii!

De unde vine conştiinţa acesta, comună cu cea a mujicilor, singura care mă umple de bucurie şi-mi dă liniştea

sufletească? De unde am căpătat-o?

Eu, creştin, crescut în credinţa într-un Dumnezeu, după ce mi-am înzestrat viaţa cu bunurile sufleteşti pe care mi le-a dat creştinismul, după ce mi-au fost hărăzite aceste bunuri şi trăiesc prin ele – le nimicesc fără să le înţeleg, ca şi copiii – adică vreau să nimicesc tocmai ceea ce-mi dă viaţa. Dar ori de câte ori vine o clipă însemnată în viaţă, ca nişte copii când li-e frig şi li-e foame, eu mă duc la el şi (tot ca nişte copii pe care mama îi mustră pentru ştrengăriile lor simt că încercările mele copilăreşti de neîndreptăţită revoltă îmi sunt iertate.

Da. Ceea ce cunosc nu cunosc prin raţiune, ci mi-a fost dat, mi-a fost dezvăluit. Cunosc cu inima, cred în adevărurile temeinice pe care ni le împărtăşeşte biserica.

„Biserica? Biserica!” repeta Levin. Se întoarse pe partea cealaltă şi, sprijinit în cot, începu să se uite în depărtare la o cireada care cobora pe celălalt mal, spre gârlă.

„Dar pot oare crede tot ce propovăduieşte biserica? Se gândi Levin, ispitindu-se pe sine însuşi şi căutând să născocească ceva care i-ar putea zdruncina liniştea dobândită. Căută într-adins să-şi aducă aminte de învăţăturile bisericeşti, care i se păruseră totdeauna deosebit de ciudate şi-l ispitiseră cel mai mult. Creaţia? Dar eu cum mi-am explicat existenţa? Prin existenţă? Prin nimic? Diavolul şi păcatul? Dar cum să explic răul? Mântuitorul?

Dar eu nu ştiu nimic, nimic, şi nici nu pot şti decât ceea ce mi s-a dezvăluit, ca şi celorlalţi.”

I se părea acum că nici o dogmă bisericească nu atingea miezul lucrurilor: credinţa în dumnezeu şi în bine, ca singura menire a omului.

Nici o dogmă bisericească nu zdruncină credinţa de a te pune în slujba adevărului, nu a nevoilor. Fiecare dogmă, dimpotrivă, ajută acelei minuni care îngăduie fiecărui om, milioanelor de oameni de pe lume, „ dintre cei feluriţi, înţelepţi şi smintiţi, copii şi bătrâni, împreună cu mujicul

Feodor, Lvov, Kitty, cu cerşetori şi cu oameni puternici, să înţeleagă fără şovăială acelaşi lucru, să-şi făurească o viaţă sufletească, singura de preţ şi pe care face să o trăim.

Culcat pe spate, Levin privea bolta înaltă a cerului fără nori. „Parcă eu nu ştiu că ăsta e un spaţiu infinit şi nu o boltă rotundă? Dar oricât mi-aş încorda vederea, nu pot vedea cerul altfel decât rotund şi mărginit. Cu toate că am conştiinţa spaţiului infinit, am desigur dreptate când văd un firmament azuriu, bine definit. Am mai multă dreptate decât atunci când tind să privesc dincolo de el.”

Levin încetă să mai cugete şi părea să asculte glasuri tainice, care şopteau între ele, fără astâmpăr, pline de voioşie.

„Oare asta e credinţa? Se gândi el, neîndrăznind să creadă în fericirea lui. Dumnezeule, îţi mulţumesc!” rosti el, înăbuşindu-şi hohotele de plâns care-i săltau pieptul şi ştergându-şi cu amândouă mâinile lacrimile ce-i curgeau.

XIV.

Levin privea drept înainte şi văzu cireada, apoi zări trăsurica la care era înhămat Voronoi şi pe vizitiu care, apropiindu-se de cireada, vorbea ceva cu ciobanul. Auzi pe urmă, aproape de el, huruitul roţilor şi un sforăit de cal bine hrănit. Era însă atât de absorbit de gândurile sale, încât nu se dumiri de ce vine vizitiul la dânsul.

Se dezmetici numai atunci când vizitiul, ajungând aproape de tot de el, îi spuse cu glas tare:

— M-a trimis cucoana. A sosit fratele dumneavoastră şi încă un boier.

Levin se urcă în trăsurică şi puse mâna pe hăţuri.

Ca trezit din somn, el nu-şi putu reveni în fire vreme îndelungată. Se uită la calul voinic, înspumat la şolduri şi la gât, unde îl rosese hamul. Se uită la Ivan, vizitiul, care şedea lângă dânsul. Îşi aduse aminte că-şi aştepta fratele, că soţia sa era poate neliniştită din pricina întârzierii sale, şi căută să ghicească cine era oaspele sosit împreună cu fratele lui. Şi fratele său, şi soţia sa, şi oaspele necunoscut, i

se înfăţişau în cu totul altă lumină decât mai înainte. I se părea că de azi înainte va avea alte legături cu toată lumea.

„Între mine şi fratele meu nu va mai fi răceala aceea care a fost totdeauna între noi. Nu vor mai fi nici discuţii aprinse. Nu mă voi mai certa niciodată cu Kitty. Pe musafirul meu, oricine ar fi el, am să-l primesc bine şi prietenos. Tot aşa am să mă port cu slugile, cu Ivan – şi totul o să fie altfel."

Stăpânindu-şi cu hăţurile întinse calul voinic care sforăia de nerăbdare şi parcă se ruga să-l las a merge mai repede, Konstantin Dmitrici se uita din când în când la Ivan. Vizitiul şedea lângă dânsul şi, neştiind ce să facă cu mâinile rămase libere, îşi potrivea într-una cămaşa. Levin căuta un prilej să intre în vorbă cu el. Vroia să spună că Ivan strânsese prea tare cureaua vinarului. Dar asta aducea a dojana, pe când Levin dorea să-i vorbească frumos. Nu-i venea însă nimic altceva în minte.

— Luaţi-o la dreapta, altfel daţi într-o buturugă, îl opri Vizitiul, îndreptând hăţurile lui Levin.

— Te rog, nu pune mâna şi nu mă învăţa pe mine! Răspunse Levin, supărat de acest amestec al vizitiului.

Ca totdeauna în asemenea prilej, se înciudase. Dar Levin îşi dădu numaidecât seama, cu tristeţe, cât de greşită-i fusese presupunerea că starea sufletească i-ar putea schimba numaidecât raporturile sale cu realitatea.

Ajuns la mai puţin de un sfert de verstă de casă, Levin văzu pe Grişa şi pe Tania venind fuga în întâmpinarea lui.

— Nene Kostea! Vine şi mama, şi bunicul, şi Serghei Ivanâci, şi încă cineva, strigară ei, urcându-se în trăsură.

— Cine anume?

— Unul înspăimântător. Uite-aşa dă din mâini, răspunse Tania, sculându-se în picioare în trăsurică şi imitând pe Katavasov.

— E bătrân sau tânăr? Întrebă râzând Levin, căruia strâmbăturile Taniei îi amintiseră pe cineva.

„Numai de n-ar fi un om antipatic!" se gândi el. Abia după cotitura drumului, văzându-i pe cei ce veneau în

întâmpinarea lui, Levin îl recunoscu pe Katavasov, care purta o pălărie de paie şi mergea bălăbănindu-şi mâinile întocmai cum îl imitase Tania.

Lui Katavasov îi plăcea să discute mai ales filosofie, dar, ca naturalist, nu se ocupase niciodată cu filosofia. În vremea din urmă, la Moscova, Levin stătuse mult de vorbă cu dânsul în contradictoriu.

Una din aceste discuţii, la sfârşitul căreia Katavasov crezuse probabil că ieşise învingător, a fost cel dintâi lucru pe care şi-l aminti Levin când îl recunoscu.

„Nu. Pentru nimic în lume n-am să mă mai înflăcărez în discuţii şi n-am să-mi mai exprim părerile cu uşurinţă”, se gândi el.

După ce coborî din trăsură şi dădu bună ziua fratelui său şi lui Katavasov, Levin întrebă de soţia sa.

— L-a dus pe Mitea la Kolok (o pădure din preajma casei). A ţinut să-l culce acolo, fiindcă în casă e prea cald, zise Dolly.

Levin îşi sfătuia mereu soţia să nu ducă băiatul în pădure, fiindcă era primejdios. De aceea, ştirea asta nu-i plăcu.

— Îl poartă din loc în loc, zâmbi prinţul. Am povăţuit-o să-l ducă la gheţărie.

— Vroia să facă o plimbare până la prisacă. Te credea acolo. La prisacă mergeam şi noi, zise Dolly.

— Ei, ce mai faci? Îl întrebă Serghei Ivanovici, care rămăsese mai în urmă şi mergea acum alături de fratele său.

— Nimic deosebit, răspunse Levin. Mă ocup de gospodărie, ca totdeauna. Dar tu pentru cât timp ai venit? Te aşteptăm de mult.

— Pe vreo două săptămâni. Am foarte multă treabă la Moscova.

După aceste cuvinte, ochii fraţilor se întâlniră. Cu toată dorinţa lui de totdeauna, deosebit de puternică acum, de a avea legături prieteneşti şi mai ales sincere cu Serghei

Ivanovici, Levin se simţi stânjenit, privindu-l. Îşi plecă ochii în pământ, neştiind ce să spună.

Gândindu-se la un subiect de conversaţie care să-i facă plăcere lui Serghei Ivanovici şi să-i abată gândul de la războiul sârbilor şi de la chestiunea slavă la care făcuse aluzie vorbind despre îndeletnicirile sale de la Moscova, Levin aduse vorba despre cartea fratelui său.

— Ia spune-mi, au apărut recenzii despre cartea ta? Îl întrebă Levin.

Intenţia întrebării îl făcu pe Serghei Ivanovici să zâmbească.

— Nimeni nu se ocupă de asta, şi eu mai puţin decât oricine, răspunse el. Ia te uită, Daria Alexandrovna, vine o ploiţă, adăugă Serghei Ivanovici, arătând cu umbrela nişte nori albi care se iviseră deasupra vârfurilor plopilor.

Cuvintele acestea au fost de ajuns ca raporturile – nu ostile, dar reci – dintre fraţi, de care Levin căutase atâta să se ferească, să se înfiripe din nou între dânşii.

Levin se apropie de Katavasov.

— Ce bine ai făcut că te-ai gândit să vii!

— Am vrut să vin mai demult. Acum o să stăm de vorbă şi o să ne vedem. L-ai citit pe Spencer?

— Încă nu l-am isprăvit, zise Levin. De altfel, acum nu mai am nevoie de el.

— Cum vine asta? Ciudat de tot. Şi de ce nu mai ai nevoie?

— Fiindcă m-am convins pentru totdeauna că n-am să găsesc nici la el, nici la cei deopotrivă cu dânsul dezlegarea problemelor care mă frământă. Acum…

Dar expresia de linişte şi de veselie întipărită pe figura lui Katavasov îl opri să urmeze; i se făcu milă de starea lui sufletească, pe care el avea să i-o tulbure desigur cu această convorbire. Şi, aducându-şi aminte de bunele sale intenţii, Levin adăugă:

— De altfel, vom vorbi mai târziu. Dacă vreţi să vă duceţi la prisacă, poftiţi pe aici, pe cărarea asta, spuse el tuturor.

În curând ajunseră pe o potecă îngustă într-o poiană necosită, acoperită într-o parte de un covor de catifeluţe de culoare aprinsă, printre care crescuseră tufe dese, înalte şi verzi, de spânz. Levin îşi pofti musafirii la umbra deasă şi răcoroasă a unor plopi tineri, pe o bancă şi pe buturugi într-adins pregătite pentru oaspeţii prisăcii care se tem de albine; iar el intră în stupină, ca să aducă copiilor şi oamenilor mari pâine, castraveţi şi miere proaspătă.

Făcând cât mai puţine mişcări repezi şi ascultând zumzetul albinelor care zburau din ce în ce mai des pe lângă dânsul, Levin ajunse pe potecă la casa prisăcarului. În pragul tindei, o albină bâzâi şi i se încurcă „în barbă, dar el o eliberă cu băgare de seama. Intră în tinda răcoroasă, desprinse din perete masca atârnată într-un cui, şi-o puse în cap şi, cu mâinile vârâte în buzunare, intră în prisaca împrejmuită. Acolo, într-un loc cosit, buduroaiele vechi – toate cunoscute de el, fiecare cu povestea lui – erau aşezate în rânduri drepte, legate de pari cu fire de curmei de tei. Iar de-a lungul unui gard de nuiele erau rânduiţi stupii tineri, roiţi în primăvara aceea. Înaintea urdinişului, îţi luau ochii albinele şi trântorii care se roteau în loc, iar albinele lucrătoare veneau şi se duceau îndărăt la pădure, către teii înfloriţi, plini de sucuri şi esenţe, aducând nectar.

Îi stăruiau în auz felurite zvonuri: ba ale albinelor lucrătoare prinse cu treburile dor, trecând în zbor iute… ba ale trântorilor bâzâind alene… ba ale albinelor paznice, îngrijorate, care-şi apărau averea, gata oricând să înţepe pe vrăjmaş. Dincolo de împrejmuire, bătrânul prisăcar dădea la rindea o ramă şi nu-l văzu pe Levin, care nu-l mai strigă şi se opri în mijlocul stupinei.

Îi părea bine că putea să rămână puţin singur, ca să-şi revină după ciocnirea cu realitatea, care îi şi frânase avântul.

Îşi aminti că în aşa scurt timp izbutise să se supere pe Ivan, să se poarte rece cu fratele său şi să spună vorbe de prisos lui Katavasov.

„Să fi fost numai impresia unui moment, care va trece fără să lase nici o urmă?” îşi zise Levin.

Dar în aceeaşi clipă, întorcându-se din nou la starea sufletească de mai înainte, el îşi dădu seama cu bucurie că întrânsul se petrecuse ceva nou şi însemnat. Realitatea nu-i înnourase decât o clipă pacea inimii, pe care şi-o găsise. Această pace era neatinsă înăuntrul lui.

Întocmai ca albinele care roiau acum în juru-i, amenințându-l şi atrăgându-i luarea-aminte, tulburându-i deplina linişte trupească şi silindu-l să se dea la o parte şi să se ferească de ele – tot astfel grijile ce-l năpădiseră din clipa când se urcase în trăsurică îi răpeau libertatea sufletească; dar aceasta era numai ceva trecător. Şi după cum, în ciuda albinelor, puterile sale trupeşti rămăseseră neatinse, tot atât de neatinsă era şi puterea lui spirituală, pe care o descoperise de curând întrânsul.

XV

— Kostea, ştii cu cine a călătorit Serghei Ivanovici, venind încoace? Întrebă Dolly, după ce împărţi copiilor castraveţi şi miere. Cu Vronski! Pleacă în Serbia.

— Şi nu pleacă singur. Duce cu el un escadron pe cheltuiala lui! Adăugă Katavasov.

— Asta i se potriveşte, zise Levin. Dar tot mai pleacă voluntari? Întrebă el, uitându-se la Serghei Ivanovici.

Fără să răspundă, Koznâşev scotea cu un cuţit, foarte atent, dintr-o strachină, o albină vie, căzută în mierea ce se scursese dintr-un fagure alb.

— Şi câţi încă! Să fi văzut ce-a fost ieri la gară! Exclamă Katavasov, cronţănind din dinţi, cu zgomot, un castravete.

— Ei, dar cum vine asta? Serghei Ivanovici, pentru numele lui Dumnezeu, explică-mi: unde se duc toţi voluntarii ăştia? Cu cine se luptă? Întrebă bătrânul prinţ, urmând probabil o discuţie începută încă în lipsa lui Levin.

— Cu turcii, răspunse Serghei Ivanovici zâmbind liniştit, după ce scoase albina înnegrită de miere, care-şi mişca

neputincioasă picioarele. O aşează cu vârful cuţitului pe o frunzuliţă tare de plop.

— Dar cine a declarat război turcilor? Ivan Ivanâci Ragozov, contesa Lidia Ivanovna şi madame Stahl?

— Nimeni n-a declarat război; dar oamenii îi compătimesc pe semenii lor în suferinţă şi doresc să-i ajute, zise Koznâşev.

— Dar prinţul nu vorbeşte de ajutor, ci de război, observă Levin, luând apărarea socrului său. Prinţul spune că particularii nu pot lua parte la război fără aprobarea guvernului.

— Kostea, uite o albină! Au să ne înţepe de-a binelea! Strigă Dolly apărându-se de o viespe.

— Dar asta nici nu-i albină, e viespe, o linişti Levin.

— Zi, zi! Care-i teoria dumitale? Întrebă zâmbind Katavasov pe Levin, provocându-l vădit la o discuţie în contradictoriu. De ce n-au particularii acest drept?

— Teoria mea e următoarea: Războiul este, pe de o parte, o acţiune atât de bestială, de crudă şi de îngrozitoare, încât nici un om (nu mai vorbesc de creştini) nu poate să-şi ia personal răspunderea începerii unui război, ci numai guvernul care este chemat să-l facă, dacă este împins în mod inevitabil la război. Iar pe de alta parte, atât ştiinţa cât şi bunul-simţ ne arată că atunci când e vorba de treburile statului, şi mai ales când e vorba de război, cetăţenii renunţă la voinţa lor personală. Serghei Ivanovici şi Katavasov, având răspunsurile pregătite, începură să vorbească în acelaşi timp.

— Dar se pot întâmpla cazuri, dragul meu, când guvernul nu împlineşte voinţa cetăţenilor. Atunci societatea îşi proclamă voinţa, susţinu Katavasov.

Dar Serghei Ivanovici nu aproba, vădit, această obiecţie. Auzind cuvintele lui Katavasov, el se încruntă şi adăugă:

— Degeaba pui astfel chestiunea. Aici nu există un război declarat, ci numai manifestarea unui sentiment omenesc, creştin. Sunt omorâţi fraţi de-ai noştri, de acelaşi sânge şi

de aceeaşi credinţă. Să zicem chiar că n-ar fi fraţi şi n-ar avea nici aceeaşi credinţă, ci ar fi pur şi simplu copii, femei, bătrâni… Sufletul se revoltă; iar oamenii ruşi aleargă în ajutor, ca să se pună capăt acestor grozăvii. Închipuie-ţi că ai merge pe strada şi ai vedea nişte beţivi bătând o femeie sau un copil. Cred că n-ai sta să întrebi dacă i s-a declarat ori nu război acestui om, ci ai tăbărî asupra bătăuşilor şi l-ai apăra pe cel atacat.

— Dar nu l-aş ucide! Se împotrivi Levin.

— Ba l-ai ucide.

— Nu ştiu. Dacă aş vedea aşa ceva, m-aş lăsa mânat de un sentiment spontan. Nu pot să spun nimic dinainte. Dar nu există şi nici nu poate exista un asemenea sentiment spontan cât priveşte prigonirea slavilor.

— Poate că nu-l ai tu, dar îl au alţii, interveni Serghei Ivanovici, încruntându-se nemulţumit. Poporul păstrează tradiţia pravoslavnicilor care au suferit sub jugul „păgânilor Agari”. Poporul a auzit de suferinţele fraţilor săi şi şi-a spus cuvântul.

— Poate, răspunse nehotărât Levin, dar nu înţeleg. Eu însumi fac parte din popor şi nu simt nimic.

— Tot aşa şi eu, vorbi bătrânul prinţ. Când eram în străinătate, citeam ziare şi mărturisesc că, încă înainte de ororile din Bulgaria, nu înţelegeam de loc de ce au prins deodată toţi ruşii atâta dragoste pentru fraţii slavi, pe când eu nu simt nici un pic de dragoste pentru ei. Eram foarte necăjit. Îmi spuneam că sunt un monstru sau că, poate, Karisbadul avea efectul ăsta asupra mea. Dar după ce m-am întors în ţară, m-am liniştit. Văd că şi afară de mine mai sunt oameni care se interesează numai de Rusia şi nu de fraţii slavi. De pildă, Konstantin.

— Părerile personale nu înseamnă nimic, zise Serghei Ivanovici. Părerile personale n-au ce căuta aici, când întreaga Rusie, când poporul însuşi şi-a exprimat voinţa.

— S-avem iertare, dar eu nu văd asta. Poporul habar n-are de asta! Adăugă prinţul.

— Nu, papa… Cum habar n-are? Dar duminică la biserică? Intră în vorbă Dolly care asculta conversaţia. Dă-mi, te rog, un ştergar, spuse Daria bătrânului prisăcar care se uita zâmbind la copii. Nu se poate ca toţi…

— Ce a fost duminică la biserică? S-a cerut preotului să ţină o predică şi a ţinut-o. Oamenii n-au priceput nimic şi au oftat, ca la orice predică, urmă prinţul. Li s-a spus apoi că se strâng danii pentru o binefacere; oamenii au scos câte o copeică şi au dat. Dar pentru ce – nici ei nu ştiu.

— Poporul nu poate să nu ştie. Conştiinţa destinelor sale există veşnic în popor; şi în clipe ca cele de faţă ea i se lămureşte de la sine! Spuse cu convingere Serghei Ivanovici, uitându-se la bătrânul prisăcar.

Chipeşul bătrân cu barbă neagră, vârstată de fire albe, cu părul des, argintiu, stătea nemişcat cu strachina de miere în mâna, uitându-se liniştit şi cu blândeţe la boieri de la înălţimea staturii sale, fără să priceapă de bună scamă nimic – de altfel nici nu dorea să priceapă ceva…

— Taman aşa, făcu stuparul, clătinând cu înţeles din cap la auzul cuvintelor lui Serghei Ivanovici.

— N-aveţi decât să-l întrebaţi. Habar n-are şi nici nu se gândeşte la asta, zise Levin. Mihailâci, ai auzit de război? Îl întrebă pe bătrân. Ai auzit ce s-a citit în biserică? Tu ce gândeşti? Trebuie să ne batem pentru creştini?

— Ce să ne batem noi capul? Împăratul Alexandru Nikolaevici s-a gândit totdeauna în locul nostru la toate treburile şi se gândeşte şi acum. El vede mai bine. Nu vreţi să vă mai aduc o bucăţică de pâine? Să-i mai dau băieţelului? Spuse prisăcarul, arătându-l pe Grişa, care tocmai isprăvea o coajă de pâine.

— Eu n-am nevoie să întreb, spuse Serghei Ivanovici. Am văzut şi vedem sute şi sute de oameni care leapădă totul ca să slujească această cauză dreaptă. Vin din toate colţurile Rusiei şi-şi arată făţiş şi limpede gândul, scopul. Îşi aduc ultima leţcaie sau pleacă singuri, spunând lămurit pentru ce. Ce înseamnă asta?

— Asta înseamnă, după părerea mea, răspunse Levin care începuse să se înflăcăreze, că într-un popor de optzeci de milioane se vor găsi totdeauna nu suie ca acum, ci zeci de mii de oameni, declasaţi, aventurieri, gata oricând să intre în banda lui Pugaciov, să plece la Hiva, în Serbia…

— Îţi spun că nu-i vorba de sute de aventurieri, ci de cei mai aleşi reprezentanţi ai poporului! Răspunse Serghei Ivanovici atât de îndârjit, de parcă şi-ar fi apărat cel din urmă bun. Dar daniile? Prin ele întregul popor îşi arată voinţa.

— Cuvântul „popor” e atât de vag, urmă Levin. Conţopiştii, învăţătorii şi unul la mic dintre mujici ştiu, poate, despre ce e vorba. Celelalte optzeci de milioane, ca Mihailâci, nu numai că nu-şi arată voinţa, însă nici nu le trăsneşte prin cap în ce chestie ar trebui să-şi exprime voinţa. Atunci cu ce drept putem spune că asta-i voinţa poporului?

XVI.

Având experienţa dialecticii, Serghei Ivanovici – fără să ridice vreo obiecţie – făcu numaidecât ca discuţia să treacă în alt domeniu.

— Într-adevăr, dacă vrei să-ţi dai seama de spiritul poporului pe cale aritmetică, atunci, fireşte, îţi va fi foarte greu să izbuteşti. Sufragiul universal n-a fost introdus la noi şi nici nu poate fi introdus, fiindcă nu exprimă voinţa poporului. Pentru aşa ceva există alte căi. Asta se simte în aer, se simte cu inima. Nu mai vorbesc de curenţii aceia submarini care s-au pus în mişcare în marea stătută a poporului şi care sunt vădiţi pentru orice om fără idei preconcepute. Priveşte societatea în sensul strict al cuvântului. Toate partidele din lumea intelectuală, care mai înainte erau atât de duşmănoase unul faţă de altul, s-au contopit acum într-un singur tot. S-a isprăvit cu toate dezbinările. Toate organele sociale spun acelaşi şi acelaşi lucru. Toţi au simţit stihia aceea elementară care i-a cuprins şi-i duce în aceeaşi direcţie.

— E adevărat, toate gazetele spun acelaşi şi acelaşi lucru, zise bătrânul prinţ. Orăcăiesc pe acelaşi ton, întocmai ca broaştele înainte de furtună. Din pricina lor nu se mai aude nimic.

— Nu ştiu dacă sunt broaşte ori nu. Eu nu scot ziare şi nu vreau să le iau apărarea. Vorbesc însă de unitatea de vedem din lumea intelectualilor, adăugă Serghei Ivanovici, întorcându-se către fratele său.

Levin vroi să răspundă, dar bătrânul prinţ îl întrerupse.

— Despre unitatea de vederi aş mai putea spune şi altceva, urmă prinţul. Am un pui de ginere, pe Stepan Arkadici. Îl cunoaşteţi. Va fi numit zilele acestea într-un post de membru în comitetul unei comisii şi încă ceva, nu-mi aduc aminte ce. Numai că acolo nu prea e de lucru (nu-i nimic, Dolly, ăsta nu e un secret), iar leafa e de opt mii de ruble. Încercaţi şi întrebaţi-l dacă postul său e folositor. Vă va demonstra că-i postul cel mai necesar de pe lume. Şi el e un om sincer. Dar e peste puterile sale să nu creadă în folosul celor opt mii de ruble.

— A propos, el m-a rugat să comunic Dariei Alexandrovna că a şi primit postul, îşi aminti nemulţumit Serghei Ivanovici, socotind că vorbele prinţului erau nelalocul lor.

— Aşa-i şi cu unitatea de vederi a gazetelor. Mi-a deschis cineva ochii: de cum izbucneşte războiul, li se şi îndoiesc veniturile. Atunci cum să nu fie de părere că destinele poporului şi cele ale sclavilor… şi toate celelalte?

— Eu nu ţin la ziare, dar nu e drept ceea ce spuneţi, zise Serghei Ivanovici.

— Eu unul aş pune o singură condiţie, urmă bătrânul prinţ. Cum a scris foarte bine Alphonse Karr39 înainte de războiul cu Prusia: „Socotiţi că războiul este necesar? Perfect! Cine propovăduieşte războiul acela să se înroleze într-o legiune specială, de avangardă, şi la atac, marş, înaintea tuturor!”

— Frumos le-ar mai sta redactorilor noştri! Izbucni Katavasov în hohote de râs, închipuindu-şi pe câţiva ziarişti

cunoscuţi, înrolaţi în această legiune selectă.
— Ei, şi ce-ar face? Ar fugi, făcu Dolly. Ar încurca numai pe ceilalţi.
— Dacă fug, să-i potopească cu şrapnele din spate sau cazacii cu cnuturile! Încheie prinţul.
— Asta e o glumă, prinţule, şi încă una proastă, te rog să mă ierţi, spuse Serghei Ivanovici.
— Nu cred să fie o glumă! Asta-i… începu Levin, dar Koznâşev îl întrerupse.
— Fiecare membru al societăţii este chemat să-şi îndeplinească o anumită treabă potrivită lui, zise Serghei Ivanovici. Oamenii gândirii îndeplinesc treaba asta, exprimând opinia publică. Atât unanimitatea, cât şi integrala manifestare a opiniei publice sunt meritele presei. Ele sunt în acelaşi timp fenomene îmbucurătoare. Acum douăzeci de ani am fi tăcut. Dar astăzi se aude glasul poporului rus, care e gata să se ridice ca un singur om şi să se jertfească pentru fraţii săi prigoniţi. E un pas mare înainte şi o chezăşie de putere.
— Dar nu e vorba numai să te jertfeşti, ci să şi ucizi pe turci, spuse sfios Levin. Poporul se jertfeşte şi e dispus să se jertfească pentru sufletul său, nu pentru omor, adăugă el, legând fără voie discuţia de gândurile care-l preocupau atât de mult.
— Cum pentru suflet? Acesta, vedeţi, e un termen greu de înţeles pentru un naturalist. Ce e aceea sufletul? Întrebă Katavasov, zâmbind.
— Ştii bine ce este!
— Zău că n-am cea mai mică idee, răspunse Katavasov, râzând zgomotos.
— N-am adus, pacea, ci sabia”, spune Cristos, obiectă la rândul lui Serghei Ivanovici, citând cu simplicitate, ca lucrul cel mai uşor de înţeles, tocmai pasajul acela din Evanghelie, care totdeauna îl îngândura cel mai mult pe Levin.
— Întocmai aşa! Rosti bătrânul care stătea lângă dânşii, răspunzând unei priviri ce-i fusese aruncată din întâmplare.

— Nu, dragul meu! Ai fost înfrânt, înfrânt, înfrânt definitiv! Strigă vesel Katavasov.

Levin se înroşi de necaz, dar nu din pricină că ar fi fost înfrânt, ci fiindcă nu se putuse stăpâni şi se amestecase în discuţie.

„Nu. Nu trebuie să discut cu dânşii, se gândi el. Ei poartă o platoşă de nepătruns, pe când eu sunt gol”.

Levin îşi dădea seama că nu putea convinge pe fratele său şi Katavasov. Dar a Ie da dreptate era şi mai cu neputinţă. Ei propovăduiau tocmai acea trufie a minţii care fusese cât pe-aci să-l ducă pe dânsul la pieire. Nu putea să se împace cu gândul că vreo câteva zeci de oameni – printre care şi fratele său – aveau dreptul, bizuindu-se pe cele povestite de câteva sute de voluntari buni de gură, sosiţi în cele două capitale, să susţină că ei şi gazetele exprimă voinţa şi gândul poporului, care se exprimau prin răzbunare şi prin omor. Era peste putinţă să se împace cu aşa ceva, fiindcă nu găsea aceste gânduri în popor, în mijlocul căruia trăia, şi nu le afla nici în sine (iar el nu putea să nu se socotească unul dintre oamenii din care se compune poporul rus); dar mai cu scamă fiindcă nici el, nici poporul nu ştiau şi nici nu erau în stare să ştie în ce stă binele obştesc. Ştia însă foarte bine că înfăptuirea acestui bine obştesc este cu putinţă numai prin stricta împlinire a legii binelui, care e la îndemâna oricărui om. De aceea, el nu putea dori războiul şi nu-l putea propovădui pentru nici un scop obştesc, oricare ar fi fost el. Vorbea la fel ca Mihailâci şi ca poporul, care şi-a arătat gândul în legenda chemării varegilor: „Să domniţi peste noi, să ne stăpâniţi. Vă făgăduim bucuroşi supunere deplină. Toată munca, toate umilinţele, toate jertfele le luăm asupra noastră. Dar să n-avem noi a judeca şi a hotărî”. Iar acum, poporul – după spusele unor oameni ca Serghei Ivanovici – renunţă la acest drept atât de scump plătit?

Ar mai fi vrut să adauge că dacă opinia publică este un judecător infailibil, de ce nu sunt şi revoluţia, şi comuna, tot atât de legitime ca şi mişcarea în folosul slavilor? Dar

acestea erau gânduri care nu puteau rezolva nimic. Un singur lucru îi părea neîndoielnic: că discuţia îl supăra pe Serghei Ivanovici şi că, prin urmare, continuarea discuţiei ar fi fost o faptă rea. De aceea, Levin tăcu şi atrase atenţia musafirilor asupra norilor care se îngrămădiseră, sfătuindu-i să se întoarcă mai repede acasă, ca să nu-i apuce ploaia.

XVII.

Prinţul şi Serghei Ivanovici se urcară în trăsură şi plecară spre casă; iar ceilalţi, grăbind pasul, porniră pe jos.

Dar norul, când alb, când întunecat, se apropia atât de repede, încât trebuiră să-şi iuţească pasul ca să nu-i apuce ploaia. Alţi nori îi întrecură, lăsându-se jos de tot, negri şi grei ca fumul amestecat cu funingine, gonind pe cer cu o nemaipomenită repeziciune. Mai aveau până acasă vreo două sute de paşi, când se porni vântul. Din clipă în clipă te puteai aştepta să toarne o ploaie cu găleata.

Copiii alergau înainte cu ţipete de spaimă şi de bucurie. Daria Alexandrovna, luptându-se din greu cu fustele care-i împiedicau picioarele, nu mai mergea, ci fugea, fără să-şi ia ochii de la copii. Bărbaţii veneau cu paşi mari, ţinându-şi pălăriile. Ajunseră la scara de la intrare, când un strop mare se lovi şi se sparse de marginea unui jgheab de fier. Întâi copiii, iar după ei oamenii mari se adăpostiră în fugă, cu vorbe şi râsete, sub acoperiş.

— Unde e Katerina Alexandrovna? Întrebă Levin pe Agafia Mihailovna, care le ieşi în întâmpinare cu şaluri şi cu pleduri.

— Credeam că e cu dumneavoastră, răspunse ea.

— Dar Mitea?

— Trebuie să fie în Kolok. E şi dădaca acolo. Levin înhaţă pledurile şi porni în goană spre Kolok în acest scurt interval de timp, mijlocul norului ajunsese în dreptul soarelui, care se făcu negru ca în vremea unei eclipse. Stăruitor, ca şi cum ar fi urmărit un anumit scop, furtuna îl oprea pe Levin. Smulgând frunzele şi florile teilor, dezgolind ciudat crengile albe ale mestecenilor, vântul apleca totul într-o parte:

salcâmi, flori, brusturi, iarbă şi vârfuri de copaci. Nişte fete care lucrau în grădină trecură în goană, ţipând, sub streaşină casei slugilor. Perdeaua albă a ploii torenţiale învăluise toată pădurea din depărtare şi jumătate din câmpul apropiat, înaintând repede spre Kolok. În aer se simţea mireasma ploii care se fărâmiţa în stropi mici.

Cu capul în piept şi luptându-se cu vântul care era cât pe-aci să-i smulgă şalurile din mâini, Levin se apropia de Kolok, când deodată zări ceva albind după un stejar, o învolburare uriaşă, apoi tot pământul luă foc şi parcă bolta cerului se sparse deasupra capului său. Când deschise ochii orbiţi de lumină, Levin zări mai întâi cu groază, prin perdeaua deasă a ploii care-l despărţea acum de Kolok, vârful verde al stejarului cunoscut din mijlocul pădurii straniu schimbat. „Nu cumva l-a trăsnit?” îi trecu prin minte lui Levin, când vârful stejarului, cu o mişcare din ce în ce mai iute, se mistui după ceilalţi arbori şi se auzi trosnetul marelui gorun prăbuşit peste alţi copaci.

Lumina fulgerului, zgomotul trăsnetului şi fiorul de frig care-i trecu deodată prin trup se contopiră într-o singură senzaţie de groaza.

— Doamne, Doamne, să nu cadă peste ei! Rosti Levin.

Deşi îşi dădu numaidecât scama de absurditatea rugii sale, acum când gorunul zăcea la pământ, totuşi Levin o repetă, ştiind că n-avea nimic altceva mai bun de făcut.

Când ajunse la locul unde stătea de obicei Kitty şi Mitea, nu-i găsi acolo.

Ei se aflau la capătul celălalt al pădurii, sub un tei bătrân, şi-l chemau. Două făpturi în rochii de culoare închisă (mai înainte rochiile fuseseră de culoare deschisă) stăteau aplecate peste ceva. Erau Kitty şi dădaca. Când Levin ajunse în fuga la ele, se mai scutura un nor şi începu să se lumineze. Poalele dădacei rămăseseră uscate, dar rochia lui Kitty era leoarcă de apă şi i se lipise pe trup. Cu toate că nu mai ploua, ele stăteau mai departe în aceeaşi poziţie în care se aşezaseră când se dezlănţuise furtuna. Amândouă

rămăseseră aplecate deasupra căruciorului cu umbrelă verde.

— Sunteţi vii? Tefere? Slavă Domnului! Strigă Levin, apropiindu-se; şi, cu ghetele chiftind de apă, plescăia prin băltoacele care încă nu se scurseseră.

Kitty îşi întoarse faţa rumenă şi udă spre dânsul. Zâmbea cu sfială sub pălăria pleoştită de ploaie.

— Cum se poate! Nu înţeleg cum poţi să fii atât de nesocotită! Tăbărî mâniat Levin asupra soţiei sale.

— Zău că nu-s vinovată. Tocmai ne pregăteam să plecăm, când copilul a început să se zbată. A trebuit să-l primenim. Eram gata… începu Kitty să se dezvinovăţească.

Mitea era teafăr, uscat, şi dormea mai departe.

— Slavă Domnului! Nici nu mai ştiu ce vorbesc. Strânse scutecele ude. Dădaca scoase copilul şi porni cu el în braţe. Simţindu-se vinovat de izbucnirea lui, Levin mergea lângă Kitty şi-i strângea mâna pe ascuns, ca să nu vadă dădaca.

XVIII.

În cursul zilei, în timpul feluritelor discuţii la care participă, parcă numai cu o parte a minţii.

— Levin, cu toată dezamăgirea pricinuită de regenerarea lui morală care nu-i schimbase firea, nu încetă să-şi simtă cu bucurie plinătatea inimii.

După ploaie era prea mare umezeală ca să poată merge la plimbare. Afară de asta, norii de furtună nu se ştergeau din zare, treceau când ici, când colo, întunecaţi, bubuind la marginea cerului; de aceea, toată societatea petrecu restul zilei în casă.

Discuţii nu se mai încinseră. Toată lumea se simţi după-prânz cât se poate de bine dispusă.

La început, Katavasov înveseli doamnele cu glume originale, care plăceau totdeauna atât de mult când îl întâlneai prima oară. Pe urmă, îndemnat de Serghei Ivanovici, el înşiră observaţiile sale foarte interesante asupra deosebirii de caracter şi chiar de fizionomie la muştele de casă, femele şi masculi, ca şi asupra vieţii lor.

Koznâşev era şi el vesel; iar la ceai, stârnit de fratele său, îşi expuse părerea cu privire la viitorul chestiunii orientale. Vorbea aşa de simplu şi de bine, că toată lumea îi sorbea cuvintele.

Numai Kitty nu-l putu asculta până la sfârşit, fiind chemată să-l scalde pe Mitea.

La câteva minute după plecarea lui Kitty, îl poftiră şi pe Levin în odaia copilului.

El îşi lăsă ceaiul şi se duse, regretând că pierdea o parte interesantă de conversaţie şi fiind în acelaşi timp îngrijorat, deoarece nu ştia de ce îl chemaseră în odaia copilului (lucru care nu se întâmpla decât în cazuri grave).

Levin se interesa îndeaproape, ca de ceva cu totul nou pentru dânsul, de planul lui Serghei Ivanovici pe care nu-l ascultase până la capăt. După acest plan, lumea slavă eliberată, numărând patruzeci de milioane de suflete, trebuia să înceapă împreună cu Rusia o nouă epocă istorică. Cu toate că era chinuit de curiozitate şi de îngrijorare pentru că nu ştia de ce fusese poftit, Levin, îndată ce ieşi din salon şi rămase singur, îşi reaminti numaidecât gândurile sale din dimineaţa aceea. Consideraţiile asupra însemnătăţii elementului slav în istoria universală i se părură atât de mărunte în comparaţie cu ceea ce se petrecea în sufletul său, încât el uită într-o clipă toate acestea şi-şi redobândi dispoziţia sufletească pe care o avusese dimineaţa.

Konstantin Dmitrici nu mai căută să-şi aducă aminte, ca înainte, de firul gândurilor sale (nu mai avea nevoie de asta), ci se lăsă deodată stăpânit de sentimentul care-l călăuzea, legat de gândurile acestea. Regăsi acest sentiment în sufletul său, mai puternic şi mai lămurit decât înainte. Acum nu se mai întâmpla ca altădată, când trebuia să născocească gânduri care să-l liniştească. Acum dimpotrivă, sentimentul bucuriei şi al păcii era mai viu decât odinioară, iar gândirea nu mai putea ţine pas cu sentimentul.

Străbătând terasa şi privind două stele care între timp răsăriseră pe cerul întunecat, Levin îşi aminti deodată: „Da, uitându-mă la cer, mă gândeam ca această iluzie a bolţii cereşti cuprinde un adevăr, dar totodată nu duceam gândul până la capăt şi-mi ascundeam ceva. Totuşi, orice ar fi, nu mai poate exista nici o obiecţie. Trebuie numai adâncit gândul şi totul va părea limpede.”

Intrând în odaia copilului, Levin îşi aduse aminte ce anume îşi ascunsese. Era consideraţia ca dacă principala dovadă a dumnezeirii este revelaţia binelui, de ce se mărgineşte această revelaţie la biserica creştină? Ce legături au cu această revelaţie dogmele budiştilor şi ale mahomedanilor care de asemenea propovăduiesc binele şi săvârşesc fapte bune?

I se păru că are răspuns la această întrebare, dar nu mai apucă să şi-l dea, fiindcă intră în odaia copilului.

Kitty, cu mânecile suflecate, stătea lângă băiţă, aplecată deasupra copilului, care se bălăcea în apă.

Auzind paşii soţului, se întoarse cu faţa spre dânsul şi-l chemă cu un zâmbet. Sprijinea cu o mână capul copilului grăsuliu, întins pe spate, care dădea din picioare, iar cu cealaltă storcea buretele deasupra lui.

— Vino încoace, priveşte, priveşte! Îi arătă Kitty, când bărbatul său se apropie de ca. Are dreptate Agafia Mihailovna. Mitea ne recunoaşte.

Acesta era evenimentul pentru care fusese chemat: în acea zi, copilul începu să recunoască, fără îndoială, pe toţi ai săi.

De îndată ce Levin se apropie de băiţă, se făcu numaidecât o experienţă pentru el. Experienţa izbuti pe deplin. Bucătăreasa, anume adusă pentru asta, se aplecă asupra copilului. Mitea se încruntă şi dădu negativ din cap. Apoi se aplecă Kitty asupră-i. Un zâmbet înseninâ faţa copilului. Mitea se sprijini cu mânuţele în burete şi, potrivindu-şi buzele, scoase un sunet de mulţumire atât de ciudat, încât nu numai Kitty şi dădaca, dar chiar şi Levin fură cuprinşi de

o neaşteptată încântare. Scoaseră copilul din baie, ţinându-l pe palme, turnară peste el apă curată, îl înfăşurară într-un cearşaf, îl şterseră şi – după ce Mitea scoase un ţipăt sfâşietor – i-l dădură mamei.

— Îmi pare aşa de bine că începi să-l iubeşti, îi spuse Kitty soţului, după ce, cu copilul la sân, se aşează liniştită la locul său obişnuit. Sunt foarte mulţumită, începuse să mă amărască mărturisirea ta că nu simţi nimic pentru dânsul.

— Nu! Am spus eu că nu simt nimic? Am spus numai că eram dezamăgit.

— Cum? Dezamăgit de el?

— Adică nu dezamăgit de dânsul, ci de sentimentele mele. Mă aşteptam la ceva mai mult. Mă aşteptam să se înfiripe în mine un sentiment nou şi plăcut, ca o surpriză. În loc de asta, am simţit un amestec de dezgust şi de milă…

Kitty îl ascultă cu luare-aminte, pe deasupra copilului, punându-şi în degetele sale subţiri inelele pe care le scosese înainte de a-l scălda pe Mitea.

— Dar mai ales aveam infinit mai multă teamă şi milă decât plăcere. Astăzi însă, după spaima din timpul furtunii, mi-am dat seama cât de mult îl iubesc.

Un surâs luminã chipul lui Kitty.

— Te-ai speriat tare? Îl întrebă ea. Şi eu m-am speriat; dar acum, după ce-a trecut, sunt încă mai înspăimântată. Mă voi duce să văd stejarul. Dar ce simpatic e Katavasov! De altfel, toată ziua de azi a fost aşa de plăcută! Şi tu te porţi aşa de drăguţ cu Serghei Ivanovici, când vrei… Acum du-te la dânşii. După scăldat, aici e totdeauna cald şi-s aburi…

XIX.

Când ieşi din odaia copilului şi rămase singur, Levin îşi aminti numaidecât gândul pe care încă nu şi-l limpezise.

În loc să se ducă în salon, unde se auzeau glasuri, se opri pe terasă şi, sprijinindu-se cu coatele de balustradă, se uită la cer.

Se înnoptase de-a binelea. Spre miazăzi, încotro privea el, cerul era senin. Norii se îngrămădiseră de partea cealaltă,

unde scăpărau fulgere şi de unde veneau tunete îndepărtate. Levin ascultă stropii picurând ritmic din teii parcului. Se uită la cunoscutul triunghi de stele, la Calea Laptelui cu ramificaţiile sale, care trecea prin mijloc. La fiecare străfulgerare, nu numai Calea Laptelui, ci şi stelele cele vii se mistuiau în adâncuri. Cum se stingea însă fulgerul, stelele răsăreau din nou în acelaşi loc, azvârlite parcă de o mână dibace.

„Dar ce mă pune de fapt pe gânduri?” se întrebă Levin, simţind dinainte că dezlegarea îndoielilor sale, deşi n-o cunoştea încă, se şi săvârşise în sufletul lui.

„Da. Singura manifestare evidentă şi indiscutabilă a divinităţii sunt legile binelui, destăinuite lumii prin revelaţie şi pe care le simt în mine. În recunoaşterea acestor legi, nu înseamnă că eu mă unesc cu alţii, ci, vrând-nevrând, sunt unit cu alţi oameni într-o singură adunare de credincioşi, care se numeşte biserică. Dar ce sunt evreii, mahomedanii, confucienii, budiştii? Îşi puse el aceeaşi întrebare care i se părea primejdioasă. Se poate ca aceste sute de milioane de oameni să fie lipsiţi de cea mai mare fericire, fără de care viaţa n-are nici un rost? Levin căzu pe gânduri, se corectă însă numaidecât. Dar ce anume mă interesează în fond? Îşi zise el. Mă interesează atitudinea faţă de divinitate a tuturor credinţelor de tot felul din întreaga omenire? Mă interesează problema revelării lui Dumnezeu în genere, pentru întreaga omenire, cu toate punctele obscure existente. Ce fac eu? Mie personal, inimii mele, mi s-a dezvăluit indiscutabil o conştiinţă inaccesibilă raţiunii, iar eu mă încăpăţânez s-o exprim prin raţiune şi în cuvinte?

Oare nu ştiu că stelele nu se mişcă? Se întrebă Levin, uitându-se la o planetă strălucitoare care-şi schimbase între timp poziţia faţă de creanga din vârful unui mesteacăn. Uitându-mă însă la mişcarea stelelor, nu-mi pot închipui rotaţia pământului. De aceea am dreptate spunând că stelele se mişcă.

Dar oare astronomii ar fi putut înţelege şi calcula ceva, dacă ar fi ţinut scamă de toate mişcările complexe şi variate ale pământului? Toate minunatele lor deducţii cu privire la distanţele, greutatea, mişcarea şi perturbaţiile corpurilor cereşti se întemeiază numai pe mişcarea vizibilă a aştrilor împrejurul unui pământ neclintit, pe această mişcare văzută acum înaintea mea, care a fost la fel pentru milioane de oameni de-a lungul veacurilor – mişcare care a fost şi va fi totdeauna la fel şi căreia i se poate da oricând crezare. După cum concluziile astronomilor ar fi fost deşarte şi şubrede dacă nu s-ar fi întemeiat pe observarea cerului vizibil faţă de un anumit meridian şi de un anumit orizont, tot atât de deşarte şi de şubrede ar fi fost concluziile mele dacă nu s-ar fi întemeiat pe acea înţelegere a binelui care a fost şi va fi totdeauna aceeaşi pentru toată lumea, dezvăluită mie de către creştinism, şi în care sufletul meu poate oricând să creadă. Dar n-am dreptul şi nici putinţa să dezleg problema altor credinţe şi a raporturilor lor cu dumnezeirea.”

— Ah! Nu te-ai dus? Se auzi deodată glasul lui Kitty care se îndrepta pe acelaşi drum înspre salon. Ce-i? Eşti supărat? Îl întrebă ea, uitându-se cu luare-aminte la chipul sau luminat de stele.

Dar Kitty nu i-ar fi putut vedea bine faţa, dacă un fulger, făcând din nou să pălească stelele, nu i-ar fi luminat-o. La lumina fulgerului, Kitty îi privi chipul până în străfund şi, văzându-l liniştit şi voios, îi zâmbi.

„Mă-nţelege, îşi zise Levin. Ştie la ce mă gândesc. Să-i spun ori să nu-i spun? Da, să-i spun.”

Dar tocmai în clipa când el vroia să înceapă vorba, Kitty i-o luă înainte:

— Ascultă, Kostea, fii bun, îl rugă ea, şi du-te în odaia din colţ. Vezi dacă Serghei Ivanovici are tot ce-i trebuie. Eu mă sfiesc. Vezi dacă i-a pus lavoarul cel nou.

— Bine, mă duc numaidecât, răspunse Levin sculându-se şi sărutând-o.

„Nu. Nu trebuie să-i spun, se gândi el, când Kitty trecu înaintea lui. De taina asta mare, care nu poate fi exprimată în cuvinte, numai eu am nevoie.

Acest sentiment nou nu m-a schimbat, nu m-a făcut fericit, nu m-a luminat dintr-o dată, aşa cum am visat eu şi, ca şi în sentimentul patern faţă de fiul meu, nici aci n-am avut o surpriză. Este credinţă ori nu este – nici eu nu ştiu; sentimentul acesta însă mi s-a strecurat prin suferinţă în suflet şi s-a înrădăcinat adânc acolo.

Tot aşa am să mă supăr pe Ivan, vizitiul; tot aşa am să mă înflăcărez în discuţii, exprimându-mi ideile hodoronc-tronc; acelaşi zid are să rămână între adâncul sufletului meu şi ceilalţi oameni, fie chiar şi soţia mea; tot aşa am s-o învinovăţesc pentru spaima mea şi am să mă căiesc pe urmă; tot aşa n-am să pătrund cu raţiunea de ce mă închin, şi totuşi o să mă închin. Viaţa mea însă, toată viaţa mea – indiferent de ceea ce s-ar putea întâmpla cu mine – fiecare clipă a vieţii acesteia, nu numai că nu mai este acum lipsită de sens ca mai înainte, dar are un netăgăduit rost al binelui pe care eu sunt stăpân să-l dau vieţii.”

SFÂRŞIT

1 Cumnaţii (fr.).
2 Eternul feminin (germ.).
3 O zi de petrecere (fr.).
4 Multe complimente (fr.).
5 O cloşcă (fr.).
6 Concepţii (fr.).
7 Combinaţii (fr.).
8 Porunceşte, te rog, să ni se servească ceaiul în salon (engl.).
9 N-am o inimă atât de largă (fr.).

10 N-am izbutit niciodată asemenea lucru (fr.).
11 Poziţie socială (fr.).
12 Că s-a rupt gheaţa (fr.).
13 Aici: politici (fr.).
14 Scrupulele dumitale (fr.).
15 Dumneata susţii că eşti liber-cugetător (fr.).
16 Faimosul Jules Landau, clarvăzătorul (fr.).
17 Funcţionar comercial (fr.).
18 Prietenii prietenilor noştri sunt prietenii noştri (fr.).
19 Înţelegeţi englezeşte? (fr.).
20 Teafăr şi fericit (engl.).
21 Sub aripă (engl.).
22 Prietene (fr.).
23 Daţi-i mâna. Vedeţi? (fr.).
24 Persoana venita la urmă, cea care întreabă, să iasă! Să iasă!
25 Iertaţi-mă, dar vedeţi… Reveniţi la ora zece, sau mai bine mâine (fr.).
26 Eu sunt acela, nu-i aşa? (fr.).
27 Costum de înot (fr.).
28 Camere mobilate (fr.).
29 Cu atât mai rău pentru ea (fr.).
30 „Tiutkin, coafor”. Mă coafez la Tiutkin (fr.).
31 I-a pierit cheful (engl.).
32 Gândacul de nord.
33 Trăiască! (sârb.).
34 În regulă (engl.).
35 Micile neajunsuri ale vieţii omeneşti (fr.).
36 Prostraţie totală (fr.).
37 Lucrul acesta nu este foarte bine văzut la Petersburg (fr.).
38 Alexei Stepanovici Homeakov (1804 – 1860) – scriitor şi filosof rus, reprezentant al curentului slavofil.
39 Alphonse Karr (1808-1890) – publicist francez.